

AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄ – KOULUTUSPOLKU YLIOPISTOON

Anna-Liisa Hyvärinen
Joensuun yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiologian laitos
Lisensiaatintutkimus
2006

TIIVISTELMÄ

Avainsanat: avoimen yliopiston väylä, avoin yliopisto, yliopisto, koulutuspolku, valikoituminen

Yliopistoon tullaan nykyisin yhä erilaisempien koulutuspolkujen kautta. Avoimen yliopiston väylä on yliopistojen suosituin erillisvalintamuoto, ja se vaikuttaa osaltaan yliopistokoulutuksen laajenemiseen koulutusmahdollisuudeksi suuremmalle opiskelijajoukolle.

Tutkimuksessa tarkastellaan avoimen yliopiston väylää eli avoimen yliopiston opintojen kautta yliopistoon siirtymismahdollisuutta. Tutkimus tarkastelee avoimen yliopiston väylää sen kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden näkökulmasta.

Tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoitumista. Tutkimuksessa selvitetään millaisia avoimen yliopiston väylän koulutuspolkunsä osaksi valinneet opiskelijat ovat iältään, pohjakoulutukseltaan, sukupuoleltaan ja sosiaaliselta asemaltaan. Tutkimuksessa tarkastellaan opiskelijoiden koulutuspolkujen valintojen muotoutumista avoimesta yliopistosta yliopistoon sekä tätä koulutuspolkua pitkin yliopistoon siirtymisen seurauksia.

Aineisto on kerätty kyselylomakkeella, ja tarkastelu on luonteeltaan kvantitatiivinen. Tutkimuksen kohderyhmäksi on valittu avoimen yliopiston väylän kautta Itä-Suomen yliopistoihin siirtyneet opiskelijat.

Avoimen yliopiston väylän kautta valikoituu valintakokeiden kautta siirtyneisiin verrattuna keskimääräistä enemmän vanhempia ja korkeammin koulutettuja, mutta enemmän myös ei-ylioppilastutkinnon suorittaneita, naisia sekä työelämässä toimivia. Avoimen yliopiston väylä lisää koulutusmahdollisuuksia niille, jotka eivät halua hakeutua suoraan valintakokeiden kautta yliopistopokskelijoiksi ja esimerkiksi työssäkäyville, kotiäideille tai muille, jotka eivät voi sitoutua kokopäiväiseen yliopisto-opiskeluun pitkäksi aikaa.

Opiskelijat rakentavat koulutuspolkujaan sekä tietoisesti valikoiden, jolloin he käyttävät avoimen yliopiston väylää koulutuspolun osana päästäkseen yliopistoon, että ”ajautuen”, eri tekijöiden vaikutuksesta (kuten esimerkiksi myönteisten opiskelukokemusten myötä), jolloin koulutuspolku yliopistoon muotoutuu ennalta suunnittelematta. Koulutuspolkujen valinnat olivatkin tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla hyvin yksilöllisiä.

Opiskelijat kokivat avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisestä olevan paljon hyötyä yliopistossa. Yliopistoon siirtyminen ei ole kuitenkaan täysin ongelmaton. Aikuisopiskelijalle ei ole välttämättä helppoa siirtyä niin sanotusti vapaaehtoisesta, omaehtoisesta aikuis”opiskelusta” täysipäiväiseen, nuorille suunnattuun tutkintotavoitteiseen ”koulutukseen”. Erilaiset sisäänpääsyväylät lisäävät koulutuksellista tasa-arvoa, mutta samalla yksilölliset koulutuspolut tuovat yliopistolle haasteita.

SISÄLLYSLUETTELO:

1. TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT.....	1
2. ERILAISIA KOULUTUSPOLKUJA KOULUTUSYHTEISKUNNASSA.....	3
2.1. Koulutuskilpailu koulutusyhteiskunnassa.....	3
2.1.1. Elinikäisen kouluttautumisen vaatimus koulutusyhteiskunnassa.....	4
2.1.2. Erilaisia lähtöasemia kouluttautumiseen.....	7
2.2. Koulutuspolkujen muotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä.....	13
2.2.1. Yhteiskunnalliset tekijät.....	14
2.2.2. Koulutus osana elämäntulkua.....	17
2.2.3. Motiivit koulutuspolkujen ohjaajina.....	21
2.3. Yksilölliset koulutuspolut koulutusyhteiskunnassa.....	25
2.3.1. Yksilöllistyneet koulutuspolut.....	25
2.3.2. Koulutuspolku aikuiskoulutuksesta yliopistoon.....	27
3. AVOIN YLIOPISTO, AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄ JA TUTKIMUSONGELMAT.....	29
3.1. Avoin yliopisto ja sen rooli koulutuksen tarjoajana.....	29
3.1.1. Avoimen yliopiston historiasta ja toiminnasta.....	29
3.1.2. Avoimen yliopiston merkitys.....	31
3.2. Avoimen yliopiston väylä – mahdollisuus siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen.....	36
3.2.1. Avoimen yliopiston väylä osana yliopistojen opiskelijavalintajärjestelmää.....	37
3.2.2. Vaihtelevat valintaperusteet.....	39
3.2.3. Puolesta ja vastaan.....	41
4. KYSELYN KÄYTTÖ YLIOPISTOON SIIRTYMISTÄ TUTKITTAESSA.....	46
4.1. Tutkimusongelmat.....	46
4.3. Tutkimuksen kohdejoukko.....	47
4.3. Kyselyn toteutus ja luotettavuus.....	49
5. VALIKOITUMINEN AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄN KAUTTA.....	52
5.1. Opiskelijoiden ikä.....	52
5.2. Opiskelijoiden pohjakoulutus.....	55
5.3. Opiskelijoiden sukupuoli.....	59
5.4. Opiskelijoiden sosiaalinen asema avoimen yliopiston opintojen aikana.....	61
6. KOULUTUSPOLKUIEN VALINNAT.....	68
6.1. Opiskelumotiivit avoimen yliopiston opintojen alussa.....	68
6.2. Ajatus formaaliin koulutukseen hakeutumisesta.....	74
6.2.1. Yliopisto-opiskelijaksi siirtymishalun syntyminen.....	74
6.2.2. Avoimen yliopiston väylän valinnan syyt.....	77
7. YLIOPISTOON SIIRTYMINEN.....	81
7.1. Mitä ongelmia avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisessä on ollut?.....	82
7.2. Hyödyt avoimen yliopiston opinnoista.....	94
8. AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄN KAUTTA EI-TUTKINTOTAVOITTEISESTA TUTKINTOTAVOITTEISEEN.....	103
8.1. Lisää koulutusmahdollisuuksia yksilöllisten koulutuspolkujen kulkijoille?.....	103
8.2. Tutkinto yhdistellen harrastusluonteista aikuiskoulutusta ja tutkintotavoitteista koulutusta.....	110
LÄHTEET:.....	115

KUVIOLUETTELO:

- Kuvio 1. Avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden koulutuspolkujen muotoutumiseen liittyviä tekijöitä.
- Kuvio 2. Yliopisto-opintojen vaihe.
- Kuvio 3. Opiskelijoiden elämänvaiheet.
- Kuvio 4. Opiskelijoiden ikäluokat.
- Kuvio 5. Opiskelijoiden korkein tutkinto.
- Kuvio 6. Avoimen yliopiston ja avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon hakeutuneiden opiskelijoiden pohjakoulutuksen vertailu.
- Kuvio 7. Naisten ja miesten jakaantuminen eri yliopistoihin.
- Kuvio 8. Opiskelijoiden aikaisempi ammatti.
- Kuvio 9. Opiskelijoiden vanhempien ammatit.
- Kuvio 10. Yliopisto-opiskelijaksi siirtymishalun syntyminen.
- Kuvio 11. Avoimen yliopiston väylän valitsemisperuste.
- Kuvio 12. Avoimen yliopiston opintojen merkitys yliopisto-opinnoille.
- Kuvio 13. Yliopisto-opintojen todellinen kesto.
- Kuvio 14. Opiskelijoiden yliopistoarvosanat.

TAULUKKOLUETTELO:

- Taulukko 1. Avoimen yliopiston väylän kautta valitut vuosina 1996-2002.
- Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden osuudet yliopistoittain.
- Taulukko 3. Opiskelumotiivit. Summamuuuttujien kuvaus.
- Taulukko 4. Taustatekijöiden yhteydet opiskelumotiiveihin.
- Taulukko 5. Opiskelijoiden valintakokeisiin osallistumiskerrat.

LIITTEET:

- Liite 1. Kyselylomake.
- Liite 2. Faktorointi.
- Liite 3. Taustamuuttujien yhteydet opiskelumotiiveihin.
- Liite 4. Opiskelupäätöksen syntymisen yhteydet taustatekijöihin.
- Liite 5. Valintakokeisiin osallistumisen ja osallistumispäätöksen synnyn yhteydet.
- Liite 6. Valintakokeen ja edellisistä opinnoista kuluneen ajan yhteys.
- Liite 7. Kooste avoimen yliopiston väylästä eri koulutusaloilla ja eri tieteissä.
- Liite 8. Opiskelijoiden mielipiteitä yliopistoon siirtymisestä.

1. TUTKIMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT

Elämme yhteiskunnassa, jossa koulutuksen merkitys on lisääntynyt ja elinikäinen oppiminen niin non-formaaleissa kuin formaaleissakin koulutusmuodoissa yleistynyt. Vaikka yksilöllä olisi koulutautumishalua, hänellä ei kuitenkaan aina ole mahdollisuutta päästä haluamaansa tutkintoja tuottavaan koulutukseen. Koulutuksen kysynnän lisääntyttyä sisäänpääsy yliopistoihinkin vaikeutuu, ja yliopistopaikoista käydään kovaa kilpailua.

Ne, jotka haluavat yliopisto-opetusta, voivat rakentaa koulutuspolkujaan käyttämällä hyväkseen esimerkiksi avoimen yliopiston väylää. Avoimen yliopiston väylällä¹ tarkoitetaan mahdollisuutta päästä yliopiston opiskelijaksi avoimessa yliopistossa suoritettujen opintojen perusteella, useimmiten ilman valintakokeeseen osallistumista. Yhä useamman avoimen yliopiston opiskelijan tarkoituksena onkin siirtyä avoimen yliopiston väylän kautta yliopisto-opiskelijaksi.

Koulutussosiologisissa tutkimuksissa on tarkasteltu paljon sekä yliopistoon että avoimeen yliopistoon valikoitumista. Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan spesifimmin nimenomaan **avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoitumista**. Tutkimuksessa selvitetään millaisia avoimen yliopiston väylän koulutuspolkunsu osaksi valinneet opiskelijat ovat iältään, pohjakoulutukseltaan, sukupuoleltaan ja sosiaaliselta asemaltaan. Tutkimuksessa tarkastellaan **opiskelijoiden koulutuspolkujen valintojen muotoutumista** avoimesta yliopistosta yliopistoon sekä tätä koulutuspolkua pitkin **yliopistoon siirtymisen seurauksia**. Tutkimuksessa tarkastellaan avoimen yliopiston väylää sen kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden näkökulmasta.

Avoimen yliopiston väylä on myös koulutuspoliittisesti ajankohtainen keskustelun aihe.² Mikäli nuorten ylioppilaiden sisäänpääsy yliopistoihin helpottuu tulevaisuuden opiskelijavalinnoissa, avoimen yliopiston väylän asema vanhempien ikäluokkien yliopistoon siirtymisreitteinä voi vankentua entisestään. Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelevien opintojen nopeuttamista pohjittanut opetusministeriön työryhmä on esittänyt muun muassa, että avoimia yliopisto-opintoja suorittaneiden pääsyä tutkinto-opiskelijaksi tulee helpottaa. Avoimen yliopiston väylän laajentamista perustellaan sillä, että alettaessa yliopistojen opiskelijavalinnassa (1.8.2005 alkaen) lisätä saman vuoden ylioppilaiden osuutta vanhempien ikäluokkien koulutusmahdollisuuksien kaventuminen luo

---

¹ Avoimen yliopiston väylästä käytetään monenlaisia termejä, kuten ”avoimen väylä”, ”avoimen yliopiston väylä” tai yleisimmin vain ”väylä”. Termillä ”avoimen väylä” saatetaan tarkoittaa sekä ammattikorkeakoulun että yliopiston väylää, joten ”avoimen yliopiston väylä” -termin käyttäminen on suositeltavampaa puhuttaessa nimenomaan yliopistoon hakeutumisesta. Tosin avoimessa ammattikorkeakoulussa ei tällä hetkellä ole edes olemassa tutkintoväylää.

² Muita ajankohtaisia aiheita koulutuspoliittisissa keskusteluissa ovat esimerkiksi kysymykset yliopistoissa opiskelevien opintojen nopeuttamisesta sekä nuorille ylioppilaille tarjottavien valintakoeläpisteiden käytön laajentamisesta, jotka liittyvät myös avoimen yliopiston väylän käyttöön opiskelijavalinnassa. Esimerkiksi Oulun yliopiston opiskelijavalintastrategiassa kyseenalaistetaan, onko tasa-arvoista, että uudet ylioppilaat saavat läpispisteitä, jolloin motivoituneet, avoimessa yliopistossa työn ohella opiskelleet ja valintakokeissa hyvin menestyneet jäävät yliopistovalinnoissa ulkopuolelle (Ahola 2004, 50).

kysyntää heidän koulutusmahdollisuuksiensa turvaamiselle. (Korkeakoulujen opintoaikojen lyhentämisen toimenpideohjelma 2003, 12-13, 23.)

Tutkimuksen tehtävät ovat syntyneet käytännön tarpeista. Tutkimustuloksista toivotaan olevan hyötyä avoimen yliopiston väylän tulevaisuuden suunnittelussa sekä avoimen yliopiston ja yliopistojen toiminnan kehittämisessä. Vaikka tutkimuksen kohderyhmänä ovat Itä-Suomen yliopistojen opiskelijat, niin tuloksia voi hyödyntää myös valtakunnallisesti. Tutkimus herättää toivottavasti myös miettimään, pitäisikö käynnissä olevaan koulutuspoliittiseen keskusteluun yliopistojen valintojen muuttamisesta sisällyttää myös keskustelua avoimen yliopiston väylän valintamenettelyistä. Tehokkuuden ja tuloksenteon aikakautena ei kannata unohtaa yksittäisten opiskelijoiden ja heidän kokemustensa huomioimista. Tutkimusta voi käyttää hyödyksi koulutuspoliittisissa keskusteluissa, kuten esimerkiksi mietittäessä avoimen yliopiston väylän kautta valittavien opiskelijoiden määriä sekä sitä, voiko avoimen yliopiston väylän kautta opiskelijoita valitsemalla mahdollisesti nopeuttaa tai tehostaa yliopisto-opiskelua. Avoimen yliopiston väylän laajeneminen liittyy myös kysymyksen yliopistokoulutuksen laajenemisesta ja kysymyksiin siitä, kenelle yliopisto kuuluu ja kuinka paljon yliopiston opiskelupaikkoja voidaan lisätä.

Eräänlaisena esitutkimuksena tässä käytetään tutkielmaa, jossa haastateltiin kymmentä Joensuun yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta kasvatustieteitä opiskelemaan valittua opiskelijaa ja kartoitettiin heidän mielipiteitään ja kokemuksiaan avoimen yliopiston väylästä (Hyvärinen 2002). Käsillä olevassa tutkimuksessa aineisto on kerätty kyselylomakkeella, ja tarkastelu on luonteeltaan kvantitatiivinen. Kohdejoukkona on opiskelijoita kaikista Itä-Suomen yliopistoista (Joensuun yliopistosta, Kuopion yliopistosta ja Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta). Nämä ovat tälle tutkimukselle antoisa kohde, koska niissä on tehty tietoinen strateginen ratkaisu avoimen yliopiston väylän käytöstä opiskelijavalinnassa. Kohdealue antaa monipuolisen kuvan avoimen yliopiston opetus- ja opiskelijatarjonnasta ja opiskelijoista, sillä Itä-Suomen yliopistoissa on tarjolla monialaista yliopisto-opetusta.

Luvussa kaksi tarkastellaan elinikäisen kouluttautumisen lisääntymistä, koulutuskilpailun kiristymistä sekä muita tekijöitä koulutusyhteiskunnassa, jotka ovat yhteydessä yksilöllisten koulutuspolkujen (kuten esimerkiksi avoimen yliopiston väylän valinnan) muotoutumiseen. Tämän jälkeen luvussa kolme tarkastellaan avointa yliopistoa ja avoimen yliopiston väylää. Luvussa neljä rajataan tutkimuskysymykset sekä esitellään aineiston keruuta, käsittelyä ja arviointia. Viidennessä luvussa tarkastellaan avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoitumista eli sitä, minkälaisia opiskelijoita avoimen yliopiston väylän kautta on siirtynyt yliopistoon. Seuraavaksi tarkastellaan opiskelijoiden koulutuspolkujen valintoja ja opiskelijoiden taustatekijöiden yhteyttä koulutuspolkujen muotoutumiseen (luku 6) sekä siirtymistä yliopistoon (luku 7). Viimeisessä luvussa kootaan yhteen tutkimuksen tulokset (luku 8).

2. ERILAISIA KOULUTUSPOLKUJA KOULUTUSYHTEISKUNNASSA

Tässä tutkimuksessa empiirinen tarkastelu kohdistetaan avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneisiin opiskelijoihin. Ensin luodaan kuitenkin silmäys siihen yhteiskunnalliseen todellisuuteen, jossa he elävät ja toimivat. Koulutusyhteiskunta ja opiskelija kannattelevat monimutkaisella tavalla toisiaan, ja subjektiivisilla prosesseilla on yhteiskunnalliset kehykset (Nurmi 1995, 8, 11). Esimerkiksi koulutuspolitiikka luo ehtoja kouluttautumiselle sekä opiskeluhaluuden muotoutumiselle, mutta rakenteet eivät kuitenkaan determinoi toimijaa - myös yksilö voi vaikuttaa rakenteisiin omalla toiminnallaan (Giddens 1987, 61, 204). Tämän tutkimuksen kontekstissa tämä tarkoittaisi esimerkiksi, että ei-ylioppilaat, joiden ei koulutusrakenteen mukaisesti ole helppo edetä yliopistoon, voivat halutessaan haastaa niitä käyttämällä esimerkiksi avoimen yliopiston väylää. Toisaalta rakenne luo kuitenkin vahvat puitteet, jotka rajaavat yksilön toimintaa ja joita vastaan taisteleminen vaatii ponnisteluja. Esimerkiksi Bourdieu (1985, 12) katsoo, että eri yksilöillä on erilaiset mahdollisuudet edetä koulutuksessa erilaisten pääomien perusteella.

Rakenteet luovat sekä pakkoja että mahdollisuuksia. Tässä tutkimuksessa kysytään, onko avoimen yliopiston väylä polku, joka luo opiskelijoille todellisen mahdollisuuden hakeutua yliopistokoulutukseen ilman - esimerkiksi - ”Bourdieun pääomien” vaikutusta. Vaikuttavatko pääomat ja rakenteet kuitenkin rajoittavasti myös avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtymiseen? Ensiksi tarkastellaan kuitenkin näitä rakennetekijöitä eli sitä yhteiskunnallista kontekstia, jossa opiskelijat opiskelevat.

2.1. Koulutuskilpailu koulutusyhteiskunnassa

Tässä luvussa tarkastellaan aluksi koulutuskilpailua ja elinikäisen koulutuksen vaatimusta koulutusyhteiskunnassa. Koulutusyhteiskunnalla tarkoitetaan yhtä näkökulmaa yhteiskuntaan. Muita yhteiskuntanäkemyksiä ovat esimerkiksi informaatio-, riski-, hyvinvointi- ja oppimisyhteiskunta sekä globalisaatio. Oppimisyhteiskunta perustuu Allardtin (1996, 1) mukaan elinikäisen oppimisen periaatteelle, muodollisen koulutuksen laajenemiselle kaikille ja jatkuvan koulutuksen ajatukselle. Vaikka tässä tutkimuksessa voitaisiinkin käyttää termiä ”oppimisyhteiskunta”, halutaan termillä ”koulutusyhteiskunta” tarkentaa tutkimus käsittelemään nimenomaan muodollista koulutusta.

Koulutusyhteiskunnalle on ominaista, että yhä suuremmat osat ikäluokista suorittavat yhä korkeampia koulutusasteita. Muodollisen koulutuksen ja sen kautta hankitun todistuksen merkitys on tunnettu ja tunnustettu. (Vaherva 1998, 157.) Kaikissa nyky-yhteiskunnissa formaalia koulutusta

käytetään yhtenä keskeisenä yhteiskunnallisen aseman määrääjänä. Koulutuksista saaduilla todistuksilla on voimakas ja kestävä vaikutus koulutettujen ihmisten yhteiskunnallisiin asemiin. Muodollinen koulutus vaikuttaa suuresti siis mahdollisuuksiin, jotka aikaisempaa useammin määrittävät elämässä menestymiseksi tai epäonnistumiseksi. Nyky-yhteiskunnassa uskotaan, että yksilö voi saavuttaa yhteiskunnallisen asemansa omilla ponnisteluillaan, eikä asema määräydy pelkästään syntymässä saaduilla lähtökohdilla. Usein pääindikaattorina tällaisista saavutuksista käytetään koulutusta. Hyvien yhteiskunnallisten asemien vähäisyys ja haluttavuus johtavat kilpailuun koulutuksellista pätevyyksistä ja tutkinnoista. Opiskelijat kilpailevat keskenään arvosanoista, todistuksista ja tutkinnoista, jotka kaikki voivat auttaa heitä saavuttamaan ammatillisia tavoitteita. Ryhmien välillä on kilpailua koulutuksellisesta menestyksestä, ja ne, joilla on korkea yhteiskunnallinen asema, yrittävät varmistaa lapsilleen aseman säilymisen koulutuksen avulla. (Hurn 1985, 13-15.)

Koulutusyhteiskunnassa kouluttaudutaan läpi elämän. Koulutuksen tehtävät ja muodot ovat muuttuneet ja muuttuvat jatkuvasti elinikäisen oppimisen painotuksen seurauksena. (Niemelä 1998, 19.)

2.1.1. Elinikäisen kouluttautumisen vaatimus koulutusyhteiskunnassa

Koulutusyhteiskunnassa nuoruusiän aikaisessa muodollisessa koulutuksessa hankitut tiedot eivät aina riitä, vaan yksilön elämänkulku sisältää mahdollisesti useita koulutusjaksoja (Rinne & Salmi 1998, 110-111). Meritokraattisessa yhteiskunnassa koulutuksella on keskeinen asema yksilöiden kyvykkyyden punnitsijana, ja yhä suurempi osa ammanteista vaatii (jopa laeillakin määritellyn) ammattitutkinnon tai tutkintopätevyuden (esim. Antikainen, Rinne & Koski 2000b, 131; Houtsonen 1996, 203).

Muodollisesta pätevyydestä on tullut työmarkkinoilla arvokasta valuuttaa virkoja ja asemia varten. Modernin yhteiskunnan sanotaan vaativan, että yksilöt hankkivat koulutuksen ja todistukset, jotka osoittavat maailmalle, että oppija on hankkinut tietyt tiedot ja taidot. Markkinat vaativat lisää pätevyyttä, jolloin työntekijöillä pitää olla uusinta tietoa suoriutuakseen työstä. Pätevyudet vanhentuvat, ja uusia vaaditaan lisää. (Jarvis 1997, 129, 139.) Koulutustaso on yhä tärkeämpi valintakriteeri työvoiman palkkaamisessa, ja työpaikkojen koulutustasovaatimukset ovat nousseet (Suikkanen & Linnakangas 2000, 101-102). Koulutuksesta on tullut tärkeimpiä sosiaalisen liikkuvuuden mahdollistavia resursseja (Antikainen ym. mt., 323), joskin sosiaalinen liikkuvuus on edelleen verrattain vähäistä.

Työmarkkinoilla selviytymisen ehdoiksi ovat yhä useammin muodostumassa koulutustason nostaminen, uuden ammatin hankkiminen, usean tutkinnon suorittaminen sekä jatkuva itsensä kehittäminen ja opiskelu. Työmarkkinoiden muutosten taustalla vaikuttavat esimerkiksi globalisoituminen,

tietoyhteiskuntakehitys, työn tekemisen tapojen muuttuminen ja tuotantorakenteessa tapahtuneet muutokset, joiden myötä vähäistä koulutusta vaativat työtehtävät ja alat ovat vähentyneet merkittävästi. Elinkeino- ja ammattirakenteen muutosten sekä teknologian, työorganisaatioiden ja työtehtävien nopeiden muutosten sanotaan aiheuttavan uusia osaamistarpeita sekä edellyttävän ammattitaidon jatkuvaa päivittämistä ja uusintamista aikuisiällä. Tämä pätee kaikkiin ammattiryhmiin ja koulutusaloihin. Koulutuksen hankkimisesta on muodostunut pyrkimys hallita työmarkkina-asemaan liittyvää epävarmuutta. Työttömyysriski on sitä suurempi, mitä alhaisempi yksilön koulutustaso on.³ (Suikkanen, Linnakangas & Martti 2002, 114-120; Työssä jaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelma 2002, 45.)

Kouluttautuminen elämänpoliittisena päätöksenä saattaa olla myös riski, sillä vaikka koulutuksen avulla toivotaan sosiaalista kohoamista, vastuullisempaa työtä ja parempaa palkkaa, nämä toiveet eivät välttämättä kuitenkaan toteudu. Toisaalta sosiaalinen nousu ei ole mahdollista ilman koulutusta. Koulutusekspansion eli tietyn koulutustason suorittaneiden määrän kasvaessa suorituksesta saatava hyöty pienenee vastaavasti. Kilpailu siirtyy tällöin ylemmille koulutustasoille, jolloin koulutustason kohoamisen seurauksena alemmat tutkinnot menettävät merkitystään. (Kilpeläinen 2000, 91-92.)

Yleisen koulutustason kohoamisen ja ylioppilastutkinnon suorittaneiden suhteellisen kasvun seurauksena yliopistoon pääsykin on vaikeutunut yliopisto-opiskelupaikkojen lisääntymisestä⁴ huolimatta (Nevala 1999, 126-127). Tämän seurauksena yhä useammat yksilöt etsivät vaihtoehtoisia mahdollisuuksia päästä sisään yliopistoon. Yksi tällainen vaihtoehtoinen mahdollisuus on juuri avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyminen.

Kilpailu yliopistopaikoista on yksi esimerkki koulutuksen kentällä käytävästä taistelusta.⁵ Opiskelupaikoista käytävässä kilpailussa menestyvät parhaiten ne, joilla on pelisilmää ja tarvittavia pääomia (Bourdieu 1985; Bourdieu & Wacquant 1995.) Yksilöltä vaaditaan esimerkiksi tietty määrä koulutuksellista pääomaa, ennen kuin hän voi päästä yliopisto-opiskelijaksi. Myös taloudellinen pääoma voi vaikuttaa siihen, onko opiskelijalla varaa lähteä yliopistoon opiskelemaan. Taloudellinen pääoma on mahdollista vaihtaa koulutukselliseksi pääomaksi, ja taloudellisen pääoman käyttö

---

³ Esimerkiksi Helsingin seudulla vain perusasteen suorittaneista oli työttömänä 44,9 prosenttia, keskiasteen suorittaneista 35,5 prosenttia, alimman korkea-asteen suorittaneista 9,1 prosenttia ja korkeakouluasteen suorittaneista 10,5 prosenttia vuoden 2000 lopussa (Työttömät koulutuksen mukaan Helsingin seudulla).

⁴ Väestömäärään suhteutettunahan Suomessa on Euroopan unionin sisällä korkein osallistumisaste korkeakoulutuksessa (Brandell 1998, 12).

⁵ Bourdieu näkee yhteiskunnassa olevan erilaisia ”kenttiä”, kuten koulutuksen kenttä. Kentällä toimiessaan yksilöt pyrkivät kasaaamaan pääomia, joita on kolmea peruslajia: taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen. Yksilöt voivat toimia vahvistaen sitä pääomaa, joka kullakin kentällä on kaikkein arvokkainta. Kentällä toimimisessa on eduksi pelisilmä, siis taito ennakoita kentän tapahtumia ja reagoida kentän muuttuviin tilanteisiin. (Bourdieu 1985; Bourdieu & Wacquant 1995.) Jatkuva kouluttautuminen on yksi keino, jolla yksilö voi kerryttää itselleen työelämän kentällä arvostettavaa koulutuksellista pääomaa työelämän kentällä käytävään kilpailuun.

koulutuksellisen pääoman hankkimiseksi onkin nykyisin yhä yleisempää esimerkiksi erilaisten preppauskurssien sekä avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon pyrittäessä.

Koulutuksella on yhä suurempi merkitys työelämän kentällä, mikä on vaikuttanut siihen, että yksilöt haluavat parantaa työmahdollisuuksiaan kouluttautumalla lisää myös vanhemmalla iällä. Koulutusyhteiskunnan yksi avainsana onkin elinikäinen oppiminen⁶. Avoin yliopisto ja muut koulutusta tarjoavat organisaatiot korostavat elinikäisen oppimisen ja koulutuksen tärkeyttä markkinoidessaan koulutustaan.

Elinikäisestä oppimisesta puhuttaessa viitataan jatkuvaan kasvu- ja kehitysprosessiin, joka kehittää yksilön osaamista koko elämän ajan. Pääajatuksena on uusien tietojen ja valmiuksien hankkiminen, ”oppimaan oppiminen”. Elinikäinen oppiminen tarkoittaa elämänpituista (life-long) ja elämänlevyistä (life-wide) oppimista. Elinikäisen oppimisen sanotaan antavan yksilölle valmiudet elää muuttuvassa yhteiskunnassa ja selviytyä yhteiskunnan ja työelämän muutoksista.⁷ (Alanen 1981, 14; Antikainen 2000, 99; Niemelä 1997, 177; Ojala 1996, 76.) Elinikäisen oppimisen painottamiseen Suomen koulutuspolitiikassa vaikuttavat osaamis- ja ammattitaitovaatimusten kasvun ja sisällöllisen uusiutumisen lisäksi työvoiman ikääntyminen, ikäpolvien väliset koulutuserot ja eläkeikäisen väestön määrän kasvu (Koulutus ja tutkimus vuosina 1999-2004, 2000, 6, 9).

Elinikäinen oppimisen muodot jaetaan formaaliin,⁸ non-formaaliin,⁹ informaaliin¹⁰ ja satunnaisoppimiseen (Tuomisto 1996, 23), ja elinikäinen kasvatus siten formaaliin, non-formaaliin ja informaaliin kasvatukseen (mt. 1998, 34). Oppimisen muodot luokitellaan¹¹ sekä sen mukaan, kuinka tarkoituksellista ja suunniteltua oppiminen on (Antikainen ym. 2000b, 334) että sen mukaan, missä tilanteissa ne tapahtuvat. Tilanteet voivat olla yksilöllisiä, epämuodollisia eli informaalisia, ei-muodollisia eli non-formaaleja tai muodollisia eli formaaleja (Jarvis 1987, 170–179.)

Non-formaalin ja informaalin oppimisen merkitystä (Tuomisto 2003, 68–70) sekä muidenkin kuin formaalin koulutuksen tutkintojen arvostamista on alettu korostaa. Elinikäisen oppimisen aikakautena siirtyminen formaalin koulutustutkinnon suorittamisen jälkeen harrastusluonteiseen non-

⁶ Elinikäiselle oppimiselle (lifelong learning) läheisiä käsitteitä ovat jaksotaiskoulutus (recurrent education), jatkuva kasvatus (continuing education), elinikäinen kasvatus (lifelong education) ja elämänlaajuinen oppiminen (lifewide learning). Käsitteet eivät ole toistensa synonyymejä ja niitä käytetään riippuen käytettävästä tarkastelukulmasta. (Tuomisto & Pantzar 1997, 5-7.)

⁷ Elinikäisen oppimisen retoriikkaa kohti on esitetty myös kritiikkiä. Elinikäisen oppimisen julkisen ideatason ja käytännön välillä on ristiriitoja. Koulutuksen kehittämisellä ei välttämättä pyritäkään ensisijaisesti vastaamaan yksilöllisiin kehittymistarpeisiin tai koulutukselliseen tasa-arvoon vaan yhteiskunnan tuotanto- ja työvoimapolitiittisiin tarpeisiin. (Tuomisto & Pantzar 1997; Tuomisto 2003.)

⁸ Formaali koulutus (formal education) tarkoittaa keskitetysti organisoitua, hierarkkisesti rakennettua ja ajallisesti etenevää kasvatusjärjestelmää, jossa opiskelijoiden tavoitteena on tutkinnon saanti. (ks. Ahmed 1989, 497; Coombs 1998, 58; Radcliffe & Colletta 1989, 60-61.)

⁹ Ei-muodolliseen koulutukseen (nonformal education) kuuluvat formaalin koulujärjestelmän ulkopuolella olevat koulutuspainotteiset organisaatiot. (ks. Ahmed 1989, 497; Coombs 1998, 58; Radcliffe & Colletta 1989, 60-61.)

¹⁰ Informaali oppiminen eli arkipäiväoppiminen voi tapahtua joko tietoisesti ja huolelliseen suunnitelmaan perustuvana, erilaisena kokemuseräisenä oppimisena tai yleisimmin spontaanisti muiden toimintojen sivutuotteena yksilön itse sitä tiedostamatta (Tuomisto 1998, 32–33, 39.)

¹¹ Käytännössä formaali, non-formaali ja informaali kasvatus sekä satunnaisoppiminen kietoutuvat ja lomittuvat keskenään, ja niiden erottaminen toisistaan on vaikeaa (Tuomisto 1996, 24). Non-formaaliin oppimiseen kuuluu sekä formaalin että informaalin oppimisen tunnusmerkkejä, ja se onkin siksi rajoiltaan epäselvin (Vaherva 1998, 159).

formaaliin koulutukseen on varsin yleistä, mutta koulutuspolut voivat kulkea myös toisin päin, jolloin yksilöt siirtyvätkin non-formaalista formaaliin koulutukseen. Yhä useamman opiskelijan koulutuspolku voi myös yhtä tutkintoa tavoiteltaessa kulkea kahden eri oppilaitoksen kautta. Erilaisia opintosuorituksia voikin nykyisin käyttää yhä helpommin tutkintoihin kuuluvina opintoina. Avoimen yliopiston väylän voi sanoa olevan yksi askel tässä kehityksessä, sillä avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirryttäessä ei-tutkintotavoitteisen koulutuksen puolella suoritettuja opintoja pidetään samantarvoisina formaalin koulutuksen puolella suoritettujen opintojen kanssa ja ne hyväksytään osaksi formaalia tutkintoa.

Elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti yhtäläiset koulutusmahdollisuudet kuuluisivat kaikille suomalaisille riippumatta esimerkiksi sukupuolesta, asuinpaikasta, iästä ja taloudellisesta asemasta (Koulutus ja tutkimus vuosina 1999-2004, 2000, 6, 9). Esimerkiksi avoimen yliopiston toiminta-ajatuksena on luoda avoimia koulutusmahdollisuuksia iästä, asuinpaikkakunnasta ja koulutustaustasta riippumatta, mutta käytännössä kaikilla ei ole tasavertaisia mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja koulutuspoluilla etenemiseen.¹² Lähdemme erilaisille koulutus- ja oppimispoluille jo lapsuudessa¹³. Osalle yksilöistä elinikäisen oppimisen koulutuspolku on mahdollisuus ja tavoite, ja mikäli elämänkulun edetessä saadut oppimiskokemukset kannustavat jatkamaan elinikäisen oppimisen polun kulkemista, jatkuvasta oppimisesta voi muodostua elämäntapa. (Antikainen 1998, 228.)

Aikaisemmat koulutuskokemukset vaikuttavat koulutushalukkuuteen: positiivisten opiskelukokemusten myötä uudelleen opiskelu on todennäköisempää, ja koulutus kasautuu usein samoille henkilöille. Negatiiviset opiskelukokemukset puolestaan vähentävät opiskeluhalukkuutta. (Antikainen ym. 2000b, 260–290.) Seuraavassa luvussa pohditaan, mitkä erilaiset tekijät vaikuttavat elinikäisen kouluttautumisen mahdollisuuksiin.

2.1.2. Erilaisia lähtöasemia kouluttautumiseen

Hyvinvointivaltion tavoitteisiin kuuluu pyrkimys koulutukselliseen tasa-arvoon¹⁴. Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa ajavassa koulutuspolitiikassa tavoitellaan kaikille yhdenmukaista pääsyä koulutustikkaille (Kivinen & Silvennoinen 2000, 59) sekä mahdollisuutta elinikäiseen kouluttautumiseen. Suomessa tämä ilmenee perus-, keski- ja korkea-asteen opetuksen maksuttomuutena sekä

---

¹² Eri yksilöt suhtautuvat elinikäiseen oppimiseen eri tavoin. Kaikki yksilöt eivät tule ”koulutususkoon” (Jauhiainen & Alho-Malmelin 2003, 40) ja kaikki eivät koe ohjattua elinikäistä oppimista iloiseksi asiaksi (Rinne 1999, 111).

¹³ Eri elämänalueet voidaan jäsentää polkuina, joilla merkittävät elämäntapahtumat toimivat käännekohtina ja merkitsevät usein siirtymää positiosta toiseen (Antikainen 1998, 101).

¹⁴ Husénin (1975, 31-40) mukaan koulutuksellista tasa-arvoa voi tarkastella konservatiivisesta, liberaalisesta sekä radikaalista näkökulmasta, jolloin erotetaan toisistaan koulutukseen pääsyn, koulutusjärjestelyjen ja koulutuksen tuotosten tasa-arvo (ks. Lehtisalo & Raivola 1999, 70-75). Koulutuksellisen tasa-arvon käsite, kuten muidenkin yhteiskunnallisten käsitteiden merkitys, muuttuu ajan myötä ja käsitykset tasa-arvon edellytyksistä vaihtelevat (ks. Ahonen 2003).

opintotukijärjestelmänä.¹⁵ Vaikka täydellisen tasa-arvon toteutuminen on mahdottomuus, niin tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien koulutuspolitiikka voi tavoitella eriarvoisuutta aiheuttavien tekijöiden muuttamista, kuten esimerkiksi voimavarojen ohjaamista eri koulutustasoille, koulutusmuodoille ja eri sukupolvien kesken, tai alueellisten ja sosiaaliryhmien välisten erojen vähentämistä koulutuksen tarjonnassa. (Antikainen ym. 2000b, 321.) Colemanin (1990) mukaan ei tulisikaan puhua tasa-arvoisista mahdollisuuksista vaan ”eriarvoisuuden vähentämisestä”.

Tietynlainen koulutuskäyttäytyminen on Bourdieun (1985) mainitsemien pääomien lisäksi yhteydessä myös sukupuoleen, sosiaaliluokkiin ja ammatteihin ja siirtyy sukupolvelta toiselle. Kotitautalla ja kodin kulttuuripääomalla, erityisesti vanhempien koulutustasolla, on vankka yhteys opiskelijan koulutusvalintoihin.¹⁶ Ihmisten sosiaaliset lähtökohdat, kuten vanhempien ammatti, sosioekonominen asema, palkkataso, äidinkieli ja asuinalue sekä erityisesti kodin kulttuuripääoma määrittävät vahvasti koulutusurille valikoitumista sekä koulunkäynnin kestoa ja tasoa. Jos isällä on yliopistotutkinto, lapsella on 11 kertaa suurempi todennäköisyys päätyä yliopistoon kuin silloin, jos isä olisi suorittanut pelkän peruskoulututkinnon. Vaikka yliopiston laajentamisella on tavoiteltu koulutusmahdollisuuksien lisäämistä, koulutuksellinen reproduktio jatkuu kuitenkin sukupolvesta toiseen perhetaustojen ohjatessa yhä koulutukseen hakeutumista. Näin ollen myös yliopistokoulutus kasautuu ylisukupolisesti ylemmän toimihenkilötaustan tarjotessa vankat lähtökohdat edetä korkeakoulututkintoon. Korkean kulttuuripääoman perheiden nuoret valikoituvat korkeakoulutukseen, ja erilaisissa ammatillisissa oppilaitoksissa ovat puolestaan enemmistönä matalan koulustaustan perheistä tulevat opiskelijat. Alhaisen kulttuuripääoman perheiden lasten on todettu menestyvän koulutuksessa muita heikommin. (Ahola 1995, 11; Havén 1998, 62; Kivinen & Rinne 1995, 38-40, 48, 120; Lehtisalo & Raivola 1999, 82, 94; Mäkinen 1999, 59; Nevala 1999, 203, 227.)¹⁷

Tuottaessaan kulttuuripääomaa koulutus samalla uusintaa sitä valikoimalla yksilöiden sosiaaliseen taustaan kiinnittyvän kulttuuripääoman perusteella kulkijat eri koulutusreiteille (Ahola 1995, 27). Perheen ja yleensä sosiaalisen ympäristön suhtautuminen opiskeluun ja ”korkeakulttuuriin” vaikuttaa koko opiskeluajan ja erityisesti opiskelun taitevaiheissa tukena ja kannustuksena tietynlaisen koulutuksen ja yhteiskunnallisen aseman tavoitteluun (Nurmi 1998, 32). Sosiokulttuuriset lähtökohdat ovat yhteydessä yliopistokoulutukseen pääsyn lisäksi myös itse yliopisto-opiskeluun ja yliopistoon sosiaalistumisen prosessiin.

---

¹⁵ Opintotukijärjestelmä on osaltaan yhteydessä opintojen etenemiseen, minkä takia selvitysmies Eero Kurrin valmistelemassa toimenpide-ehdotuksessa esitetään parannuksia opintotukeen ja opintososiaalisiin etuuksiin (Opintotukea ja opiskelijoiden opintososiaalista asemaa koskeva toimenpideohjelma 2003).

¹⁶ Aikaisemmin sosiaaliluokkien erot olivat huomattavimmat. Yliopiston alkuaikoina suurin osa ylioppilaista kuului ylimpään luokkaan, jolloin kaikki yliopistoon siirtyvät opiskelijat olivat ylimmän luokan jälkeläisiä. (Nevala 1999, 153.)

¹⁷ Vaikka koulutuksen sosiaalinen periytyvyys on todettu useissa tutkimuksissa, on siihen silti syytä suhtautua varauksellisesti ja muistaa, että kyseessä on vain tilastollinen todennäköisyys. Toki ”alemmista” taustoista tulevat kouluttautuvat korkeammallekin ja ”korkeammista” taustoista tulevat kouluttautuvat matalammalle tai jättävät kokonaan kouluttautumatta. Koulutuksen valinta ei ole riippuvainen pelkästään sosiaalisesta taustasta, vaan siihen vaikuttavat monet muutkin tekijät.

Koulutukseen valikoitumiseen vaikuttaa koulutusjärjestelmän eri tasoilla tapahtuva ”itsen eliminointi”, vapaaehtoinen sosiaalinen valikoituminen. Koulutuksen valintatilanteissa yhteiskuntahierarkian alemmilta lähtötasoilta tulevat ”eliminoivat itsensä” muita todennäköisemmin ja luopuvat koulutukseen hakeutumisesta jo etukäteen jättäen hakeutumatta ylempään koulutukseen ja ”peelaavat” itsensä vapaaehtoisesti pois edes yrittämättä selviytyä koulutuskarsinnasta. (Bourdieu & Passeron 1977, 153.) Tässä tutkimuksessa puhutaan paljon koulutusmahdollisuuksista, mutta on syytä kuitenkin pitää mielessä, että vaikka mahdollisuudet olisivat todellisuudessa olemassa, kaikki eivät välttämättä halua käyttää niitä. Koulutukseen, kuten esimerkiksi yliopistoon valikoitumiseen vaikuttaakin enemmän se, ketkä haluavat käyttää koulutukseen osallistumisen mahdollisuuksia kuin se, ketkä koulutukseen hakeutuvista valitaan.

Valikoitumisen lähtökohtien on siis sanottu olevan perheiden yhteiskunnallisessa asemassa ja pääomissa, jotka määrittävät niitä objektiivisia rakenteita, joiden voidaan katsoa luovan mahdollisuuksia yksilön koulutusuralle. Rakenteet eivät kuitenkaan deterministisesti määritä yksilöiden elämäntulkua, vaan niiden sanotaan sisäistyvän osaksi yksilön habitusta ja ilmentyvän esimerkiksi käsityksinä omista koulutuksessa pärjäämismahdollisuuksista. (Ahola 1995.)

Yksilöt elävät erilaisissa kulttuurisissa, taloudellisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa ja aloittavat siten koulun erilaisilla eläessään saamallaan kyvyillä, ominaisuuksilla ja identiteeteillä varustettuina. Yksilöiden erilaiset resurssit tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia ja välineitä tavoitella koulussa tarjolla olevia identiteettejä. Koulun symbolinen järjestys arvostaa eri tavoin yksilöillä olevia resursseja, ominaisuuksia ja identiteettejä. Nämä tekijät vaikuttavat prosessissa, jonka tuloksena tuotetaan yksilöiden koulutusidentiteettejä. Koulu osoittaa opiskelijoille paikan ja odotuksia arvioidessaan ja palkitessaan opiskelijoilla olevia ominaisuuksia ja identiteettejä. (Houtsonen 2000, 23-27.) Opiskelijan moraalinen arviointi käsittää opiskelijan sosiaalisen alkuperän, koulun antaman muodollisen arvioinnin ja hänen todennäköisen sosiaalisen kohtalonsa ennustamisen (Wexler 1992, 125).

Koulutusjärjestelmä, siis eri koulutusalat ja -tasot, tuottaa erilaisia tyyppillisiä identiteettimalleja eli käsityksiä yksilöistä oppijoina. Näitä käsityksiä – kuka minä olen, mitä minä osaan ja miten minä opin – yksilöt käyttävät oman identiteettinsä rakentamiseen. Koulun tuottamalla sekä myönteisillä että kielteisillä identiteeteillä on taipumus muodostua yksilön sisäistetyksi käsitykseksi itsestään. Peruskoulun oppimiskokemukset synnyttävät yksilölle suhteellisen pysyvän käsityksen omista kyvyistä ja tavoista oppia sekä itselle sopivasta tiedosta. Yksilöt voivat ottaa varsinkin peruskoulun tuottamat käsitykset yksilöstä oppijana todellisina minän määritelmänä, jotka voivat suunnata myöhempiä opiskelupäätöksiä ja koulutusvalintoja, oppimista ja elämäntulkua. (Antikainen ym. 2000a,

242-243; Houtsonen 2000, 22, 36.)¹⁸ Jo peruskoulun sisäisissä valikointiprosesseissa muotoutuvat ja vahvistuvat näkemykset siitä, kuka jatkaa koulutusjärjestelmän pitkään teoreettiseen koulutusväylään ja kuka lyhyelle käytännölliselle koulutusväylälle (Ahola 1995).

Käsitys omista kyvyistä ei liity vain koulun antamaan käsitykseen itsestä oppijana vaan muodostuu useampien elämänpiirien luomana kokonaisuutena, johon voivat vaikuttaa kodin ilmapiiri ja vanhempien asennoituminen (Moore 2003, 146). Yksilöt käyttävät aikaisempien elämäkokemuksensa ja niissä rakentuneen identiteettinsä ehdollistamina koulutuksen tarjoamia mahdollisuuksia.¹⁹ Koulutuksen ja identiteetin suhde voidaan nähdä koko elämän jatkuvana vuorovaikutuksellisen prosessina, jossa identiteetti ohjaa yksilön koulutusmahdollisuuksien käyttöä. Koulutus tuottaa identiteettejä, jotka suuntaavat tulevaisuuden oppimista ja koulutukseen hakeutumista. (Antikainen ym. 2000a, 242.)

Koulutukseen valikoitumiseen vaikuttavat kuitenkin sosiaalisen taustan, sukupuolen ja aikaisempien koulusaavutusten lisäksi myös oppilaitosten yleisesti hyväksytyin kriteerein suorittamat oppilasvalinnat sekä yksilön omaehtoiset valinnat. Tietyn yliopiston valintaan vaikuttavat sen tarjoamat koulutusalat, joiden valintaan puolestaan vaikuttavat erilaiset valintamenettelyt ja koulutuksen kysynnän vaihtelut. (Ahola 1995.) Yksilön tausta yksinään ei siis vaikuta koulutukseen valikoitumiseen, vaan koulutus jakautuu esimerkiksi alueellisesti, sosiaalisesti sekä sukupuolten ja sukupolvien välisesti (Lehtisalo & Raivola 1999, 79).

Korkeakoulut ovat perinteisesti olleet yhteiskunnan eliitin koulutus- ja uusintamisväyliä, koska niihin on siirtynyt ikäpolvesta vain kapea, kulttuurisesti ja sosiaalisesti valikoitunut osa. Koulutusekspansion myötä tapahtuneen korkeakoulutuksen massoitumisen myötä korkeakouluihin on siirtynyt kuitenkin opiskelijoita myös muista sosiaalisista kerrostumista. Alemmista sosiaalista asemista lähtöisin olevien yliopisto-opiskelijoiden määrät ovat lisääntyneet koulutusmahdollisuuksien parannuttua, oppikoulujen yleistyttyä ja yliopistopaikkojen lisääntyttyä. Massoituminen vaikutti yliopistokoulutuksen sosiaaliseen valikoivuuteen siten, että koulutus muuttui etuoikeudesta oikeudeksi – ja monille jo velvollisuudeksikin. (Ahola 1995, 11, 13, 59.)

Kuitenkin sosiaaliryhmien väliset erot ovat havaittavissa yliopiston eri tieteenalojen ja korkeakoulujen välillä, sillä esimerkiksi ”statusaloille” valikoituu yhä runsaammin ylimpien sosiaaliryhmien lapsia. Yliopistokoulutuksen kenttä on lohkoutunut erilaisiin koulutusväyliin ja ”hyviin” ja ”vähemmän hyviin” reitteihin sosiaalisen kohoamisen perspektiivistä siten, että ylempien yhteiskunta-kerrostumien ja työläistaustaisten jälkeläisillä on omat koulutusväylänsä. Yhteiskunnan luokkarakenteeseen ja perheiden yhteiskunnalliseen asemaan kiinnittyvien pääomien voidaan nähdä kytkey-

¹⁸ Ensimmäisessä peruskoulutuksessa saatu käsitys omasta kyvykkyydestä ja suuntautuneisuudesta voi pysyä stereotyyppisenä käsityksenä itsestä yliopistoon saakka (Moore 2003, 144).

¹⁹ Yksilöt hakeutuvat sellaiseen koulutukseen, joka on tuttua elämäkokemuksen perusteella. Aikaisemmat kokemukset voivat olla yhteydessä esimerkiksi vanhempien työhön tai koulutukseen tai perheen elin- ja kulttuuriympäristöön. (Houtsonen 1996, 209.)

tyvän eri koulutusväylien erottumiseen toisistaan. (Ahola 1995, 137-138, 154.) Yhteiskunnan parempiosaisten lapset kouluttautuvat tietyillä aloilla tai tietyissä korkeakouluissa. Ammatti-imago ja opintoalan korkea sosiaalinen status aiheuttavat alempien sosiaaliluokkien lasten ”itsekarsiutumista”, ja siten voidaan puhua korkeakouluopetuksen avulla tapahtuvasta yhteiskunnallisen eriarvoisuuden uusintamisesta. (Nevala 1999, 203, 227.)

Kivinen ja Rinne (1995, 99) ovat luokitelleet korkeakouluja jatkumolla ”elitistinen – kansanomaisen” käyttäen luokitteluperusteena opiskelijakunnan isien korkea-asteen koulutuksen suorittamista²⁰. Nevala (1999) käytti samaa jaottelua luokitellessaan korkeakouluja, mutta perusti luokittelunsa opiskelijoiden sosiaaliseen taustaan eikä isän koulutustaustaan. Sosioekonomisten taustojen suhteen koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo toteutuu huonoiten Etelä- ja Lounais-Suomessa ja parhaiten Suomen reuna-alueilla²¹, joilla yliopistokoulutukseen osallistumisen erot ovat sosioekonomisten ryhmien välillä pienimmät²². ”Aluekorkeakoulut” ovat lisänneet heikommista sosiaalisista ja taloudellista lähtökohdista lähtevien yliopisto-opiskelumahdollisuuksia sekä koulutuspaikkoja lisäämällä että koulutukseen hakeutumisen kynnyistä madaltamalla. Vaikka vähäisen kulttuuripääoman ryhmät ovatkin hyötynet yliopistokoulutuksen alueellisen laajenemisen myötä tapahtuneesta koulutuspaikkojen lisääntymisestä, ylempiin yhteiskuntaluokkiin kuuluvat ovat hyötynet suhteessa enemmän heille ominaisen koulutuksen laajentuessa²³. (Ahola 1995, 89, 97, 98, 154; Nevala mt., 187, 214, 261; mt. 2000, 117.)

Aikuisena yliopisto-opintonsa aloittaneet ovat useimmiten lähtöisin matalan kulttuuripääoman perheistä. Aikuisuudessa tehtävät koulutusvalinnat ovat nuoruuden koulutusvalintoja yksilöllisempiä ollessaan irrallaan lapsuuden kodin tarjoamista lähtöoloista. Vanhempien taloudellinen tilanne, asuinpaikka tai asenteet koulutusta kohtaan eivät estä aikuisuudessa yliopisto-opiskelua, sillä aikuisen toimeentulon takaavat usein ammatti ja työpaikka. (Moore 2003, 156, 174.) Aikuisopiskelijoiden lisääntyminen yliopistoon hakeutuvien joukossa lisää omalta osaltaan kilpailua yliopistojen opiskelijapaikoista.

Koulutusyhteiskunnan koulutuskilpailu ja valikoituminen jatkuvat vielä aikuiskoulutuksessakin, jollaista esimerkiksi avoin yliopistokoulutus on. Tilastokeskuksen Aikuiskoulutus 2000-tutkimuksen perusteella suomalaisten aikuiskoulutuksen osallistumiseen oli eniten yhteydessä yksi-

---

²⁰ Myös Ahola (1995, 112-113) on jaotellut korkeakoulutuksen kenttää koulutusten sukupuolijakauman ja sosioekonomisen koostumuksen mukaan. ”Ylös” sijoittuvat elitistiset alat (esimerkiksi Helsingin ja Turun lääketieteet, kauppakorkeakoulut ja Sibelius-Akatemia), joilla yhteiskunnallinen status on korkea. ”Alas” sijoittuvat puolestaan maatalous- ja työväestön suosimat aluekorkeakoulujen yhteiskunta- ja luonnontieteelliset opintoalat.

²¹ Yksi vähiten valikoivista yliopistoista on tämän tutkimuksen kohteena oleva Joensuun yliopisto, vaikka sielläkin ylempien toimihenkilöiden jälkeläisten todennäköisyys olla yliopisto-opiskelija on melkein nelinkertainen työläistäustaisiin verrattuna (Ahola 1995, 98).

²² Yliopistojen rekrytointialueiden sosioekonominen koostumus vaikuttaa opiskelijoiden sosiaaliseen koostumukseen (Ahola 1995, 89).

²³ Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa sosiaaliselta taustaltaan ylempään toimihenkilöryhmään kuuluvien osallistumisaste oli yksi korkeimmista. He voivat käyttää sekä maakuntansa yliopistoa, jossa he ovat yliedustettuina verrattuna alueen työläisväestöön, että pääkaupunkiseudun arvostettuja koulutusväyliä. (Ahola 1995, 97.)

lön sosioekonominen asema, toiseksi eniten koulutusaste ja kolmanneksi eniten se, oliko yksilö työssä vai ei. Sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna korkeassa asemassa toimivat osallistuvat eniten aikuiskoulutukseen. (Aikuiskoulutustutkimus 2000.) Myös Antikaisen (2000, 108-109) tutkimus vahvistaa koulutuksen kasautumispäätelmää: mitä korkeampi 18-64-vuotiaiden koulutusaste on, sitä enemmän he osallistuvat aikuiskoulutukseen. Myös yli 55-vuotiaiden korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden aikuiskoulutukseen osallistuminen säilyy korkeana. Antikaisen tutkimuksen mukaan aikuiskoulutukseen osallistuminen vaihtelee lisäksi työmarkkina- ja ammattiaseman sekä sen mukaan, onko yksilö työllinen vai työtön. Kaksi kolmasosaa aikuiskoulutuksesta on työhön liittyvää koulutusta.

Aikuiskoulutukseen osallistumista voi selittää rationaalisilla ja ei-rationaalisilla tekijöillä. Rationaalisen valinnan teorian mukaan yksilöt arvioivat ensin koulutuksesta saatavia hyötyjä ja kustannuksia ja sen jälkeen tekevät mahdollisen koulutukseen osallistumispäätöksensä. Niukan pohjakoulutuksen omaavat eivät saa koulutuksestaan hyviä palkintoja, kuten työpaikkaa tai parempaa palkkaa. Tällöin koulutusta ei koeta mielekkääksi, sillä mahdollinen hyöty on epäselvä sekä koulutukseen osallistuminen toimeentulon kannalta vähemmän järkevää. Toimihenkilöammateissa toimiville koulutus on puolestaan osoittautunut hyödylliseksi ja palkitsevaksi sekä on usein työnantajan kustantamaa, jolloin toimihenkilöiden aktiivisempi osallistuminen aikuiskoulutukseen on luontevaa. (Rinne 2003, 239, 240.)

Aikuisopiskelua koskeissa valinnoissa on kysymys myös ei-rationaalisista tekijöistä, kuten bourdieulaisittain habituksesta, yksilön sisäistämästä elämäntavasta ja kasvuympäristölle ominaisista arvoista. Vähän koulutusta hankkineet eivät itse koe koulutuksen puutetta ongelmana, koska koulutuksella ei ole heille suurta merkitystä. Koulua ja työelämää ei mielletä kilpakkenttinä, joilla olisi pyrittävä menestymään. (Rinne 2003, 239, 240.)

Yksilöt kohtaavat elämässään, varsinkin aikuisena, erilaisia ennakoimattomia tilanteita, jolloin koulutukseen hakeutumisen voi laukaista sisäinen haaste, kuten halu saada haastavampi työ, tai ulkoinen pakko, kuten sairaus tai perhesuhteiden muutos. Tällaiset tilanteet saavat yksilön pohtimaan omaa identiteettiään, elämäntilannettaan ja käytössään olevia kulttuurisia resursseja. Yksilön tullessa tietoisemmaksi itsestään hän tulee samalla tietoisemmaksi käytettävissään olevista kulttuurisista resursseista (kuten koulutuksesta), joilla hän voi rakentaa identiteettiään ja elämänkulkuaan. Samalla yksilön oppimisen ja kouluttautumisen mahdollisuudet laajenevat. Koulutus voi avata yksilölle myös uudenlaisia elämänsuuntia ja mahdollisuuksia rakentaa identiteettiä. Käytettäessä koulutusta identiteetin uudelleenrakentamisessa (liittyen ennakoimattomiin elämänkulun haasteisiin ja pakkoihin) koulutuksellisen reproduktion kehä voi hajota. (Antikainen 1998, 228; Antikainen ym. 2000a, 242-243.)

Ne, jotka eivät suuntaudu jo lapsuusvuosinaan elinikäisen oppimisen poluille, voivatkin käyttää aikuiskoulutuksen tarjoamia ”toisia mahdollisuuksia” (Antikainen 1998, 228), kuten esimerkiksi avointa yliopistoa. Koulutusidentiteetti ei välttämättä olekaan pysyvä, sillä käsitykset itsestä ja itselle soveltuvasta alasta voivat muuttua. Koulutusidentiteetin rakentuminen on dynaaminen prosessi, jossa koulun sisä- ja ulkopuoliset ainekset ovat läpi elämänkulun vuorovaikutuksessa.²⁴ (Houtsonen 2000, 45.) Vaikka yksilö ei olisikaan vielä aikaisemmin ollut ”koulutususkossa”, hän voi vielä siirtyä ”koulutususkovaiseksi” elinikäisen oppimisen koulutuspoluille.

2.2. Koulutuspolkujen muotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä

Tässä luvussa tarkastellaan erilaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat osaltaan koulutuspolkujen muotoutumiseen. Opiskelijoiden koulutuspolkujen rakentamista raamittavat erilaiset koulutusyhteiskunnassa olevat rakenteet (ks. Antikainen ym. 2000b, 12), kuten perhe ja koulujärjestelmä, sekä erilaiset, ei-konkreettiset yhteiskunnalliset tekijät, kuten koulutus- ja työvoimapolitiikka, työ- ja koulutusmarkkinat, sukupuolijärjestelmä, kulttuuriset ideaalit (esimerkiksi elinikäinen oppiminen ja yksilöllistyminen) sekä muut luvussa 2.1. käsitellyt tekijät.

Opiskelijoiden koulutuspäätökseen ja koulutuspolkujen muotoutumiseen vaikuttavat sekä yleiset yhteiskunnalliset tekijät että aikaisemmat koulutus- ja muut elämänpolut, kuten työelämän polku ja henkilökohtaisten suhteiden polut (mm. perhe ja puoliso). Nämä kaikki tekijät voivat paitsi luoda opiskelulle mahdollisuuksia myös vaikeuttaa opiskelua ja opiskeluun lähtöä. Yksilö voi lähteä opiskelemaan ulkoisten olosuhteiden pakosta tai omaehtoisesti, omien tarpeidensa mukaisesti (Nurmi 1995, 38). Jälkimmäisestä käy esimerkiksi yksinkertaisesti opiskelun ilon pohjalta alkanut opiskelu. Ulkoisen olosuhteen pakko voi muodostua esimerkiksi silloin, jos työnantaja suosittelee työntekijälleen koulutusta. Ulkoisten olosuhteiden pakon ja omaehtoisuuden välisen rajan vetäminen on kuitenkin vaikeaa, sillä vaikka yksilön voi ajatella aloittaneen opiskelun ulkoisten olosuhteiden pakosta (koulutuksen puuttuminen tai työttömyys), opiskelupäätös on usein kuitenkin omien tarpeiden pohjalta syntynyt ja lopulta vapaaehtoinen päätös.

---

²⁴ Koulutusjärjestelmän ulkopuolinen oppiminen ja siellä tapahtuva identiteettien muotoutuminen saattavat joko vahvistaa tai asettaa ristiriitaan muodollisen koulutuksen tuottamien identiteettien kanssa ja siten avata tai sulkea uusien oppimisen mahdollisuuksia (Antikainen, Rinne & Koski 2000b, 260-261).

2.2.1. Yhteiskunnalliset tekijät

Opiskelijan koulutuspolkujen on mukauduttava esimerkiksi koulutus-, sosiaali- ja työllisyyspolitiikan luomiin reunaehtoihin. **Koulutuspolitiikka** vaikuttaa koulutusinstituutioiden valintajärjestelmien muotoutumiseen. Koulutusinstituutioiden, kuten esimerkiksi yliopistojen tiedekuntien ja laitosten päättämät valintakriteerit vaikuttavat suoraan opiskelijoiden yliopistoon hakeutumismahdollisuuteen.²⁵ Tiedekunnat voivat päättää, minkä verran opiskelijoita tiettyyn oppiaineeseen otetaan avoimen yliopiston väylän kautta vuosittain sekä kuinka paljon opiskelijan on täytynyt suorittaa opintoviikkoja täyttääkseen avoimen yliopiston väylän kriteerit. Vaikka yksilö tarkastelee ennen koulutukseen hakeutumistaan omia halujaan ja mahdollisuuksiaan, ohjausjärjestelmä muotoilee kriteerit ja vaikuttaa valikoinnillaan (Niemi-Väkeväinen 1998, 55, 57). Niinpä yksilöiden päätöksentekoon vaikuttavat myös yliopistojen opiskelijavalinnoissa tapahtuvat muutokset, kuten esimerkiksi avoimen yliopiston väylän määrällisten opiskelijakiintiöiden nostaminen tai valitsemisperusteiden löyhentäminen.

Sosiaalipolitiikka, opintotuki sekä muut opintososiaaliset etuudet voivat vaikuttaa yksilön tehdessä päätöstä opiskelun aloittamisesta. Esimerkiksi avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden haaluun siirtyä yliopistoon voivat vaikuttaa yliopisto-opiskelijoiden saamat opintososiaaliset etuudet sekä opiskelijan status. Opintososiaaliset etuudet eivät kuitenkaan välttämättä vaikuta koulutuspolun muotoutumiseen, sillä yhä useampi opiskelija toimii työelämässä (esim. Vesikansa ym. 1998, 47).

Työmarkkinapolitiikalla on merkitystä varsinkin työttömien opiskelulle. Työmarkkinapolitiikka vaikuttaa sekä työttömille että työllisille säädettyihin lakeihin. Työttömyyskorvauksen saannin ehtona on, että työnhakijan on oltava työmarkkinoiden käytettävissä, ja koulutukseen osallistuminen voi estää työttömyyskorvauksen saannin, sillä opiskelevan ei välttämättä katsota olevan valmiina vastaanottamaan mahdollisesti tarjottavaa työtä. Halukkuuden sekä avoimen yliopiston opintoihin että avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtymiseen voi ehkäistä opiskelun myötä mahdollisesti katkeava työttömyyskorvaus. Muita työvoimapolitiikkaan kuuluvia koulutuspolkujen muotoutumiseen yhteydessä olevia tekijöitä ovat esimerkiksi opintovapaata, vuorotteluvapaata ja muita työajan muutoksia koskevat säädökset, jotka voivat osaltaan luoda koulutusmahdollisuuksia.

Työ- ja koulutusmarkkinoiden muutokset ovat yhteydessä toisiinsa: **työmarkkinoiden muutokset**, yleinen koulutustason kohoaminen ja työelämässä kohdattavat työtehtävien vaatimustason nousut voivat luoda koulutustarpeita. (ks. luku 2.1.1.) Koulutusta hankitaan ja laajennetaan työmarkki-

---

²⁵ Koulutukseen pääsyn voi ehkäistä esimerkiksi pohjakoulutuksen puute (esimerkiksi yliopistoon pääsy on helpompaa ylioppilastutkinnon suorittaneille), aikaisempi opintomenestys (esimerkiksi avoimen yliopiston väylän kautta vaaditaan usein hyvät tiedot aikaisemmista opinnoista) tai se, että ei ole menestynyt valintakokeissa.

noiden vaatimusten mukaisesti, ja yksilö pyrkii sovittamaan elämänsä kulkuaan työmarkkinoiden ja niiden koulutuksellisten vaatimusten mukaan (Martti 1999, 307–308). Työttömäksi jääminen voi luoda tarpeen jatko-, ylläpito- tai uudelleen koulutukselle: yksilö saattaa pyrkiä turvaamaan koulutuksen avulla työmarkkinoille takaisin pääsemisen mahdollisuuksiaan. Työelämässä tapahtuvat muutokset, kuten työttömyyden yleistyminen, voivatkin vaikuttaa ratkaisevasti koulutuspolkujen muotoutumiseen.

Myös **koulutusjärjestelmän muutokset** vaikuttavat koulutuspäätöksiin. Tästä esimerkkinä voidaan mainita kaksiportaiseen yliopistotutkintoon siirtyminen. Mikäli opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa avoimen yliopiston puolella kokonaan alempaan korkeakoulututkintoon vaadittavat opinnot, tämän voidaan olettaa lisäävän opiskeluhalukkuutta avoimen yliopiston puolella. Alemman korkeakoulututkinnon saaminen on ikään kuin todennäköisempää, ja halukkuus siirtyä avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon voi yleistyä. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon haakeutuvien määrään vaikuttavat myös nuorille ylioppilaille järjestettävät kiintiöt yliopistovalinnoissa. ”Ylioppilaskiintiöiden” myötä vanhempien opiskelijoiden suhteelliset määrät valintakokeiden kautta valittujen joukossa vähenevät, ja osa siirtyy todennäköisesti avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon pyrkijöiksi.

Koulutusinstituutioiden koulutustarjonta vaikuttaa myös opiskeluhalukkuuteen. Yhteiskunnan luomat koulutusmahdollisuudet ja -rakenteet vaikuttavat siihen, millaiseen koulutukseen hakeudutaan ja millaisia ammatillisia mahdollisuuksia koulutuksen kautta avautuu (Piesanen 1996, 36, 101–102). Koulutusmahdollisuuksien lisääntyttyä opiskelijoilla on mahdollisuus muotoilla koulutuspolkuaan yhä enemmän omien tavoitteidensa mukaisesti. Eri elämäntilanteisiin sopivaa koulutustarjontaa voidaan rakentaa alueellisella saatavuudella ja osa-aikaopiskelun mahdollisuudella (Nurmi 1995, 141). Esimerkiksi avoimen yliopiston opiskelu on monelle mahdollista, koska se ei ole aikaan, paikkaan tai edelliseen koulutukseen sidottua. Kotipaikkakunnalle aikuista opiskelijaa sitovat usein perhe ja työ.

Koulutuksen markkinaistuminen vaikuttaa siten, että yhä useammin opiskelijat joutuvat maksamaan koulutuksestaan. Suomessa yliopistoja ei ole yksityistetty ja kaupallistettu, mutta non-formaalin täydennyskoulutuksen kentällä vallitsevat vapaat markkinat, joita tosin pyritään ohjailemaan (Lehtisalo & Raivola 1999, 54). Koulutuksesta koettu hyöty ja koulutuksen arvostaminen vaikuttavat siihen, että opiskelijat ovat valmiita maksamaan opinnoistaan. Esimerkiksi avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat voivat olla valmiita maksamaan yliopisto-opinnoistaan, jos he eivät valintakokeissa epäonnistuttuaan pysty siirtymään suoraan yliopisto-opiskelijaksi ja siten saamaan opintojaan ilmaiseksi. Myös esimerkiksi elämäntilannetekijöiden takia avoimen yliopiston opiskelijat voivat olla valmiita maksamaan joustavammista opiskelumahdol-

lisuuksista, jotka tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuksia luoda kunkin omaan elämäntilanteeseen soveltuvia koulutuspolkua. Joustavien opiskelumahdollisuuksien mahdollistama yksilöllisten koulutuspolkujen rakentaminen voi olla tärkeää etenkin työelämässä toimiville ja perheellisille opiskelijoille.

Konkreettisten koulutusmarkkinoiden ja työelämän muutosten lisäksi erilaiset **kulttuuriset ideaalit**, kuten esimerkiksi meritokratia, elinikäinen oppiminen ja yksilöllistyminen, muokkaavat osaltaan yksilöiden mielikuvia ja voivat siten vaikuttaa taustatekijöinä koulutuspolkujen muotoutumiseen. Yleinen koulutustason kohoaminen ja elinikäisen oppimisen ideaali luovat yhä useammalle kokemuksen koulutuksen tarpeesta.

Myös **muu laajempi yhteiskunnallinen konteksti** vaikuttaa opiskelijan valintoihin, vaikka se ei olekaan niin konkreettisesti havaittavissa. Yhteiskunnalliseen kontekstiin liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi arvot, normit ja traditiot. Myös sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet, kuten myös yhteiskunnallinen jakojärjestelmä vaikuttavat osaltaan opiskelijan valintoihin. Luokkajako voi olla yhteydessä opiskelijoiden koulutuspoluille hakeutumiseen esimerkiksi siten, että opiskelija saattaa kokea koulutuksen antavan hänelle mahdollisuuden kohota sosiaalisesti. Myös sukupuolijärjestelmällä on oma yhteytensä koulutusmahdollisuuksiin. Naisille on perinteisesti kuulunut perheestä huolehtiminen, minkä seurauksena naisten kouluttautuminen voi lasten ollessa pieniä jäädä vähemmälle (Kilpeläinen 2000).

Kulttuuri, yhteiskunta ja **tiety historiallinen aika** luovat yksilölle erilaisia iän mukanaan tuomia mahdollisuuksia ja haasteita (Nurmi & Salmela-Aro, 2000, 97). Elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät jaetaan usein kolmeen ryhmään: normatiivisiin ikään liittyviin tekijöihin (esimerkiksi biologinen kypsyminen ja ikään liittyvä sosialisatio), normatiivisiin historiallisiin tekijöihin (sidoksissa historialliseen aikaan, tyypillisiä tietylle sukupolvelle, joka elää jonakin historiallisena aikana) sekä ei-normatiivisiin tekijöihin (ennustamattomat tekijät) (Baltes & Reese 1987, 139–143). Koulutukseen osallistumiseenkin vaikuttavat normatiiviset eli institutionaaliset tekijät ja kulttuuriset vaikutukset (Antikainen 2000, 121).

Kaikkien samassa yhteiskunnallisessa tilanteessa elävien yksilöiden elämäntilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi työmarkkinoilla tapahtuvat muutokset, joita esiteltiin edellä. Yksi historiallisten tekijöiden vaikutus on se, kuinka eri aikoina syntyneet ihmiset suhtautuvat koulutukseen eri tavoin. Esimerkiksi vanhempien, ennen vuotta 1936 syntyneiden sukupolvien voidaan katsoa ihannoivan koulutusta, kun taas vuosina 1936 – 1955 syntyneille koulutus on näyttäytynyt lähinnä ”välineenä” (Kauppila 2002).

Suuri osa koulutuspoluista kulkee edelleen institutionaalisen elämäntilanteen mukaisesti. Yksi esimerkki tästä on se tosiasia, että suurin osa peruskoulun päättävistä jatkaa opiskeluaan joko lukiossa

tai ammatillisessa koulutuksessa. Iän karttuessa yksilölliset elämänculut lisääntyvät: elämänculkuun yleisesti ja koulutuspolkujen valitsemiseen ja kulkemiseen vaikuttavat vanhemmiten yksilölliset tekijät yhä enemmän. Yksilölliset tekijät ja odottamattomat elämäntapahtumat, kuten esimerkiksi sairastuminen, ovat ei-normatiivisia tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa elämänculun muotoutumiseen kaikkein eniten. Näiden tekijöiden on päätelty myöhäismodernissa riskiyhteiskunnassa olevan varsin yleisiä. (Antikainen 2000, 102, 119.)

Historiallis-yhteiskunnallinen tilanne luo pakkoja ja mahdollisuuksia. Nykyhetki luo aikuiskoulutuksen mahdollisuudet ja pakotteet, menneisyydestä vaikuttavat unelmat ja keskeneräiset koulutus-tavoitteet, ja tulevaisuuteen liittyy usko koulutuksen avulla saavutettavasta koulutushyvästä. Koulutuksen avulla voidaan hakea muutosta parempaan, ja koulutuksen voidaan uskoa antavan mahdollisuuden saavuttaa parempia työelämäpositioita, enemmän palkkaa sekä vastuullisempia työtehtäviä. (Kilpeläinen 2000, 24–25, 29.)

Yhteiskunnalliseen kontekstiin liittyviä tekijöitä on mahdotonta osoittaa suoraan koulutuspolkujen muotoutumiseen vaikuttaviksi tekijöiksi, vaikka ne taustalla vaikuttamassa ovatkin. Yhteiskunnallisten rakenteiden yhteys avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden koulutuspolkuihin on kuitenkin havaittavissa myös tässä tutkimuksessa.

2.2.2. Koulutus osana elämänculkua

Opiskeluun osallistumiseen vaikuttavat sekä historiallis-yhteiskunnallinen tilanne, jossa yksilö elää, että yksilön omat, henkilökohtaiset lähirakenteet. Yksilö toimii eri elämäncalueilla, joita ovat esimerkiksi perhe, työ ja vapaa-aika. (Nurmi 1995, 11.) Elderin (1997) mukaan elämänculun peruselementtejä ovat yksilön elämäncpolut, joista hän pitää tärkeimpinä koulutusta, työtä ja perhettä.²⁶

Merriamin ja Clarkin (1991, 17-52, 176–187, 218) mukaan aikuisen elämän pääalueet ovat työ ja rakkaus²⁷. Työhön ja rakkauteen liittyvät toiminnot vievät paljon aikaamme ja täten rakentavat sekä jäsentävät elämäämme. Vanhetessamme meidän tulee mukautua työ- ja rakkausalueiden muuttuviin sosiaalisiin rooleihin. Sosiaalisiin rooleihin liittyvissä tehtävissä tapahtuvat muutokset ja siirtymät vaativat usein uutta oppimista. Työ ja rakkaus motivoivat, stimuloivat ja muokkaavat formaalia ja informaalia oppimista. Aikuisen oppimismotivaatio on usein suoraan yhteydessä aikuisen elämäncilanteeseen, useimmiten työhön. Yksilöt oppivat enemmän silloin, kun asiat ovat hyvin, niin työn

---

²⁶ Ihmisten elämää sisällöllisesti kuvaavia käsitteitä ovat esimerkiksi elämänckaar, elämäncviiva, elämäncprosessi ja elämäncculku. Elämäncculku (life-course) tarkoittaa elämäncilapahtumia aina syntymästä kuolemaan saakka. Eri elämäncalueet voidaan jakaa uriin tai polkuihin (trajectories), jotka muodostuvat elämäncilapahtumista. (Puhakka 1998, 2, 7)

²⁷ Näistä on yleisimmin tutkittu niiden institutionaalaisia muotoja eli uraa ja avioliittoa tai työtä ja perhettä. Työ voidaan laajasti määritellä tehtäväsuuntautuneeksi toiminnaksi ja rakkaus puolestaan suhdusuuntautuneeksi, tunteelliseksi kokemukseksi. (Merriam & Clark 1991.)

kuin rakkauden elämänalueilla. Tämä johtuu lähinnä siitä, että ”hyvinä aikoina” ihminen voi keskittyä oppimiseen. (ks. myös Moore 2003, 92.)

Opiskelu on siten yhteydessä muihin elämänalueisiin (Nurmi 1995, 11): elämänalueet vaikuttavat oppimiseen ja oppiminen muihin elämänalueisiin niin opiskeluaikana kuin tulevaisuudessa. Puhakan (1998, 142, 144) tutkimuksessa 26-vuotiaiden naisten hankkima koulutus vaikutti huomattavasti naisten elämäntilanteeseen: pitempi koulutus takasi paremmin töitä ja teki elämästä muutenkin vakaamman. Hankitulla koulutuksella onkin vaikutusta erilaisille työelämän poluille ja koulutuspoluille sijoittumiselle.

Koulutusvalinnat ovat tulevaisuuden kannalta tärkeitä valintoja, joita harkitaan ja pohditaan tarkkaan (Varila 1997, 233). Yksilö punnitsee, onko koulutuksella tavoiteltava hyvä mahdollisten ponnosten ja uhrausten arvoista – koulutuksen merkitys syntyy siis elämäntilanteen etuja ja haittoja punnitien (Nurmi 1995, 11).²⁸ Opiskelupäätöstä tehdessään yksilö joutuu lewiniläisittäin ajatellen ristiriitatilanteeseen, jossa edut työntävät yksilöä koulutusta kohti ja haitat vetävät taas siitä pois (Lewin 1935, 77–85). Ulrike Prokop (1981) on korostanut tutkimuksissaan erityisesti naisten elämän eräänä perustekijänä ristiriitaisuuksien työstämistä ja ottanut elämäntilanteen käyttöön teoreettisena näkökohtana. Opiskelussa joutuu sovittamaan yhteen elämäntilanteen erilaisia vaatimuksia, ja yksilö voi joutua ristiriitatilanteeseen, koska opiskelu vaikuttaa esimerkiksi perheeseen, työhön, vapaa-aikaan, ystävyys-suhteisiin ja tuloihin (Nurmi 1995, 11–13).

Usein koulutustoiveet mukautuvat muiden elämän alueiden vaatimuksiin, sillä (ainakin aikuinen) yksilö arvottaa usein perheen ja työn etusijalle ja jättää koulutuksen toissijaiseksi elämänalueeksi. Aikuisena yliopisto-opiskelun aloittavat harkitsevatkin nuorempia enemmän koulutukseen lähtöä (Mäkinen 2001, 99), sillä aikuisen ei ole helppoa tehdä yhtäkkisiä päätöksiä, vaan hänen on otettava usein huomioon koko elämäntilanteen.

Työelämän polku, henkilökohtaisten suhteiden polku (varsinkin perhe-elämän polku) ja muut eri elämänalueiden polut ovat kaikki yhteydessä koulutuspolulle hakeutumiseen ja siellä etenemiseen. Eri elämäntilanteet ovat yhteydessä koulutusyhteiskunnan yhteiskunnallisiin, elämäntilanteille kehyksiä luoviin tekijöihin. Esimerkiksi sukupuolijärjestelmä luo kehyksiä perhe- ja työelämän poluille, mitkä puolestaan vaikuttavat omalta osaltaan koulutuspolkujen muotoutumiseen.

Työmarkkinat vaikuttavat yksilön **työelämän polun** muotoutumiseen. Päätökseen koulutukseen lähtemisestä voi vaikuttaa ratkaisevasti olemassa oleva työllisyystilanne (Piesanen 1996, 36). Mikäli omalla alalla ei ole töitä, opiskelija voi motivoitua siirtymään toiselle alalle saadakseen itselleen paitsi hyödyllistä tekemistä myös mahdollisuuden työllistyä opiskelun kautta paremmin. Myös jo

---

²⁸ Koulutustilanteen koetut edut ja haitat tulevat esille suhteessa muihin elämän osa-alueisiin, perheeseen, työhön, vapaa-aikaan ja ihmissuhteisiin (Kilpeläinen 2000, 128).

työssä toimivat voivat eri syistä johtuen haluta vaihtaa alaa tai kouluttautua omalla alallaan korkeammalle.²⁹

Työelämä voi sekä luoda koulutustarvetta että mahdollistaa opiskelun taloudellisesti. Työelämän polku voi myös ehkäistä monella aikuisopiskelijalla koulutukseen hakeutumisen ajankäytön puutteen takia. Työelämän polun lisäksi sosiaalipolitiikalla on oma vaikutuksensa opiskelijan taloudelliseen tilanteeseen. Nykyiset työelämän joustavat käytännöt, kuten osa-aikavapaaajärjestelmä tai osa-aikatyön mahdollisuus, voivat mahdollistaa opiskelun sekä ajankäytöllisesti että taloudellisesti – ja samalla yksilö voi säilyttää opiskeluaikanaan työpaikkansa. Taloudellisen tilanteen ja opintososiaalisten etuuksien yhteisvaikutuksesta riippuu, onko opiskelijan taloudellisesti mahdollista opiskella.³⁰ Taloudellisiin tekijöihin opiskelijan on hankalampi itse vaikuttaa, mutta joskus opiskelija voi saada taloudellista tukea puolisoiltaan, perheeltään, sukulaisiltaan tai jopa ystäviltään. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyvien opiskelijoiden on usein huomioitava opiskelupäätöstä tehdessään taloudelliset edellytykset, sillä avoimen yliopiston väylän opiskelijat ovat usein aikuisia, joiden on usein elätettävä perhettä ja maksettava velkoja.

Perhe-elämän polulla on suuri merkitys aikuisen opiskelijan koulutuspolun muotoutumiseen. Perhe voi olla taloudellinen ja henkinen voimavara, joka voi motivoida opiskelemaan (Kilpeläinen 2000, 76). Perheen vaihe ja elämäntilanne³¹ vaikuttavat osaltaan koulutuksen aloittamiseen; esimerkiksi Kilpeläisen (mt., 59) ja Nurmen (1995, 139) tutkimuksissa tuli esille, että perheen elämänvaiheella oli paljon merkitystä naisen opiskelulle. Naiset olivat saattaneet jossain elämänsä vaiheessa lykätä koulutukseen menoaan ja jäädä odottamaan sopivaa tilaisuutta. Kun vanhemman roolin velvollisuudet lasten vartuttua vähenivät, naiset alkoivat kokea voivansa toteuttaa omia pyrkimyksiään. Lasten varttuminen saattoi saada elämän tuntumaan myös tyhjältä ja tarkoituksettomalta, ja koulutuksesta saatettiin uudessa elämäntilanteessa lähteä hakemaan tarkoitusta ja sisältöä elämään. Monelle vasta lasten varttuminen loikin tilaisuuden omien koulutushaaveiden toteuttamiseen.³² Kilpeläisen (2000, 56) tutkimuksessa opiskelun aloittamiselle haettiin tukea perheeltä, työn-

---

²⁹ Esimerkiksi Meriläisen (1999, 188) tutkimilla luokanopettajilla oli vaikuttavin ammatillista kasvua laukaiseva tekijä ollut uskomus täydennyskoulutuksen avulla saavutettavista palkkioista, joita olivat esimerkiksi mahdollinen viran saanti, tehtäväkuvan muuttuminen tai ammatin vaihtaminen.

³⁰ Kilpeläisen (2000, 62, 75) tutkimuksessa taloudelliset kysymykset osoittautuivat keskeiseksi tekijäksi pohdittaessa koulutukseen hakeutumista. Ennen koulutukseen hakeutumista opiskelija voi joutua selvittämään opintotukiasioita, neuvottelemaan pankin kanssa lainoista, sopimaan mahdollisista päivähoitojärjestelyistä tai neuvottelemaan työnantajan kanssa opinto- tai virkavapaudesta sekä mahdollisesti opintojen ohessa tapahtuvasta työssäkäynnistä.

³¹ Myös muut perheessä tapahtuvat muutokset voivat vaikuttaa koulutuksen aloittamiseen, kuten esimerkiksi asumusero (Kilpeläinen 2000, 117).

³² Myös Meriläisen (1999, 245) tutkimuksen merkityksellisimpiä koulutukseen osallistumisen esteitä luokanopettajilla olivat perheeseen ja lapsiin liittyvät esteet. Kilpeläisen (2000) tutkimuksessa naisten valinnat olivat ensisijaisesti valintoja perheen hyväksi ja vasta toissijaisesti valintoja omien pyrkimysten saavuttamiseksi. Tutkimukseen osallistuneet naisopiskelijat olivat yleensä neuvotelleet puolisonsa ja vanhempien lastensa kanssa ennen koulutukseen hakeutumista ja opiskelijavalinnasta tulleen tiedon jälkeen opintojen aloittamisesta. Neuvottelut olivat koskeneet arkielämän toimintojen sujumista sekä ajan saamista opiskelulle. Hyväksynnän saaminen muulta perheeltä opintojen aloittamiselle näytti olevan naisille tärkeää.

antajalta, työtovereilta ja omilta vanhemmilta. Näin ollen perheen lisäksi myös muu lähipiiri vaikuttaa osaltaan yksilön kouluttautumispäätökseen.

Opiskelu vaikuttaa aina myös opiskelijan vapaa-aikaan³³. Opiskelu, vapaa-ajan harrastukset, ansiotyö ja perhe-elämä lomittuvat opiskelijan elämässä ja vaikuttavat vastavuoroisesti toisiinsa. Opiskeluaika on usein työssäolon ja opiskelun vuorottelua eikä muodosta selvärajaista elämänvaihetta nuoruudesta aikuisuuteen siirryttäessä. Opiskelu ei olekaan enää elämäntapaa määrittävä tekijä, eikä se ole välttämättä opiskelijan pääasiallinen yhteiskunnallinen rooli ja keskeinen elämänalue, vaan opiskelijat vaihtavat opiskelijan roolista välillä esimerkiksi palkkatyöläisen, vanhemman tai kuntoilijan rooliin. (Aittola 1992, 27, 33, 52, 93, 105; Moore 2003, 165.) Ihmisen elämässä eri elämänalueiden, kuten työelämän, henkilökohtaisten suhteiden, koulutuksen ja vapaa-ajan, merkitykset vuorottelevat.

Edellä mainittujen elämänpolkujen lisäksi koulutuspolun muotoutumiseen voivat vaikuttaa omalta osaltaan myös opiskelijan edeltävät tai samanaikaiset toiset **koulutuspolut**. Koulutuksen hankkiminen on yhteydessä aiempaan koulumenestykseen: paremman koulumenestyksen omaavat kouluttautuvat heikommin koulussa suoriutuneita enemmän. Koulumenestys voi toimia sekä helpottajana että esteenä koulutukseen pääsulle. Heikommin koulussa menestyneet jatkavat todennäköisemmin epävakaa koulutus- ja työuralla. ”Arvosanataistelussa” parhaiten menestyneet saavat paremmat todistukset ja voivat useimmiten valita tulevat koulutuspaikkansa vapaammin, kun taas vastaavasti arvosanataistelussa hävinneet tai luovuttaneet joutuvat yleisemmin valitsemaan jäljelle jäävistä paikoista. (Puhakka 1998, 136, 144–145.)

Koulumenestys ei kuitenkaan yksin ratkaise koulutusvalintoja, vaan myös aikaisemmat koulutuspolkujen valinnat voivat vaikuttaa tulevaisuuden koulutuspolkujen valintoihin. Mikäli opiskelija ei ole esimerkiksi suorittanut ylioppilastutkintoa, hänen on vaikeampaa hakeutua yliopisto-opiskelijaksi. Avoimen yliopiston väylä voi kuitenkin vähentää edeltävien koulutusvalintojen vaikutusta yliopistoon hakeutumisessa, sillä avoimeen yliopistoon ei ole pohjakoulutusvaatimuksia. Kuitenkin edeltävät koulutuskokemukset voivat vaikuttaa taustalla myös piiloisesti: esimerkiksi aiemmin huonosti koulussa pärjänneillä ei välttämättä ole uskallusta yliopisto-opintoihin. (ks. luku 2.1.2.)

Myös aikaisemmat koulutukseen hakeutumisyriytykset vaikuttavat yksilön koulutus päätöksiin. Nuoren uranäkemyksen muotoutumiseen vaikuttaa voimakkaasti esimerkiksi se, jos hän ei useista hakuyrityksistä huolimatta pääse haluamaansa koulutukseen. Kun opiskelijan alkuperäiset koulutus- ja työurakehitykseen liittyvät suunnitelmat eivät toteudu eikä tavoiteltua koulutuspaikkaa joko ole

---

³³ Vapaa-ajan menettäminen oli mietityttänyt myös esimerkiksi kaikkia Meriläisen (1999, 246-247) tutkimia luokanopettajia, koska opiskeluaikataulu voi muodostua työn ohessa raskaaksi. Yleinen este koulutukseen osallistumiselle oli huoli omasta jaksamisesta.

saatu tai hankittu ammatti ei vastaakaan odotuksia, hän joutuu arvioimaan omia lähtökohtiaan ja koko uranäkemystään uudesta näkökulmasta. Opiskelija joutuu etsimään muita vaihtoehtoja entisten tilalle, ja suunnitelmat ja tavoitteet voivat muuttua. (Piesanen 1996, 36, 101–102.) Esimerkiksi osa yliopiston pääsykokeissa epäonnistuneista siirtyy avoimen yliopiston opiskelijoiksi. Opiskelija voi myös edetä yhtä aikaa useaa koulutuspolkua ollen samanaikaisesti kahden eri oppilaitoksen opiskelija tai siirtyä oppilaitoksesta toiseen, jopa yhtä ja samaa tutkintoa tavoitellessaan.

Yhteiskunnallisten tekijöiden ja eri elämänpolkujen lisäksi koulutukseen hakeutumiseen voivat vaikuttaa erilaiset **henkilökohtaiset asiat**. Meriläisen (1999) tutkimuksessa merkityksellisimpiä koulutukseen osallistumisen esteitä oli epävarmuus omasta osaamisesta. Myös kyvyt ja persoonallisuustekijät voivat vaikuttaa yliopistoon hakeutumiseen. Koulutukseen hakeutumiseen ja koulutuspolulla etenemiseen vaikuttavat erilaiset henkilökohtaiset motiivit, joita tarkastellaan seuraavaksi.

2.2.3. Motiivit koulutuspolkujen ohjaajina

Ennen avoimen yliopiston väylän valintaa koulutusvaihtoehdoksi opiskelijat ovat vertailleet koulutusyhteiskunnan eri koulutusmahdollisuuksia ja valinneet niistä itselleen parhaiten soveltuvan vaihtoehdon. Mikäli opiskelija ei ole päättänyt jo avoimen yliopiston opintoja aloittaessaan hakeutua myöhemmin yliopisto-opiskelijaksi, hän voi miettiä yliopistoon siirtymispäätöstä monesti: jo ennen avoimen yliopiston opintoja, avoimien yliopisto-opintojen aikana sekä niiden jälkeen. Edellä mainituissa yhteiskunnallisissa rakenteissa tai yksilön elämän poluilla tapahtuneet muutokset tai avoimessa yliopistossa opiskelun myötä tapahtuneet mielipiteen muutokset³⁴ voivat vaikuttaa koulutusmotiivien muotoutumiseen ja yliopistoon hakeutumispäätökseen. (ks. kuvio 1.)

Yksilöillä on kouluttautumisen taustalla erilaisia motiiveja³⁵ ja tavoitteita. Koulutukseen osallistuneiden motiiveja on tutkittu paljon (esim. Blomqvist, Koskinen, Niemi & Simpanen 1997; Houle 1988; Nurmi 1995) Esimerkiksi Houle (1988, 16-29) on jakanut aikuisopiskelijat motivaatioiden perusteella käytännöllistä hyötyä etsiviin päämäärähakuisiin, sosiaalisia kontakteja etsiviin toimintahakuisiin ja opiskelun sisällöistä motivoituneisiin oppimishakuisiin aikuisiin.

Erilaisten yhteiskunta- ja yksilötason tekijöiden vaihtelusta johtuen yksilön elämänkulun eri vaiheissa koulutusmotiivit voivat olla erilaisia. Esimerkiksi nuoren koulutusmotiivit voivat liittyä tut-

---

³⁴ Avoin yliopisto voi muuttaa opiskelijan ajatusmalleja ja luoda uusia urakehitykseen liittyviä näkökulmia, joita hän ei välttämättä aikaisemmin ole pohtinut. Opiskelun kautta voi avautua uudenlaisia mahdollisuuksia, vaikka yliopisto-opiskelu ei aiemmin olisikaan ollut tavoitteena tai olisi aiemmin ollut täysin poissuljettu koulutusvaihtoehto. (Piesanen 1996, 104–105.)

³⁵ Motiiveja ja motivaatiota tarkasteltaessa etsitään syitä ihmisen käyttäytymiseen. Motivaatio on tieteellisessä viitekehyksessä monimutkainen käsite. Esimerkiksi yhteiskuntatieteilijät korostavat yhteiskunnallisia tekijöitä motivaation perustana. (Kuusinen 1995, 192-194.) Motiivi-käsitteen rinnalla käytetään usein vaihtoehtoisesti tarve-käsitettä (ks. Bany & Johnson 1975, 188-193).

kinnon saamiseen, aikuisen koulutusmotiivit ammattipätevyyden hankkimiseen ja varttuneemman opiskelijan motiivit taas sisällön saamiseen elämälle.

Yksilön käyttäytymisen taustalla vaikuttavat useat motiivit toisten ollessa sisäisiä ja toisten ulkoisia (esim. Bany & Johnson 1975, 193; Kuusinen 1995, 209-213). Mikäli johonkin työpaikkaan pääsemisen ehtona on jonkun tutkinnon suorittaminen, yksilön tutkintotavoitteisen opiskelun taustalla on ulkoinen motiivi. Yksilön oma sisäinen motivaatiokin voi vaikuttaa koulutuspäätökseen. Opiskelijat voivat pyrkiä muuttamaan opiskelun avulla epätyytyttävää elämänrakennettaan tai toteuttamaan unelmaansa. Tällöin on kyse opiskelijan omista tarpeista ja pyrkimyksistä, ”sisäisestä muutoksen tarpeesta”. (Kilpeläinen 2000, 121.) Opiskelijalla voi olla opiskelulle useita eri tavoitteita ja motiiveja.³⁶ Yksilö voi samanaikaisesti opiskella toisessa oppilaitoksessa esimerkiksi tutkintotavoitteisesti ja non-formaalien koulutuksen puolella taas yleissivistääkseen itseään. Jokin motiivi voi olla toista painottuneempi, tai opintojen päämäärä voi muuttua opintojen aikana (Parjanen 1997, 22).

Avoimen yliopiston opiskelijoiden opiskelumotiiveja ja -tavoitteita on käsitelty monissa tutkimuksissa (esimerkiksi Haapakorpi 1994; Kärkkäinen 1992; Melin & Weckroth 1995; Piesanen 1995; Rinkinen & Savolainen 2000; Rinne ym. 2003³⁷, Weckroth & Melin 1996), ja avoimen yliopiston opiskelijoilla on todettu olevan monia erilaisia syitä opiskelulle. Kolme yleisintä avoimen yliopiston opiskelijoiden opiskeluintresseistä ovat tutkimusten mukaan yliopisto-opintoihin tähtäys, ammattitaidon parantaminen ja opiskelu oppimisen ilosta (tai opiskelu harrastuksena tai itsensä kehittämiseksi). Lisäksi joissakin tutkimuksissa on tullut esille myös muita motiiveja, kuten esimerkiksi sosiaalisten kontaktien saanti (Piesanen 1995) tai muutoksen hakeminen elämään (Rinne ym. 2003).

Näiden edellä mainittujen motiivien lisäksi on olemassa myös muita hyvinkin yksilöllisiä syitä koulutukseen osallistumiselle. Aikuisiällä koulutukseen hakeutumisen taustalla voi olla sisäinen haaste, esimerkiksi oman työn kokeminen ei-antoisaksi (Antikainen ym. 2000a, 242).³⁸ Koulutuksen hakeutumisen taustalla ei kuitenkaan välttämättä ole aina jotain tiettyä motiivia. Esimerkiksi osa Mooren (2003, 96) tutkimista aikuisella iällä yliopistoon hakeutuneista päätyi yliopistoon ikään kuin sattumalta, jolloin voidaan puhua enemmänkin ajautumisesta kuin suunnitellusta valinnasta. ”Ajautumista” voidaan pitää tietoisesti valmistellun koulutukseen päätyminen vastakohtana (Niemi-

---

³⁶ Motiivit voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomiakin (Bany & Johnson 1975, 192).

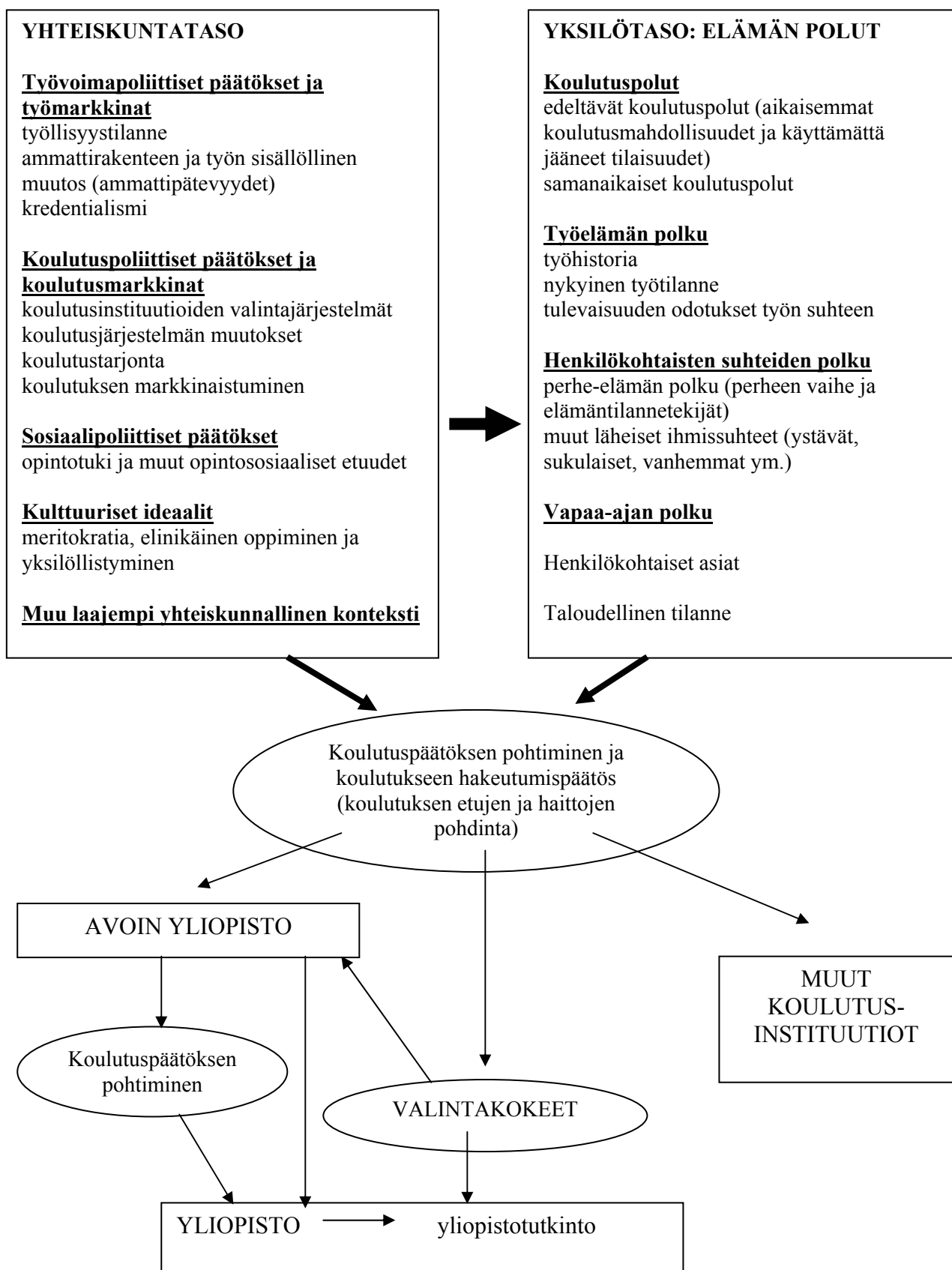
³⁷ Avoimen yliopiston opintoihin osallistumisen ensisijaisen motiivin perusteella muodostetut tyypit olivat urasuuntautuneet, tutkintotavoitteiset, muutoshakuiset ja elämäntapaopiskelijat (Rinne ym. 2003, 122).

³⁸ Aikuisella iällä yliopistoon hakeutuneet olivat Mooren (2003, 92–93) tutkimuksessa aloittaneet opintonsa ollessaan pysyvässä, aiempaa koulutustaan vastaavassa työpaikassa ja vakiintuneessa perhe-tilanteessa. ”Puutuminen” omaan työhön oli vahvin opiskelemaan lähdön syy: nuoruudessa hankittu ammatti koettiin yksitoikkoiseksi.

Väkeväinen 1998, 55), ja siihen voi vaikuttaa jokin yksittäinen asia tai se voi syntyä monen tekijän yhteisvaikutuksesta.

Selkeät ammatilliset tavoitteet opiskelulle asettanut opiskelija voi olla erittäin motivoitunut opiskeluun, olla tietoinen omista päämääristään ja myös menestyä opinnoissaan hyvin (Kärkkäinen 1992, 88). Niinpä opiskelumotiivilla voi olla paljon merkitystä opinnoista suoriutumiseen ja päämäärien asettamiseen. Halu päästä yliopisto-opiskelijaksi on selkeä päämäärä opiskelulle, mikä voi motivoida suorittamaan opinnot loppuun (Rinkinen & Savolainen 2000, 120).

Elämänsäntun sattumanvaraisuus, ennustamattomuus ja epäjatkuvuus ovat postmodernille ajalle tyypillisiä ilmiöitä (Puhakka 1998, 203), jolloin koulutusmotiveihinkin voivat vaikuttaa erilaiset sattumanvaraiset ja ennustamattomat tekijät. Kilpeläisen (2000, 123) tutkimuksessa kaikkien aikuisopiskelijoiden kouluttautumispäätökset ja koulutuksen aloittamiseen vaikuttavat tekijät olivat yksilöllisiä. Vaikka kuvioon 1 on koottu eri tekijöitä, jotka voivat olla yhteydessä opiskelijan avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtymiseen, on syytä pitää mielessä, että koulutusmotiivit ja koulutuspolut ovat kuitenkin lopulta aina yksilöllisiä.

Kuvio 1. Avoin yliopiston väylän opiskelijoiden koulutuspolkujen muotoutumiseen liittyviä tekijöitä.

2.3. Yksilölliset koulutuspolut koulutusyhteiskunnassa

Individualistiset näkökulmat ovat voimistuneet koulutusmarkkinoilla niin kuin muillakin yhteiskunnan alueilla (Piesanen 1999b). Ihmisillä on aikaisempaa suuremmat mahdollisuudet omaa elämänsä koskeviin periaateratkaisuihin niin työelämässä, koulutuksessa kuin muillakin elämänalueilla (Roos & Hoikkala 1998, 8). Aikaisemmin itsestään selvinä pidetyt asiat voivat nykyisin sisältää enemmän vaihtoehtoja ja ristiriitaisuuksia (Antikainen & Komonen 2003, 99).

Elämänpolitiikka on elämänstrategisten päätösten tekemistä eli valinnan toteuttamista. Yksilöltä edellytetään jatkuvaa valintaa, elämänpoliittisia päätöksiä ja epävarmuuteen mukautumista. (Niemi-Väkeväinen 1998, 135, 175.) Elämästä on tullut ”henkilökohtainen projekti”, monien valintojen refleksiivinen tee se itse –elämäkerta (Antikainen & Komonen 2003, 99), johon etsitään rakennuspuita esimerkiksi perheestä, suhteista, verkostoista ja erilaisista tutkinnoista (Puhakka 1998, 204). Koulutus päätös on elämänpoliittinen ratkaisu, omaa elämää koskeva periaateratkaisu ja taitekohta, jossa yksilö pohtii tulevaisuuttaan tulkiten siihenastista elämänsä ja itseään uusista näkökulmista (Roos & Hoikkala 1998). Elämänpoliittisten päätösten tekoon vaikuttavat monet edellisissä luvuissa mainitut tekijät, kuten olemassa olevat mahdollisuudet, yksilön kiinnostukset, muuttuvat elämäntilanteet sekä ympäröivä yhteiskunta aina perhepiiristä yhteiskunnallisiin päätöksiin. Nämä tekijät vaikuttavat myös koulutuspolkujen yksilöllistymiseen.

2.3.1. Yksilöllistyneet koulutuspolut

Koulutusyhteiskunnassa myös koulutuksen tarjoajat korostavat yksilöllisyyttä ja valinnan mahdollisuutta: yksilöt voivat itse valita tarjolla olevista opiskeluvaihtoehdoista mieleisensä kehittääkseen omaa osaamistaan. Yksilöllisyys nähdäänkin vapautena päättää itse vapaasti tarjolla olevista mahdollisuuksista. Koulutusvalinnat edellyttävät kykyä eritellä omia tarpeita ja tehdä niiden perusteella valintoja (Kauppila 1996, 95). Ihmiset joutuvat ottamaan enemmän vastuuta oppimis- ja koulutuselämäkertansa rakentamisesta (Rinne & Salmi 1998, 108).

Perinteisen elämänkulun mallin mukaan opiskelu sijoittui nuoruuden ja työuran väliseen aikaan. Jälkimodernissa yhteiskunnassa puhutaan siirtymisestä lineaarisesta elämänkaarimallista sirpaloituvan limittäiseen elämänkaarimalliin, jossa yksilöt yleensä rakentavat yksien urien tilalle omat yksilölliset elämänsä, joissa näkyy risteileviä uria, useita päällekkäisiä ja poikittaisia opiskeluja sekä uudelleen koulutuksia. Standardin elämänkaarimallin ja lineaarisen elämänkulun murtuessa yksilöt voivat vuorotellen opiskella ja olla mukana työelämässä. (Rinne & Salmi 1998, 108–112.) Normatiivisen, johdonmukaisen ja ongelmattomasti etenevän koulutusuraputken sijasta peruskoulutuksesta

jatkokoulutukseen sijoittuminen ja ammattiin valmistuminen muotoutuvat yhä useammin katkonaiseksi ja kokeilevaksi poluksi (Komonen 2001, 60, 102). Koulutuksista voikin muodostua pitkiä ja katkonaisia koulutuspolkuja, sillä eri koulutusten välillä ja myös kesken koulutuksen yksilö voi viettää välillä vuosia osallistumatta koulutukseen. Koulutuksesta ei kuljetakaan enää työelämään pitkin suuria valtateitä, joiden avulla voisi varmistaa työelämään pääsyn, vaan pikemminkin pitkin polkuja, jotka saattavat johtaa työelämään (Puhakka 1998, 194–195).³⁹

Myös tämän tutkimuksen esitutkimuksessa (Hyvärinen 2002) haastateltujen avoimen yliopiston väylää käyttäneiden opiskelijoiden koulutuspolut olivat yksilöllisiä. Useimmiten havaittavissa oleva polku kulki haastatelluilla opiskelijoilla peruskoulutuksen jälkeen työelämään, minkä jälkeen tai jonka aikana he suorittivat avoimen yliopiston opinnot ja siirtyivät sen jälkeen yliopisto-opiskelijoiksi. Kuitenkin myös tästä poikkeavia koulutuspolkuja aineistosta löytyi. Esimerkiksi eräs opiskelija ei ollut päässyt peruskoulutuksen jälkeen yliopisto-opiskelijaksi ja olikin siirtynyt heti peruskoulutuksen jälkeen suorittamaan avoimen yliopiston opintoja, joiden avulla hän sitten, suoritettuaan tarpeellisen määrän opintoja, siirtyi yliopisto-opiskelijaksi.

Yksi esimerkki nykyisistä yksilöllisistä elämänpoluista on aikuisella iällä opiskelu. Aiemmin opiskelu yliopistossa kuului itsestään selvästi äskettäin ylioppilastutkintonsa suorittaneelle ikäluokalle, mutta nykyisin opiskelun voi aloittaa ja sitä voi jatkaa myös vanhemmalla iällä. Alle 25-vuotiaiden yliopisto-opiskelijoiden osuus on huomattavasti vähentynyt ja yli 30-vuotiaiden suhteellinen osuus lisääntynyt. Vuoteen 1996 mennessä yli 30-vuotiaiden opiskelijoiden osuus oli vuoteen 1967 verrattuna jopa kuusinkertaistunut ja käsitti noin kolmasosan kaikista opiskelijoista. Opiskelijakunnan aikuistumista aiheuttavat opintojen pitkittyminen, opintojen jatkaminen aikuisella iällä nuoruudessa hankitulla opiskelupaikalla, opintojen aloittaminen aikuisena ja toisen yliopistollisen tutkinnon suorittaminen. (Moore 2000, 3, 7-8, 38-39.) Opiskelijoiden ikärakenteen muutoksesta käytetään yleisesti termiä ”adultification of higher education” (mt. 2003, 14).

Koulutusmarkkinat pyrkivät tyydyttämään erilaisia yksilöllisiä koulutustarpeita. Opiskelijat valitsevat vapaasti tarjolla olevasta koulutustarjonnasta, ja näin markkinat vaikuttavat toiminnan muotoutumiseen. Koulutusvaihtoehtoja on oltava tarjolla runsaasti, jotta koulutuspalvelujen monimuotoiseen kysyntään pystyttäisiin vastaamaan. Opetukselta ja opetusjärjestelyiltä vaaditaan myös yhä erilaisempia yksilöllisiä vaihtoehtoja. Tämän takia koulutus erilaistuu sekä sisällöllisesti että opetusjärjestelyiltään ja -metodeiltaan. Oppilaitokset kilpailevat opiskelijoista ja tuloksellisuuteen pohjautuvista määrärahoista eli omasta paikastaan koulutuksen kentällä. (Piesanen 1999b, 38–42.) Koulutus on, kuten muutkin kaupalliset tuotteet, markkinatavaraa, jota myydään ja ostetaan. Opiskelijat

---

³⁹ Esimerkiksi Kilpeläisen (2000, 43) tutkimat työelämästä aikuiskoulutukseen palanneiden naisten koulutuspolut osoittivat, että koulutuksen sijoittuminen elämäntulkkuun ei noudata lineaarisen elämäntulkun peruskaavaa.

ovat asiakkaita ja opettajat palvelujen tuottajia. (Rinne 1999, 110.) Koulutustarjonnalla voidaan myös luoda kysyntää, sillä tarjottu koulutusmahdollisuus voi herättää motivaation hakeutua koulutukseen, johon on esimerkiksi nuorempana jäänyt hakeutumatta. Koulutustoive voi herätä uudelleen eloon uuden opiskelutilaisuuden tarjoutuessa. (Nurmi 1995, 17, 20.)

Nykyajan monimutkaiset yksilölliset koulutuspolut ovat lisänneet myös ohjauksen tarvetta (Puhakka 1998, 204), sillä koulutusvalinnat voivat edellyttää elämänstrategisten päätösten tekemistä useasti elämänkulun aikana. Koulutuspolkujen rakentamiseen tarvittavan tiedon ja tuen tarpeen katsotaan lisääntyneen yleisesti (Komiteanmietintö 1997: 14, 3).

Koulutuspolitiikalle voimakas eriytymis-, valikoitumis- ja yksilöllistymiskehitys asettaa suuria haasteita. Kansallinen kilpailukyky ja yksilöiden selviytyminen työmarkkinoilla riippuvat pitkälle siitä, kuinka kansalaiset sisäistävät elinikäisen oppimisen idean ja omaksuvat jatkuvan koulutuksen sekä korkean koulutustason merkityksen. Vaikuttava tekijä on toki myös se, missä määrin ja mille ryhmille kouluttautumismahdollisuuksia avataan. (Suikkanen, Linnakangas & Martti 2002, 121.) Myös avoimen yliopiston väylän laajentuminen on riippuvainen näistä tekijöistä. Seuraavaksi tarkastellaan avoimen yliopiston väylää yhtenä mahdollisena yksilöllisen koulutuspolun osana.

2.3.2. Koulutuspolku aikuiskoulutuksesta yliopistoon

Yliopisto-opiskelu on lineaarisen elämänkulun mallin mukaan kuulunut ylioppilastutkinnon suorittamisen jälkeiseen aikaan. Yliopistokoulutus oli ennen vain eliitin koulutusväylä (Ahola 1995, 11), mutta nopeasti laajentuneeseen yliopistokoulutukseen pääsevät nykyään osallistumaan entistä useammat. Sisään pääsyn edellytyksenä ei ole enää ylioppilastutkinnon suorittaminen, vaan yliopistotutkintoon johtaa nykyisin useita vaihtoehtoisia koulutuspolkuja. Yliopistoon pääseminen on yhä useammin mahdollista myös muiden koulutusinstituutioiden, kuten ammattikorkeakoulun ja avoimen yliopiston kautta. Lineaarisen elämänkaarimallin heikennyttyä yhä useammat yliopisto-opiskelijat ovat suorittaneet jo ennen yliopistoon siirtymistä jonkin ammatillisen tutkinnon ja olleet ennen yliopistoon hakeutumistaan työelämässä.

Avoin yliopisto-opetus, työvoimapolitiittiset koulutukset, työnantajan tilaamat kurssit ja muu ammatillinen aikuiskoulutus ovat yliopistojen aikuiskoulutusta, joten tämän tutkimuksen opiskelijat luetaan avoimessa yliopistossa opiskellessaan aikuiskoulutuksen piiriin kuuluviksi. Yliopistojen tutkintoon johtavaa koulutusta ei taas luokitella aikuiskoulutukseksi (Sallila & Vaherva 1998, 272–273), vaan sen voidaan nähdä olevan suunnatun nuorille opiskelijoille.⁴⁰

---

⁴⁰ Tästä osoitukseksi käyvät koulutuspolitiittiset tekstit, yliopisto-opiskelua käsittelevät tutkimukset ja nuoria tai vasta ylioppilastutkinnon suorittaneita suosivat lisäpisteet tai kiintiöt opiskelijavalinnoissa (Moore 2003, 22–23).

Yliopistojen valintamenetelmiä pyritään kehittämään siten, että opiskelijoiden aloittamisikiä voitaisiin alentaa, sillä koulutusjärjestelmän yhtenä ongelmana pidetään uusien ylioppilaiden vähäistä sijoittumista välittömästi yliopisto-opintoihin. Aikuisilta ei kuitenkaan haluta kieltää oikeutta osallistua yliopistokoulutukseen, vaan aikuisille pyritään luomaan vaihtoehtoisia mahdollisuuksia, kuten mahdollisuus siirtyä yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta. (Korkeakoulujen opintoaikojen... 2003.)

Tämän tutkimuksen kohteena olevat avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat ovat yliopistotutkintoa suorittaessaan olleet sekä aikuiskoulutuksen piiriin luokiteltavassa (avoimessa yliopistossa) että nuorille suunnattuun koulutusjärjestelmäkoulutukseen luokiteltavassa koulutuksessa (yliopistossa).⁴¹ Avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisen voi ajatella olevan myös siirtymistä non-formaalin koulutuksen puolelta formaaliin koulutukseen.

Yliopisto kuuluu formaalin kasvatuksen piiriin, mutta avoin yliopisto on luokiteltu eri tutkimuksissa kuuluvaksi joko formaaliksi tai non-formaaliksi koulutusmuodoksi, koska sillä on molempien koulutusmuotojen piirteitä.⁴² Avoimen yliopiston sijoittaminen eri koulutusmuotoihin on siinäkin mielessä ongelmallista, että avoin yliopisto on samalla sekä osa yliopistolaitosta että aikuiskoulutusta (Kess ym. 2002).⁴³ Avoin yliopisto-opetus on yhtäältä harrastuspohjaisena aikuiskoulutuksena non-formaalia koulutusta, mutta toisaalta se voidaan luokitella myös formaaliksi koulutukseksi, koska sen opetusta kontrolloidaan. Avoimen yliopiston non-formaaliksi koulutukseksi luokittelun perusteina ovat esimerkiksi kaikille vapaat opinnot sekä ei-tutkintotavoitteisuus.

Aikuiskoulutuksen kautta yliopistoon siirtyneitä voidaan pitää yliopiston ei-traditionaalisina opiskelijoina, joiksi kutsutaan erilaisia traditionaalisista yliopisto-opiskelijoista poikkeavia ryhmiä (ks. Moore 2003, 49, 105), Yliopiston traditionaalisiksi opiskelijoiksi määritetään juuri koulunsa päättäneet nuoret, jotka ovat yleensä lähtöisin hyvin toimeentulevista perheistä. Ei-traditionaalisiksi opiskelijoiksi voidaan luokitella aikuiset opiskelijat (ikäkriteeri), työväenluokasta tulevat opiskelijat (sosiaaliluokkakriteeri) sekä opiskelijat, joilla ei ole yliopistoihin vaadittavaa peruskoulutusta (pääsyvaatimuskriteeri) (esim. Guyot & Merrill 1998,6 ja Webb 1997, 65, 68–69). Ei-traditionaalisten opiskelijoiden joukko lisääntyikin yliopisto-opiskelijoiden joukossa koko ajan erilaisten yhteiskunnallisten tekijöiden ja yksilöiden elämäntietojen vaikuttaessa yhä yksilöllistyviin koulutuspolkuihin.

---

⁴¹ Siirtyminen aikuiskoulutuksen piiriin luettavasta koulutuksesta ei-aikuiskoulutuksen piiriin luettavaan koulutukseen aiheuttaa joitakin käytännön seurauksia, kuten esimerkiksi oikeuden opintotuen saamiseen.

⁴² Esimerkiksi Antikainen, Rinne ja Koski ovat luokitelleet avoimen yliopiston non-formaaliksi, sillä he toteavat aikuisopiskelun vapaan sivistystyön piirissä edustavan ei-muodollista oppimista. Toisaalla kirjassaan he esittävät, että non-formaali koulutus tapahtuu tyypillisesti aikuisopinnoissa (Antikainen ym. 2000b, 314, 334). Myös Perraton (2000) on määritellyt avoimen yliopiston non-formaaliksi koulutukseksi.

⁴³ Vaikka avoin yliopisto toimiikin usein osana korkeakoululaitosta ja sen koordinoinnista vastaavat yleisimmin täydennyskoulutuskeskukset, paljon avoimen yliopiston opiskelijoita opiskelee myös esimerkiksi kansalais-, työväen- ja kansanopistoissa, jotka luokitellaan non-formaaliksi koulutukseksi.

3. AVOIN YLIOPISTO, AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄ JA TUTKIMUSONGELMAT

Avoim yliopisto on sekä osa yliopistolaitosta, johon vaikuttavat yliopistolliset arvot, organisaa-tiokulttuuri ja toimintakäytännöt, että osa aikuiskoulutuksen kokonaisuutta, johon liittyy elinikäisen oppimisen periaate (Kess, Hulkko, Jussila, Kallio, Larsen, Pohjolainen & Seppälä, 2002, 9). Tässä luvussa tarkastellaan avointa yliopistoa koulutuksen tarjoajana sekä avoimen yliopiston väylää eli avoimen yliopiston opintojen suorittamisen kautta yliopistoon siirtymismahdollisuutta.

3.1. Avoin yliopisto ja sen rooli koulutuksen tarjoajana

Avoimen yliopiston rooli koulutuksen kentällä on merkittävä, sillä avoimen yliopisto-opetuksen piiriin kuuluvaan koulutukseen osallistuu vuosittain noin 80 000 opiskelijaa (Kess ym. 2002). Avoimen yliopiston toiminta on laajentunut koko ajan sen alkuajoista lähtien. Seuraavaksi tarkastel-laan aluksi lyhyesti avoimen yliopiston historiaa, minkä jälkeen esitellään sen nykyistä toimintaa. Lisäksi pohditaan avoimen yliopiston merkitystä sekä yhteiskunnalle että yksittäiselle opiskelijalle.

3.1.1 Avoimen yliopiston historiasta ja toiminnasta

Suomessa avoimen yliopiston toiminta on alkanut 1970-luvulla, jolloin maamme yliopistoissa käynnistettiin joukko avoimen korkeakoulun periaatteella toimivia kokeiluja, jotka ovat myöhem-min vakiintuneet osaksi yliopistojen aikuiskoulutustoimintaa (Parjanen 1997, 7–11). Ensimmäiset avoimen yliopiston kokeilut toteutettiin Tampereen yliopistossa vuonna 1971 ja Joensuun yliopis-tossa vuonna 1972 (Jääskeläinen 1997, 3). Avoimesta yliopistosta on käytetty myös termiä ”avoin korkeakoulu”.

Aikuiskoulutuskomitea laati aikuiskoulutusjärjestelmän kehittämiseksi ehdotuksen, jonka mukaan avoimen yliopiston tehtävänä olisi tarjota mahdollisuuksia yliopistollisiin arvosana- ja tutkinto-opintoihin myös niille, jotka eivät täytä muodollisia pohjakoulutusvaatimuksia. Komitea esitti myös, että Suomessa avoimen yliopiston periaatetta toteuttamaan perustettaisiin toimintayksiköitä yliopistojen sisälle. (Aikuiskoulutuskomitean II osamietintö 1975, 108–109.)

Koska opetusministeriö ei tuolloin katsonut avoimen yliopiston kehittämistä ajankohtaiseksi, Suomen kulttuurirahasto asetti avoimen korkeakoulun toimikunnan kartoittamaan avoimen korkea-koulun tarvetta vuonna 1973, jolloin avoin korkeakoulutoiminta oli Suomessa vielä alkuvaiheis-

saan. Kulttuurirahaston toimikunnan vuonna 1976 esittämä mietintö vaikutti merkittävästi avoimen yliopiston toiminnan kehittämiseen. Siinä toimintatavaksi suositeltiin yhteistyöorganisaatiota, jossa yliopistoihin ja korkeakouluihin perustettavat avoimen korkeakoulun laitokset yhdessä kansalais-, työväen- ja kansanopistojen sekä kesäyliopistojen kanssa muodostaisivat koko maan kattavan avoimen yliopiston järjestelmän. (Avoin korkeakoulu... 1976, 3, 130.)

Avoin yliopisto-opetus on luotu vähentämään koulutuksellista eriarvoisuutta, sillä se tarjoaa aikuisille mahdollisuuden osallistua yliopistojen opetussuunnitelmien mukaiseen opetukseen ilman pohjakoulutusvaatimuksia (Avoin yliopisto-opetus... 1996, 2). Suomen kulttuurirahaston avoimen korkeakoulun toimikunta esitti avoimelle yliopistolle kolme tehtäväaluetta: 1) kolmas koulutustie eli pohjakoulutuksen täydentäminen korkeakoulututkintoon asti, 2) korkeakoulutasoinen ammatillinen lisäkoulutus sekä 3) yleissivistävät opinnot, joita on kutsuttu myös termeillä väljätaivoitteiset opinnot, harrastustavoitteiset opinnot tai itseisarvoinen opiskelu (Avoin korkeakoulu... 1976, 115, 126). Näiden tehtäväalueiden voi sanoa toteutuneen, sillä avoimen yliopiston opiskelijoiden tärkeimpiä opiskelumotiiveja ovat eri tutkimusten mukaan olleet 1) yliopisto-opintoihin tähtääminen, 2) oman ammattitaidon ja työmarkkinakelpoisuuden parantaminen sekä 3) opiskelusta ja tiedosta sen itsensä takia kiinnostuminen (esim. Avoin yliopisto-opetus... 1996, 8).

Suomen avoin yliopisto toimii korkeakoululaitoksen osana ja sisällä. Avoin yliopisto toimii korkeakoulujen aikuisopetuksen alueella ja täydentää korkeakouluissa ja yliopistoissa annettavaa korkeakouluopetusta. (Piesanen 1999b, 41, 83.) Kaikki Suomen korkeakoulut Kuvataideakatemiaa lukuun ottamatta järjestävät avointa yliopisto-opetusta. Toiminnan koordinoinnista vastaavat yleensä täydennyskoulutuskeskukset, jotka järjestävät opetuksen itse tai yhteistyössä muiden oppilaitosten, eli lähinnä kansan-, kansalais- ja työväenopistojen sekä kesäyliopistojen kanssa. (Avoin yliopisto-opetus... 1996, 3-4.) Avoimen yliopiston opiskelijoista yli puolet opiskelee täydennyskoulutuskeskuksessa, joka seitsemäs kansalais- ja työväenopistossa, runsas kymmenesosa kesäyliopistossa ja seitsemän prosenttia kansanopistossa (Rinne, Jauhiainen, Tuomisto, Alho-Malmelin, Halttunen & Lehtonen 2003, 79).

Avoimessa yliopistossa opiskellaan yliopistojen ja korkeakoulujen tutkintovaatimuksia vastaavia opintosuorituksia. Päävastuu opetuksen tasosta on tiedekunnilla ja ainelaitoksilla (Avoin yliopisto-opetus... 1996, 10). Opetuksen järjestämisen periaatteena on, että se vastaa yliopiston perusopetusta, mikä tarkoittaa sitä, että avoimessa yliopistossa suoritettavat opinnot vastaavat yliopistojen suorituksia ja voidaan hyväksyä osaksi tutkintoa. Vastaavuuden konkreettisia elementtejä ovat yhtäläiset tai asianomaisten tutkintohallintoelinten hyväksymät opetussuunnitelmat, samat tai yliopiston hyväksymällä tavalla valitut opettajat, samat oppisisällöt sekä yhtäläinen vaatimustaso. (Kess ym. 2002, 9, 58.) Avoimessa yliopistossa ei voi suorittaa tutkintoja, mutta suoritettavat opinnot voi liittää

tutkintoon, jos opiskelija myöhemmin pääsee yliopiston varsinaiseksi opiskelijaksi. (Avoin yliopisto-opetus... 1996, 3-4).

Monialaisimpia avoimen yliopisto-opetuksen aineopintojen oppiainevalikoimaltaan ovat Joensuun yliopisto, Jyväskylän yliopisto ja Åbo Akademi. Joensuun yliopiston kaikissa tiedekunnissa on oppiaineita, joihin voi hakeutua perustutkinto-opiskelijaksi avoimen yliopiston opintojen perusteella. Tähän on osaltaan vaikuttanut integroitu opetus, jossa opiskelijat voivat suorittaa samoja opintoja ja osallistua samoille kursseille kuin yliopiston varsinaiset opiskelijat. Tämä mahdollistaa laajemman oppiainetarjonnan avoimen yliopiston opiskelijoille, mutta myös perusopiskelijoiden kohdalla tällainen integroitu opetus voi laajentaa ainevalikoimaa. (Avoin yliopisto. Opetustarjonta 2002–2003, 5; Avoin yliopisto-opetus... 1996, 17; Vainikainen 1996, 3; Väylä 2003. Avoin tie yliopistoon 2002, 5.)

Avoimessa yliopistossa opiskelija voi suorittaa joko yksittäisiä opintojaksoja tai kokonaisia opintokokonaisuuksia, kuten esimerkiksi kasvatustieteen perusopinnot. Opiskelijat osallistuvat lähiope- tukseen tai suorittavat arvosanoja monimuoto-opintoina. Monimuoto-opiskelu muodostuu yleensä lähi-, etä- ja itseopiskelusta, ja opiskelija voi suurelta osin itse määrätä opinnoissaan etenemisaika- taulunsa. (Väylä 2003. Avoin tie yliopistoon 2002, 7.) Tavallisimmin opetus toteutetaan lähiope- tuksesta. Vuonna 2000 jopa 72 prosenttia avoimen yliopiston opiskelijoista osallistui lähiope- tukseen, kun taas monimuoto-opiskeluun osallistui neljännes ja verkko-opintoihin vajaa kaksi prosenttia opiskelijoista. (Rinne ym. 2003, 79.)

3.1.2. Avoimen yliopiston merkitys

Yliopistojen opiskelijamäärät ovat kasvaneet voimakkaasti, mutta vielä voimakkaammin ovat kas- vaneet muodollisesti korkeakoulukelpoisten eli uusien ylioppilaiden määrät (Nevala 2000, 115). Yhä suurempi osa ylioppilastutkinnon suorittaneista ei voikaan jatkaa koulutuspolkuaan yliopis- toon, joten koulutusjärjestelmän pitää pyrkiä eri tavoin vastaamaan koulutushalukkaiden opiskelu- tarpeeseen. Avoin yliopisto onkin koulutusmahdollisuus niille, jotka eivät ole voineet tai halunneet jatkaa koulutuspolkuaan varsinaiseen yliopistoon mutta haluavat kuitenkin opiskella akateemisia oppiaineita. Ylioppilastutkinnon suorittaneet ei-yliopisto-opiskelijat ovat avoimen yliopiston ja si- ten myös avoimen yliopiston väylän potentiaalisia opiskelijoita, mutta eivät kuitenkaan ainoa opis- kelijaryhmä, jota avoin yliopisto pyrkii palvelemaan.

Avoimen yliopiston tavoitteena on luoda avoimet ja tasa-arvoiset mahdollisuudet yliopisto- opiskeluun niillekin opiskelijoille, jotka eivät ole voineet näitä mahdollisuuksia ”tavanomaisin”

keinoin saavuttaa. Suhteellisen vapaat hakeutumismahdollisuudet ja avoimen yliopiston kautta avautuvat mahdollisuudet suorittaa tutkintoon tähtääviä opintoja merkitsevätkin korkeakoululaitoksen muuttumista avoimempaan suuntaan. Tämän avoimuuden toivotaan lisäävän opiskelijoiden sosiaalista ja koulutuksellista tasa-arvoa: tutkinnon suorittamismahdollisuuden avauduttua periaatteessa entistä useammalle myös tutkintoa suorittavien sosiaalisen taustan oletetaan tasoittuvan. Opintojen maantieteellisen tavoitettavuuden ja (etäopiskelun myötä) opiskelupaikan suuremman valitsemisvapauden toivotaan lisäävän alueellista koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa. Avoin yliopisto on avoin kaiken ikäisille, minkä myötä tavoitteena on toteuttaa opiskelijoiden ikään perustuvaa koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoisuutta. Tarkoituksena on, että avoimen yliopiston väylä ja avoimen yliopiston opintojen merkitys valintakokeisiin valmistautumisessa sekä koulumenestykseltään erilaisten opiskelijoiden erojen tasaaminen jatko-opintoihin siirryttäessä lisäisivät myös koulutuksellista tasa-arvoa. (Piesanen 1995, 3; mt. 1999b, 12–84.) Mutta minkälaiset opiskelijat sitten valikoidut avoimen yliopiston opiskelijoiksi?

Avoimen yliopiston tyypillinen opiskelija on ylioppilastutkinnon lähivuosina suorittanut, työntekijäperheestä lähtöisin oleva, 20-30-vuotias perheetön nainen, joka työskentelee naisvaltaisella palvelualalla ja opiskelee avoimessa yliopistossa kasvatus-, yhteiskunta- tai humanistisia tieteitä. Vuonna 2000 avoimen yliopiston opiskelijoista oli naisia 77 prosenttia ja ylioppilastutkinnon suorittaneita 85 prosenttia. Ammatilliselta koulutukseltaan suurin osa avoimen yliopiston opiskelijoista oli suorittanut opistoasteen tutkinnon (29 %) tai kouluasteen tutkinnon (28 %). Melkein kolmannes avoimen yliopiston opiskelijoista oli alle 25-vuotiaita. Pääasialliselta toiminnaltaan suurin osa oli työllisiä (58 %), mutta opiskelijoitakin oli 28 prosenttia. Avoimen yliopiston opiskelijoista Uudellamaalla asui 28 prosenttia, mutta vaikka opiskelijoissa on eniten pääkaupunkiseudun opiskelijoita, väestömäärään suhteutettuna ei suurten kaupunkien osallistumisaktiivisuus ole korkein. Avoimessa yliopistossa opiskelevia on suhteellisesti eniten läntisessä Suomessa.⁴⁴ Yli kaksi kolmasosaa opiskelijoista asuu kaupunkimaisessa kunnassa, joten avoimen yliopiston opiskelijat jakautuvat epätasaisesti myös kaupunki–maaseutu -ulottuvuudella. (Rinne ym. 2003, 65–73, 155.)

Verrattaessa avoimen yliopiston opiskelijoita tutkinto-opiskelijoihin huomataan, että avoimessa yliopistossa opiskelee varsinaisiin yliopistoihin verrattuna selvästi enemmän naisia ja yli 30-vuotiaita. Tutkinto-opiskelijoiden isien sosioekonominen asema on yleensä avoimen yliopiston opiskelijoiden isiin verrattuna korkeampi: tutkinto-opiskelijoiden isissä on enemmän ylempiä toimihenkilöitä ja maanviljelijöitä sekä vastaavasti vähemmän työntekijöitä. Tosin verrattaessa tutkinto-opiskelijoiden ja avoimen yliopiston opiskelijoiden isiä samanikäisiin miehiin koko väestön laa-

---

⁴⁴ Avoimen yliopiston tarjoama ajasta ja paikasta riippumaton etä- ja monimuoto-opetus eivät välttämättä tasoita alueellisia eroja, sillä Lapin ja Oulun lääneissä osallistumisaktiivisuus on muuta Suomea vähäisempää (Rinne ym. 2003, 71).

juudessa molempien ryhmien isät ovat selvästi useammin ylempiä toimihenkilöitä ja harvemmin työntekijöitä. (Rinne ym. 2003, 65–73, 155.)

Avoimen yliopiston merkitys yksittäiselle opiskelijalle

Yhteiskunnan kannalta tärkein avoimen yliopiston merkityksistä on koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon edistäminen, minkä lisäksi avoimella yliopistolla on merkitystä myös esimerkiksi monipuolisen aikuiskoulutuspolitiikan toteuttamisessa ja alueellisen tasapainon luomisessa lisäämällä yliopisto-opiskelumahdollisuuksien tavoitettavuutta (Avoim korkeakoulu 1976, 176-177). Koulutuspolitiikan lisäksi avoimella yliopistolla on myös työmarkkinapoliittista merkitystä (Piesanen 1999b). Itä-Suomessa aikuiskoulutuksesta vastaavien henkilöiden mukaan avoimella yliopistolla on erityisesti yksilötason merkitystä. Avoimen yliopiston opintojen nähdään vaikuttavan henkiseen ja persoonallisuuden kehittymiseen sekä elämisen laadun parantamiseen. Yksilöt voivat pysyä aktiivisina ja kehittää itseään opintojen avulla. Opiskelu voi myös auttaa yksilöä selviytymään eteenpäin elämässä ja antaa hänelle mielekästä tekemistä. (Keltanen 2000, 60–61.)

Okkosen ja Peltolan (1995, 89) tutkimuksen perusteella avoimen yliopiston opintojen vaikuttavuus ei ole opiskelijoille ammatilliselta ja taloudelliselta kannalta kovinkaan suuri. Heidän tutkimuksensa mukaan vain harvat avoimen yliopiston opiskelijoista ilmoittivat saaneensa välitöntä hyötyä opinnoista työpaikan, -aseman tai taloudellisen tilanteen suhteen. Yksittäiselle opiskelijalle huomattavasti merkityksellisempää on avoimen yliopiston vaikuttavuus yleissivistyksen, yliopisto-opintojen statuksen, ajatusmaailman kehittymisen sekä opiskeluun liittyvän sosiaalisen elämän kannalta.

Se, millaisia opiskelumahdollisuuksia opiskelija näkee itsellään olevan, riippuu opiskelijan elämäntilanteesta, koulutusvalmiuksista, käsityksestä itsestä oppijana sekä tulevaisuudensuunnitelmista (Piesanen 1995, 7, 34–35). Tarjoamalla koulutusvaihtoehdon elämänkulun eri vaiheissa avoin yliopisto on merkityksellinen elinikäisen oppimisen opiskelufoorumina (mt. 1999b, 83). Piesanen (1995, 34–35; 1996, 62) tutkimuksessa tuli selkeästi esiin avoimen yliopiston opiskelun merkitys esimerkiksi työttömälle: opiskelu voi aktivoida työtöntä, jäsentää elämää ja ajankäyttöä, poistaa turhautuneisuutta, tuoda elämään uutta sisältöä, auttaa uusien tavoitteiden asettamisessa ja kohottaa itsetuntoa. Lisäksi opinnot voivat antaa työttömille tunteen siitä, että työttömyysaika ei mene ”hukkaan”, vaan opintoja voi tulevaisuudessa hyödyntää eri elämänalueilla.

Avoimesta yliopistosta voidaan hakea myös suuntaa tulevaisuudelle, ja opintojen aikana voidaan pyrkiä tasapainottamaan tai luotsaamaan elämää ehkä uusille urille. Opiskelijalle voi olla vielä epäselvää, mitä alaa hän haluaisi opiskella tai mitä työtä tehdä tulevaisuudessa. Opintojen avulla avoi-

men yliopiston opiskelija voi etsiä myös uutta mielekästä tekemistä pysähtyneeseen elämäntilanteeseen, tehdä uusia valintoja sekä suunnanmuutoksia elämässään. Avoin yliopisto voi myös mahdollistaa opiskelun, jos aikaisemmin esimerkiksi perheen perustamisen tai lähipiirin sosiaalisen paineen takia kouluttautumishaaveista on luovuttu. (Rinne ym. 2003, 138–139, 142.)

Avoimen yliopiston opintoja voidaan käyttää myös aiempien opintojen syventämiseksi ja täydentämiseksi tai ammattiin valmistumisen nopeuttamiseksi. Kokopäivätyössä olevalle tai kotona työskentelevälle (esimerkiksi äitiyslomalla oleville) avoin yliopisto voi olla ainoa mahdollisuus opiskella joko pelkästään itsensä kehittämiseksi tai eri oppilaitoksiin, kuten ammattikorkeakouluun, hakeutumisen helpottamiseksi. (Piesanen 1995, 35; mt. 2001, 173.)

Avoimen yliopiston opintoja suorittavilla on yhä useammin tavoitteena päästä myöhemmin yliopiston varsinaiseksi opiskelijaksi, ja opinnot toimivatkin esimerkiksi nuorille ylioppilaille tärkeänä mahdollisuutena viettää hyödyllisellä tavalla ”välivuosi” ja tutustua oppiaineeseen (Ahola 1995, 57; Keltanen 2000, 58). Välivuoden aikana avoimessa yliopistossa opiskelu tuo elämään virikkeitä sekä mahdollisuuden oman tulevaisuuden suunnan miettimiseen. Avoimen yliopiston opiskelijoiden opiskelun merkityksiä kartoittaneessa tutkimuksessa suurimmalla osalla nuorilla tutkintotavoitteista opiskelijoista avoin yliopisto toimiikin ikään kuin ”kymppiluokkana” tai ”preppauskurssina” yliopistoon (Jauhiainen, Tuomisto & Alho-Malmelin 2003, 180).

Yliopistoon hakeuduttaessa sekä opinnoissa selviytymisessä on tieteenalan tiedollisten sisältöjen oppimisen lisäksi hyötyä myös siitä, että opiskelijat hallitsevat relevantin terminologian sekä opiskelutekniikat. Avoimen yliopiston opinnot kehittävät myös itsenäistä opiskelua, päätelmien tekemistä ja kriittisyyttä sekä opiskelu- ja tiedonhankintataitoja. Opiskelijat ovat esimerkiksi oppineet vastaamaan avokysymyksiin ja tenttineet pääsykoekirjoja, mikä helpottaa pääsykokeisiin valmistautumista. Opiskelijat tulevat jo ennalta tutuiksi yliopisto-opintojen luonteen, toimintamallien sekä opiskelijayhteisön kulttuurin kanssa. Avoimessa yliopistossa hyväksytyt suoritukset lyhentävät myös varsinaista opiskeluaikaa. (Piesanen 1999b, 77–78; mt. 2001, 173–176; Puttonen 1996, 96–97.)

Useimmat avoimen yliopiston tutkintosuuntautuneet opiskelijat osallistuvat normaaliin yliopistovalintaan. Piesanen (2001) on tutkinut alle 25-vuotiaita, vuosina 1994–2000 avoimessa yliopistossa opiskelleita, ja hänen tutkimuksensa mukaan 25,9 prosenttia opiskelijoista siirtyi myöhemmin yliopiston perustutkinto-opiskelijoiksi. Jopa 92,4 prosenttia näistä yliopisto-opiskelijajapaikan saaneista oli hakenut ja päässyt normaalivalinnan kautta; vain viisi prosenttia oli siirtynyt yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta. (Mt. 169, 176–177) Vuonna 2000 kaikista avoimen yliopiston opiskelijoista vain 0,7 prosenttia oli siirtynyt avoimen yliopiston väylää pitkin tutkinto-opintoihin (Kess ym. 2002, 55). Onkin esitetty myös sen suuntaista kritiikkiä, että koska valintakokeiden kautta yli-

opistoon siirtyy paljon avoimen yliopiston opiskelijoita eikä avoimen yliopiston väylä määrällisesti ole kovin merkittävä, pääasiallinen ”avoimen väylä” kulkisikin normaalien valintakokeiden kautta.

Opiskelijoiden joukossa on myös sellaisia, jotka ovat osallistuneet yliopistojen valintakokeisiin ja niissä reputettuaan aloittaneet opinnot avoimessa yliopistossa. Joskus epäonnistuminen valintakokeissa on voinut olla opiskelijalle yllätys, ja hänelle saattaa syntyä tämän jälkeen jopa pakonomainen tarve onnistua seuraavan vuoden pääsykokeissa. Joillekin valintakokeissa reputtaminen voi herättää pelkoa ajelehtimaan jäämisestä ja ahdistavaa epätietoisuutta. (Rinne ym. 2003, 133–134.)

Avoimessa yliopistossa voi kokeilla ja tunnustella eri oppiaineiden sopivuutta ja kiinnostavuutta, minkä jälkeen on helpompi valita itselle soveltuva opiskeluala. Puttosen (1996, 58-60) tutkimuksen mukaan avoimen yliopiston opinnot synnyttivät ja selkiyttivät opiskelijoiden koulutus- ja ammatti-toiveita. Avoimen yliopiston opiskelukokemukset voivat muokata tai muuttaa opiskelijoiden opiskelulle asettamia suuntia ja tavoitteita. Opintojen kautta opiskelijalle yleensä muotoutuu kuva siitä, sopiiko yliopisto-opiskelu hänelle vai ei. Avoimen yliopiston kautta yliopisto-opiskelijaksi siirtyminen on mahdollista myös aiemmin koulussa heikommin menestyneille, jotka ovat avoimessa yliopistossa opiskelunsa myötä osoittaneet itselleen ja muille kyvykkyytensä yliopistotasoiseen opiskeluun. (Piesanen 1999b, 77, 79.) Piesanen (2001, 171) tutkimuksessa 15 prosentilla niistä avoimen yliopiston opiskelijoista, jotka olivat päässeet yliopisto-opiskelijoiksi, oli ollut keskiarvo päättötodistuksessa alle 7,6. Näin myös ”alemmman” lähtötason oppilaat, joilla ei välttämättä aikaisemmin ole ollut uskoa omiin kykyihinsä, voivat päätyä tavoittelemaan yliopistotutkintoa huomattuaan kykynsä opiskella yliopistossa (Mt. 1996, 105).

Toisaalta yliopisto-opetus voi osoittautua joillekin liian teoreettiseksi tai vaikeaksi. Aikaisemmin opiskelija on saattanut suunnitella yliopistotutkinnon suorittamista, mutta omat kyvyt on saatettu avoimessa yliopistossa havaita riittämättömiksi yliopistotasoiseen opiskeluun, ja uranäkemyks on saattanut sen seurauksena muuttua. Myös muut koulutustavoitteet voivat opintojen kautta muuttua, eikä esimerkiksi oppiaine välttämättä alun jälkeen kiinnostakaan. Yliopiston vapaa ja omaehtoinen opiskelutyyli ei sovi kaikille. Tällaisissa tilanteissa voidaankin puhua uranäkemyksen vahvistumisesta toisella tavoin: opiskelijalle selviää, että yliopisto-opiskelu ei sovellukaan hänelle. (Piesanen 1996, 106.) Siten avoimen yliopiston opiskelu voi selkiyttää jatko-opiskeluhaluja sekä luomalla että poistamalla niitä.

Edellä on käynyt selväksi, että avoimen yliopiston opinnoista näyttäisi olevan monenlaista hyötyä. Avoin yliopisto voi auttaa yksilöllisten elämänurien luomisessa sekä selkiyttämällä uranäkemyksiä että tarjoamalla koulutusvaihtoehdon elämänkulun eri vaiheissa (Piesanen 2002, 119). Opiskelijat käyttävät yhä useammin hyödykseen myös avoimen yliopiston väylän kautta tarjoutuvaa yliopistoon siirtymismahdollisuutta.

3.2. Avoimen yliopiston väylä – mahdollisuus siirtyä tutkintotavoitteiseen koulutukseen

Avoimessa yliopistossa opiskelija voi opiskella yksittäisiä yliopisto-opintoihin kuuluvia opintokokonaisuuksia sekä hakeutua opintoja suoritettuaan yliopiston varsinaiseksi opiskelijaksi. Avoimen yliopiston väylä tarkoittaa mahdollisuutta hakeutua yliopistojen perustutkinto-opiskelijaksi avoimen yliopiston opintojen perusteella ilman valintakoetta. (Piesanen 1999b, 55.)

Tutkinnon suorittamismahdollisuus on ollut alkuajoista lähtien yksi avoimen yliopiston tärkeistä tavoitteista (Avoin korkeakoulu... 1976, 115, 126). Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden opiskelijoiden määrät eivät aluksi olleet kovin merkittäviä, jolloin opetusministeriö asetti työryhmän pohtimaan keinoja avoimen yliopiston väylän laajentamiseksi. Työryhmä piti selkeiden ja yhdenmukaisten periaatteiden laatimista yliopistojen opiskelijavalintajärjestelmään tärkeänä. Tavoitteeksi asetettiin, että 1000–2000 opiskelijaa hakeutuisi vuosittain yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta. (Avoin yliopisto-opetus... 1996:7.) Suomen elinikäisen oppimisen komiteakin esitti, että yliopistojen opiskelijavalintoja ja opetusjärjestelyjä olisi kehitettävä siten, että avoimen yliopiston väylä olisi tasavertainen mahdollisuus yliopistotutkintoon (Komiteanmietintö 1997:14, 4).

Avoimen yliopiston väylän vähäiseen käyttöön vaikuttavat monissa yliopistoissa asetetut korkeat väylävaatimukset (Korkeakoulujen opintoaikojen ... 2003, 22). Taulukossa 1 esitetään avoimen yliopiston väylän kautta eri yliopistoihin vuosina 1996–2002 siirtyneet tutkinto-opiskelijat.

Taulukko 1. Avoimen yliopiston väylän kautta valitut vuosina 1996–2002. (Avoimen väylä...) Taulukossa on tummennettu tutkimuksen kohderyhmäksi valittujen opiskelijoiden lukumäärät.

Yliopisto	Väylä 1996	Väylä 1997	Väylä 1998	Väylä 1999	Väylä 2000	Väylä 2001	Väylä 2002
HY	60	69	68	69	88	69	62
JY	37	51	47	44	53	82	121
OY	17	29	61	25	44	61	29
JoY	27	23	38	40	93	97	114
KY	41	42	31	57	44	75	53
TY	25	27	19	20	32	29	49
TaY	49	50	75	58	73	110	86
ÅA	11	25	64	12	12	10	11
VY	20	30	15	28	27	26	21
LY	39	33	28	37	31	46	38
TKK	0	0	2	2	1	2	0
TTKK	34	48	39	28	20	18	58
LTKK	16	17	10	16	12	11	33
HKKK	0	0	0	11	6	10	15
SHHS	0	0	0	9	14	13	15
TKKK	0	0	0	0	4	2	4
TaiK	ei väylää						
Sib A	-?-						
Tea K	-?-						
Yhteensä	376	444	497	456	554	661	709

Taulukosta 1 selviää, että avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden opiskelijoiden määrät ovat valtakunnallisesti lisääntyneet huomattavasti ja kuudessa vuodessa melkein kaksinkertaistuneet. Avoimen yliopiston väylää käyttäneiden opiskelijoiden määrät vaihtelevat yliopistoittain. Avoimen yliopiston väylän kautta valitaan opiskelijoita yhä useammassa yliopistossa, ja valittujen opiskelijoiden määrät ovat suurimmassa osassa yliopistoja kasvaneet. Opiskelijamäärien lisääntyminen vaikuttaa yliopisto-opiskelun mahdollistumiseen entistä useammalle. Yliopisto-opiskelun ovien avautuminen avoimen yliopiston väylän kautta voi opiskelijamäärien lisääntymisen myötä muuttaa opiskelijarakennetta entistä heterogeenisemmäksi.

Tässä luvussa tarkastellaan aluksi avoimen yliopiston väylää yhtenä opiskelijavalintojen osana, sen jälkeen yliopistoittain ja oppiaineittain vaihtelevia valintaperusteita sekä lopuksi eri intressiryhmien näkökulmia avoimen yliopiston väylän laajentumiseen.

3.2.1. Avoimen yliopiston väylä osana yliopistojen opiskelijavalintajärjestelmää

Valtioneuvosto määrittelee kehittämissuunnitelmassa raamit yliopistokoulutuksen mitoitukselle. Tutkintojen määristä sovitaan yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa. Yliopistot ottavat opiskelijat sisään, ja niillä on oikeus rajoittaa sisään otettavien opiskelijoiden määrää. Yliopistojen autonomian seurauksena opiskelijavalintojen periaatteet vaihtelevat. (Mielityinen & Moitus 2002, 14, 17, 67.) Koulutusyksiköt voivat vapaasti päättää opiskelijavalinnasta, minkä seurauksena myös hakusysteemi on erittäin hajautettu (Ahola 2004, 11).

Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmien perusteella yksi 1990-luvun koulutuspolitiikan tavoitteista oli yliopistojen aloittajamäärien lisääminen. Tavoitteena on pidetty koulutuspaikan tarjoamista yliopistossa mahdollisimman monelle, millä on korostettu kansalaisten yhtäläisiä koulutusmahdollisuuksia. (Mielityinen & Moitus 2002, 14–15.)

Yhtäläisten koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen on myös avoimen yliopiston väylän julkilautettu tavoite. Kuitenkin avoimen yliopiston väylän kautta siirtyy suhteellisen vähän opiskelijoita kaikkiin tutkinto-opiskelijoiksi valittuihin verrattuna. Tosin heidän määränsä suhteessa kaikkiin tutkinto-opiskelijoiksi valittuihin vaihtelevat paljon eri koulutusaloilla ja yliopistoissa. Eniten avoimen yliopiston väylän kautta valittiin vuonna 2002 opiskelijoita Kuopion (10%), Joensuun (9%) ja Lapin (9%) yliopistoihin. (Avoimien yliopistojen väyläluvut koulutusaloittain 2002.)⁴⁵

---

⁴⁵ Nämä yliopistot on luokiteltu kansanomaisiksi korkeakouluiksi (ks. Nevala 1999, 261). Eri koulutusaloista avoimen yliopiston väylän kautta valittuja opiskelijoita suhteessa kaikkiin valittuihin valittiin vuonna 2002 eniten Kuopion yliopiston liikunta- ja terveystieteisiin (41%), Kuopion yliopiston yhteiskuntatieteisiin (25%), Turun yliopiston kasvatustieteisiin (22%), Lapin yliopiston kasvatustieteisiin (18%), Oulun yliopiston kasvatustieteisiin (17%), Tampereen yliopiston kasvatustieteisiin (14%), Åbo Akademin oikeustie-

Termeillä ”opiskelijavalinta”, ”valintajärjestelmä”, ”valintamenettely” ja ”valintakäytäntö” tarkoitetaan samaa asiaa. Valintakriteerit eli -perusteet jaetaan seuraavasti: 1) tutkintotodistukset, 2) valintakoe, 3) muut ansiot (esimerkiksi harrastuspisteet, tiedekilpailut, työkokemus) sekä 4) kiintiöt (käytössä on useita erilaisia kiintiöinnin perusteita). Päävalinnalla tarkoitetaan alkupisteiden ja/tai valintakokeen perusteella tapahtuvaa perustutkinto-opiskelijoiden valintaa, joka tapahtuu yhden paikan säännöksen⁴⁶ toteutuksen edellyttämässä aikarajoissa. Erillisvalinnasta (eli erityis- tai erikoistapausvalintalajista) on kyse silloin, kun valinta tapahtuu ajallisesti päävalintojen ulkopuolella ja tiettyyn erityisryhmään kohdistuvana tai kertaluontoisena. Oikeus pyrkiä yliopistoon saavutetaan joko suorittamalla ylioppilastutkinto, ammattikorkeakoulututkinto, ammatillisen korkea-asteen tutkinto, ammatillisen opistoasteen tutkinto tai vähintään kolmivuotinen ammatillinen tutkinto.⁴⁷ Myös avoimessa yliopistossa yliopiston edellyttämät opinnot suorittanut on ”korkeakoulukelpoinen”. Avoimen yliopiston väylä on eniten keskustelua herättänyt ja merkittävin erillisvalinta. (Mielityinen & Moitus 2002, 17–18, 68–74.)

Yhtäältä erillisvalinnat tarjoavat mahdollisuuden saavuttaa koulutuspoliittinen tavoite yliopistoon pääsyn takaamisesta mahdollisimman monille ja eritaustaisille opiskelijoille, mutta toisaalta erillisvalinnat lisäävät opiskelijavalinnan kustannuksia ja vaikeuttavat valintajärjestelmän läpinäkyvyyttä. Yliopistojen kannalta kiinnostavaa on, aiheuttavatko erillisvalinnat lisätyötä ja vastaavatko erillisvalintojen tulokset yliopistojen omia tavoitteita. Hakijoiden kannalta erillisvalinnat tasoittavat kuitenkin erilaisista taustoista tulevien mahdollisuuksia hakeutua yliopisto-opintoihin, mutta niiden voidaan nähdä asettavan opiskelijat myös eriarvoiseen asemaan. (Mielityinen & Moitus 2002, 71.)

Koska opiskelijat määrittävät osaltaan yliopiston kilpailukykyä ja kehittymispotentiaalia, yliopistoissa kohdistetaan paineita opiskelijavalintoja kohtaan. Opiskelutarjonnan lisääntyessä yliopistot joutuvat kilpailemaan keskenään parhaimmista ja motivoituneimmista opiskelijoista. Opiskelijavalinnat edesauttavat onnistuessaan yliopistojen määrällisten ja laadullisten tavoitteiden saavuttamista, sillä onnistunut valinta merkitsee hyviä, motivoituneita ja nopeasti valmistuvia opiskelijoita. Soveltuvuuden ja motivaation mittaamisen toimivuudesta on kuitenkin olemassa erilaisia näkökantoja⁴⁸,

---

teisiin (14%) sekä Jyväskylän yliopiston humanistisiin tieteisiin (11%). Tosin kaikkien yliopistojen ja alojen tietoja ei oltu ilmoitettu opetusministeriön verkkolomakkeella kerättyihin tietoihin. (Avoimien yliopistojen väyläluvut koulutusaloittain 2002.)

⁴⁶ Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

⁴⁷ Kuitenkin joihinkin valintayksiköihin valitaan pelkästään ylioppilastutkintotodistuksen ja valintakokeen yhteispistemäärällä. Näissä valintayksiköissä tasavertaisen kohtelun ei voidakaan sanoa toteutuvan, sillä osa korkeakoulukelpoisuuden omaavista on rajattu valinnan ulkopuolelle. (Mielityinen & Moitus 2002, 77–78.)

⁴⁸ Eräs keino tasa-arvoistaa hakijoiden mahdollisuuksia on valintakokeiden painottaminen valintaprosessissa. Tätä perustellaan sillä, että valintakokeilla voidaan parhaiten mitata hakijoiden motivaatiota koulutukseen. Perusteluina käytetään myös pelkän todistusvalinnan epäoikeudenmukaisuutta, sillä valintakokeessa jokaiselle voidaan nähdä annettavan mahdollisuus osoittaa omat parhaat puolensa, tietonsa ja taitonsa (Ahola 2004, 13). Valintakokeiden käyttäminen onkin yliopistoissa yleinen valintaperuste. Valintakoepainotteinen valintajärjestelmä on kuitenkin aiheuttanut myös kritiikkiä, sillä valintakokeiden on nähty aiheuttavan opiskelijavalintaan raskautta ja kalleutta sekä johtaneen osaltaan välivuosienviettämisestä ennen yliopistoon hakeutumista. (Mielityinen & Moitus 2002)

minkä lisäksi erilaiset hakijaryhmät tuovat vertailtavuusongelmia. (Mielityinen & Moitus 2002, 65, 68, 78, 81.)

Koulutusjärjestelmän näkökulmasta onnistunut opiskelijavalinta merkitsee opiskelijoiden tehokasta ja tasavertaista yliopisto-opintoihin sijoittumista. Koulutuspoliittisena tavoitteena on toiselta asteelta korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeuttaminen ja korkeakouluopiskelijoiden iän alentaminen.⁴⁹ Useat ylioppilaaksi valmistuneet pitävät ennen yliopistoon hakeutumistaan joko vapaaehtoisesti tai ”pakosta” välivuosia, mikä nähdään yhteiskunnan näkökulmasta ongelmaksi. Moni sellainen opiskelujakso, joka yksilön kannalta on mielekäs, voi näyttäytyä koulutusjärjestelmän näkökulmasta ”hukkakoulutuksena” – näin esimerkiksi silloin, kun opiskelija vaihtaa opiskelupaikkaa ensimmäisen opiskelupaikan selkiytettyä opiskelijan kiinnostuksen kohdetta. Opiskelija voikin käyttää opintojen suorittamista ”valmennuskurssina” johonkin muuhun koulutukseen. Suosituille aloille useita kertoja hakeutuessaan opiskelija voi välillä opiskella jossain toissijaisessa opiskelupaikassa, muilla aloilla tai koulutusasteilla, ja odotella samalla pääsevänsä sisään mieluisensa opiskelupaikkaan. Kansantalouden näkökulmasta ylioppilaiden hidasta siirtymistä jatko-opintoihin ja sen jälkeen työelämään pidetäänkin ongelmallisena. Ikääntyvä väestö ja työväestön pieneneminen luovat tarvetta nopeuttaa nuorten työmarkkinoille siirtymistä. (Korkeakoulujen opintoaikojen ... 2003, 10–12, 17, 36; Mielityinen & Moitus 2002, 11, 14, 64, 68.)

Nopea sijoittuminen haluttuun opiskelupaikkaan ilman koulutusalan ja/tai –paikan vaihtoa säästäisi myös opiskelijan hakemiseen käyttämiä voimavaroja varsinaiseen opiskeluun. Opiskelijavalintojen vaikutuksen lisäksi opintojen etenemiseen voivat vaikuttaa esimerkiksi onnistuneen alan valinta, kiinnittyminen opintoihin⁵⁰, opintojen aikainen työssäkäynti ja monet henkilökohtaiset syyt. (Mielityinen & Moitus 2002, 11, 14, 64–68, 100.)

3.2.2. Vaihtelevat valintaperusteet

Yliopistot ja tiedekunnat voivat itse päättää niistä määräyksistä, jotka säätelevät opiskelijoiden siirtymistä varsinaisiksi opiskelijoiksi. Eri yliopistot ovatkin ottaneet avoimen yliopiston väylän käyttöön eri tavoin. (Piesanen 1996, 114.)

---

⁴⁹ Ylioppilaaksi tulovuonna lähes neljännes uusista ylioppilaista jättää kuitenkin vuosittain hakeutumatta minnekään koulutukseen. Yliopistojen vuosien 2004–2006 tulossopimusten tavoitteena onkin, että sopimuskauden loppuun mennessä yliopistojen uusista opiskelijoista 55 prosenttia tulisi yliopistoon suoraan ylioppilastutkinnon suorittamisen jälkeen.

⁵⁰ Opiskelijan opintoihin kiinnittymiseen vaikuttaa valintamenettelyn ja koulutusjärjestelmän ohella esimerkiksi se, onko hän päässyt ensisijaisesti asettamaansa hakukohteeseen ja yliopistoon, kuinka hyvin koulutuksen sisältö vastaa hänen odotuksiaan, saako hän tarvittaessa opintoihinsa ohjausta, onko hän integroitunut erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin sekä ovatko asumisjärjestelyt onnistuneet (Mielityinen & Moitus 2002).

Joissakin yliopistoissa, kuten esimerkiksi Joensuun yliopistossa, Kuopion yliopistossa ja Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa, avointa yliopisto-opetusta käytetään määrätietoisesti opiskelijarekrytoinnin välineenä. Joensuun yliopiston toiminta- ja taloussuunnitelmassa vuosille 2002–2005 todetaan, että ”yliopisto pitää avoimen väylää yhtenä keskeisistä opiskelijarekrytoinnin välineistä. ... Väylää on kehitetty yliopiston opiskelijarekrytointia ajatellen”. Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon voi päästä avoimen yliopiston väylän kautta kaikkiin koulutusohjelmiin, ja Lappeenrannassa opiskelijarekrytoinnin tukena toimiminen on ollut keskeinen avoimen yliopiston tehtävä. Kuopion yliopistossa terveystieteiden maisterin tutkintoon johtaviin ergonomian, kansanterveystieteen ja liikuntalääketieteen pääaineisiin ei järjestetä pääsykokeita, vaan niihin voi hakea ainoastaan avoimen yliopiston opintojen perusteella. (Kess ym. 2002, 19, 47, 79.)

Avoimesta yliopistosta tutkinto-opiskelijaksi eteneminen ei ole kuitenkaan helppoa useimmilla koulutusaloilla. Sekä opintojen alussa että niiden jälkeenkin tutkintotavoitteinen opiskelija on huonossa asemassa, sillä hänen vaikeutensa koskevat sekä mahdollisuutta saada tietoa opintojen jatkamisen eri vaihtoehdoista että todellista mahdollisuutta saada tutkinnon suoritusoikeus. (Kess ym. 2002, 105.) Avoimen yliopiston väylän kautta valittujen opiskelijoiden valitsemismääriin vaikuttaa esimerkiksi se, kuinka paljon oppiaineeseen on hakijoita varsinaisten pääsykokeiden ja kuinka paljon avoimen yliopiston väylän kautta.

Eri yliopistoissa opiskelijoilta edellytetään avoimen yliopiston väylää käytettäessä erilaisia suorituksia. Alhaisimmillaan avoimen yliopiston väylän kautta voi päästä yliopistoon jo 15 opintoviikon suorittamisen jälkeen. Usein edellytetään tiettyä opintojen suoritustasoa, joskus vaaditaan esimerkiksi kieli- ja viestintäopintojen suorittamista ja joissain tapauksissa opiskelijan tulee osallistua valintakokeisiin. (Väyläkriteerit yliopistoittain.)⁵¹ Opinto-oikeuden myöntämiskriteerien vaihtelu ei opiskelijoiden näkökulmasta olekaan kovin tasa-arvoista.⁵² Eräs tähän tutkimukseen osallistuneista kommentoikin, että: ”*Toivoisin, että eri yliopistojen ja pääaineiden avoimen väylän valintaperusteet yhtenäistettäisiin.*”

---

⁵¹ Esimerkiksi Joensuun yliopistossa tiedekunta voi myöntää oikeuden kandidaatin tai maisterin tutkinnon suorittamiseen opiskelijalle, joka on suorittanut avoimessa yliopisto-opetuksessa koulutusalan pääaineen tai vastaavia opintoja vähintään esimerkiksi 15, 35 tai 60 opintoviikkoa aina oppiaineesta riippuen (Joensuun yliopisto, opiskelijavalinta 2002, 13). Kuopion yliopiston tutkinto-opiskelijaksi voi hakea avoimen yliopiston väylän kautta ilman pääsykoetta lähes kaikkiin oppiaineisiin, poikkeuksena lääketieteen, proviisorin ja sosiaalityön opinnot. Siirtyminen tutkinto-opiskelijaksi ei tapahdu automaattisesti, sillä oppiaineittain on määritelty kiintiöt avoimen väylän kautta siirtymiselle ja valintaan vaikuttavat opintojen määrä sekä menestys opinnoissa. Tutkinnon suoritusoikeus voidaan yleensä myöntää opiskelijalle, joka on suorittanut noin 60 opintoviikkoa avoimessa yliopistossa. Yleensä opintojen tulee koostua vähintään kahden oppiaineen opinnoista siten, että pääaineen opintoja tulee olla suoritettuna 35 opintoviikkoa ja toisessa oppiaineessa suorituksia tulee olla 15 opintoviikkoa. Vaatimukset vaihtelevat kuitenkin oppiaineittain. Erikoisuutena Kuopion yliopistossa on ergonomian, kansanterveystieteen ja liikuntalääketieteen suuntautumisvaihtoehdot, joihin voi hakea ainoastaan avoimen väylän kautta eli niihin ei järjestetä ollenkaan pääsykokeita. (Avoimen yliopiston opinto-opas 2002-2003, 2002, 14.)

⁵² Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa opiskelevien opintojen nopeuttamista pohjittanut opetusministeriön työryhmä esittää helpotettavaksi avoimen yliopiston opintoja suorittaneiden pääsyä tutkinto-opiskelijoiksi varsinkin aloilla, joilla on työvoimatarvetta. Työryhmä esittää, että opiskelijoilta edellytettäisiin pääsääntöisesti pääaineessa enintään 30 opintoviikon laajuisia opintoja opiskeluoikeuden saamiseksi. Hyvillä arvosanoilla tarpeellisen määrän opintoja suorittaneiden opiskelijoiden ei tarvitsisi osallistua valintakokeeseen. (Korkeakoulujen opintoaikojen ... 2003, 31.)

Korkealle asetetut valintaperusteet yhtäältä palvelevat yliopistoja paremmin turvatessaan alalle motivoituneita, yliopisto-opinnoissa menestyviä ja nopeasti valmistuvia opiskelijoita, mutta toisaalta opiskelijoiden näkökulmasta luovat epätasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia esimerkiksi työsäkäyville ja niille, joilla on taloudellisia esteitä opiskelulle tai joilla ei ole mahdollisuutta suorittaa opintoja lähellä olevassa avoimessa yliopistossa. (ks. Hyvärinen 2005.)

Yliopistojen opiskelijavalintojen kartoituksessa on esitelty avoimen yliopiston väylän käyttöä Suomen eri yliopistoissa. Liitteeseen 8 on koottu yliopistojen avoimen yliopiston väylää koskevia tietoja eri aloilla ja eri tieteissä.⁵³ (Mielityinen & Moitus 2002, 19-62.) Yhteenvedosta voi havaita, että avoimen yliopiston väylän vaatimukset vaihtelevat jopa samojen alojen ja tieteiden sisällä. Kaikilla aloilla avoimen yliopiston väylän kautta ei pääse lainkaan yliopisto-opiskelijaksi.

Sen lisäksi, että valintaperusteet vaihtelevat yliopistoittain ja oppiaineittain, ne voivat vaihdella myös vuosittain.⁵⁴ Siten samalla opintoviikkomäärällä voi toisena vuonna päästä yliopistoon ja toisena vuonna taas ei. Jonakin vuonna kaikki hakeneet voivat tulla valituiksi, ja toisena lukuvuotena vain osa halukkaista pääsee sisälle. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyvien opiskelijoiden kesken kilpailu kiristyykin vuosittain. Tämän seurauksena niihin oppiaineisiin, joihin on asetettu kiintiöt avoimen yliopiston väylän kautta valittaville, yliopistoon valitsemiseen vaaditut opintoviikkomäärät ovat todellisuudessa suuremmat kuin mitä valintaoppaissa esitetään.⁵⁵

Jotkut yliopistot ja oppiaineet ovat toisia suositumpia myös avoimen yliopiston väylän kohdalla. Yliopiston valintaperusteiden muuttuminen vuosittain sekä yliopistoittain että oppiaineittain onkin epäoikeudenmukaista avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyvien näkökulmasta.

3.2.3. Puolesta ja vastaan

Tässä alaluvussa luodaan katsaus eri näkökulmiin, joista käsin avoimen yliopiston väylää voidaan tarkastella. **Yliopisto** voi tarkastella avoimen yliopiston väylää ensinnäkin tuloksellisuuden näkö-

---

⁵³ Useissa valintaoppaissa ei ole ilmoitettu opiskelijoiden sisäänottomääriä avoimen yliopiston väylän kautta, joissain avoimen yliopiston väylän tietoja ei välttämättä ole ilmoitettu lainkaan tai joissain ne saattavat olla epäselviä. Avoimuutta ajatellen tämä puutteellisten valintatietojen olemassaolo asettaa opiskelijat eriarvoiseen asemaan, sillä etuasemassa ovat tällöin ne opiskelijat, jotka ovat osanneet hankkia tiedon muuta kautta.

⁵⁴ Avoimen yliopiston puolella suoritettujen opintoviikkojen vaihteluväli oli tässä tutkimuksessa 3-168,5. Keskimäärin opiskelijoilla oli ollut yliopistoon siirryttäessä suoritettuna 60 opintoviikkoa. Noin joka kymmenennellä opiskelijalla oli suoritettuna ennen yliopisto-opintoja 15 opintoviikkoa eli enintään perusopintojen verran tai vähemmän. Yksi opiskelija oli suorittanut avoimen yliopiston puolella jopa enemmän opintoviikkoja kuin maisterin tutkintoon vaaditaan. Neljä prosenttia opiskelijoista oli suorittanut opintoviikkoja vähintään 120 opintoviikkoa, eli saman verran kuin vaaditaan kandidaatin tutkinnon suorittamiseksi.

⁵⁵ Esimerkiksi Joensuun yliopistoon kasvatustieteeseen ”15 opiskelijaa otetaan hakijoista, jotka ovat suorittaneet vähintään kasvatustieteen tai aikuiskasvatuksen aineopintokokonaisuuden (35ov) hyvin tiedoin” (Väylä 2003. Avoin tie yliopistoon, 2002, 11) Nämä opintoviikkomäärät eivät kuitenkaan välttämättä käytännössä riitä, sillä esimerkiksi vuonna 2003 Joensuun yliopistoon pääsi opiskelemaan kasvatustiedettä alhaisimmillaan 76 suoritettulla opintoviikolla (Kasvatustieteen laitoksen laitosneuvoston kokous 6/2003).

kulmasta: avoimen yliopiston väylän kautta sen on mahdollista saada enemmän nopeasti valmistuvia opiskelijoita, jolloin tarkastelunäkökulman taustalla vaikuttavat markkinat. Toisaalta yliopisto voi tarkastella avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden tasoa tai tutkinnon suorittaneiden määriä, jolloin esiin nousee muun muassa huoli yliopistotutkintojen inflaatiosta. **Avoim** **yliopisto** tarkastelee avoimen yliopiston väylää taas markkinoinnin näkökulmasta, sillä käyttäessään avoimen yliopiston väylää markkinoinnissa se voi saada lisää opiskelijoita. Tuloksellisuuden näkökulmasta tarkasteltuna avoimen yliopiston on mahdollisuus avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden avulla osoittaa myös suoriutuneensa koulutustehtävistään hyvin. Avoimen yliopiston **opiskelijat** tarkastelevat avoimen yliopiston väylää sen tarjoaman vaihtoehdoisen koulutusmahdollisuuden ja tutkinnon suorittamismahdollisuuden kautta.

Eri osapuolten erilaisten intressien takia tutkinto-opintoihin siirtyminen avoimen yliopiston väylän kautta saattaa tuntua ristiriitaiselta asialta (Kess ym. 2002, 19). Ristiriitaiset näkökulmat eivät ole organisaatiosidonnaisia, sillä sekä ”puolustavia” että ”vastustavia” näkemyksiä löytyy yliopistojen sisältäkin.

Samaan tutkintoon tähtää ikään kuin kaksi eri väylää, koska alemman kandidaatin tutkintoon sisältyviä opintoja on mahdollista suorittaa monilla tieteenaloilla tiedekunnan lisäksi avoimessa yliopistossa (Melin & Weckroth 1995, 27–28). Kuitenkin tutkinnon suorittamismahdollisuus on vain tiedekunnan puolella. Tiedekunnat eivät välttämättä halua ”avointa kandidaattiputkea”, ja rinnakkaisen opintoväylän tasosta ollaan huolissaan. Tiedekunnan ja yliopiston laitosten puolelta epäilyä kohdistuu siihen, onko avoimen yliopiston opetus samantasoista kuin tiedekunnassa. Lisäksi kyseenalaistetaan peruskoulupohjaisen opiskelijan selviämistä vieraskielisestä kirjallisuudesta tai monimutkaisista tutkimusmenetelmiin liittyvistä opinnoista.⁵⁶ (Weckroth & Melin 1996, 2–3.)

Yliopistojen varsinaiset opiskelijatkin ovat vastustaneet avoimen yliopiston väylän laajentumista pelätessään opintososiaalisen eriarvoisuuden kasvua ja tutkintojen inflaatiota. Valintakokeiden kautta yliopistoon hakeutumisen pelätään vähenevän, jos ihmiset alkavat päästä yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta automaattisesti (Weckroth & Melin 1996, 2–3). Avoimen yliopiston maksullisuus vaikuttaa kuitenkin varmasti siihen, että opiskelijoiden ensisijaisena tavoitteena on päästä yliopistoon suoraan, ilman avoimessa yliopistossa vietettyjä ”välivuosia”. Tästä on todistena sekin, että vaikka yhä suurempi osa yliopisto-opiskelijoista on suorittanut maksullisia avoimen

---

⁵⁶ Opettajien aikaisemmat kokemukset huonosti menestyvistä opiskelijoista myös stigmatisoivat helposti kaikki avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet opiskelijat ”huonommiksi” opiskelijoiksi. Weckroth ja Melin (1996, 13-19, 30) vertasivat avoimen yliopiston opiskelijoiden menestystä tiedekuntaopiskelijoihin. Tutkimuksen mukaan opettajien mielestä Tampereen yliopiston avoimen yliopiston opiskelijat olivat tiedekuntaopiskelijoita ahkerampia, tunnollisempia ja motivoituneempia. Joillakin avoimen yliopiston opiskelijoilla oli harjaantumattomuutta kirjallisiin töihin, ja myös kirjallisuuden hyödyntäminen oli vähäisempää. Opiskelussa näkyi lisäksi kielitaidon ja kirjastojen käyttötaitojen puutteellisuus. Avoimen yliopiston opiskelijat saivat keskimäärin hieman heikompia arvostanoja tenteistään, ja heidän tenttejään hylättiin jonkin verran useammin. Suomenkielisiä luentoja tentittäessä ei opiskelijaryhmien tulosten välillä ollut juurikaan eroja. Vaikka avoimen yliopiston opiskelijoiden joukossa on huonosti menestyviä opiskelijoita, myös hyvin menestyviä löytyy.

yliopiston opintoja⁵⁷, avoimen yliopiston väylän kautta siirtyy kuitenkin suhteellisen vähän opiskelijoita yliopistoon.⁵⁸

Yliopistoon varsinaisten pääsykokeiden kautta siirtyneet voivat kokea epätasa-arvoiseksi sen, että he ovat joutuneet yliopistopaikan lunastaakseen selvittämään pääsykokeen, kun taas avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon hakeutuneet ovat päässeet sisään ilman pääsykoetta. Yliopistoon pyrkijät asettuvat myös siinä mielessä eriarvoisiin asemiin, että aiempi opiskelu avoimessa yliopistossa helpottaa yliopiston valintakokeessa selviytymistä (Melin & Weckroth 1995, 20, 23). Avoimessa yliopistossa opiskelleiden mielestä opinnot ovat tasa-arvoistaneet heidän mahdollisuuksiaan pääsykokeissa ja opinnoissa, mutta ne opiskelijat, jotka eivät ole opiskelleet avoimessa yliopistossa, kokevat asemansa epätasa-arvoiseksi toisten saatua preppausta valintakokeisiin ja opiskeluun.

Yhä suurempi osa avoimen yliopiston opiskelijoista on näitä niin sanottuja preppaajia. Onko avoimesta yliopistosta muodostumassa siis yliopistoon valmentava koulu, joka muodostaa tulevaisuudessa välivaiheen lukion ja yliopiston välille? Yksi mahdollinen seuraus tästä kaikesta on, että tulevaisuudessa mahdollisesti jokaisen on opiskeltava avoimessa yliopistossa ennen yliopistoon hakeutumistaan.

Opetusministeriön työryhmän muistiossa tuodaan esille huoli siitä, että jos opiskelija pääsee automaattisesti opiskelemaan yliopistollista tutkintoa suoritettuaan tietyn osan tutkinnosta, se saattaa tarkoittaa käytännössä maksullista koulutusväylää ohi pääsykoejärjestelmän (Avoin yliopisto-opetus... 1996, 6). Ahola (2004, 57) kokee ongelmalliseksi sen, että avoimen yliopiston väylä muodostaa ensimmäistä koulutuspaikkaansa hakeville nuorille maksullisen ”preppauskurssin” tai ”ohituskaistan” yliopistoon. Myös Suomen ylioppilaskuntien liitto on ilmaissut huolensa rinnakkaisen tutkintoväylän maksullisuudesta (Suuntana sivistys 2003, 52). Maksullisuus aiheuttaa koulutuksellista epätasa-arvoa etenkin siitä syystä, että avoin yliopisto tarjoutuu ratkaisuksi erityisesti niille opiskelijoille, joilla on taloudellista pääomaa. Tällöin saattaa käydä niin, että sellaisella, joilla ei ole varaa maksaa kurseista, ei tulevaisuudessa ole ehkä mahdollisuutta päästä enää yliopisto-opiskelijaksi edes pääsykokeiden kautta. Toisaalta käytäntö on myös maksavien näkökulmasta epätasa-arvoinen, koska muut saavat samat opinnot ilmaiseksi.⁵⁹

---

⁵⁷ Muun muassa Melinin ja Weckrothin tutkimuksessa (1995) Tampereen yliopiston uusista opiskelijoista hieman runsas neljännes (28 %) ilmoitti opiskelleensa ennen yliopistoon pääsyä avoimessa yliopistossa. Mäkisen (2001, 94) tutkimista, vuonna 1998 Turun yliopistossa aloittaneista alle 25-vuotiaista suurin osa ei ollut opiskellut avoimessa yliopistossa, mutta 25–29-vuotiaana opintonsa aloittaneista jo 80 prosenttia ja 30-vuotiaana tai vanhempana aloittaneista jopa 76 prosenttia oli opiskellut avoimessa yliopistossa. Kaikista vuonna 2000 aloittaneista tutkinto-opiskelijoista 15 prosenttia oli suorittanut aiemmin avoimen yliopiston opintoja (Kess ym. 2002, 78–79).

⁵⁸ Toisaalta vain pieni osa avoimen yliopiston opiskelijoista saa tutkinnon suoritusoikeuden. Esteinä ovat esimerkiksi riittämätön aineopintojen tarjonta ja vaikeus saada tietoa hakeutumisesta. Avoimen yliopisto-opetuksen parissa toimivien muodostama yhteistyöverkosto on varsin monimutkainen, mikä vaikeuttaa selkeän kokonaiskuvan muodostamista. (Kess ym. 2002, 49, 89.)

⁵⁹ Tämän tutkimuksen opiskelijoiden opinnot olivat maksaneet keskimäärin noin 5000 markkaa. Joka neljännen opiskelijan opinnot olivat tulleet maksamaan enintään 1000 markkaa. Korkeimmillaan opinnot olivat tulleet maksamaan 50 000 markkaa. Yli 5000 markkaa opinnoistaan oli ollut valmiita maksamaan jopa 29 prosenttia opiskelijoista.

Avoimelle yliopistolle on tietenkin hyötyä avoimen yliopiston väylän olemassaolosta, sillä sen avulla voidaan houkutella yliopisto-opiskelijoiksi haluavia. Avoimessa yliopistossa suoritetuista opinnoista on opiskelijalle hyötyä mahdollisesti myös jatkossa, kun opintoja voi hyödyntää yliopistotutkinnon osana. Voidaan olettaa, että opiskeluhaluus lisääntyisi entisestään, jos opiskelijat voisivat suorittaa avoimessa yliopistossa myös kokonaisen tutkinnon.⁶⁰

Avoimen yliopiston väylän voi sanoa hyödyttävän myös tiedekuntia. Korkeakoulupoliittisesti tärkeäksi nähdään avoimen yliopiston vaikutus opiskelijoiden opintojen viivästymisten ja keskeyttämisten vähenemiseen. Avoimen yliopiston hyödyntämisen opiskelijavalintojen yhteydessä nähdään palvelevan opiskelijavalintaprosessia: avoin yliopisto toimii opiskelijoiden ohjaajana oikealle koulutuslalle, mikä vähentää päällekkäiskoulutusta ja alalta toiselle vaihtoa sekä koulutuspaikkojen vajaakäyttöä. Avoimen yliopiston väylän kautta pyrkijän kyvykkyyttä perustellaan taas esimerkiksi sillä, että hän on omalla pitkäjänteisellä opiskelullaan ja suunnitelmallisella tavoitteiden asettamisellaan osoittanut kykynsä yliopisto-opiskeluun. (Parjanen 1997, 33; Piesanen 1996, 114–115.)

Helsingin yliopiston rehtori Kari Raivio (2002) on todennut, että hyvä menestys avoimessa yliopistossa on parempi osoitus soveltuvuudesta kuin valintakoe. Hänen mielestään niille opiskelijoille, joilla kiinnostus akateemisiin opintoihin herää vasta silloin, kun yliopistojen valinnat on jo tehty, tuleekin rakentaa mahdollisuuksia päästä myöhemmässä vaiheessa yliopistoon esimerkiksi juuri avoimen yliopiston väylän kautta. Raivio kantaa huolta varsinkin nuorten miesten ”myöhemmästä todellisuuteen heräämisestä”, koska nämä ovat hänen mukaansa vaarassa siirtyä marginaaliin.

Avoimen yliopiston väylän kautta lisääntyvällä yliopistoon sisään otettujen opiskelijoiden määrän kasvulla on sekä negatiivisia että positiivisia vaikutuksia. Lisääntyneiden sisään otettujen opiskelijoiden määrän seurauksena yliopistosta valmistuu useampia opiskelijoita, ja näin yliopistolla on mahdollisuus ”paikkailla” keskeyttäneiden ja viivästyneiden aiheuttamaa valmistuneiden määrän vähenemistä. Kuitenkin valmistuneiden määrän kasvu tuo työmarkkinoille useampia tutkinnon saaneita työpaikoista kilpailijoita. Tämä vaikuttaa sekä kilpailun kiristymiseen työpaikoista että mahdollisesti työttömyyteen ja yliopistotutkintojen inflaatioon.

Ihmiset pyrkivät sosiaalisessa elämässä, kuten esimerkiksi koulutuksessa, turvaamaan omaa asemaansa sulkemalla toisia ihmisiä tiettyjen asioiden tai esineiden hallinnan ulkopuolelle. Koulun kentällä tämä tarkoittaa tiettyjen kvalifikaatioiden monopolisoimista. Konkreettisin esimerkki sta-

---

⁶⁰ Piesanen (1995, 27) kritisoi käsitystä avoimen yliopiston väylän avoimuudesta. Avoimen yliopiston väylän avoimin vaihtoehto olisi hänen mukaansa avoimen yliopiston mahdollisuus myöntää itse korkeakoulututkintoja. Piesanen (2002) mukaan kanavoimalla perusopintojen toteutusta enemmän avoimelle yliopistolle voitaisiin laitosten puolella keskittyä aine-, syventäviin ja jatko-opintoihin. Hänen mukaansa avoimen yliopiston aseman korostumista olisi arvioitava kuitenkin kriittisesti, ettei avoimen yliopiston oma erityinen luonne katoaisi. (mt. 122.) Perusopintojen suorittaminen pelkästään avoimen yliopiston puolella laajentaisi huomattavasti avoimen yliopiston toimintaa. Voidaan pohtia myös, kuinka avoimen yliopiston toisille opiskelijaryhmille ja sivistystavoitteelle käy, mikäli avoimelle yliopistolle annetaan myös tutkinnonantotehtävä ja tutkinto-opiskelijat alkavat sekä tuoda että viedä entistä enemmän avoimen yliopisto-opetuksen resursseja. Tutkinnonantoon liittyvät kysymykset nousevat varmasti ajankohtaisiksi jälleen kaksiportaiseen yliopistotutkintojärjestelmään siirryttäessä.

tuksen ja vallan omistuksen kamppailusta on koulutustutkintojen omistuksesta käytävä kamppailu. Tutkinnoilla saavutetaan oikeus hallita jotain työelämän alueita ja sulkea muut noilta kentiltä pois. (Antikainen ym. 2000b, 83.) Opiskelijatulvan rajoittamisella yliopistot pyrkivät säätelemään opiskelijamääriä työmarkkinoiden tarpeiden mukaan ja estämään koulutusalan ”massoittumisen” ja yhteiskunnallisen statuksen laskun. Sisäänpääsy yliopistoihin onkin vaikeutunut kaikissa yliopistoissa ja kaikilla aloilla. (Nevala 1999, 118–119, 122.) Tässä luvussa esitetyt kriittiset kommentit avoimen yliopiston laajentamisesta ovat yksi esimerkki yliopistojen kamppailusta ja sulkemisyrityksistä. Yliopistossa jo opiskelevat tai aikaisemmin opiskelleet eivät haluaisi suoda kenelle tahansa mahdollisuutta päästä yliopistoon.

Edellä esitettyjen kommenttien yhteydessä asioita perusteltiin usein koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoisuudella. Tämä tasa-arvo näyttäytyy kuitenkin katsantokannasta riippuen erilaisena. Tätä tutkimusta lukiessa on syytä pitää mielessä, että sen on tarkoitus tarkastella avoimen yliopiston väylää nimenomaan sen kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden näkökulmasta. Tähän tutkimukseen osallistuneet ovat niitä onnekkaita, jotka ovat saaneet paikan yliopisto-opiskelijoina. Jos tutkimuskohteena olisivat olleet opiskelijat, jotka ovat opiskelleet avoimessa yliopistossa mutta eivät ole esimerkiksi kiintiöiden takia päässeet (mahdollisesti vuosien mittaisesta opiskelusta huolimatta) yliopisto-opiskelijoiksi, saattaisivat tulokset ja päätelmät olla hyvinkin erilaisia.

4. KYSELYN KÄYTTÖ YLIOPISTOON SIIRTYMISTÄ TUTKITTAESSA

Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan yhtä vaihtoehtoista yliopistotutkintoon tähtäävää koulutuspolkua, avoimen yliopiston väylää. Tämän tutkimuksen eräänlaisena esitutkimuksena toimi Joensuun yliopiston kasvatustieteen opiskelijoista (n=10) vuonna 2001 tehty haastattelututkimus, jonka tutkimusote oli kvalitatiivinen (ks. Hyvärinen 2002). Tässä tutkimuksessa selvitettiin taas kvantitatiivisin menetelmin, kuinka yleisiä esitutkimuksen haastatteluilla saadut tulokset ovat.

4.1. Tutkimusongelmat

Tutkimuksessa selvitetään millaisia opiskelijoita avoimen yliopiston väylän kautta siirtyy ja tarkastellaan opiskelijoiden koulutuspolkujen valintojen muotoutumista sekä tämän koulutuspolun kautta yliopistoon siirtymisen seurauksia. Avoimen yliopiston väylää tarkastellaan sitä kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden näkökulmasta. Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

- 1) Tutkimus **selvittää yliopistokoulutukseen valikoitumista avoimen yliopiston väylän kautta** (luku 5). Tutkimuksessa selvitetään millaisia avoimen yliopiston väylän koulutuspolkunsu osaksi valinneet opiskelijat ovat:
  - a. iältään (5.1),
  - b. pohjakoulutukseltaan (5.2),
  - c. sukupuoleltaan (5.3) ja
  - d. sosiaaliselta asemaltaan (5.4) sekä
  - e. verrataan valikoitumista yleiseen korkeakoulutukseen ja avoimeen yliopistoon valikoitumiseen (5.1 - 5.4).
- 2) Tutkimuksessa **tarkastellaan opiskelijoiden koulutuspolkujen valintojen muotoutumista** avoimesta yliopistosta yliopistoon (luku 6):
  - a. miksi opiskelijat ovat lähteneet opiskelemaan avoimeen yliopistoon (6.1.)
  - b. milloin he ovat päättäneet yliopistoon hakeutumisesta (6.2.1.) ja
  - c. miksi he ovat siirtyneet avoimen yliopiston väylän kautta (6.2.2.).
- 3) Tutkimuksessa tarkastellaan myös tätä koulutuspolkua pitkin yliopistoon siirtymisen seurauksia opiskelijanäkökulmasta (luku 7).

4.3. Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkittaviksi valittiin Itä-Suomen yliopistojen opiskelijoita, sillä Itä-Suomessa olevista eri alojen yliopistoista saatiin riittävä otos edustamaan eri aloille⁶¹ valittuja opiskelijoita. Tutkimuksen perusjoukon muodostavat Joensuun yliopistoon, Kuopion yliopistoon ja Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta tulleet opiskelijat.

Esitutkimus aloitettiin Joensuun yliopistosta, jonka kaikissa tiedekunnissa on oppiaineita, joihin voi hakeutua perustutkinto-opiskelijaksi avoimen yliopiston opintojen perusteella. Eri opintoaloille ja oppiaineisiin valittuja opiskelijoita on kuitenkin syytä tutkia, jotta saataisiin selville oppiaineiden erilaisten valintaperusteiden vaikutuksia opiskelijoiden kokemuksiin. Tutkimuksen kohdistaminen Itä-Suomeen mahdollisti myös lääketieteellisen tiedekunnan ja teknillisen yliopiston opiskelijoiden kokemusten ja tietojen selvittämisen. Kun tutkimukseen otettiin mukaan useita yliopistoja, voitiin tarkastella, kuinka eri yliopistojen ja alojen käytänteet vaihtelevat sekä siirtykö avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon eri aloilla erilaisia opiskelijoita. Vaikka yliopistot sijaitsevat maantieteellisesti Itä-Suomessa, yliopistoihin valitaan opiskelijoita koko Suomesta⁶² ja opiskelijat ovat voineet suorittaa avoimen yliopiston opintojaan ympäri Suomea. Näin ollen voidaankin todeta tutkimuksen avulla saatavan avoimen yliopiston toimintaa kattavaa tietoa koko Suomen laajuisesti.

Tässä tutkimuksessa populaatiosta eli perusjoukosta otettiin harkinnanvarainen näyte⁶³, johon valittiin vuosina 1998–2001 Itä-Suomen yliopistoihin avoimen yliopiston väylän kautta valitut opiskelijat. Otoksen on oltava edustava pienoiskuva perusjoukosta, jotta otantatutkimuksella saadut tulokset olisivat luotettavia (Heikkilä 2001, 33).

Avoimen yliopiston väylän kautta oli Joensuun yliopistoon valittu vuosina 1998–2001 yhteensä 268 opiskelijaa, Kuopion yliopistoon 207 opiskelijaa ja Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon 49 opiskelijaa. Näin ollen Itä-Suomen yliopistoihin oli vuosina 1998–2001 valittu avoimen yliopiston opintojen perusteella yhteensä 524 opiskelijaa. (Avoimen väylä vuosina 1995–1999.) Kysely lähetettiin kaikille edellä mainittuihin yliopistoihin avoimen yliopiston väylän kautta valituille, jotka olivat antaneet yliopistoon ilmoittautumisensa yhteydessä luvan osoitetietojensa luovuttamiseen. Joensuun yliopistosta kyselyyn vastasi 130, Kuopion yliopistosta 101 ja Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta 17 opiskelijaa (ks. taulukko 2), joten tutkimuksen kohderyhmään kuuluvista 524 opiskelijasta tutkimuksen varsinaiseksi kohdejoukoksi muodostui 248 opiskelijan ryhmä. Taulukos-

---

⁶¹ Kohdealueena olevissa Itä-Suomen yliopistoissa ovat edustettuna kaikki erilaiset alat: statusalat, suuralat, kasvatustiede sekä pienet alat (Nevala 1999, 117). Vastanneiden opiskelijoiden joukossa yleisimmät pääaineet ovat lääketiede (15,6 % vastanneista), kasvatustiede (14,4 % vastanneista), julkisoikeus (13,6 % vastanneista) ja ergonomia (7,3 % vastanneista).

⁶² Esimerkiksi Joensuun yliopistoon vuonna 2004 hakeneista melkein kaksi kolmasosaa oli muualta kuin Itä-Suomen läänistä (Pienten yliopistojen suosio kasvoi eniten 2004).

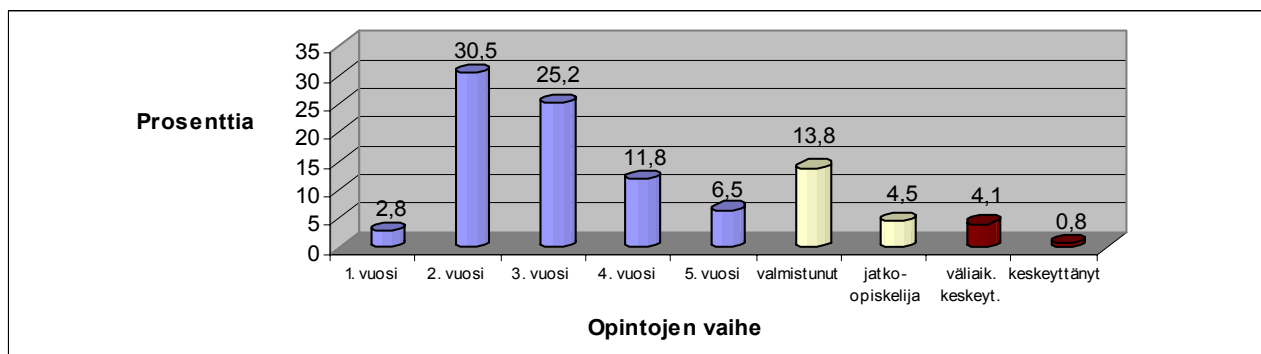
⁶³ Tässä tutkimuksessa voitaisiin sanoa olevan kyseessä myös Itä-Suomen yliopistoja koskeva kokonaistutkimus, koska kysely lähetettiin kaikille Itä-Suomen yliopistoihin avoimen yliopiston väylän kautta valituille opiskelijoille.

sa 2 on esitetty tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden määrät sekä vastaus- ja katoprosentit yliopistoittain.

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden osuudet yliopistoittain.

	Joensuun yliopisto	Kuopion yliopisto	Lappeenrannan teknillinen yliopisto	Kaikki yhteensä
Valittu vuosina 1998-2001	268	207	49	524
Kyselyyn vastanneet	130	101	17	248
Vastausprosentti	48,5	48,8	34,7	47,3
Katoprosentti	51,5	51,2	65,3	52,7

Kuten taulukosta 2 on havaittavissa, kyselyyn vastasi melkein puolet kohderyhmään kuuluvista. Suurin katoprosentti oli Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa, jolloin myös tulosten luotettavuus Lappeenrannan teknillisen yliopiston opiskelijoiden suhteen on kyseenalaisin. Tämän vuoksi tulosten luotettavuuden lisäämiseksi lappeenrantaisten opiskelijoiden taustoja selvitettiin myös opiskelijarekisteritiedoista. Opiskelijoiden opintojen vaihe vaikuttaa tutkimukseen, minkä takia seuraavaksi tarkastellaankin opiskelijoiden opintojen vaihetta kyselyn suorittamishetkellä.

Kuvio 2. Yliopisto-opintojen vaihe.

Opiskelijat ovat olleet kyselyyn vastaamishetkellä syksyllä 2002 opinnoissaan eri vaiheissa. Yli puolet kyselyyn vastanneista on toisen tai kolmannen vuoden opiskelijoita. Vastanneista opiskelijoista 6,5 prosenttia on opiskelemassa viidettä vuottaan tai opiskellut jopa tätäkin pidempään. Pitkään yliopistossa opiskelleilla on tietoa siitä, kuinka edeltävät avoimen yliopiston opinnot ovat vaikuttaneet yliopisto-opintoihin. Opiskelijoista 18,3 prosenttia⁶⁴ oli jo valmistunut (13,8 % valmistuneita, ja lisäksi jatko-opiskelijoita 4,5 %), jolloin voidaan tarkastella myös todellisia yliopistosta valmistumisaikoja.

⁶⁴ Joensuun yliopiston opiskelijarekisteritietojen mukaan 18,1 prosenttia kohderyhmään kuuluvista Joensuun yliopiston opiskelijoista oli valmistunut vuoden 2002 loppuun mennessä. Jopa 21,3 prosenttia oli valmistunut 30.5.2003 mennessä.

4.3. Kyselyn toteutus ja luotettavuus

Tässä tutkimuksessa käytettiin aineistonkeruumenetelmänä kyselyä, joka osoittautui käyttökelpoiseksi menetelmäksi tutkittaessa suuren joukon mielipiteitä ja kokemuksia (ks. Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1999, 119). Kyselyn valintaan tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi vaikutti myös se, että kysely on tehokkaan tiedonkeruun sekä etäisyyksien ”voittamisen” takia usein edullisin ratkaisu (Heikkilä 2001). Kyselyn kustannukset pystyy melko hyvin myös arvioimaan etukäteen. Kyselytutkimuksen käyttöä puolsi myös se, että sen avulla pystyi keräämään monipuolisesti tietoa verrattuna esimerkiksi opiskelijarekistereistä kerättyyn tietoon. Kyselyn avulla voi keskittyä useampaan kysymykseen, jolloin saa selvitettyä myös eri asioiden yhteyksiä toisiinsa.

Etukäteen oli vaikea arvioida, olisivatko kysymykset yksiselitteisesti ymmärrettävissä tai miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot olisivat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 191). Vastaja voi ymmärtää kysymykset eri tavalla kuin tutkija on tarkoittanut. Ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista tehtiinkin kyselyn esitestaus muutamalle kohdejoukkoon kuuluvalle opiskelijalle sen selvittämiseksi, olivatko kaikki kysymykset ymmärrettäviä.⁶⁵ Esitestauksen teko olikin kannattavaa, sillä siinä tuli esille kyselylomakkeesta monia puutteita ja väärinymmärryksen mahdollisuuksia.

Varsinainen kysely lähetettiin opiskelijoille postitse syksyllä 2002. Opiskelijoiden yhteystiedot saatiin yliopistojen opiskelijarekistereistä. Postikyselyn vastausprosentti on usein alhainen, ja myös tässä tutkimuksessa jouduttiin lähettämään tutkittaville myös uusintakysely.

Suurin osa kyselylomakkeen (liite 1) kysymyksistä oli strukturoituja eli suljettuja monivalintakysymyksiä.⁶⁶ Joihinkin tutkimuskysymyksiin opiskelijoiden vastaukset olisivat monivalintakysymyksissä voineet olla hyvinkin moniselitteisiä. Näissä tapauksessa päädyttiinkin virhetulkintojen estämiseksi ja odottamattomien seikkojen esille saamiseksi käyttämään avokysymyksiä.⁶⁷ Avoimet kysymykset mahdollistavat tutkittavien erilaisten näkökulmien esille tulon, ja tässä tutkimuksessa esimerkiksi opiskelun hyötyjä ja haittoja ei kysytty strukturoiduilla kysymyksillä. Tällä pyrittiin siihen, etteivät valmiit vastausvaihtoehdot ohjaisi liikaa vastaamista. Avovastausten huono puoli oli

---

⁶⁵ Kyselyn esitestauksessa voi havaita esimerkiksi epäselkeät täyttöohjeet, huonosti muotoillut, epäselvät ja kaksimerkityksiset kysymykset sekä epäselvät vastausvaihtoehdot (Fraenkel & Wallen 2000, 441).

⁶⁶ Strukturoituihin kysymyksiin on vastaajien nopea vastata. Monivalintakysymyksiä käytettäessä joudutaan käyttämään tavallista enemmän kysymyksiä, jotta niillä pystyttäisiin kattamaan koko tutkimusaihe. Tässä tutkimuksessa pyrittiin parantamaan reliabiliteettiä tekemällä mahdollisimman selviä strukturoituja kysymyksiä, joihin vastaajan olisi mahdollisimman helppo vastata. Kyselylomake tehtiin tiiviiksi, että vastaajat eivät väsyisi lomakkeen täyttämiseen, minkä seurauksena myös virhevastausten riski kasvaisi. Suljettujen kysymysten huonona puolena on se, että vastaajan näkökulmasta ”oikeaa” vastausta ei välttämättä löydy ollenkaan valmiiden vaihtoehtojen joukosta (Fraenkel & Wallen 2000, 439-440). Siksi tässä kyselyssä annettiin vastaajille monivalintakysymysten valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi mahdollisuus vastata myös ”muu, mikä?” ja ”muu, miksi?” -kohtiin ja täydentää lomaketta omilla ajatuksilla.

⁶⁷ Avoimiin kysymyksiin pystytään vastaamaan vapaammin, mutta niiden huonona puolena on usein se, että eri henkilöiden vastaukset ovat usein erilaisia pituudeltaan ja sisällöltään. Näin tapahtui myös tässä tutkimuksessa: avoimia kysymyksiä oli vaikea tulkita erilaisten vastausten takia. Avointen kysymysten huonona puolena on myös, että niitä on vaikeampi yhdistää ja taulukoida sekä kysymykset ja vastaukset voidaan molemmat myös tulkita väärin. (Fraenkel & Wallen 2000, 439-440.)

kuitenkin, että niiden avulla ei saatu tietoa siitä, kuinka yleisiä yksittäisten opiskelijoiden kokemat ja esiin nostamat hyödyt tai haitat olisivat mahdollisesti muiden opiskelijoiden keskuudessa. Avovastauksissa opiskelija voi ilmaista asiat omin sanoin, ja todennäköisesti vastaaja kertoo sen, mitä hän pitää tärkeänä. Näin ollen voidaan olettaa, että jos ihmiset kirjoittavat avovastauksissa samoista asioista, nämä asiat ovat myös suurelle osalle vastaajajoukosta tärkeitä.⁶⁸

Vastaajat jättivät usein vastaamatta avokysymyksiin niiden työläyden takia, mutta tässä tutkimuksessa opiskelijat vastasivat kiitettävästi myös niihin.⁶⁹ Ilmeisesti opiskelijat kokivat avokysymykset helpoiksi ja niihin vastaamisen tärkeäksi. Tämä lisää myös osaltaan tutkimuksen luotettavuutta. Avokysymyksiin tulleet vastaukset olivat samansuuntaisia esitutkimuksen haastatteluissa esille tulleiden asioiden kanssa, mikä osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta. ”Pehmeän” ja ”kovan”, kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen, tutkimuksen yhdistäminen tuottaakin totuudellisempaa ja yleistettävää tietoa (Nurmi 1995, 113).

Kyselylomakkeiden vastauksia analysoitiin tilastollisilla analyysimenetelmillä käyttäen apuna SPSS-ohjelmaa. Analysoinnissa laskettiin esimerkiksi suoria jakaumia, sijaintilukuja (keskiarvo), hajontalukuja (vaihteluvälit), ristiintaulukointeja, faktorianalyysia sekä sen avulla muodostettuja summamuuttujia. Kaikkien muuttujien keskinäiset yhteydet analysoitiin. Tässä raportissa esitetään kuitenkin ainoastaan tutkimuskysymysten kannalta olennaisimmat sekä tilastollisesti merkitsevimmät ja kuvaavimmat analyysit.

Kyselyn kohdistaminen juuri vuosina 1998–2001 avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valituille opiskelijoille vaikuttaa osaltaan tuloksiin. Suhteellisen ”tuoreiden” opiskelijasukupolvien valitseminen tutkimukseen vaikuttaa siten, että tutkimuksessa selvinneet asiat, kuten esimerkiksi opiskelijoiden koulutusmotiivien muotoutumisen tavat vastaavat lähemmin tämänhetkisten opiskelijoiden tilannetta. Käyttämällä tutkimuksen kohdejoukkona vastikään yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneitä opiskelijoita varmistuu paremmin myös se, että opiskelijat ylipäättään muistavat yliopistoon siirtymisvaiheen kokemuksiaan. Muisti vaikuttaa olennaisesti tuloksiin käytettäessä retrospektiivista lähestymistapaa, jossa tutkimus toteutetaan ilmiön jo tapahduttua.

Toisaalta voidaan myös pohtia, että vanhempien opiskelijasukupolvien valitseminen tutkimukseen olisi saattanut mahdollistaa paremmin sen selvittämisen, kuinka yliopisto-opinnoista on suoriuduttu.

---

⁶⁸ Koska tutkimuksella kerättiin paljon tietoa, tutkijan oli mahdollista valita kerätyn aineiston joukosta tutkimusongelman ratkaisun kannalta relevantit asiat. Tällöin tutkimuksen luotettavuus voi kuitenkin heikentyä, sillä tutkijalla on vapaus valita tarkasteluun mielestään tärkeimmät asiat. Erityisesti tämän tutkimuksen avovastauksien analysointiin voi sanoa liittyvän luotettavuuden suhteen ongelmia, sillä kaikkia vastaajien kirjoituksia ei ole mahdollista esittää tutkimusraportissa. Avovastauksia on käytetty sanatarkasti kuvaamaan opiskelijoiden vastausten variaatioita, mutta samansisältöisiä vastauksia on jouduttu karsimaan. Kuitenkin eri vastauksista on pyritty valitsemaan tyypillisiä vastauksia siten, että vastausten variaatiot tulisivat mahdollisimman hyvin esitetyiksi.

⁶⁹ Tähän tutkimukseen vastanneet olivat jättäneet vain vähän vastaamatta yksittäisiin kysymyksiin, joten kysymysten voi olettaa olevan onnistuneita ja luotettavuuden siinä mielessä hyvä.

Tutkimalla vanhempia opiskelijasukupolvia olisi suuremman tutkimuksen kohteena olevan opiskelijajoukon avulla voinut tarkastella luotettavammin todellisia valmistumisaikoja ja keskeyttämisistä.

Kaikista kohderyhmään kuuluneista 374 opiskelijaa sai kyselyn postitse, ja yhteensä 248 opiskelijaa palautti sen yhden uusintakyselykierroksen jälkeen.⁷⁰ Kyselyyn vastasi siis 47 prosenttia kaikista vuosina 1998–2001 Itä-Suomen yliopistoihin valituista ja jopa 66 prosenttia kyselyn postitse saaneista.

Vastaamatta jättäminen kyseenalaistaa vastanneiden edustavuutta perusjoukkoon nähden. Vastaamatta jättäneet voivat olla erilaisia kuin vastanneet, mikä voi vaikuttaa myös tuloksiin. Luotettavuuden parantamiseksi Joensuun yliopistolta ja Lappeenrannan teknilliseltä yliopistolta hankittiin opiskelijarekisteritietoja avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneistä⁷¹, jolloin saatiin vertailutietoa myös kyselyyn vastaamatta jättäneistä. Nämä opiskelijarekisteritiedot parantavat tulosten yleistettävyyttä, ja tietoja esitellään tulosten esittämisen yhteydessä.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut kerätä tietoa siten, että tulokset olisivat yleistettävissä perusjoukkoon eli Itä-Suomen yliopistoihin siirtyneisiin opiskelijoihin, mutta tutkimuksella toivotaan saatavaan tietoa myös kaikista avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneistä. Itä-Suomen yliopistoissa on edustettuina monia eri oppialoja ja tässä tutkimuksessa eri alojen opiskelijoita, joten siinä näyte edustaa suhteellisen hyvin kaikkia avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneitä opiskelijoita.⁷² Tulokset pohjautuvat kuitenkin harkinnanvaraiseen näytteeseen, joten tuloksia ei voi yleistää kaikkiin avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneisiin opiskelijoihin. Tutkimustulokset koulutuspolkujen valintojen teosta ja yliopistoon siirtymisen seurauksista voivat olla yleisiä kaikilla avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneillä. Valikoitumista koskevat tulokset voi yleistää vain perusjoukkoon, sillä Itä-Suomen yliopisto-opiskelijat poikkeavat koko maan yliopisto-opiskelijoista esimerkiksi iältään ja sosioekonomiselta asemaltaan, mikä vaikuttaa osaltaan myös tämän tutkimuksen tuloksiin. Yhtenäisen käsityksen saaminen avoimen yliopiston väylästä on ongelmallista, sillä eri yliopistoissa opiskelijat ovat erilaisia, eri yliopistoissa on moninaisia valintaperusteita ja opiskelijat ovat suorittaneet avoimen yliopiston opintoja monin eri tavoin (kansanopistoissa, yliopistossa integroituneena opiskelijana, lähi- ja/tai monimuoto-opiskeluna jne.).

---

⁷⁰ Opiskelijoilla on oikeus ilmoittautumisvaiheessa kieltää osoitetietojensa luovutus ulkopuolisille, minkä vuoksi tässä tutkimuksessa aiheutui suurta katoa jo osoitetietojen saamisessa. Kohdeyliopistoihin oli valittu 524 opiskelijaa avoimen yliopiston väylän kautta (Avoimen väylä vuosina 1995–1999), mutta yliopistoilta saatiin vain 408 opiskelijan osoitetiedot. Opiskelijarekistereistä saaduista opiskelijoiden osoitelistoista piti kuitenkin poistaa vielä 11 opiskelijaa, jotka oli valittu kahteen oppiaineeseen opiskelijaksi, sekä kolme opiskelijaa, jotka olivat aloittaneet opinnot aiemmin kuin muut kohderyhmään kuuluvat. Kyselyn lähettämisen jälkeen palautui vielä 20 kyselyä väärän osoitetiedon takia. Yliopistoilta saatiin muuttuneiden opiskelupaikkakunnan osoitteiden tilalle useiden opiskelijoiden kotiosoitteet. Näihin osoitteisiin lähetetyistä kyselyistä palautui neljä, joten yhteensä 16 opiskelijaa jäi väärän osoitetiedon takia tavoittamatta. Kyselyn palauttaneista kolme ilmoitti, että heidät oli valittu pääsykokeiden kautta ja yksi oli siirtynyt yliopisto-opiskelijaksi toisesta yliopistosta eikä siis avoimen yliopiston väylän kautta.

⁷¹ Kaikkien opiskelijoiden tietoja ei kuitenkaan opiskelijarekistereistäkään rekisteriongelmiensa takia saatu.

⁷² Tutkimustulosten yleistettävyyttä koko Suomen avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneisiin haittaavat Itä-Suomen väestörakenteen erot sekä se, että kohdeyliopistot ovat kansanomaisia ja niihin sisään pääsemisen voi sanoa olevan helpompaa.

5. VALIKOITUMINEN AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄN KAUTTA

Avoim yliopisto korostaa omassa toiminnassaan tasa-arvonäkökulmaa tavoitteenaan poistaa sosiaalista ja alueellista koulutusmahdollisuuksien epätasa-arvoisuutta (Piesanen 1999b). Koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoon liittyy kysymys koulutukseen valikoitumisesta.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoitumista ei ole tutkittu, vaikka avoimen yliopiston opiskelijoita yleensä onkin tutkittu monin tavoin (esim. Kärkkäinen 1992; Piesanen 1996; Rinkinen & Savolainen 2000; Rinne ym. 2003). Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, aivan kuten yliopisto-opiskelijat ja avoimen yliopiston opiskelijat yleensäkin ovat heterogeenisiä niin ikärakenteeltaan, elämäntilanteiltaan kuin opiskelumotiiveiltaan (Kess ym. 2002; Rinne ym. 2003).

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, minkälaisia opiskelijoita iältään, koulutukseltaan, sukupuoleltaan, työmarkkina-asemaltaan tai sosiaaliselta taustaltaan valikoituu⁷³ avoimen yliopiston väylän kautta yliopisto-opiskelijoiksi. Siten saadaan selvitettyä, luoko avoimen yliopiston väylä koulutusmahdollisuuksia niille, joilla ei ikään kuin muuten välttämättä ole ollut mahdollisuuksia päästä osalliseksi ”yleisesti halutusta” korkeimmasta koulutuksesta.⁷⁴

Aikaisempien tutkimusten (Rinne 2003) perusteella voisi olettaa, että avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet ovat useimmiten nuoria, jotka ovat opiskelleet avoimessa yliopistossa tavoitteenaan päästä sitä kautta yliopisto-opiskelijaksi. Seuraavaksi esitellään, minkälaisia ihmisiä avoimen yliopiston väylän kautta yliopisto-opiskelijoiksi edenneet opiskelijat ovat.⁷⁵

5.1. Opiskelijoiden ikä

Tähän kyselyyn vastanneet opiskelijat ovat taustaltaan hyvin erilaisia. Kyselyyn vastanneet olivat 20–68-vuotiaita, ja opiskelijoiden keski-ikä oli 37 vuotta. Kyselyn vastanneiden keski-ikää voi-

---

⁷³ Valikoitumis –termiä käytettäessä vaarana on sanan arvolataus: saattaa kuulostaa siltä, ikään kuin ”valikoituneet” asettuisivat hierarkkisesti jotenkin muita yksilöitä ”ylemmäksi”. Yliopistokoulutukseen valikoitumista tutkittaessa on usein ikään kuin jo valmiina oletuksena, että kaikki tavoittelisivat tähän korkeimpaan koulutukseen pääsyä ja näistä halukkaista sitten ”valikoituisivat parhaimmat yksilöt”. Tätä voidaan pitää koulutusyhteiskunnan hierarkian ylemmillä tasoilla toimivien ideaalina, jota ylläpitämällä nämä henkilöt voivat legitimoida omaa paremmuuttaan. Tässä tutkimuksessa ei haluta kuitenkaan arvottaa avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneitä mitenkään erityisesti ”valikoituneiksi”. Koulutussosiologisia tutkimuksia on kritisoitu siitä, että niiden mukaan olisi olemassa ikään kuin arvoiltaan homogeeninen yhteiskunta, jossa kaikki arvostaisivat (etenkin korkeinta) koulutusta. (ks. Koivisto & Honkanen 2000.) Saattaaahan olla, että yliopistokoulutuksen arvostus voi olla kuitenkin lopulta korkeasti koulutettujen luoma ja keskenään jakama ihanne, jota kaikki eivät välttämättä arvostakaan (Moore 2003, 48). On tosin myönnettävä, että yksilöiden tavoittellessa yhä korkeampia koulutuksia on yliopistokoulutuksen tavoittelu yleisesti nähty haluttavaksi.

⁷⁴ On kuitenkin syytä pitää mielessä, että kaikki eivät tavoittele eivätkä halua päästä yliopistokoulutukseen. Vaikka avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtymismahdollisuutta tarjottaisiin kaikille halukkaille tasa-arvoisesti, kaikki eivät sitä kuitenkaan käyttäisi.

⁷⁵ Opiskelijajoukkoa kuvataan suhteellisen tarkasti, sillä seuraavassa luvussa tarkastellaan näiden taustatekijöiden yhteyttä koulutuspolkujen muotoutumiseen.

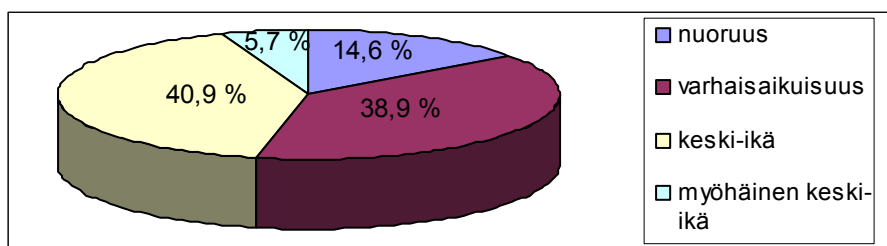

daankin pitää suhteellisen korkeana verrattuna kaikkiin yliopisto-opiskelijoihin. Esimerkiksi vuonna 2003 uusien yliopisto-opiskelijoiden keski-ikä oli 21 vuotta ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä oli 27,3 vuotta (Opetusministeriön..., 2005, 29).

Tutkimusta varten opiskelijoiden iät jaoteltiin eri elämänvaiheisiin. Elämänsä elämisen vaiheiden luokitus on vaikeaa⁷⁶ ja ihmisten elämänvaiheista onkin tehty useita eri luokituksia (esim. Antikainen 2000).

Tässä tutkimuksessa vastaajat jaettiin iän perusteella seuraaviin peruskoulutuksen jälkeisiin elämänsä elämisen vaiheisiin: nuoruus, varhaisaikuisuus, keski-ikä ja myöhäsaikuisuus. Tämän tutkimuksen elämänvaiheiden jaottelujen pohjana on käytetty Havighurstin (1982) ja Levinsonin (1978) kehitysteorioita⁷⁷, joiden ikäjaottelut ovat suhteellisen samanlaisia.⁷⁸

Vastaajien iäkiä tarkasteltiin kahdella eri luokituksella, joita molempia käytettiin myös jatkoanalyysissä. Vastaajat jaettiin seuraaviin peruskoulutuksen jälkeisiin elämänsä elämisen vaiheisiin: nuoruus (alle 25-vuotiaat), varhaisaikuisuus (25–39-vuotiaat), keski-ikä (40–54-vuotiaat) sekä myöhäinen keski-ikä (yli 54-vuotiaat). Kuviossa 3 on esitetty opiskelijoiden jakautuminen eri elämänvaiheiden mukaan luokkiin nuoruus, varhaisaikuisuus, keski-ikä ja myöhäinen keski-ikä.

Kuvio 3. Opiskelijoiden elämänvaiheet.

Kuviosta 3 havaitaan selvästi, että kyselyyn vastanneista opiskelijoista suurin osa elää varhaisaikuisuuden ja keski-ikä elämänvaiheissa. Elämänvaihejaottelu osoittautui liian karkeaksi, minä vuoksi jatkoanalyysissä käytetään useimmiten tarkempaa, viiden vuoden ikäryhmiin jaettua

⁷⁶ Ikäkausien jaottelujen perusteluja on vaikea määrittellä tarkkarajaisesti, sillä yksilöiden kehitykseen vaikuttavat monet tekijät, kuten esimerkiksi ympäröivä yhteiskunta ja historiallinen tilanne. Elämänsä elämisen vaiheisiin vaikuttavat aikaisemmin luvussa 2.3.1 esitetyt tekijät, jotka jaettiin kolmeen ryhmään: normatiiviset historialliset tekijät, normatiiviset ikään liittyvät tekijät ja ei-normatiiviset tekijät (Baltes & Reese 1987, 139–143).

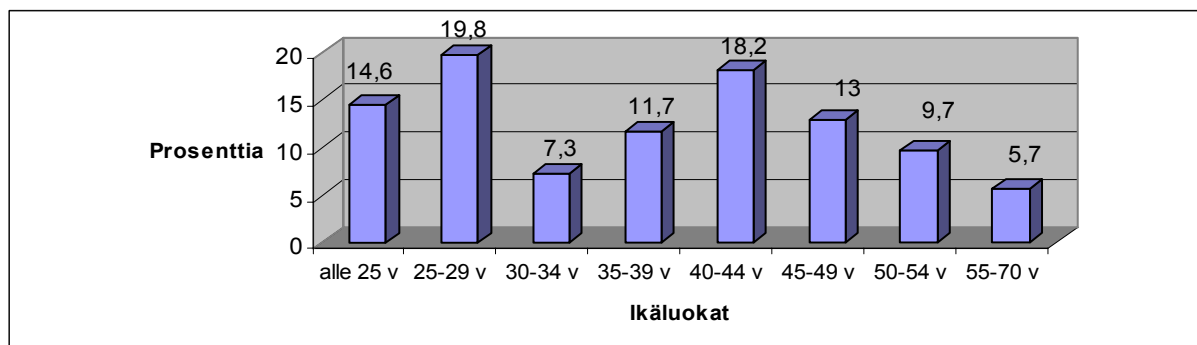
⁷⁷ Havighurst (1982): nuoruus (12-18), varhaisaikuisuus (18-35), keski-ikä (35-60) ja myöhäsaikuisuus (60-)

Levinson (1978): ” (-17), ” (17-40), ” (40-60), ” (60)

Antikainen (2000): ” (-30), ” (- jopa yli 40), ” (- eläkeikä, usein 65), ” (eläkeikä-)

⁷⁸ Näistä ikäjaotteluista poikkeavasti tässä tutkimuksessa nuoruuden ikävaihetta on jatkettu siten, että siihen kuuluvat alle 25-vuotiaat. Nuoruuden elämänvaiheen onkin usein sanottu nyky-yhteiskunnassa pidentyneen (esim. Puhakka 1998, 1), mistä syystä esimerkiksi Antikainen (2000, 100) on omassa tutkimuksessaan katsonut nuoruuden elämänvaiheeseen kuuluviksi kaikki alle 30-vuotiaat. Tässä tutkimuksessa myöhäsaikuisuuden ikäryhmään on edellisistä ikäjaotteluista poiketen luokiteltu kuuluviksi yli 54-vuotiaat, vaikkakin myöhäsaikuisuus alkaa nykyisin yhä myöhemmin. Juuri tällaiseen luokittelutapaan on tässä tutkimuksessa päädytty tilastollisista syistä: myöhäsaikuisuuden tilastoluokan ei haluttu jäävän liian pieneksi. Eräänä perusteluna tilastolliselle jaottelulle voi käyttää myös sitä, että 55-vuotiaana yliopisto-opiskelijaksi päässeen opiskelusyöyt todennäköisesti poikkeavat nuorempien opiskelusyöyt. Jo 55 vuotta täyttänyt opiskelija ei ole välttämättä lähtenyt opiskelemaan ammatillisista syistä, sillä hänellä ei ole enää kovinkaan paljon aikaa toimia koulutuksen päätyttyä työelämässä ennen eläkeiän alkua.

ikäryhmäluokitusta. Ikäryhmäluokituksessa opiskelijat luokiteltiin iän perusteella kahdeksaan luokkaan: alle 25-vuotiaat, 25–29-vuotiaat, 30–34-vuotiaat, 35–39-vuotiaat, 40–44-vuotiaat, 45–49-vuotiaat, 50–54-vuotiaat sekä 55–70-vuotiaat.⁷⁹ Kuviossa 4 esitetään opiskelijoiden ikäjakauma kuviossa 3 esitettyä elämänvaihejaottelua tarkemmin.

Kuvio 4. Opiskelijoiden ikäluokat.

Kaikkein vähiten opiskelijoita on yli 55-vuotiaiden ikäryhmässä, mitä voidaan pitää odotettuna. Pikemminkin yllättävänä voidaan nähdä se, että kyselyyn osallistuneista yliopisto-opiskelijoista jopa 15,4 prosenttia on täyttänyt 50 vuotta.⁸⁰ Seuraavaksi vähiten opiskelijoita on 30–39-vuotiaiden ikäryhmässä, mihin voi osaltaan vaikuttaa se, että kyseisessä elämänvaiheessa keskitytään usein työelämän lisäksi perheeseen. Eniten opiskelijoita on alle 30-vuotiaiden ja keski-ikäisten parissa. Alle 30-vuotiailla ei usein ole vielä perhettä vaikuttamassa opiskeluun lähtöön, jolloin opiskelun aloittaminen on helpompaa. Keski-ikäisten suurta osuutta selittänee taas se, että tuossa elämänvaiheessa perhe-elämän tasaantuminen mahdollistaa opiskelun.⁸¹

Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneissä opiskelijoissa on huomattavasti vähemmän alle 25-vuotiaita kuin kaikkien yliopisto-opiskelijoiden joukossa, sillä esimerkiksi vuonna 1999 jopa 49 prosenttia kaikista yliopisto-opiskelijoista oli alle 25-vuotiaita (Lempinen & Tiilikainen 2001). Myös noin kolmasosa kaikista Suomen avoimen yliopiston opiskelijoista on alle 25-vuotiaita (Kess ym. 2002, 46; Rinne ym. 2003, 65). Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden joukossa alle 25-vuotiaita on vähän, mitä selittää osaltaan se, että opiskelijoille on yleensä ehtinyt kertyä ikävuosia avoimen yliopiston opintojen aikana ennen yliopistoon siirtymistä. Tässä tutkimuksessa avoimen yliopiston väylän kautta valituista opiskelijoista 14,6 prosenttia on

⁷⁹ Verrattaessa liitteen 2 eri yliopistojen ikäluokkia opiskelijarekisteritietoihin huomataan, että opiskelijoiden ikäluokkien prosentiosuudet ovat Joensuun yliopiston opiskelijoiden osalta samansuuntaisia mutta Lappeenrannan opiskelijoiden osalta toisistaan poikkeavia. Tätä selittää osaltaan Lappeenrannan pieni vastaajajoukko.

⁸⁰ Aikuiskoulutukseen osallistuminen myös vanhemmalla iällä on kuitenkin varsin yleistä, sillä Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan (Aikuiskoulutustutkimus 2000) jopa noin 12 prosenttia 65–79-vuotiaista ilmoitti osallistuneensa vuoden 2001 aikana aikuiskoulutukseen.

⁸¹ Keski-ikässä lasten varttuminen ja taloudellisen tilanteen kohentuminen mahdollistaa taas koulutukseen osallistumisen (Nurmi 1995, 52). Varsinkin naisten osalta on havaittavissa opiskelijamäärän lisäys yli 40-vuotiaiden ikäluokassa. (ks. Hyvärinen 2005.)

alle 25-vuotiaita, mutta alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden osuudet eri yliopistoissa⁸² vaihtelivat huomattavasti. Tutkituista yliopistoista suhteellisesti eniten alle 25-vuotiaita opiskelijoita siirtyy avoimen yliopiston väylän kautta Joensuun yliopistoon. (ks. Hyvärinen 2005)

Vaikka alle 25-vuotiaiden yliopistoon tähtäävien opiskelijoiden määrä avoimessa yliopistossa on lisääntynyt⁸³, heidän osuutensa on kuitenkin lopulta avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden joukossa tämänkin tutkimuksen mukaan pieni. Voidaankin todeta, että alle 25-vuotiaat siirtyvät yliopistoon yleisimmin valintakokeiden kautta, vaikka he olisivatkin opiskelleet avoimessa yliopistossa ennen siirtymistään yliopistoon varsinaisiksi tutkinto-opiskelijoiksi. Vanhempien opiskelijoiden parissa myös avoimen yliopiston väylän käyttö yleistyy.

Vuonna 1999 yli 30-vuotiaiden opiskelijoiden osuus oli noin neljäsosa kaikista yliopisto-opiskelijoista (Lempinen & Tiilikainen 2001).⁸⁴ Tässä tutkimuksessa heidän osuutensa on melkein kaksi kolmasosaa. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat ovat siis vanhempia kuin yliopisto-opiskelijat yleensä. Myös yli 40-vuotiaiden opiskelijoiden suuri määrä avoimen yliopiston väylää käyttäneiden keskuudessa on osoitus siitä, että avoimen yliopiston väylä antaa vanhemmille opiskelijoille paremmat mahdollisuudet siirtyä yliopistoon.

Ikäämpien yliopisto-opiskelijoiden kohdalla voi olettaa avoimen yliopiston väylän lisännen ikään perustuvaa koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa, sillä avoimen yliopiston opintojen kautta myös ikäämpien on helpompaa osallistua yliopistotasoiseen opetukseen ilman suorituspaineita. Ikäämmillä opiskelun aloittamiseen voivat vaikuttaa kuitenkin estävinä tekijöinä usein erilaiset ikään liittyvät oppimisen pelot tai se, että formaali koulutus ei kulttuurisen koodin mukaan kuulu enää heidän ikäisilleen. Muita opiskeluja vaikeuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi työssäolo, aikaisemmista opinnoista kulunut pitkä aika tai vaatimaton pohjakoulutus. Seuraavassa luvussa esitelläänkin pohjakoulutuksen tasoa sekä edellisistä opinnoista kulunutta aikaa.

5.2. Opiskelijoiden pohjakoulutus

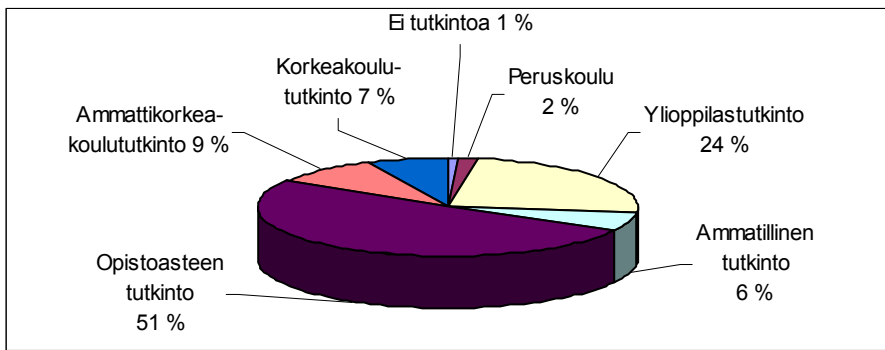
Tämän tutkimuksen kohdejoukon muodostavat opiskelijat ovat koulutustaustoiltaan hyvin eritasoisia. Kuviossa 5 esitetään tähän tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden korkein tutkinto ennen yliopisto-opintojen aloittamista.

---

⁸² Alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden osuudet kaikista yliopisto-opiskelijoista vaihtelevat myös yliopistoittain. Vuonna 1996 kaikista yliopisto-opiskelijoista alle 25-vuotiaita oli Joensuun yliopistossa 48 prosenttia, Kuopion yliopistossa 37 prosenttia ja Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa 52 prosenttia (Moore 2000, 47).

⁸³ Piesanen (1995; 1996; 1999) on tutkinut alle 25-vuotiaita avoimen yliopiston opiskelijoita, ja hänen tutkimistaan opiskelijoista noin 40 prosenttia ilmoitti avoimen yliopiston opintojen pääasiallisemmaksi tavoitteeksi korkeakoulututkinnon suorittamisen. Alle 25-vuotiaista, vuosina 1994–2000 avoimessa yliopistossa opiskelleista ja myöhemmin yliopistoon valituista oli kuitenkin vain viisi prosenttia siirtynyt yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta (Piesanen 2001, 176–177).

⁸⁴ Vuoden 2002 uusista yliopisto-opiskelijoista oli enintään 25-vuotiaita 79,6 prosenttia, 26–29 -vuotiaita 8,8 prosenttia ja yli 30 -vuotiaita 11,6 prosenttia (Korkeakoulujen opintoaikojen ... 2003, 10).

Kuvio 5. Opiskelijoiden korkein tutkinto.

Tähän tutkimukseen osallistuneista 2,4 prosenttia oli suorittanut perusasteen, 81,5 prosenttia keskiasteen ja 16,2 prosenttia korkea-asteen tutkinnon.⁸⁵ Suurin osa avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneistä on suorittanut opistoasteen tutkinnon. Yllättävänä voidaan pitää sitä, että noin seitsemän prosenttia tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista oli suorittanut jo jonkin yliopistotutkinnon hakeutuessaan yliopistoon. Perinteisiin yliopisto-opiskelijoihin verrattuna avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoihin siirtyneet ovat siis kouluttautuneet enemmän.⁸⁶ Tähän on yhtenä selityksenä se, että avoimen yliopiston väylän kautta yliopisto-opiskelijoiksi valikoituu keskimääräistä iäkkäämpiä opiskelijoita, jotka ovat ehtineet jo ennen yliopistoon siirtymistään hankkia jonkin ammatillisen koulutuksen.⁸⁷

Avoimen yliopiston tehtävänä on ollut avata myös ei-ylioppilaille mahdollisuus korkeimman asteen sivistykseen (Aikuiskoulutuskomitean II osamietintö 1975, 108–109; Avoin korkeakoulu... 1976, 115, 126). Tässä tutkimuksessa ylioppilastutkinnon suorittaneiden osuudet ovat verrattain suuret. Korkein suoritettu tutkinto on joka neljännellä ylioppilastutkinto.⁸⁸ Kyselylomake rakennettiin sellaiseksi, että opiskelijaa pyydettiin ympäröimään kaikki suorittamansa tutkinnot, ja otettaessa huomioon kaikki opiskelijan kyselylomakkeeseen ympäröimät tutkintovaihtoehdot huomataan, että jopa 172 opiskelijaa (noin 79 prosenttia vastanneista)⁸⁹ on suorittanut ylioppilastutkinnon.⁹⁰ Siten

⁸⁵ Tilastokeskuksen luokitus jaottelee kouluasteet perusasteeseen, keskiasteeseen ja korkea-asteeseen (ks. Havén 1998; Väestön koulutus rakenne...).

⁸⁶ Syksyllä 2000 yliopistoihin hakeneista 3,4 prosenttia oli suorittanut aikaisemmin ammattikorkeakoulututkinnon ja 4,9 prosenttia (alempaan tai ylempään) korkeakoulututkinnon tai jatkotutkinnon (Mielityinen & Moitus 2002, 99). Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2001 yliopistoon hakeneista 5,4 prosentilla oli ammattikorkeakoulututkinto ja 6,4 prosentilla yliopistotutkinto (Koulutukseen hakeutuneet... 2001). Vuonna 1996 oli 30 vuotta täyttäneistä perustutkinto-opiskelijoista 14 prosenttia suorittamassa toista ylemmää korkeakoulututkintoa (Moore 2000, 63).

⁸⁷ Jo 30 vuotta täyttäneistä, aikuisena opintonsa aloittaneista perustutkinto-opiskelijoista 85 prosentilla oli ainakin yksi aiempi koulutai opistotason tutkinto, ja lähes puolella oli kaksi tai useampia tutkintoja (Moore 2003, 17).

⁸⁸ Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden tasosta on oltu huolissaan, sillä sen kautta yliopistoon siirtyy myös peruskoulupohjaisia opiskelijoita, joilla ei peruskoulutuksensa takia ole välttämättä valmiuksia yliopistotasoiseen opiskeluun. Tämän tutkimuksen perusteella tämä huoli ei ole aiheellinen, sillä yliopistotutkintoa vailla olevia opiskelijoita on kyselyyn vastanneista vain noin viidesosa.

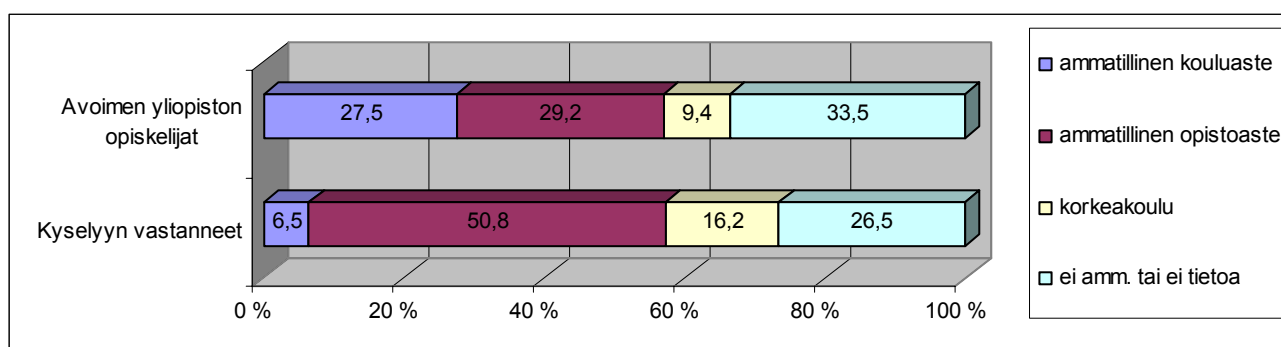
⁸⁹ Joensuun yliopiston opiskelijarekisteritietojen perusteella perusjoukkoon kuuluvista opiskelijoista 81,5 prosenttia on suorittanut ylioppilastutkinnon, joten tämän suhteen tutkimustulosta voidaan pitää luotettavana.

⁹⁰ Ylioppilastutkinnon on voinut suorittaa kuitenkin tätäkin useampi opiskelija, sillä osa vastaajista oli ympäröinyt vain korkeimman suorittamansa tutkinnon. Tästä on osoituksena se, että suurin osa korkeakoulututkinnon suorittaneista ei ollut ympäröinyt ylioppilastutkinto-kohtaa. Nämä opiskelijat on kuitenkin laskettu edellä mainittuun ryhmään kuuluvaksi. Opistoasteen tai ammattikorkeakoulu-

tutkimus antaa samansuuntaisen tuloksen kuin valtakunnallinen avoimen yliopiston opiskelijoista tehty tutkimus, jonka mukaan vuonna 2000 kaikista Suomen avoimen yliopiston opiskelijoista noin 85 prosenttia oli suorittanut ylioppilastutkinnon (Rinne ym. 2003, 65) – tämä siitä huolimatta, että avoimen yliopiston opetus on avointa kaikille pohjakoulutuksesta riippumatta.⁹¹

Avoin yliopisto on kuitenkin tasoittanut ylioppilaiden ja ei-ylioppilaiden välisiä eroja, sillä avoimessa yliopistossa opiskelu alemmienkin pohjakoulutusten ”varassa” on yleisempää kuin perustutkinto-opiskelijoiden piirissä (Halttunen 2001, 78). Vuoden 2002 uusista yliopisto-opiskelijoista jopa 95 prosentilla oli suoritettuna ylioppilastutkinto (Korkeakoulujen opintoaikojen ... 2003, 11). Näin ollen avoimen yliopiston väylän kautta valikoituu yliopisto-opiskelijoiksi enemmän ei-ylioppilaita kuin valintakokeiden kautta.

Kuviossa 6 verrataan vuonna 2000 kartoitettua avoimen yliopiston opiskelijoiden pohjakoulutusta (Rinne ym. 2003, 65) ja tähän tutkimukseen osallistuneiden, avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden pohjakoulutusta.

Kuvio 6. Avoimen yliopiston ja avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon hakeutuneiden opiskelijoiden pohjakoulutuksen vertailu.⁹²

Peruskoulutuksen (peruskoulu ja lukio) jälkeisen koulutuksen osalta noin puolet avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneistä on suorittanut ammatillisen opistoasteen. Tämän tutkimuksen vastaajat ovat keskimäärin korkeammin koulutettuja kuin avoimen yliopiston opiskelijat yleensä, joten avoimen yliopiston opiskelijoista korkeimmin koulutettujen voidaan olettaa valikoituvan väylän kautta yliopisto-opiskelijoiksi. Avoimen yliopiston väylän kautta tulneiden opiskelijoiden joukosta jopa

tutkinnon suorittaneista voi osa olla sellaisia, jotka ovat suorittaneet ylioppilastutkinnon mutta eivät ole sitä silti ympäröineet. He eivät kuitenkaan välttämättä ole suorittaneet ylioppilastutkintoa, minkä takia heitä ei myöskään laskettu sen suorittaneisiin.

⁹¹ Lyhyemmän peruskoulutuksen saaneiden opiskelemaan hakeutumista vähentää Kärkkäisen (1992, 84) mukaan yliopisto-opiskelun edellytyksenä olevien opiskeluvalmiuksien puuttuminen. Yliopistotasoista opiskelua voidaan pitää vaativana ja sen uskotaan edellyttävän vieraiden kielten taitoa, minkä takia ei-ylioppilait eivät ehkä uskalla lähteä opiskelemaan avoimeen yliopistoon. (Mt. 58, 83.) Ei-ylioppilait eivät myöskään ole välttämättä kiinnostuneita yliopisto-opinnoista. Koulutusmahdollisuuksien epätasa-arvoa luo esitutkimukseen (Hyvärinen 2002) osallistuneiden opiskelijoiden mielestä muun muassa pohjakoulutuksen eritasoisuus: laajemman pohjakoulutuksen kautta opiskelija saa paremmat lähtökohdat yliopistotasoiseen opiskeluun pohjakoulutuksen vaikuttaessa esimerkiksi kielitaitoon ja tietotekniikan hallintaan.

⁹² Korkeakouluasteeseen on luokiteltu kuuluviksi ammattikorkeakoulututkinto sekä ylempät ja alemmat yliopistotutkinnot. Kuviossa ei ole huomioitu niitä opiskelijoita, jotka eivät ole suorittaneet ammatillista koulutusta.

joka kuudes on suorittanut ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon jo ennen nykyisiä yliopisto-opintojaan.⁹³

Korkeammin koulutetut osallistuvat yleisestikin aikuiskoulutukseen useammin kuin vähemmän koulutetut (Havén 1998, 156–157). Koulutusta hankitaan yhä enemmän, ja yhä useampia tutkintoja kasaantuu samoille henkilöille (Rinne, Kivinen & Ahola 1992). Kahden tai useamman koulutuksen suorittaneiden on helpompi työllistyä ja liikkua niin horisontaalisesti kuin vertikaalisesti nopeasti vaihtuvilla työmarkkinoilla (Nurmi 1995, 133). Tähän tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista noin kolme neljäsosaa ilmoitti suorittaneensa peruskoulutuksen jälkeen jonkin tutkinnon, joten heidän nykyistä opiskeluaan voidaan luonnehtia jo toisen koulutuksen hankkimiseksi. Monet opiskelijat ovat suorittaneet monta eri tutkintoa eri koulutusasteilta jo ennen nykyisiä yliopisto-opintojaan.

Opiskelija voi avoimen yliopisto-opiskelun ohella opiskella myös jossain muussa koulutusinstituutiossa, kuten esimerkiksi yliopistossa. Avoimen yliopiston väylän kautta voi jo yliopistotutkinnon suorittanut tai yliopistotutkintoa suorittava suorittaa opintoja, joiden avulla hän voi sittemmin suorittaa toisen yliopistotutkinnon. Siten koulutuksen kasautumisilmiö on havaittavissa tässäkin tutkimuksessa, ja tätä kaikkea voidaan pitää yhtenä seurauksena yleisestä koulutustason kohoamisesta.

Opetusministeriön työryhmän muistiossa kyseenalaistettiin avoimen yliopiston alkuperäisen toiminta-ajatuksen eli koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen toteutumista juuri tämän opiskelijoiden pohjakoulutustason nousun takia (Avoin yliopisto-opetus... 1996, 2, 8). Tässä tutkimuksessa ensimmäistä peruskoulutuksen jälkeistä koulutusta oli avoimessa yliopistossa hankkimassa vain noin neljäsosa tutkituista, ja vain noin viidesosa ei ollut suorittanut ylioppilastutkintoa. Näin ollen voidaan myös tämän tutkimuksen valossa kysyä, luoko avoimen yliopiston väylä todellisuudessa koulutukseen pääsyn tasa-arvoisuutta heikomman pohjakoulutuksen omaaville.

Yksi selitys ei-ylioppilaiden pieneen määrään avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden joukossa on, että suurin osa avoimen yliopiston opiskelijoista on ylioppilaita. Myös suurin osa koko Suomen ikäluokista hankkii ylioppilastutkinnon (Nevala 1999, 135)⁹⁴, joten luonnollisesti suurin osa myös yliopistoon hakeutuvista on ylioppilaita. Halukkuuteen hakeutua koulutukseen vaikuttavat pohjakoulutuksen lisäksi muutkin tekijät, kuten edellisistä opinnoista kulunut aika.

Opiskelijoiden edellisistä opinnoista oli vierähtänyt keskimäärin kahdeksan vuotta. Pisin aika edellisistä opinnoista oli opiskelijalla, jolla edellisistä opinnoista oli kulunut jo 40 vuotta. Noin joka

---

⁹³ Tähän on yhtenä selityksenä se, että joidenkin tiedekuntien opiskelijoiksi, kuten esimerkiksi kasvatustieteeseen Joensuun yliopistossa, eivät pääse jo aikaisemmin korkeakoulututkinnon suorittaneet. Korkeakoulututkinnon suorittaneet opiskelevat eri aloilla ja ovat suurimmaksi osaksi vanhempia opiskelijoita (yli 50-vuotiaita 35,3 prosenttia ja yli 40-vuotiaita jopa 70,5 prosenttia). Avoimen yliopiston väylä voikin luoda koulutusmahdollisuuksia sellaisille, jotka ovat nuoruudessaan suorittaneet jo korkeakoulututkinnon mutta haluavat myöhemmin vaihtaa alaa tympäännyttyään työhönsä tai huomattuaan olevansa täysin väärällä alalla.

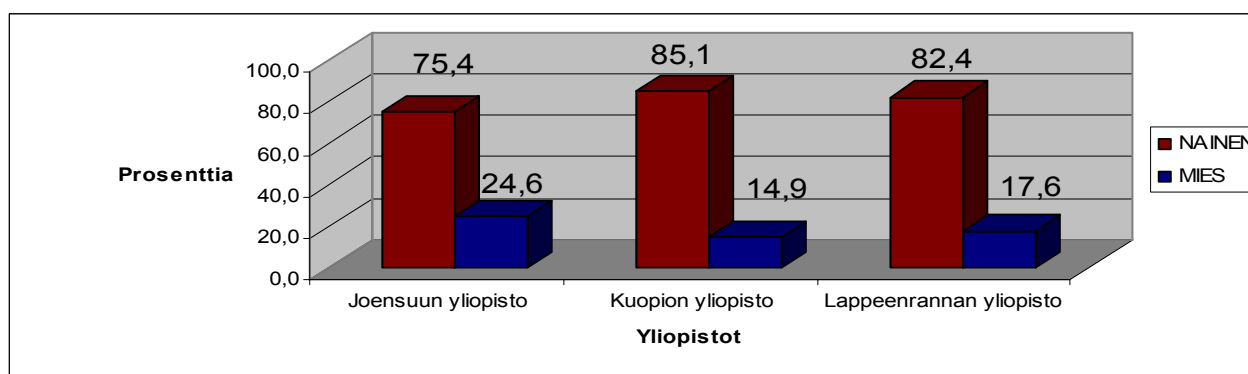
⁹⁴ Yli puolet niistä suomalaisista, jotka olivat 19-vuotiaita vuonna 1995, suorittavat ylioppilastutkinnon ennen kuin täyttävät 40 vuotta. Ylioppilastutkinnon suorittaa 41 prosenttia miehistä ja 60 prosenttia naisista. (Havén 1998, 95.)

viides opiskelija on aloittanut opintonsa heti edellisten opintojen päätyttyä. Joka kolmannella opiskelijalla oli kulunut opinnoista enintään vuosi, ja noin puolella opiskelijoista oli edellisistä opinnoista kulunut alle neljä vuotta. Kymmenen vuotta tai enemmän edellisistä opinnoista oli vierähtänyt 35,4 prosentilla vastanneista ja kaksikymmentä vuotta tai pidempään 12,7 prosentilla vastaajista. Kahdeksalla opiskelijalla oli vierähtänyt edellisistä opinnoista 30–40 vuotta.⁹⁵ Avoimen yliopiston väylä soveltuukin ilmeisesti myös sellaisille opiskelijoille, joiden edellisistä opinnoista on kulunut pitkä aika.

5.3. Opiskelijoiden sukupuoli

Kyselyyn vastanneista oli naisia noin 80 prosenttia ja miehiä noin 20 prosenttia.⁹⁶ Naiset osallistuvat yleisestikin aktiivisemmin avoimen yliopiston opetukseen, sillä esimerkiksi vuonna 2000 noin 77 prosenttia kaikista avoimen yliopiston opiskelijoista oli naisia (Rinne ym. 2003, 65).⁹⁷

Kaikista yliopisto-opiskelijoista naisia on alemmaa yliopistotutkintoa suorittavista 78 prosenttia ja ylempää yliopistotutkintoa suorittavista 52 prosenttia⁹⁸ (Moore 2000, 56–57). Oppiainevalikoima vaikuttaa opiskeluhaluuteen, ja sukupuolten välisiä osallistumiseroja tasoittaakin teknisen ja kaupan alan opetustarjonnan lisääntyminen (Kess ym. 2002, 45; Parjanen 1997, 21), sillä teknillisellä ja kaupallisella alalla on enemmän mies- kuin naisopiskelijoita.⁹⁹ Kuviossa 7 tarkastellaan kyselyyn vastanneiden naisten ja miesten jakaantumista eri yliopistoihin.

Kuvio 7. Naisten ja miesten jakaantuminen eri yliopistoihin.

⁹⁵ On kuitenkin syytä huomata, että kysymyksessä tiedusteltiin vain päätoimista opiskelua. Näin ollen kyselylomakkeen perusteella ei saada tietoa siitä, kuinka paljon opiskelijoilla on mahdollisesti välillä ollut esimerkiksi sivutoimista ja harrastusluonteista opiskelua.

⁹⁶ Opiskelijarekisteritietojen mukaan Lappeenrannan yliopistoon valituista oli 32,5 prosenttia ja Joensuun valituista 29,9 prosenttia miehiä. Miehet ovat siis vastanneet tähän kyselyyn naisia vähemmän.

⁹⁷ Naisvaltaisuutta ei voi kuitenkaan pitää ainoastaan avoimen yliopiston opiskelijoita luonnehtivana piirteenä. Naiset osallistuvat yleisestikin aikuiskoulutukseen miehiä useammin (Havén 1998, 156).

⁹⁸ Yliopisto-opiskelu oli kolmatta vuosisataa lähinnä miesten etuoikeus, mistä se on vähitellen laajentunut myös naisille tasa-arvoiseksi opiskelumahdollisuudeksi. Tieteenalat ovat kuitenkin edelleen jakautuneet sukupuolen mukaan. (Ahola 1995, 116–118)

⁹⁹ Vuonna 1996 kaikista Joensuun yliopiston opiskelijoista miesopiskelijoita oli 38,4 prosenttia, Kuopion yliopiston opiskelijoista 32,4 prosenttia ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston opiskelijoista 79,3 prosenttia (Havén 1998).

Kyselyyn vastanneiden miesten osuudet eri yliopistoissa ovat pienemmät kuin näissä yliopistoissa opiskelevien miesten osuudet yleensä.¹⁰⁰ Suhteellisesti eniten miesvastaajia oli Joensuun yliopistossa (24,6 prosenttia). Kyselyyn vastanneista Lappeenrannan teknillisen yliopiston opiskelijoista oli naisia 82,4 prosenttia ja miehiä 17,6 prosenttia, mitä voi (ottaen huomioon Lappeenrannan teknillisen yliopiston sukupuolijakauman yleensä) pitää yllättävänäkin. Lappeenrannan opiskelijarekisteritietojenkin mukaan vain 32,5 prosenttia avoimen yliopiston väylän kautta Lappeenrantaan valituista opiskelijoista on miehiä, joten avoimen yliopiston väylän kautta valikoituissa opiskelijoissa on myös Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa naisenemmistö.

Avoimen yliopiston väylän kautta Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon tulleiden miesten ja naisten prosenttiosuudet ovat siis käänteiset verrattuna kaikkien Lappeenrannan teknillisen yliopiston opiskelijoiden sukupuolten prosenttiosuuksiin (Lappeenrannan opiskelijoista 79,3 prosenttia on miehiä). Erityisesti teknillisille aloille hakeutuu normaalivalinnassa (yleensä pääsykokeiden kautta) huomattavasti vähemmän naisia kuin miehiä. Kaupallisella alalla sukupuolijakauma on hiukan tasanaisempi. Lappeenrannan teknillisen yliopiston avoimen yliopiston väylän kautta hakeutuvista suurin osa valikoituu kaupallisille aloille, mikä saattaa selittää naisenemmistöä avoimen yliopiston väylän kautta hakeutuneiden joukossa. Suurin selittävä syy naisenemmistöön on kuitenkin, että myös Lappeenrannan teknillisen yliopiston avoimessa yliopistossa opiskelee enemmän naisia kuin miehiä, jolloin heitä hakeutuu luonnollisesti myös yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta miehiä enemmän.

Mitään yksittäistä selitystä sille, miksi naiset innostuvat avoimen yliopiston puolella opiskelemaan aloja, jotka perinteisesti kiinnostavat enemmän miehiä, ei ole. Yksi syy voi olla, että näiden alojen tietojen tarvitseminen työelämässä saa aikuisen sukupuolesta riippumatta kiinnostumaan näistä oppiaineista.¹⁰¹ Sukupuoliroolit eivät välttämättä myöskään sido aikuisella iällä tapahtuvaa koulutusvalintaa niin pitkälle kuin nuoremmilla, ja aikuinen voi olla valmiimpi kokeilemaan avoimen yliopiston puolella alaa, jonka on perinteisesti nähty kuuluvan toiselle sukupuolelle. Todettuun avoimen yliopiston opiskelun kautta pärjäävänsä normaalisti vastakkaiselle sukupuolelle kuuluvaksi mielletyllä alalla opiskelija saa tukea itsenäiselle, sukupuolesta riippumattomalle koulutusvalinnalle.

Edellä esitellyt havainnot kertovat, että avoimen yliopiston väylän kautta valikoituu yliopistoon suhteessa enemmän naisia kuin miehiä, ja yksi luonnollinen selitys tähän on, että avoimessa yliopistossa opiskelevista enemmistö on naisia.

---

¹⁰⁰ Tähän tulokseen on voinut vaikuttaa osaltaan se, että miehet vastaavat kyselyihin yleensä harvemmin kuin naiset. Tosin kyselyyn vastanneista on kuitenkin noin viidesosa miehiä, mitä voidaan pitää ”hyvänä” miesvastaajien vastausprosenttina.

¹⁰¹ Tutkimukseen osallistuneiden yliopistojen kesken oli vaihtelua myös sen suhteen, millaisia syitä opiskelijat ilmoittivat opiskelulle: Kuopion ja Lappeenrannan avoimen yliopiston opiskelijoilla opintojen aloittamisen syyt olivat Joensuun yliopiston opiskelijoita useammin ammatillisia ($p < 0.005$).

5.4. Opiskelijoiden sosiaalinen asema avoimen yliopiston opintojen aikana

Tässä tutkimuksessa vastaajien sosiaalista asemaa¹⁰² tarkasteltiin elämänvaiheen ja koulutuksen lisäksi ammatin avulla. Yksilön sosiaaliseen asemaan vaikuttaa myös vanhempien sosioekonominen asema, minkä vuoksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös opiskelijoiden vanhempien sosioekonomista asemaa käyttämällä luokittelukriteerinä vanhempien ammattia. Tällä tiedolla voidaan myös selvittää koulutuksen mahdollista sukupolvittaista periytyvyyttä sekä yksilön sosiaalisen taustan vaikutusta koulutusvalintoihin. Ammatin perusteella saa viitteitä koulutustasosta ja tulotasosta, sillä todennäköisesti esimerkiksi ylemmät toimihenkilöt ovat korkeasti koulutuneita ja heidän tulo- tasonsa keskimääräistä korkeampi. Tässä luvussa tarkastellaan aluksi opiskelijoiden työmarkkina- asemaa, sitten ammattia ja lopuksi vielä opiskelijoiden vanhempien ammatteja.

Opiskelijoiden työmarkkina-asema

Monet tämän tutkimuksen opiskelijoista olivat olleet osan avoimen yliopiston opiskeluajastaan työt- töminä, töissä tai kotona lapsia hoitamassa. Koska opinnot ovat voineet venyä avoimessa yliopis- tossa monen vuoden mittaisiksi, ovat opiskelijoiden työmarkkina-asetat vaihdelleet opintojen ai- kana jopa useamman kerran, mikä tuottaa ongelmia työmarkkina-asemien ja opiskelun välisten yh- teyksien analysoinnille.

Analysoinnin helpottamiseksi luokittelu on tehty sen mukaan, kuinka moni opiskelija on jossain opintojensa vaiheessa ollut kussakin työmarkkina- asemassa. Eri työmarkkina-asetat luokiteltiin seitsemään eri luokkaan: ”säännöllisessä työssä”, ”lyhyessä työsuhteessa”, ”kokopäiväopiskelija- na”, ”työttömänä”, ”kotiäitinä”, ”eläkeläisenä” ja ”muu vaihtoehto”.

Säännöllisessä työssä toimiviksi luokiteltiin päivä- ja vuorotyössä toimivat sekä yrittäjät. Jossain avoimen yliopiston opintojen vaiheessa oli säännöllisessä työssä toiminut 153 vastaajaa (noin 62 % vastanneista). Lyhyessä työsuhteessa toimiviksi luokiteltiin osa-aikaisessa ja lyhyessä työsuhteessa toimivat. Lyhyessä työsuhteessa oli toiminut 61 vastaajaa (24,7 %). Vastaajista 18 ilmoitti olleensa jossain vaiheessa opintojaan lyhyessä työsuhteessa ja jossain vaiheessa säännöllisessä työssä, joten

---

¹⁰² Sosiaalisen aseman määrittely on aina hankalaa. Sosiaaliseen asemaan vaikuttavat esimerkiksi koulutus, ammatti, tulot ja varallisuus. Tilastokeskus käyttää sosioekonomisen aseman määrittämiseksi useita luokittelukriteereitä. Tilastokeskuksen luokituksessa huomioidaan henkilön elämänvaihe (esimerkiksi opiskelija, eläkeläinen, ammatissa toimiva tai perheenjäsen) sekä ammatissa toimivien osalta ammatti ja ammattiasema (yrittäjä, palkansaaja tai yrittäjäperheenjäsen), ammatin ja työn luonnetta kuvaavat jaot sekä osittain myös toimiala ja työnantajasektorin palkansaajien määrä. Ammatissa toimivien sosioekonomisen aseman määrittämiseksi käytetään pääasiassa luokittelukriteerinä ammattia. (Sosioekonominen asema 2003.)

yhteensä 196 opiskelijaa (79 % vastanneista) oli jossain opintojensa vaiheessa ollut työssä.¹⁰³ Koti-
aitinä tai äitiyslomalla oli ollut 14 vastaajaa (5,7 % vastanneista)¹⁰⁴, kaikki naispuolisia.

Opiskelijoina oli ainakin jossain vaiheessa avoimen yliopiston opintojen aikana 67 vastaajaa (27,1
% vastanneista). He olivat opiskelemassa esimerkiksi opistossa, ammattikorkeakoulussa, lukiossa
tai keskittyneet pelkästään avoimen yliopiston opintoihin.¹⁰⁵

Avoimen yliopiston opinnot voivat tarjota myös niin sanotun ”toisen mahdollisuuden”¹⁰⁶ (Piesanen
1995, 7). Esimerkiksi työttömäksi joutuessaan yksilöllä on mahdollisuus kehittää itseään ja
koulutuksen avulla parantaa työnsaantimahdollisuuksiaan. Työttömänä ollessa opiskelu voi myös
tuoda elämään sisältöä. (ks. Nurmi 1995; Piesanen 1996, 102; Roos & Hoikkala 1998, 13.) Tähän
kyselyyn vastanneista 35 (14,2 %) oli ollut jossain vaiheessa opintojaan työttömänä.

Muut opiskelijat olivat joko eläkkeellä (2 opiskelijaa), työharjoittelussa (2 opiskelijaa), sairaalo-
malla (1 opiskelija), opintovapaalla (1 opiskelija) tai vuorotteluvapaalla (4 opiskelijaa). Nykypäivän
erilaiset työelämän käytännöt mahdollistavatkin yhä useammalle opiskelun työn ohessa tai osittai-
sella vapaalla, ilman vakituisen työpaikan menettämistä.

Vaikka työssäkäynti on yleistä kaikkien yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa, ovat avoimen yli-
opiston väylän kautta siirtyneet toimineet useammin ansiotyössä kuin yliopisto-opiskelijat keski-
määrin.¹⁰⁷ Tähän vaikuttaa se, että avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskeli-
jat ovat keskimäärin vanhempia kuin yliopisto-opiskelijat. Suuri osa tähän kyselyyn vastanneista
onkin samanaikaisesti kulkenut koulutuspolun ohella myös työelämän polkua, joka on varmasti
osaltaan vaikuttanut näiden opiskelijoiden koulutuspolun muotoutumiseen ja kulkemiseen.

Työelämän polku ja koulutuksen polku voivat olla sekä lomittaisia että toisilleen vaihtoehtoisia.
Nämä polut, samoin kuin muut elämän polut, voivat joskus estää toiselle polulle kulkeutumisen.
Esimerkkinä tästä on, että työelämän polulla kulkeminen voi vaikeuttaa koulutuspolun kulkemista
tai henkilökohtaisten suhteiden polun takia (esimerkiksi lapsen syntymä tai sairastaminen) yksilö

---

¹⁰³ Opiskelu- ja työjaksojen vuorottelu on yleistä kaikkien yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa (Aaltonen ym. 1997, 20).

¹⁰⁴ Kotona olevien osuutta selittää se, että vastanneista noin 80 prosenttia oli naisia, jotka yleisesti jäävät kotiin lapsia hoitamaan.

¹⁰⁵ Kokopäiväopiskelijaksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden osalta ei ole kuitenkaan tiedossa, olivatko he kaikki opiskelemassa sa-
maan aikaan jossain muussa koulutusinstituutiossa vai oliko osa heistä esimerkiksi ”virallisesti” työttömänä mutta käytti aikaansa
avoimen yliopiston opintoihin.

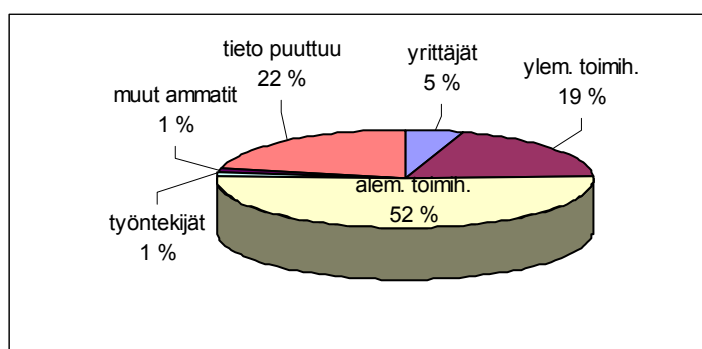
¹⁰⁶ ”Second chance” eli ”toinen mahdollisuus” -termiä on käytetty eri merkityksissä. Giddens (1994, 172, 187) tarkoittaa puhuessaan
”toisesta mahdollisuudesta” (second chance) yksilöllä usein olevaa mahdollisuutta etsiä niitä keinoja, joiden avulla pääsisi uuteen
alkuun. ”Toisella mahdollisuudella” tarkoitetaan siis valittavissa olevaa uudenlaista ratkaisumahdollisuutta. Mooren (2003, 171)
mukaan esimerkiksi aikuisiällä opiskelun aloittavista puhuttaessa pitäisi käyttää ”toinen mahdollisuus” -termin sijasta ”ensimmäinen
mahdollisuus” -termiä, koska aikuisiällä opintonsa aloittaneilla ei ole nuoruudessa välttämättä ollut minkäänlaisia mahdollisuuksia
kouluttautumiseen.

¹⁰⁷ Työssäkäynti on yleistä kaikkien opiskelijoiden keskuudessa, sillä lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen
ja yliopistojen kaikista opiskelijoista vuonna 1995 noin 23 prosenttia kävi ansiotyössä. Työssäkäynti yleistyy iän ja koulutustason
noustessa siten, että kaikista yliopistojen opiskelijoista jopa 42 prosenttia käy ansiotyössä. (Havén 1998, 102–103.) Myös Vesikan-
san, Lempisen ja Suomelan (1998, 51) tutkimus, jonka kohteena olivat kaikissa Suomen yliopistoissa ja korkeakouluissa vuonna 1993
ja 1986 opintonsa aloittaneet, tukee työssäkäynnin yleistymistä. Työssäkäynti yleistyy opiskelijan iän noustessa: alle 28-vuotiaista
yliopisto-opiskelijoista 54 prosenttia oli päätoimisia opiskelijoita, mutta 28 vuotta täyttäneistä puolestaan jo 54 prosenttia voidaan
luokitella työllisiksi. Yli 30-vuotiaista jopa 69 prosenttia käy säännöllisesti työssä.

voi joutua luopumaan koulutuspolun tai työelämän polun kulkemisesta. Seuraavaksi tarkastellaan, minkälaisia työelämän polkuja opiskelijat ovat kulkeneet ennen avoimen yliopiston opintoja.

Opiskelijoiden ammatti

Opiskelijoiden ja heidän vanhempiansa ammatteja tiedusteltiin avokysymyksellä. Opiskelijoiden vastaukset jaoteltiin Tilastokeskuksen käyttämän luokittelun perusteella neljään ryhmään: yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt, alemmat toimihenkilöt ja työntekijät (Sosioekonominen asema 2003).¹⁰⁸ Viidenneksi ryhmäksi tähän tutkimukseen valittiin ”muut ammatit”, johon on luokiteltu ammatit, joiden luokittelu edellä mainittuihin neljään ryhmään on ollut kyseenalaista.¹⁰⁹ Kuviossa 8 esitetään opiskelijoiden jakaantuminen eri ammattiryhmiin.¹¹⁰

Kuvio 8. Opiskelijoiden aikaisempi ammatti.

Yli puolet opiskelijoista kuului ammattinsa perusteella alempien toimihenkilöiden ryhmään. Kuitenkin jopa noin viidesosa vastanneista toimi jo ennen avoimen yliopiston opintojensa aloittamista myös ylempien toimihenkilöiden työtehtävissä.

Tämän tutkimuksen kyselyyn vastanneiden tietojen mukaan voi päätellä, että avoimen yliopiston väylän kautta valikoituu eniten toimihenkilötasoisissa työtehtävissä toimivia¹¹¹, jolloin avoimen yliopiston väylän ei voida katsoa tasaavan eri sosioekonomisten ryhmien välisiä eroja. Avoimen yliopiston opiskelijoista näyttäisivät valikoituvan väylän kautta yliopistoon ammatiltaan ”korkeata-

¹⁰⁸ Tilastokeskuksen luokittelussa on lisäksi eritelty opiskelijat, eläkeläiset ja työttömät. (Sosioekonominen asema 2003.) Näitä tietoja ei kuitenkaan tämän tutkimuksen ammattiluokituksessa pidetty oleellisina, sillä opiskelu ja työttömyysaika voivat olla vain lyhytkestoisia elämänvaiheita, jolloin varsinainen ammatti kuvaa paremmin yksilön sosioekonomista asemaa.

¹⁰⁹ Mikäli jonkun ammatin osalta ei ollut varmuutta siitä, mihin ryhmään se kuuluu, se luokiteltiin ”muut ammatit”-ryhmään kuuluvaan. Tätä pidettiin parempana kuin sitä, että ammatti olisi luokiteltu väärään luokkaan, jolloin myös tulos olisi vääristynyt. Vastaus luokiteltiin tähän ryhmään myös siinä tapauksessa, jos ammatiksi oli ilmoitettu jokin suoritettu tutkinto, kuten esimerkiksi ”merkonomi” tai ”humanististen tieteiden kandidaatti”.

¹¹⁰ Noin viidesosa vastaajista jätti vastaamatta työtehtäviä selvittävään avokysymykseen. Osa opiskelijoista ei ollut toiminut työelämässä ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista, minkä lisäksi opiskelijat ovat voineet myös olla ennen avoimen yliopiston opintoja työttömänä. He ovat saattaneet myös vasta valmistua edellisestä koulutuksestaan.

¹¹¹ Aikuiskoulutus on yleisesti toimihenkilövaltaista, sillä kaikista Suomen aikuisopiskelijoista kaksi kolmasosaa on toimihenkilöitä. Aikuiskoulutuksen suurkuluttajien ammattiryhmät ovat toimihenkilöryhmiä, joista puolella on myös akateeminen loppututkinto. (Rinne ym. 1992, 104–107.)

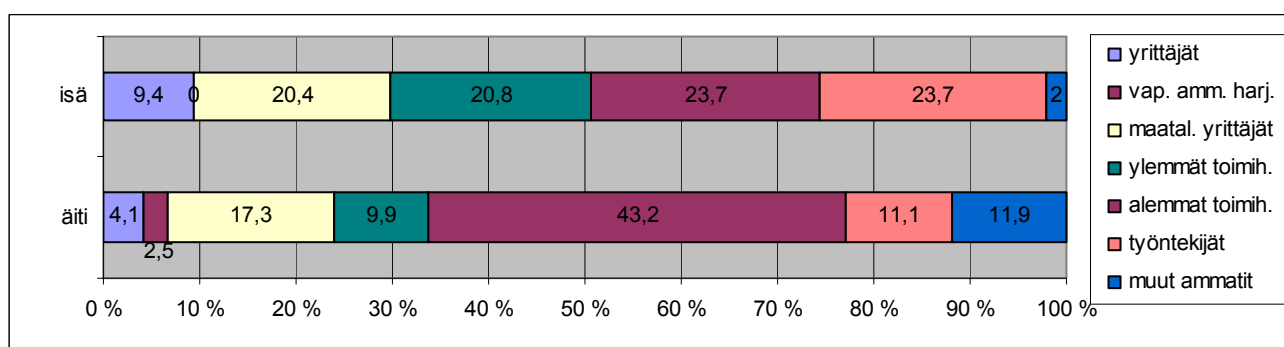
soisimmat”, sillä kokonaisuudessaan avoimen yliopiston opiskelijoissa esimerkiksi työntekijöiden ja maatalousyrittäjien määrät ovat korkeampia ja alempien toimihenkilöiden määrät vähäisempiä. Ylempien toimihenkilöiden määrät ovat myös yleisesti avoimen yliopiston opiskelijoiden joukossa suuria.

Joka tapauksessa ylempiä toimihenkilöitä on avoimen yliopiston väylän kautta valikoituneiden joukossa suhteessa vähemmän kuin valintakokeiden kautta yliopistoihin valikoituneissa. Tämän perusteella avoimen yliopiston väylän voidaan jollain tasolla todeta tasoittavan eri ammattiryhmien koulutukseen pääsymahdollisuuksia.

Opiskelijoiden vanhempien ammatit

Luvussa 2.1. esiteltiin tuloksia korkean kulttuuripääoman perheiden lasten valikoitumisesta korkeakoulutukseen. Tuolloin tarkasteltiin esimerkiksi ylempien toimihenkilöiden lasten suurempaa todennäköisyyttä suunnata korkeakoulutukseen (Havén 1998; Kivinen & Rinne 1995; Lehtisalo & Raivola 1999). Toisaalta yliopistokoulutuksen laajenemisen myötä yliopisto-opinnoista ovat päässeet osalliseksi myös ”alemmista sosiaalikerrostumista” tulevat opiskelijat.¹¹² Seuraavaksi tarkastellaan, onko kotitausta ollut yhteydessä tämän tutkimuksen opiskelijoiden koulutusvalintoihin.

Koska nykyisin myös naiset ovat kouluttautuneet entistä enemmän sekä toimivat työelämässä aikaisempaa useammin, myös tutkittavien äitien ammatit otettiin mukaan vertailuun. Kuviossa 9 vertaillaan vanhempien ammattien jakautumista.

Kuvio 9. Opiskelijoiden vanhempien ammatit.¹¹³

Kuviosta 9 havaitaan, että vanhempien ammatit ovat sukupuolittain erilaistuneet: äitien ammattiryhmiin jakautumisessa on enemmän vaihtelua kuin isien ammateissa. Vastaajien ilmoittamista äi-

¹¹² Esimerkiksi vuonna 1990 noin puolella 20–24-vuotiaiden opiskelijoiden äideistä ja isistä ei ollut korkeakoulututkintoa (Kivinen & Rinne 1995, 89).

¹¹³ Maatalousyrittäjien ryhmään kuuluvaksi on luokiteltu opiskelijoiden ilmoittamista äitien ammateista maanviljelijä, emäntä ja maanviljelijän vaimo. Vapaiden ammattien harjoittajiin lukeutuvat esimerkiksi ompelija, pianisti ja kirjoittaja. Muiden ammattien ryhmä on äitien osalta suuri, sillä monet opiskelijat ilmoittivat äitinsä ammatiksi kotiäidin tai kotirouvan.

tien ammateista yli 40 prosenttia kuuluu alempiin toimihenkilöihin, kun isien ammateista tähän ryhmään kuuluu vain vajaa neljännes. Opiskelijoiden isiä on enemmän ylemmissä toimihenkilöissä ja työntekijöissä.¹¹⁴ Tähän löytyy selitys yhteiskunnan yleisestä työpaikkojen sukupuolittaisesta jakautumisesta.¹¹⁵

Keskimäärin avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet ovat kaikkiin yliopisto-opiskelijoihin ja avoimen yliopiston opiskelijoihin verrattuna iäkkäämpiä, jolloin myös heidän isänsä ovat vanhempia kuin yliopiston ja avoimen yliopiston opiskelijoiden. Tämä tuottaa ongelmia eri opiskelijatutkimusten tulosten vertailulle, koska eri ammattiryhmien osuudet ovat sukupolvien nuortuessa muuttuneet. Yliopistojenkin opiskelijakunta on yleisesti vanhempien koulutustasoa ja sosioekonomista asemaa tarkasteltaessa väestön sosioekonomisen rakenteen muututtua yläluokkaistunut (Nevala 1999, 214). Jaettaessa tämän tutkimuksen opiskelijat alle 30-vuotiaisiin ja 30 vuotta täyttäneisiin havaitaan selkeä ero isien ammattiryhmien muuttumisessa iän myötä: jo 30 vuotta täyttäneiden isistä on työntekijöitä ja maatalousyrittäjiä 53,7 prosenttia, kun taas alle 30-vuotiaiden isistä on ylempiä ja alempia toimihenkilöitä 65,4 prosenttia.

Isän sosioekonominen asema ja koulutustaso ovat yhteydessä lasten yliopisto-opiskeluun siten, että mitä korkeammin koulutettu isä on, sitä todennäköisemmin lapsikin hakeutuu korkeakoulutukseen¹¹⁶ (Antikainen 2000, 104). Tähän tutkimukseen osallistuneiden äideistä 9,9 prosenttia ja isistä 20,8 prosenttia kuuluu ylempät toimihenkilöt –ryhmään, joten heillä on todennäköisesti myös korkeakoulutasoinen koulutus.¹¹⁷ Ylemmän sosiaaliryhmän osuus on tähän tutkimukseen osallistuneiden joukossa pienempi kuin Nevalan (1999) ja Mooren (2000) tutkimien yliopisto-opiskelijoiden piirissä¹¹⁸, joten valintakokeiden kautta yliopistoon siirtyneiden voidaan nähdä olevan taustaltaan korkeamman kulttuuripääoman kodeista lähteneitä. Tämä havainto noudattelee koulutuksen sukupolittaisesta periytyvyydestä tehtyjen tutkimusten tuloksia. Avoimen yliopiston väylän kautta vali-

---

¹¹⁴ Tutkimuksen kohteena olevat opiskelijat ovat Itä-Suomen yliopistojen opiskelijoita, joten he ja heidän vanhempansakin lienevät suuremmalla todennäköisyydellä kotoisin Itä-Suomesta. Tällä voi olla vaikutusta ammattiryhmien osuuksiin, sillä ammattiryhmien osuudet vaihtelevat valtakunnallisesti alueittain. Yliopisto-opiskelijoiden sosiaalinen tausta riippuu edustettuna olevista tieteenaloista sekä sijaintialueen väestörakenteesta ja –määrästä: esimerkiksi Itä-Suomessa on väestömäärään suhteutettuna vähän yliopisto-opiskelupaikkoja. (Nevala 1999, 212–213.)

¹¹⁵ Kaikista Suomen työllisistä miehiä on enemmän ylempien toimihenkilöiden (57 %) ja työntekijöiden (68 %) ryhmissä; naisia on taas vastaavasti enemmän alempien toimihenkilöiden (72 %) ryhmässä (Palkansaajat sosioekonomisen aseman mukaan 2003).

¹¹⁶ Myös Puhakan (1998, 144) tutkimuksessa 26-vuotiaiden naisten peruskoulun jälkeisellä koulutuksella ja heidän vanhempiansa koulutuksella oli yhteyttä toisiinsa: lukion käyneiden isien tyttäret menivät lukioon.

¹¹⁷ Tässä tutkimuksessa valittiin tarkasteltavaksi vanhempien ammattiryhmät eikä koulutusta, sillä tutkinnot ovat muuttuneet vuosien myötä niin paljon, että eri-ikäisten vanhempien tutkintojen vertailu keskenään on ongelmallista.

¹¹⁸ Nevalan (1999, 154) tutkimuksessa vuoden 1995 yliopisto-opiskelijoista sosiaaliselta taustaltaan oli yrittäjiä tai ylempiä toimihenkilöitä 41,9 prosenttia, alempia toimihenkilöitä 14,1 prosenttia, työväestöä 11,5 prosenttia, maatalousväestöä 5 prosenttia ja yli neljännes näihin luokkiin kuulumattomia. Aholan (1995, 111) tutkimuksessa korkeakouluopiskelijoiden isistä oli yrittäjiä 9,9 prosenttia, ylempiä toimihenkilöitä 41,3 prosenttia, alempia toimihenkilöitä 19,5 prosenttia, työntekijöitä 19,7 prosenttia ja maanviljelijöitä 9,6 prosenttia. Kuitenkin nämä tiedot koskevat vain 20–24 –vuotiaita opiskelijoita. Moore (2000, 108–109) havaitsi yliopisto-opiskelijoita tutkiessaan, että mitä vanhemmista opiskelijaikäryhmistä on kyse, sitä pienempi on korkeasti koulutettujen huoltajien osuus. Kaikista 30–49-vuotiaiden yliopisto-opiskelijoiden huoltajista hänen tutkimuksessaan oli muita yrittäjiä 7 prosenttia, ylempiä toimihenkilöitä 27 prosenttia, alempia toimihenkilöitä 20 prosenttia, työntekijöitä 28 prosenttia ja maatalousyrittäjiä 12 prosenttia. Avoimen yliopiston opiskelijoiden isistä puolestaan oli muita yrittäjiä 12 prosenttia, ylempiä toimihenkilöitä 24 prosenttia, alempia toimihenkilöitä 18 prosenttia, työntekijöitä 27 prosenttia ja maatalousyrittäjiä 4 prosenttia (Rinne ym. 2003, 194).

koituu yliopisto-opiskelijoiksi vähemmän ylempien toimihenkilöiden jälkeläisiä, mutta enemmän opiskelijoita, joiden vanhemmat ovat alempia toimihenkilöitä, maatalousyrittäjiä ja työntekijöitä, jotka ovat todennäköisesti myös vähiten kouluttautuneita. Näin ollen voi todeta, että avoimen yliopiston väylä on tasoittanut kodin kulttuuripääoman vaikutusta lasten koulutukseen valikoitumisessa mahdollistamalla yliopisto-opiskelun tasaisemmin myös muille kuin korkean kulttuuripääoman perheiden jälkeläisille.

Korkeakoulutuspaikkojen määrän kasvusta on lopulta hyötynyt eniten ylin sosiaalikerros (Nevala 1999, 188), mutta tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että avoimen yliopiston väyläpaikkojen kasvu on jossain määrin tasannut eri sosiaaliryhmille mahdollisuuksia päästä yliopisto-opiskelijaksi. Tulokseen voi kuitenkin vaikuttaa se, että tämän tutkimuksen kohteena olevat Itä-Suomen yliopistot kuuluvat niin sanotusti kansanomaisimpiin yliopistoihin, joiden opiskelijoiden sosiaalinen tausta yleensäkin on matalampi kuin ”eliittiyliopistojen” opiskelijoilla¹¹⁹ (Nevala 1998, 214, 261). Vaikka ylempien toimihenkilöiden ja yrittäjien lapset ovat kaikkien läänien opiskelijakunnassa vankimmin edustettuina, niin Suomen eri osissa sosiaaliryhmien välinen osallistuminen yliopisto-opetukseen vaihtelee siten, että maan itä- ja pohjoisosissa koulutukseen pääsyn tasa-arvo toteutuu eri sosiaaliryhmien välillä parhaiten (Nevala 1999, 227).

Yksilön ensimmäinen koulutus ja sen myötä ammattiin hakeutuminen voivat olla yhteydessä vanhempien koulutukseen ja ammattiin.¹²⁰ Aikuisten koulutusvalinnat voivat olla yksilöllisempiä, sillä lapsuuden kodin tarjoamat lähtöolot eivät enää vaikuta eivätkä kouluttautumispäätökset ole sidoksissa vanhempien sosiaaliseen asemaan tai kulttuuripääomaan (Moore 2003, 170, 174). Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden voidaankin todeta käyttävän usein niin sanottua ”toista mahdollisuutta”, sillä heillä ei välttämättä ole nuorempana eri syistä ollut mahdollisuuksia kouluttautua.

Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden joukossa on kuitenkin myös ”ensimmäisen mahdollisuuden” käyttäjiä, sillä monelle yliopisto on ollut jo nuoruudessa ensimmäinen koulutusvalinta. Tähän ryhmään kuuluvat ovat usein nuoria ja sosiaaliselta taustaltaan ”korkeampia”.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoituvat opiskelijat eroavat muista yliopisto-opiskelijoista. Sen sijaan avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet ja Mooren (2003, 59–60) tut-

---

¹¹⁹ Kivinen ja Rinne (1995) sekä Nevala (1999) ovat tutkimuksissaan jakaneet korkeakouluja vanhempien sosiaalisen taustan mukaan jatkumolla elitistinen–kansanomainen. Tämän tutkimuksen kohdealueeseen kuuluvat Kuopion ja Joensuun yliopisto ovat Kivisen ja Rinteen sekä Nevalan tutkimuksissa ryhmitelty luokkaan ”kansanomaiset” ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto (ainoana teknillisenä korkeakouluna) luokkaan ”verratan kansanomaiset”. Näin ollen voidaan pitää todennäköisenä, että tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijatkaan eivät ole sosiaaliselta taustaltaan ”valikoituneimpia” yliopisto-opiskelijoita, mikä on hyvä pitää mielessä tuloksiensa yleistettävyyttä pohdittaessa.

¹²⁰ Isän ammatin ja opiskelijan edeltävän tutkinnon välillä oli yhteyttä siten, että korkeammin jo ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista kouluttautuneiden opiskelijoiden isien joukossa ylempien toimihenkilöiden osuus oli suurempi kuin matalamman lähtökoulutuksen omaavien opiskelijoiden isien joukossa. Esimerkiksi ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden opiskelijoiden isistä 34,8 prosenttia ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden isistä 35,3 prosenttia oli ylempiä toimihenkilöitä. Opiskelijoiden aikaisempien ammattien ja vanhempien ammattien välillä oli yhteyttä siten, että työntekijä-ammattiryhmään aikaisemmin kuuluneiden opiskelijoiden isän ja äidin ammatti oli joko työntekijä tai alempi toimihenkilö. Nämä edellä mainitut opiskelijoiden aikaisemman koulutuksen ja ammatin yhteydet vanhempien ammattiryhmään viittaavat ajatukseen koulutuksen periytyvyydestä.

kimat, vähintään 30 vuotta täyttäneenä yliopisto-opintonsa aloittaneet opiskelijat näyttäisivät valikoituneen yliopisto-opiskelijoiksi pitkälti samanlaisin taustoin.¹²¹ Avoimen yliopiston väylän kautta Itä-Suomen yliopistoihin valikoituu eniten ylioppilastutkinnon ja keskiasteen tutkinnon suorittaneita, toimihenkilötasoisissa työtehtävissä toimivia aikuisia naisia. Kuitenkin myös avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoituneet opiskelijat poikkeavat toisistaan sekä perhetaustansa, työmarkkina-asemansa, ammattinsa, koulutuksensa että ikänsä suhteen. Erilaiset taustat ovat vaikuttaneet koulutusmotiiveihin, opintoihin suhtautumiseen sekä myös koulutuspolun valintoihin.

---

¹²¹ Mooren tutkimista aikuisena yliopisto-opintonsa aloittaneista opiskelijoista 85 prosentilla oli aiempi ammatillinen koulutus, 24 prosentilla ei ollut ylioppilastutkintoa, ja opiskelijoiden huoltajat olivat muita useammin työntekijöitä tai maanviljelijöitä. Tässä tutkimuksessa tarkasteltujen, avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden keski-ikä on 37, ei-ylioppilaita heistä on 21 prosenttia ja opiskelijoiden vanhemmat tulevat yleensä muita useammin ”alemmista” sosiaaliryhmistä.

6. KOULUTUSPOLKUJEN VALINNAT

Tähän tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla on ollut vapaa mahdollisuus valita avoin yliopisto koulutuspolkunsa osaksi eri koulutusinstituutioiden tarjoamista koulutusvaihtoehdoista. Opiskelijat ovat valinneet avoimen yliopiston koulutuspolkunsa osaksi eri syistä.

Tässä luvussa tarkastellaan opiskelijoiden koulutuspolkujen valintojen muotoutumista: miksi opiskelijat ovat lähteneet opiskelemaan avoimeen yliopistoon, milloin he ovat päättäneet yliopistoon hakeutumisesta ja miksi he ovat siirtyneet avoimen yliopiston väylän kautta?¹²² Luvussa tarkastellaan myös opiskelijoiden taustatekijöiden yhteyttä edellä mainittuihin koulutusvalintoihin.

6.1. Opiskelumotiivit avoimen yliopiston opintojen alussa

Kyselylomakkeen valmiit vaihtoehdot opiskelumotiiveiksi muotoiltiin esitutkimuksessa tehtyjen haastattelujen pohjalta saaduista tuloksista (ks. Hyvärinen 2002, 37–51). Tulosten luotettavuutta olisi toisaalta parantanut, jos vastaajille olisi tarjottu useampia vastausvaihtoehtoja, joita olisi saanut muista opiskelumotiiveja selvittäneistä tutkimuksista (esim. Piesanen 1995, 28–30).¹²³ Tällöin tutkimustulosten vertailu muihin tutkimuksiin olisi helpottunut. Koska tässä tutkimuksessa haluttiin testata esitutkimuksessa esille tuotujen asioiden yleisyyttä ja koska tärkeimmät muissakin tutkimuksissa esille tulleet opiskelumotiivit olivat esillä, päädyttiin käyttämään suhteellisen vähäistä määrää muuttujia, ettei tutkimuksen luotettavuus kärsisi raskaasti täytettävän kyselylomakkeen seurauksena.

Opiskelumotiiveja tarkasteltiin faktorianalyysin avulla (ks. liite 2.). Opiskelumotiiveja kuvaavat summamuuttujat nimettiin seuraavasti: ”opiskelun ilo”, ”ammattilliset syyt”, ”yliopisto-opintoihin harjaannus”, ”koulutukseen pääsy” ja ”sisällön saaminen elämään”. Taulukossa kolme kuvataan faktorianalyysin tuloksena syntyneitä summamuuttujia.

---

¹²² Menneisyyttä käsitteleviin kysymyksiin liittyy virheriski, sillä muisti voi vaikuttaa vastauksiin. Menneen ajan muistelu suodattuu nykypäivän arvostusten läpi sekä noudattaa nykyisen minän kulttuurista puhetapaa (Moore 2003, 98).

¹²³ Piesanen (1995, 28–29) luokitteli avoimen yliopiston opiskeluintressilottuvuudet seuraavasti: opiskelu avoimessa yliopistossa harrastuksena, omien kykyjen testaus, itsensä kehittäminen, ammatillinen kehittyminen, sosiaalisten kontaktien saaminen ja tutkinnon tavoittelu. Opiskelijoilla oli tässä tutkimuksessa mahdollisuus valita valmiista vastausvaihtoehdoista kaikkia muita edellä mainittuja opiskeluintressilottuvuuksiin liittyviä opiskelumotiiveja paitsi sosiaalisten kontaktien saamista. Tämän tutkimuksen opiskelusyöt olivat samansuuntaisia myös opetusministeriön työryhmän muistiossa esiteltyjen syiden kanssa. Opetusministeriön työryhmän muistion mukaan avoimen yliopiston opiskelijoiden tärkeimmät opiskelumotiivit ovat seuraavanlaisia: 1) yliopisto-opintoihin tähtäys (tässä tutkimuksessa F2 ja F3), 2) oman ammattitaidon ja työmarkkinakelpoisuuden parantaminen (F1) sekä 3) opiskelusta ja tiedosta sen itsensä vuoksi kiinnostuminen (F4 ja F5). (Avoin yliopisto-opetus... 1996, 8.)

Taulukko 3. Opiskelumotiivit. Summamuuttujien kuvaus.

Summamuuttujan nimi	Summamuuttujan luonnehdinta	Summamuuttujaan kuuluvat muuttujat
Ammatilliset syyt (F1) ka = 2,375, $\alpha = 0,76$	Muuttujat liittyvät ammattipätevyys- hankkimiseen.	syy ammatissa eteneminen, syy hyöty työssä, syy ammattitaidon ylläpitämi- nen, syy ammatinvaihto (ka: 2.4, 2.1, 2.4, 2.6) ¹²⁴
Koulutukseen pääsy (F2) ka = 3,125, $\alpha = 0,71$	Muuttujat liittyvät yliopistoon hakeu- tukseen.	syy valintakokeeseen valmistautumi- nen, syy avoimen väylän kautta pyrki- minen, syy lisäpisteiden saaminen koulutukseen, syy ei päässyt muualle (ka: 3.5, 2.2, 3.3, 3.5)
Yliopisto-opintoihin harjaannus (F3) ka = 2,9, $\alpha = 0,79$	Muuttujat liittyvät yliopisto- opiskelun kokeilemiseen.	syy omien rajojen kokeilu, syy tuntu- man saaminen yliopisto-opintoihin (ka: 2.9, 2.9)
Sisällön saaminen elämään (F4) ka = 3,55 $\alpha = 0,62$	Muuttujat kuvaavat sitä, että opiske- lija on kaivannut opiskelua mielek- kään tekemisen saamiseksi. ¹²⁵	syy elämän yksitoikkoisuus ja syy mielekäs tekeminen (ka: 3.6, 3.5)
Opiskelun ilo (F5) ka = 2,05 $\alpha = 0,52$ ¹²⁶	Muuttujat kuvastavat sitä, että opiskelija on kiinnostunut opiske- lusta itsestään.	syy sisällön kiinnostavuus, syy opiskelu sinänsä kiinnostaa, syy yleis- sivistys, syy opiskelu harrastus (ka: 1.4, 1.9, 2.4, 2.5).

Opiskelija voi aloittaa avoimen yliopiston opintonsa ilman välineellisiä hyötytarkoituksia **saa-**
dakseen sisältöä elämään tai opiskellakseen **opiskelun ilosta**¹²⁷. Opiskelija voi avoimen yliopiston
opintojen avulla myös kartuttaa ammattitaitoaan, parantaa ammatissa etenemismahdollisuuksiaan
tai mahdollisuuksiaan ammatin vaihtoon.¹²⁸ Ammatin vaihtoa suunnittelevilla edeltävä ammatti ei
välttämättä enää kiinnosta tai terveydellisten tekijöiden takia ei voi enää jatkaa entisessä ammatissa.
Mikäli aiempi ammatti on valittu sattumanvaraisesti, uuden alan koulutus voi olla ”toinen mahdolli-
suus” korjata aiempia koulutuksellisia ja ammatillisia virhevalintoja sekä päästä reaalipreferenssistä
ideaalipreferenssiin¹²⁹ (Nurmi 1995, 132). Ammatin vaihtoon ja ammatissa etenemiseen voivat olla
yhteydessä myös tavoiteltava palkan kohoaminen tai sosiaalisen kohoamisen ja statuksen tavoitte-
leminen. Tämän tutkimuksen opiskelijat, joiden **opiskelusyyt** olivat **ammattillisia**, ovat tiedostaneet

¹²⁴ Muuttujien arvot olivat kyselylomakkeessa seuraavat: 1 = erittäin paljon, 2 = melko paljon, 3 = jonkin verran ja 4 = ei lainkaan.

¹²⁵ Faktorit (F4) ja (F5) kuvaavat keskenään samantapaisia asioita. Faktorit voisikin yhdistää keskenään, mutta ne pidettiin kuitenkin erillään, koska faktorointiratkaisu jaotteli ne eri orientaatioiksi ja koska ne kuitenkin poikkeavat hieman toisistaan.

¹²⁶ Eri faktoreille latautuneiden muuttujaryhmien sisäistä johdonmukaisuutta (Nummenmaa ym. 1997, 187) tarkasteltiin Cronbachin alfa-kertoimella summamuuttujien reliabiliteetin eli luotettavuuden estimoimiseksi. Cronbachin alfa-kertoimella saadut kertoimet olivat kolmella faktorilla yli 0,7, joten niiden reliabiliteetti on korkea (Heikkilä 2001, 187). Kahden faktorin kertoimet eivät ole niin korkeita, mutta kuitenkin kertoimien arvojen perusteella mittarin osioiden voi sanoa mittaavan samantyyppistä asiaa. Opiskelun ilo -faktorin sisäinen konsistenssi on huonoin, joten siihen latautuneiden muuttujien vastaukset vaihtelevat eniten. Kyseinen faktori onkin jätetty pois jatkoanalyysistä.

¹²⁷ Avoimen yliopiston opiskelijoiden opiskelun merkityksiä selvittäneessä tutkimuksessa vanhimmat kuuluivat ”elämäntapaopiskelijoihin”, jotka kokevat opiskelun rentouttavana ja voimavaroja antavana sekä elinikäisen oppimisen elämän suolana. Oppisisällöt ovat heille tärkeämpiä kuin arvosanat ja kurssisuoritukset. (Jauhainen ym. 2003, 183.)

¹²⁸ Tilastokeskuksen aikuiskoulutus 2000 tutkimuksen mukaan aikuiskoulutukseen osallistuttiin eniten työhön tai ammattiin liittyvien syiden takia: vuonna 2000 lähes puolet työvoimasta opiskeli työhön tai ammattiin liittyen (Aikuiskoulutustutkimus 2000).

¹²⁹ Ideaalipreferenssi (”toiveala”) tarkoittaa yksilön toivealaa tai periaatteessa halutuinta opiskelupaikkaa, ideaalivaihtoehtoa. Reaalipreferenssi muodostuu puolestaan sen mukaan, mihin yksilö käytännön hakemistilanteessa tosiasiaassa suuntautuu. Opiskelijat eivät välttämättä preferoi ensisijaisesti opintoalaa, jolla opiskelevat. (Panhelainen & Malin 1983, 34–35, 79.)

koulutuksen merkityksen ja valinneet koulutuksen strategiaksi, jolla he pyrkivät varmistamaan kilpailukykyensä työmarkkinoilla parantamaan nykyistä tai tulevaisuuden työmarkkinatilannettaan.

Avoimen yliopiston kautta yliopistoon tähtäämisintressit voidaan jaotella kahteen luokkaan: ”koulutukseen pääsy” ja ”**yliopisto-opintoihin harjaannus**”. Avoimen yliopiston opinnoilla voi ikään kuin ”testata” yliopisto-opiskelua. Piesanen (1996, 105) tutkimuksessa opiskelijat ensin epäilivät omaa kyvykkyyttään – ja saatuaan opintojen suorittamisesta lisää itsevarmuutta päättivät jatkaa opintojaan. Myös esitutkimuksen haastattelujen perusteella voi todeta, että avoimen yliopiston opinnoissa pärjääminen tuo opiskelijalle itsevarmuutta ja itseluottamusta (Hyvärinen 2002). Kun opiskelija on ensin kokeillut avoimessa yliopistossa yliopisto-opiskelua, hän voi kokemustensa innoittamana tehdä päätöksen yliopisto-opiskelun aloittamisesta.

Avoimen yliopiston opintoja voidaan käyttää apuna valintakokeisiin valmistautumiseen tai lisäpisteiden hankkimiseen varsinaista yliopistoon hakeutumista varten (Piesanen 1995, 26). Valintakokeiden kautta valitut ovatkin yleensä suorittaneet paljon avoimen yliopiston opintoja. Kuitenkaan nämä syyt eivät olleet yhteydessä opiskelijoiden opintojen aloittamiseen, vaan **koulutukseen pääsyyn** liittyvistä muuttujista avoimen yliopiston väylän kautta pyrkiminen oli eniten yhteydessä opintojen aloittamiseen. Tämän tutkimuksen kannalta on kiinnostavaa, kuinka monella opiskelijalla avoimen yliopiston opintojen aloittamisen syynä oli avoimen yliopiston väylän kautta pyrkiminen. Tämän vuoksi tätä yksittäistä muuttujaa tarkastellaan lähemmin.

Yli puolet opiskelijoista ilmoitti, että avoimen yliopiston väylän kautta yliopisto-opiskelijaksi pyrkiminen vaikutti erittäin paljon (47,3 %) tai melko paljon (13 %) opiskelujen aloittamiseen.¹³⁰ Joka viidennellä opiskelijalla avoimen yliopiston väylän hyödyksi käyttäminen ei ollut yhteydessä avoimen yliopiston opiskelijaksi lähtöpäätökseen lainkaan. Avoimen yliopiston väylän kautta pyrkiminen on avoimen yliopiston opintojen aloittamisen syynä useammin nuorten opiskelijoiden keskuudessa – ja harvenee opiskelijan iän noustessa.¹³¹

Opiskelijat ilmoittivat avokohtiin myös monia **muita syitä** avoimessa yliopistossa opiskelunsa aloittamiselle. Ergonomiaan, kansanterveystieteeseen ja liikuntalääketieteeseen pääsee Kuopion yliopistoon opiskelemaan vain avoimessa yliopistossa suoritettujen opintojen perusteella, joten monet olivat aloittaneet avoimen yliopiston opintonsa päästäkseen lopulta opiskelemaan toivealaansa.

---

¹³⁰ Tämä on hiukan vastakkainen myöhemmin esitettävien tutkimustulosten kanssa, sillä vain 36 prosenttia opiskelijoista väitti yliopisto-opiskelijaksi siirtymishalun syntyneen ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista (ks. luku 6.2.1). Yksi syy tähän voi olla se, että opiskelija ei ole ollut ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista varma halustaan lähteä yliopistoon varsinaiseksi opiskelijaksi, vaan on aloittanut opinnot kokeillakseen kyvykkyyttään yliopisto-opintoihin. Vaikka opiskelija olisi opintoja aloittaessaan haaveillut avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon pyrkimisestä, hän on voinut tehdä lopullisen päätöksen vasta todettuaan pärjäävänsä yliopisto-opinnoissa.

¹³¹ Suurimmalla osalla (83 prosentilla) alle 25-vuotiaista opiskelijoista avoimen yliopiston väylä vaikutti erittäin paljon avoimien yliopisto-opintojen aloittamiseen – vastaavasti 55 vuotia täyttäneistä näin ei ollut kenenkään vastaajan kohdalla.

Elämäntilanteiden muutokset voivat ratkaista opiskelemaan lähdön, tai yksilö voi lähteä myös koulutuksen avulla hakemaan elämäntilanteeseensa muutosta (esimerkiksi lasten vartuttua). Myös erilaiset ei-normatiiviset tekijät eli odottamattomat elämäntapahtumat voivat ratkaista opiskelupäätöksen. Eräs tähän tutkimukseen osallistunut opiskelija oli esimerkiksi sairastunut ja joutunut siksi vaihtamaan ammattiaan ja sen takia aloittamaan opiskelun.

Monelle opiskelijalle avoimen yliopiston opiskelu soveltui hyvin elämäntilanteen takia, mistä kertovat seuraavat opiskelijoiden antamat vastaukset: *”mahdollisuus opiskella työn ohessa”*, *”henkireikä lasten hoidon lomassa”*, *”elämäntilanne”*, *”sopi elämäntilanteeseen”*, *”muuten olisi tullut välivuosi”*, *”sairasloma”*. Seuraavat opiskelijoiden vastaukset liittyvät taas vaihtelun saamiseen elämään: *”ottaa etäisyyttä normaalikuvioihin”*, *”aivoille haasteita”*, *”virkeänä pysyminen”*, *”haasteita elämään”*, *”opiskelulla selvisin henkisesti tasapainoisena”*.

Jotkut opiskelijat valitsivat avoimen yliopiston sen opintotarjonnan takia. Yksittäisten opiskelijoiden opiskelujen aloittamissyinä mainittiin seuraavia: *”esimiehen kannustus”*, *”halvin vaihtoehto ammattitaidon ylläpitämiseksi”*, *”ammattikorkeakoulussa opiskelu oli liian kevyttä ja halusin lisää haastetta”*, *”syventää tietojani”*. Opiskelijoiden itse ilmoittamat opintojen aloittamisen syyt olivat siis varsin moninaisia, mutta koska vastauksia antoivat yksittäiset opiskelijat, ei niitä luokiteltu omiksi muuttujiksi eivätkä ne siten ole mukana myöskään faktoroinnissa.

Osalla opiskelijoista oli siis opiskelun taustalla sisäinen motivaatio, mutta monella oli taustalla myös ulkoinen motivaatio. Moni antoikin opiskelulle välineellisen arvon: he aloittivat avoimen yliopiston opinnot hankkiakseen ammatillista pätevyyttä tai varmistaakseen yliopistoon pääsyn.

Taustatekijöiden yhteydet avoimen yliopiston opintojen aloittamiseen

Avoimen yliopiston opintojen aloittamiseen yhteydessä olevat taustatekijät saatiin selville keskiarvotesteillä ja varianssianalyyseillä.¹³² Analyysien perusteella avoimen yliopiston opiskelun aloittamissyöt olivat yhteydessä sekä sukupuoleen, ikään, aikaisempaan koulutukseen, aikaisempaan ammattiin että työmarkkina-asemaan¹³³.

---

¹³² T-testiä käytetään kahden ryhmän vertailuun. Tässä tutkimuksessa sukupuolten välisiä eroja selvitettiin t-testillä. Työmarkkina-asemien osalta käytettiin Mann-Whitneyn U-testiä, joka soveltuu kahden ryhmän välisten erojen vertailuun. T-testillä ei voida analysoida kolmi- tai useampikategorisia muuttujia keskenään. Silloin, kun ryhmittelevässä muuttujassa on enemmän kuin kaksi tasoa, on käytettävä varianssianalyysiä. (Tähtinen & Kaljonen 1998, 84, 86, 96.) Yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla voidaan tutkia, eroavatko keskiarvot toisistaan tutkitussa muuttujassa. Havaintoaineiston kokonaisvarianssi hajotetaan ryhmien sisäistä ja välistä varianssia kuvaavaan osaan. Niitä vertailemalla päätellään, kuuluvatko ryhmät samaan perusjoukkoon. Silloin kun vertailtavia ryhmiä on enemmän kuin kaksi, käytetään yhden ryhmittelevän tekijän tilanteessa yksisuuntaista varianssianalyysiä. (Nummenmaa ym. 1997, 78, 89.) Tässä tutkimuksessa riippuvana muuttujana olivat avoimen yliopiston opintojen aloittamissyöt kuvaavat faktoripistemäärämuuttujat ja ryhmittelevänä muuttujana ikäluokat -muuttuja sekä aikaisempi koulutus -muuttuja.

¹³³ Eri työmarkkina-asemia mittaaville muuttujille tehtiin t- ja Mann-Whitney U-testejä. Levenen F-testin perusteella analysoinnissa käytettiin kuitenkin Mann-Whitney U-testejä.

Taulukko 4. Taustatekijöiden yhteydet opiskelumotiiveihin.

Summamuuttujat	Syy vaikutti	Syy ei vaikuttanut
Ammatilliset syyt (F1)	naiset, säännöllisessä työssä toimivat, toimihenkilöt, varhaisaikuisuuden ja keski-ikä elämäntilannetta elävät	työttömät, kokopäiväopiskelijat, nuoret
Koulutukseen pääsy (F2)	työttömät, kokopäiväopiskelijat, alle 30-vuotiaat, yo-tutkinnon suorittaneet	säännöllisessä työssä toimivat, myöhäisen keski-ikä elämäntilannetta elävät
Yliopisto-opintoihin harjaannus (F3)	matalan peruskoulutuksen saaneet	korkeakoulututkinnon suorittaneet
Sisällön saaminen elämään (F4)	työttömät	säännöllisessä työssä toimivat, myöhäisen keski-ikä elämäntilannetta elävät

Taulukkoon valituilla $p < 0.05$ (ks. liite 3).

Ammatilliset syyt olivat opiskelusyynä aikuisilla ja työelämässä toimivilla, joita olikin suuri osa tähän kyselyyn vastanneista (Liite 3, taulukko 3 ja 5). Toimihenkilöillä ammatilliset syyt ovat vaikuttaneet opintojen aloittamiseen muita ammattiryhmiä enemmän (Liite 3, taulukko 10). Ammatilliset syyt –faktorille latautuneet muuttujat ovat yhteydessä myös opiskelijan aikaisemmin suorittamaan tutkintoon. Opistoasteen tutkinnon, ammattikorkeakoulututkinnon ja korkeakoulututkinnon suorittaneilla avoimen yliopiston opiskelumotiivina oli ollut selvästi useammin ammatillinen motiivi. (Liite 3, taulukko 7.) Siten voidaan todeta, että mitä korkeammin koulutettu yksilö on ja mitä korkeampi ammattiasema hänellä on, sitä enemmän ammatilliset syyt ovat yhteydessä opintojen aloittamiseen heidän tiedostaessaan pystyvänsä koulutuksen avulla mahdollisesti parantamaan työmahdollisuuksiaan.

Yllättäen tässä tutkimuksessa naiset ovat miehiä useammin lähteneet opiskelemaan avoimeen yliopistoon ammatillisten syiden perusteella (Liite 3, taulukko 6).¹³⁴ Nykyisin myös naiset ovat urasuuntautuneita, joten sukupuolten välisen ”perinteisen” tehtäväjaon – naiset kotona ja miehet työssä – voi sanoa alkaneen murentua ja naisten olevan yhä halukkaampia sijoittamaan ammatilliseen uraansa.¹³⁵

Koulutukseen pääsy näyttäisi olevan yhteydessä avoimen yliopiston opintojen aloittamiseen sitä enemmän, mitä nuorempi vastaaja on.¹³⁶ Koulutukseen pääsy oli opintojen motiivina erityisesti alle

¹³⁴ Työhön saatava hyöty on yleensä ollut opiskelun tarkoituksena miehillä naisia useammin – naisilla taas aikuiskoulutukseen osallistumisen tarkoitus on liittynyt useammin harrastukseen (Rinne ym. 1992, 63). Jauhaisen ja Alho-Malmelinin (2003, 46) tutkimuksessa avoimessa yliopistossa opiskelleet miehet sijoituivat uraistamisen ryhmään, joten heidänkin tutkimuksensa mukaan naiset osallistuvat suhteellisesti miehiä enemmän yleissivistäviin, harrastustavoitteisiin ja omaehtoisiiin opintoihin.

¹³⁵ Keitä ovat nämä naiset, jotka haluavat sijoittaa koulutukseen saadakseen siitä ammatillista hyötyä? Ensinnäkin ammatillisin syin avoimen yliopiston opintonsa aloittaneet naiset ovat useammin yli 30-vuotiaita eli jo mukana työelämässä. Ammatillisin syin opintonsa aloittaneet naiset eroavat myös opintoalojen suhteen, sillä ammattitaidon ylläpitämiseksi sekä ammatissa etenemisen takia opintonsa aloittaneiden naisten osuudet ovat suuremmat Kuopion ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston kuin Joensuun yliopiston opiskelijoiden joukossa. Teknisellä, kaupallisella ja lääketieteellisellä alalla naiset aloittavat siis avoimen yliopiston opintonsa miehiä useammin työelämän vaatimusten takia.

¹³⁶ Myöhäiseen keski-ikään kuuluvista suurimmalla osalla eivät muuhun koulutukseen pääsy –faktorille latautuneet muuttujat olleet vaikuttaneet lainkaan koulutukseen hakeutumiseen. Myös Kauppilan (2002) tutkimuksen mukaan ”sodan ja niukan koulutuksen

30-vuotiaiden¹³⁷ ja ylioppilastutkinnon suorittaneiden kohdalla. (Liite 3, taulukko 4 ja 8.) Ne, jotka ovat jossain opintojen vaiheessa keskittyneet ainoastaan opiskeluun, orientoituvat tulevaisuuteen ja ovat aloittaneet opintonsa parantaakseen mahdollisuuksiaan päästä koulutukseen. Eri työmarkkina-aseamista koulutukseen pääsy oli opiskelumotiivina kokopäiväopiskelijoilla¹³⁸ ja työttömällä (Liite 3, taulukko 1 ja 2).

Työttömät voivat aloittaa opiskelun myös saadakseen **sisältöä elämäänsä**. Myös muun muassa Piesasen (1996, 102) ja Nurmen (1995, 130) tutkimusten mukaan koulutus tuo työttömän elämään sisältöä.

Yliopisto-opintoihin harjaannus –faktorille latautuneet muuttajat olivat enemmän yhteydessä avoimen yliopiston opintojen aloittamiseen matalan peruskoulutuksen saaneilla opiskelijoilla. Omi- en rajojen kokeilu opinnoissa, sekä tuntuman saaminen yliopisto-opintoihin vaikuttivat avoimen yliopiston opiskelujen aloittamiseen eniten niillä opiskelijoilla, joilla oli pohjakoulutuksena pelkkä peruskoulu, ammatillinen tutkinto tai ei ollenkaan aikaisempaa tutkintoa. Yliopisto-opintoihin har- jaannus –faktorille latautuneet muuttajat olivat luonnollisesti vähiten yhteydessä korkeakoulutut- kinnon suorittaneiden opiskelijoiden opiskelumotiiveihin. (Liite 3, taulukko 9.) Näyttäisi, että ”al- haisemman” koulutuksellisen pääoman omaavilla opiskelijoilla ei ole välttämättä uskallusta siirtyä suoraan yliopistoon, vaan he käyttävät avoimen yliopiston opintoja kokeillakseen ”turvallisesti” yliopistotasoisissa opinnoissa pärjäämistä.

Avoimen yliopiston väylän kautta hakeudutaan yhtäältä perinteisen elämänkulun mallin mukai- sesti nuorena, jolloin nuori yhteiskunnallisen reproduktion mukaisesti ja perhetaustojen ohjatessa koulutukseen hakeutumista kokee yliopisto-opiskelun itselleen sopivaksi koulutusmuodoksi ja käyt- tää avoimen yliopiston väylää mahdollistaakseen yliopistoon pääsyä. Monet avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet aikuiset opiskelijat ovat taas alkaneet pohtia omaa elämäntilannettaan ja käyttävät avoimen yliopiston opintoja elämänkulkunsa muokkaamiseen. Avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisen syynä ei ole kuitenkaan välttämättä aina nuoren tietoinen koulutusvalinta tai ai- kuisen toive muokata elämänkulkua, vaan opiskelusyynä saattaa yksinkertaisesti olla oppimisen ilo tai tutkinnon suorittaminen ilman välineellisiä hyötytarkoituksia.

---

sukupolveen” kuuluvat opiskelijat ihannoivat koulutusta itsessään eivätkä näe koulutusta samalla tavoin välineenä kuin nuoremmat ikäluokat.

¹³⁷ Tässä on syytä mainita, että vaikka tutkimuksen tekohetkellä opiskelija kuuluisi varhaisaikuisuuden elämäntilanteeseen, hän on voinut avoimen yliopiston opintoja aloittaessaan kuulua nuoruuden elämäntilanteeseen. Siksi monessa avoimen yliopiston opintojen aloittamissyissä varhaisaikuisuuden nuorimman ikäryhmän (25–29-vuotiaiden) mielipiteet ovat hyvin samansuuntaisia nuoruuden elämäntilanteessa elävien mielipiteiden kanssa.

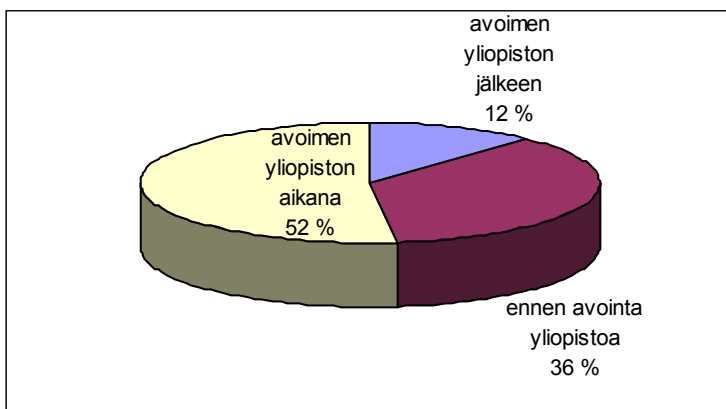
¹³⁸ Yksittäisistä muuttajista kokopäiväopiskelijoilla oli opiskelun aloittamisen syynä useimmiten avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon pyrkiminen ($p=0.005$).

6.2. Ajatus formaaliin koulutukseen hakeutumisesta

Monet opiskelijat aloittivat avoimen yliopiston opinnot päästäkseen yliopistoon. Joillekin opiskelijoille yliopistoon siirtymishalu syntyi kuitenkin vasta opintojen aikana. Yksilöiden valinnat eivät olekaan aina välttämättä tietoisia ratkaisuja, vaan ne tapahtuvat ikään kuin ”pikkuhiljaa ajautumalla” eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Joillakin opiskelijoilla ammattisuunnitelmat ovat voineet selkiytyä vasta avoimessa yliopistossa opiskeltaessa. Joskus opiskelijoiden itseluottamus voi kasvaa opintojen aikana, mikä voi aiheuttaa opiskelutavoitteiden asettamisen korkeammalle. Huomatessaan kykynsä ja saadessaan opintoja suoritetuiksi opiskelijoilla voi herätä halu tutkinnon suorittamiseen. (Hyvärinen 2002.) Tutkinnon avulla voi osoittaa oman pätevyytensä meritokraattisen yhteiskunnan työmarkkinoilla (esim. Antikainen ym. 2000b, 131) paremmin kuin yksittäisten opintojen avulla. Halutessaan tutkinnon opiskelijan on siirryttävä yliopistoon. Seuraavaksi tarkastellaan milloin ja miksi opiskelijat päättivät hakeutua yliopistoon sekä miksi he siirtyivät yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta.

6.2.1. Yliopisto-opiskelijaksi siirtymishalun syntyminen

Aluksi tarkastellaan sitä, missä vaiheessa opiskelijoille syntyi halu saavuttaa opiskelustaan tutkinto. Kuviossa 10 esitetään, milloin opiskelijat päättivät siirtyä yliopisto-opiskelijaksi.

Kuvio 10. Yliopisto-opiskelijaksi siirtymishalun syntyminen.

Yli puolella opiskelijoista avoimen yliopiston väylän kautta pyrkimisajatus syntyi vasta avoimen yliopiston opintojen aikana, ja 12 prosenttia vastaajista päätti hakeutua yliopisto-opiskelijaksi vasta avoimen yliopiston opintojen loppumisen jälkeen. Myös Piesasen (2002, 116) tutkimuksessa melkein 40 prosentilla opiskelijoista tutkintotavoitteisuus oli syntynyt avoimen yliopiston opintojen aikana. Eräs opiskelija kommentoikin, että ”avoin väylä antaa hyvät valmiudet yliopisto-

opiskeluun. *Moni menee uteliaisuudesta avoimeen ilman tavoitteita, suorittaa kurssin sieltä ja täältä. Myöhemmin saattaa vasta herätä kiinnostus yliopisto-opintoihin.*” (211)

Vain noin kolmasosa opiskelijoista oli päättänyt hakeutua yliopisto-opiskelijaksi jo ennen opintojen aloittamista. He ovat siis rakentaneet koulutuspolkuaan käyttämällä avoimen yliopiston väylää tietoisesti hyväksi. He ovat ehkä hakeneet ennen avoimen yliopiston opintojaan yliopisto-opiskelijoiksi ja valintakokeissa epäonnistuttuaan päättäneet keksiä vaihtoehtoisen ratkaisun. Seuraavaksi tarkastellaan, keitä nämä tietoisesti koulutuspolkuaan rakentavat opiskelijat ovat.

Miehet ja kokopäiväopiskelijat käyttävät avoimen yliopiston väylää tavoitteellisemmin ”välineenä” yliopistoon pääsemiseksi, sillä heidän yliopistoon siirtymishalu syntyy useimmiten jo ennen avoimen yliopiston opintoja (Liite 4, taulukko 1 ja 4).¹³⁹ Myös mitä nuorempi opiskelija ja mitä korkeampi opiskelijan isän ammattiasema on, sitä useammin opiskelija on tehnyt päätöksen yliopistoon hakeutumisestaan jo ennen avoimen yliopiston opintoja (Liite 4, taulukko 2 ja 5).

Naiset ja säännöllisessä työssä toimineet ovat tehneet päätöksen yliopistoon opiskelemaan lähtemisestä vasta avoimessa yliopistossa opiskellessaan (Liite 4, taulukko 1 ja 3). Opiskelijan iän noustessa päätös yliopistoon hakeutumisesta syntyy yleensä vasta avoimessa yliopistossa opiskelun aikana tai sen jälkeen (Liite 4, taulukko 2).

Valintakokeisiin osallistuminen

Useat, jotka ovat jo ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista halunneet yliopisto-opiskelijaksi, ovat voineet osallistua myös yliopistojen varsinaisiin valintakokeisiin. Tämän vuoksi seuraavassa tarkastellaan opiskelijoiden yliopistojen valintakokeisiin osallistumista.

Taulukko 5. Opiskelijoiden valintakokeisiin osallistumiskerrat.

	N	Prosenttia	Prosenttia vastanneista
ei osallistunut	155	62,5	63,0
osallistunut kerran	43	17,3	17,5
2 kertaa	28	11,3	11,4
3 kertaa	13	5,2	5,3
4 kertaa	3	1,2	1,2
5 kertaa	3	1,2	1,2
7 kertaa	1	0,4	0,4
Yhteensä	246	99,2	100,0
Puuttavia	2	0,8	
Yhteensä	248	100,0	

¹³⁹ Työttömänä olemisen ja yliopistoon siirtymispäätöksen ajankohdalla ei ollut merkittävää tilastollista yhteyttä. Avoimen yliopiston opintojen aikana jossain vaiheessa työttömänä olleista reilu puolet oli päättänyt yliopisto-opiskelijaksi hakeutumisestaan jo ennen avoimen yliopiston opintojaan, joten heidän voidaan katsoa aloittaneen opiskelun parantaakseen mahdollisuuksiaan siirtyä työttömäksi opiskelijaksi.

Kysymykseen vastanneista 37 prosenttia on osallistunut valintakokeisiin kerran tai useammin; sen sijaan 63 prosenttia vastanneista ei ole osallistunut yliopistojen valintakokeisiin lainkaan. Vastanneiden joukossa on myös ”sitkeitä yrittäjiä”, sillä parhaimmillaan opiskelija kertoi käyneensä valintakokeissa jopa seitsemän kertaa.¹⁴⁰

Valintakokeisiin osallistuneilla yliopistoon siirtymishalu on ollut useimmiten (54,9 prosentilla) selvillä jo ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista, kun taas valintakokeisiin osallistumattomilla yliopistoon siirtymispäätös syntyi useimmiten (60 prosentilla) vasta avoimessa yliopistossa opiskelun aikana (ks. liite 5). Jo avoimessa yliopistossa opiskelleet ovat osallistuneet harvemmin valintakokeisiin, sillä heillä voi olla mahdollisuus siirtyä ilman valintakokeisiin osallistumistakin yliopisto-opiskelijaksi.¹⁴¹

Valintakokeisiin osallistumisella ja iällä on selvä tilastollinen yhteys, sillä mitä vanhempi opiskelija on, sitä todennäköisemmin hän ei ole osallistunut valintakokeisiin ($p < 0.001$). Nuoremmille opiskelijoille avoimen yliopiston väylä on siten useimmiten vaihtoehto vasta, jos he eivät ole onnistuneet valintakokeissa. Vanhemmat opiskelijat puolestaan eivät ole edes yrittäneet ensin valintakokeiden kautta vaan ovat siirtyneet suoraan avoimen yliopiston opiskelijoiksi.¹⁴²

Edellisistä opinnoista kuluneella ajalla ja valintakokeisiin osallistumisella on selvä tilastollinen yhteys (ks. liite 6). Mitä pidempi aika opiskelijan opinnoista on kulunut, sitä todennäköisemmin hän ei ole osallistunut yliopistojen valintakokeisiin ($p = 0.01$). Opiskelijoilla, joilla on vierähtänyt pitkä aika edellisistä opinnoista, ei ole välttämättä uskallusta osallistua yliopistojen valintakokeisiin, sillä heillä ei välttämättä ole valintakokeiden lukemiseen tarvittavaa itseohjautuvuutta ja opiskelurutiinia. Mikäli opiskelijalla on kulunut pitkä aika edellisistä opinnoista, on hänen vaikeampi aloittaa opintoja uudelleen. Siten avoimen yliopiston väylän voi sanoa tarjoavan vaihtoehdon sellaisille, joilla on edellisistä opinnoista kulunut pitkä aika ja joilla avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyminen tuntuu ehkä vähemmän ”pelottavalta”.

Kokoavasti voi todeta, että ne opiskelijat, joilla yliopistoon siirtymissyö on ollut selvillä jo ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista, ovat olleet useammin miehiä, nuoria ja jo valintakokeisiin osallistuneita. Nämä opiskelijat ovat avoimen yliopiston opintojen aikana keskittyneet useimmiten pelkästään opiskeluun, ja heidän isiensä ammattiasema on ollut suhteellisen korkea. Miksi

---

¹⁴⁰ Kyselylomakkeen kysymyksessä ei eritelty sitä, ovatko opiskelijat osallistuneet sen oppiaineen valintakokeisiin, jota opiskelevat yliopistossa, vai johonkin muuhun oppiaineeseen. Myöskään sitä ei eritelty, mihin yliopistoon opiskelijat ovat valintakokeissa hakenneet.

¹⁴¹ Yksi selitys sille, miksi jo avoimen yliopiston opintoja suorittaneet ovat halunneet osallistua valintakokeisiin, on siinä, että nämä opiskelijat ovat saattaneet yrittää päästä opiskelemaan toista pääainetta tai he eivät mahdollisesti ole jonain vuonna päässeet avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon, koska heillä ei ole ollut tarpeeksi suoritettuja opintoviikkoja. Avoimessa yliopistossa opiskelleiden joukossa voi olla niitäkin, jotka haluavat osallistua valintakokeisiin, vaikka voisivat päästä yliopistoon myös avoimen yliopiston väylän kautta.

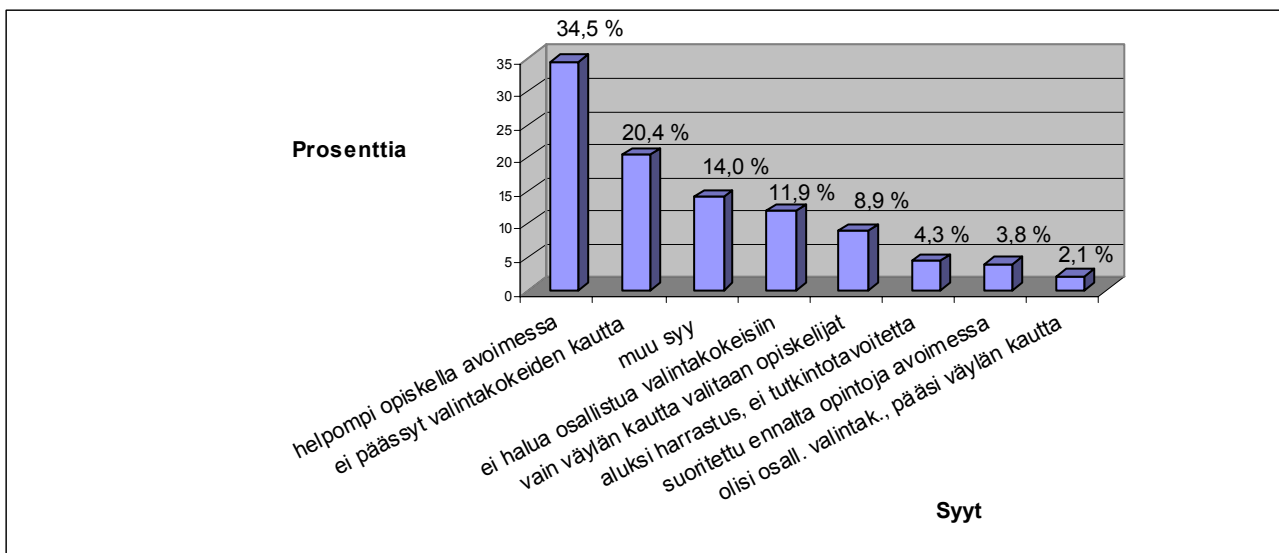
¹⁴² Tämä tukee Piesasen (1999a, 66) tutkimustuloksia, joiden mukaan yliopisto-opiskelijaksi haluava nuori pyrkii yliopistoon ensisijaisesti normaalien valintamenettelyjen kautta ja vasta toissijaisesti avoimen yliopiston väylän kautta. Vanhemmilla opiskelijoilla puolestaan mahdollisuudet päästä yliopistoon ovat realistisemmat avoimen yliopiston väylän kautta.

opiskelijat sitten ovat siirtyneet yliopisto-opiskelijaksi avoimen yliopiston väylän kautta eivätkä valintakokeiden kautta?

6.2.2. Avoimen yliopiston väylän valinnan syyt

Kysyttäessä syitä avoimen yliopiston väylän valintaan opiskelijoilla oli valittavanaan kyselylomakkeessa kolme valmiista vastausvaihtoehtoa: ei päässyt normaalien valintakokeiden kautta, oli helpompi suorittaa perusopintoja avoimen yliopiston puolella tai ei halunnut osallistua yliopiston valintakokeisiin. Nämä tekijät osoittautuivatkin opiskelijoiden tärkeimmiksi syiksi avoimen yliopiston väylän valintaan – tosin tähän on voinut vaikuttaa myös se, että niitä tarjottiin valmiiksi vastausvaihtoehtoiksi. Kuitenkin melkein kolmannes oli maininnut jonkin ”muun syyn”, minkä vuoksi näistä vastauksista muodostettiin uusia syyluokkia. Opiskelijoiden itse antamien syiden perusteella muodostetuiksi luokiksi tulivat seuraavat: 1) opiskelijat valitaan vain väylän kautta (joihinkin Kuopion oppiaineisiin), 2) suoritettu avoimessa yliopistossa jo niin paljon opintoja, 3) opiskelu ollut aluksi pelkkä harrastus ja muuttunut vasta myöhemmin tutkintotavoitteiseksi, 4) olisi hakenut valintakokeissa mutta pääsi ennen valintakokeita avoimen yliopiston väylän kautta ja 5) yliopistoon siirtymishalu syntyi avoimen yliopiston opintojen jälkeen.

Kuvio 11. Avoimen yliopiston väylän valitsemisperuste.

Kuviossa 11 esitetyistä syistä kolme ensimmäistä oli kyselylomakkeessa valmiina vastausvaihtoehtoina ja muut ryhmät muodostettiin opiskelijoiden antamien vastausten perusteella. Kolmannes vastaajista (ja melkein puolet 30 vuotta täyttäneistä) oli sitä mieltä, että avoimessa yliopistossa opiskelu

oli helpompaa sen hetkisen elämäntilanteen takia: opiskelijat olivat useimmiten joko työelämässä, äitiyslomalla tai kotona lapsia hoitamassa. Avoimessa yliopistossa voi edetä omaan tahtiinsa ja suorittaa opintoja vaikka etäopiskeluna.¹⁴³ Yliopistoon siirtyminen valintakokeiden kautta tarkoittaa usein sitä, että opiskelujen alettua työnteko on usein jätettävä. Siksi eräskin vastaaja perusteli avoimen yliopiston väylänsä valintaa seuraavasti: ”*En halunnut menettää työpaikkaa, opiskelu työn ohella avoimessa helpompaa.*”

Viidesosa kaikista vastanneista (ja 41,5 % alle 30-vuotiaista) siirtyi yliopisto-opiskelijoiksi avoimen yliopiston väylän kautta koska ei ollut päässyt yliopisto-opiskelijaksi valintakokeiden kautta. Noin reilu kymmenes ei halunnut osallistua yliopistojen valintakokeisiin. Monet vastaajat pitivät avoimen yliopiston väylää valintakokeita parempana vaihtoehtona. Perusteluina käytettiin esimerkiksi sitä, että valintakokeissa opiskelija voi jännittää koetilannetta niin paljon, että ei pystyisi pääsemään yliopistoon pelkkien valintakokeiden kautta. Monet vastaajat kokivat, että pitempi opiskeluaika avoimessa yliopistossa paljastaa paremmin motivoituneet opiskelijat.

Hieno väylä pääsykoepelkoisille ja työssäkäyville, ei ole paineita opintojen suorittamisesta tiettyssä tahdissa” (83).

Usein yliopistojen pääsykokeet ovat ”lottoamista” monivalintatehtävineen. Avoin väylä valmistaa jo yliopistoon ja uskon, että sitä kautta tulee paljon motivoituneempia opiskelijoita kuin ”typerien” valintakokeiden kautta. (98)

Avoimen väylää voisi mielestäni lisätä ja kehittää. Pääsykokeet eivät saa olla ainoa väylä! Pääsykokeet yhä edelleen mittaavat lähinnä ulkoa opettelemisen taitoa, kun taas vuosien avoimen opinnot kertovat motivaatiosta ja kypsyydestä opiskeluun! (112)

Mikäli opiskelija ei ole osallistunut kesällä valintakokeeseen, hänen täytyy (halutessaan päästä pääsykokeiden kautta yliopisto-opiskelijaksi) odottaa vuosi seuraavien valintakokeiden järjestämistä. Joskus myös sattuma voi vaikuttaa siten, että opiskelija ei pääsekään valintakokeeseen, kuten eräästä vastauksesta ilmenee: ”*Sen kerran kun olin hakenut olin pääsykoepäivänä sairaalassa käsi katkenneena.*”

Monet opiskelijat olivat suorittaneet jo niin paljon opintoja avoimessa yliopistossa, että avoimen yliopiston väylän kautta siirtyminen oli helpompaa kuin valintakokeisiin osallistuminen. Harrastus-

---

¹⁴³ Nurmenkin (1995, 137) tutkimien aikuisopiskelijoiden opiskelun mahdollisti usein osa-aikaopiskelu työn ohessa. Perhe- ja taloudellisten syiden takia etä- ja osa-aikaopiskelun mahdollisuus on aikuisille tärkeää (ks. Rinkinen & Savolainen 2000, 83–84).

pohjalta opintonsa aloittaneet saattoivat siirtyä yliopistoon ikään kuin itsestään ajautumalla huomattuaan helpon siirtymismahdollisuuden.

Alun perin ei tarkoitus suorittaa tutkintoa. Opintoviikkojen kerryttyä luonnollisin väylä.

Suoritin erillisiä arvosanoja tukemaan opetustyötäni, kunnes huomasin, että opintoja on niin paljon, että kannattaa tehdä koko tutkinto.

Muu syy –vaihtoehtoon tuli opiskelijoilta myös muita vastauksia, joista moni koski edeltävän koulutuksen puutetta. Viisi opiskelijaa ilmoitti valinneensa avoimen yliopiston väylän edeltävän koulutuksensa takia. Ylioppilastutkinnon puuttuminen oli vaikeuttanut vastanneiden mielestä yliopistoon hakeutumista.

*Avoin väylä lisää tasa-arvoa. Hyvällä yo-todistuksellakaan ei välttämättä pääse opiskelemaan halua-
maansa alaa. Pääsykoejärjestelmä on ahdistava. Kaikilla pitäisi olla oikeus opiskella (myös todelli-
suudessa). (151)*

Kaikilla ei ole uskallusta hakea suoraan yliopistoon, vaan he haluavat kokeilla ensin avoimessa yliopistossa omaa yliopisto-opinnoissa selviytymistään. Avoimen yliopiston väylän valinta suoraan yliopisto-opiskelijaksi siirtymisen sijasta voi tapahtua myös taloudellisista syistä. Yliopistossa opiskellessaan opiskelija ei ole oikeutettu muuhun kuin opintotukeen. Eräs opiskelija ilmoitti, että hän ei halunnut varsinaiseksi yliopisto-opiskelijaksi, koska opintotuki on työttömyyskorvausta pienempi ja hänen oli taloudellisesti kannattavampaa opiskella avoimessa yliopistossa työttömyyskorvauksella. Avoimessa yliopistossa opiskeltaessa ei ole kuitenkaan oikeutettu työttömyyskorvaukseen, jos opintoja tulee tietty määrä tietyssä ajassa. Eräs opiskelija halusi lykätä varsinaiseksi yliopisto-opiskelijaksi siirtymistä siksi, koska varsinaisena yliopisto-opiskelijana opiskelu tuntui hänen mielestään stressaavammalta kuin harrastusluonteisemmassa avoimen yliopiston opiskelussa, jossa opiskelija pystyy melko itsenäisesti määräämään opintojensa etenemistä.

Työmarkkina-asetella ja avoimen yliopiston väylän valinnan syyllä on yhteyttä. Työelämässä¹⁴⁴ tai kotiäitinä olevat¹⁴⁵ olivat useimmiten valinneet avoimen yliopiston väylän siksi, että sen kautta opiskelu on heidän elämäntilanteessaan yliopisto-opiskelua helpompaa. Kokopäiväopiskeli-

---

¹⁴⁴ Melkein puolet (45,5 %) avoimen yliopiston opintojensa aikaan säännöllisessä työssä toimineista oli valinnut avoimen yliopiston väylän siksi, että avoimessa yliopistossa opiskelu oli työnteon ohella helpompaa kuin varsinaisena opiskelijana oleminen.

¹⁴⁵ Äitiyslomalla tai kotona lapsia hoitaneet olivat kaikki naispuolisia, ja heistä puolet oli valinnut avoimen yliopiston väylän siksi, että heistä oli helpompaa opiskella avoimessa kuin varsinaisessa yliopistossa.

jat¹⁴⁶ ja työttömät¹⁴⁷ olivat useimmiten valinneet avoimen yliopiston väylän epäonnistuttuaan valintakokeissa.

Miksi opiskelijat halusivat yliopistoon? Monet formaaliin koulutukseen liittyvät asiat, kuten tutkinnon suorittamismahdollisuus, maksuttomuus, virallisesti opiskelijaksi luokittelu ja sen kautta saatavat opiskelijaetuedet sekä formaalin koulutuksen suurempi arvostus ovat vaikuttaneet siihen, että opiskelija on halunnut siirtyä aikuiskoulutuksesta formaaliin koulutukseen. Opiskelija voi olla täysin tyytyväinen avoimen yliopiston puolella saatavaan opetukseen ja opiskeluun, mutta hänen yliopistoon siirtymishaluunsa saattaa vaikuttaa esimerkiksi, että avoimessa yliopistossa ei voi suorittaa tutkintoa tai että opiskelija on tukijärjestelmien ulkopuolella sekä joutuu maksamaan opinnoistaan. (ks. Hyvärinen 2003a; mt. 2005)

Avoimen yliopiston väylän valinta ja yliopistoon siirtyminen ovat tähän tutkimukseen osallistuneilla tapahtuneet eri syistä. Koulutusyhteiskunnassa yksilöt voivat pyrkiä suunnittelemaan elämänsä pitkälle eteenpäin ja he voivat tehdä valintojaan päästäkseen tavoitteisiinsa, mutta kaikilla ei ole tarkkoja suunnitelmia ja valinnat voivat syntyä eri tekijöiden vaikutuksesta.

Tämän tutkimuksen opiskelijoiden joukossa oli paljon ”tietäjiä” (ks. Piesanen 2001, 172), jotka käyttivät avointa yliopistoa välineenä yliopistoon päästäkseen. Useat opiskelijat olivat hakeneet yliopistoon ja kun he eivät olleet päässeet sisään, he valitsivat avoimen yliopiston opinnot päästäkseen yliopistoon niiden kautta. Kaikilla avoimen yliopiston väylän valinta ei kuitenkaan ollut niin tietoisista vaan lähinnä eri syistä johtuvaa ”ajautumista”. Myös Niemi-Väkeväisen (1998, 55) tutkimuksessa opiskelijoiden koulutukseen päättymisen taustan muodosti jatkumo, jonka ääripäinä olivat hyvin tietoisesti valmisteltu valinta ja toisessa päässä ”ajautuminen”. Olivatpa opiskelijat edenneet yliopistoon suunnitellusti tai ”ajautumalla”, ovat kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet kuitenkin lopulta päätyneet yliopisto-opiskelijoiksi.

---

¹⁴⁶ Kokopäiväopiskelijana ainakin osan avoimen yliopiston opiskeluajastaan olleista suuri osa oli valinnut avoimen yliopiston väylän valintakokeissa epäonnistumisen takia (32,8 %). He ovat usein olleet melko määrätietoisia, sillä valintakokeissa epäonnistumisen jälkeen he ovat omistautuneet pelkästään opiskelulle. Näin ollen he ovat mieltäneet koulutuspolulla etenemisen tärkeäksi. Tosin syynä opiskeluun keskittymiseen voi olla myös se, että opiskelijoilla ei ehkä ole ollut mahdollisuutta olla työelämässä ja he ovat siis valinneet koulutuspolun muiden vaihtoehtojen ollessa poissuljettuja.

¹⁴⁷ Työttöminä jossain vaiheessa avoimen yliopiston opintojen aikana olevien tärkein syy avoimen yliopiston väylän valinnalle oli valintakokeissa epäonnistuminen (42,9 %).

7. YLIOPISTOON SIIRTYMINEN

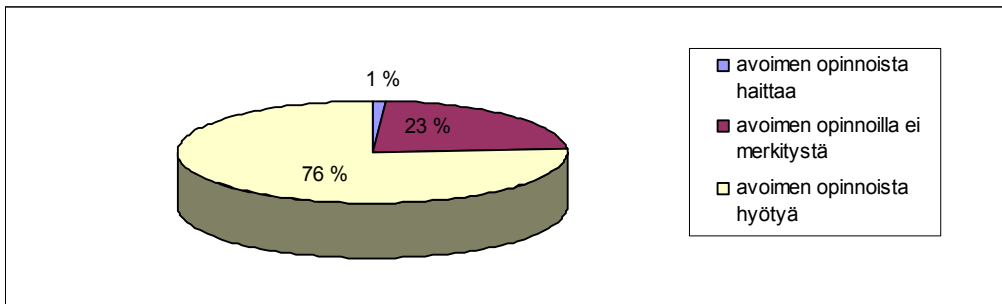
Opintojen aloittaminen yliopistossa on elämänkulun siirtymä, jossa vaaditaan elämänhallintaa, koska opiskelun aloittamiseen liittyy paljon epävarmuutta aiheuttavia asioita. Opintojen aloittamiseen liittyvät esimerkiksi muutto opiskelupaikkakunnalle, opiskelijaelämän aloittaminen ja tämän myötä myös ajankäytön muuttaminen – elämästä täytyy alkaa löytää aikaa opiskelulle. Käytännön uusia asioita ovat esimerkiksi uudet rakennukset, opettajat, tenttiin ilmoittautumiset ja esseet. Yliopistomaailmaan liittyy myös paljon uusia käsitteitä, kuten luennot, seminaarit, harjoitukset, opintoviikot ja sivuaineet, jotka voivat olla yliopistomaailman ulkopuolisille täysin vieraita. (Tiilikainen 2000, 7, 8, 19, 69.) Avoimen yliopiston kautta yliopistoon siirryttäessä opiskelijalla on mahdollisuus tehdä yliopisto-opiskeluun eräänlainen ”pehmeä lasku”, sillä hän on voinut jo etukäteen tutustua osaan uusista opiskelijaelämään liittyvistä asioista ja perehtyä sekä yliopiston kulttuuriseen, sosiaaliseen että fyysiseen ympäristöön.

Opintojen aloittaminen yliopistossa voi olla erilaista eri ikäisille. Nuoruuden elämänvaiheeseen liittyy useita erilaisia elämänmuutoksia kaikilla elämänalueilla, niin taloudellisessa tilanteessa, asumisessa, sosiaalisissa suhteissa kuin harrastuksissakin. (Tiilikainen 2000, 39, 99.) Peruskoulutuksen jälkeen nuoren on tehtävä valinta opiskelun jatkamisen ja työelämään suoraan siirtymisen välillä. Nuoruuden elämänvaiheeseen kuuluvatkin yleensä opiskelu ja ammatinvalinta. Nuoruuden elämänvaiheessa muutos on siis jotain ”normaalia”, asiaankuuluvaa.

Aikuisuuden elämänvaiheessa opiskelunsa aloittavilla elämäntilanne on useimmiten vakiintuneempi, minkä takia opiskelemaan lähtö ja opiskelemaan siirtymiseen liittyvät muutokset voivat tuottaa ongelmia. Opintojen aloittaminen aikuisiässä tuo elämään muutoksen, joka voi vaikuttaa huomattavasti aikaisemmin vakiintuneeseen elämään.¹⁴⁸ Esimerkiksi opintotuella eläminen voi tuntua aikuisesta vaikealta, jos aikuinen opiskelija on jo tottunut parempaan elintasoon kuin mihin opintotuki antaa mahdollisuuden. Työelämän jälkeen opiskelurytmiin ja muihin opiskeluun liittyviin asioihin tottuminen on vaikeampaa kuin nuorella, joka voi jatkaa opiskelua suoraan toisen koulutuksen jälkeen. Aikuisiällä opintonsa aloittaneilla on myös korkeampi kynnys lähteä opiskelemaan kuin nuorilla, joiden opiskelutaidot eivät vielä ole päässeet unohtumaan. Elämänvaiheella voikin olla paljon merkitystä koulutuspolulla etenemiseen ja yliopistoon siirtymiseen. Tässä luvussa esitellään avoimen yliopiston kautta kulkevan koulutuspolun valitsemisen etuja ja ongelmia.

---

¹⁴⁸ Aikuinen voi myös tarkoituksellisesti etsiä muutosta elämäänsä. Joskus aikuisuudessakin opiskelu voi olla varteenotettavin vaihtoehto, jos esimerkiksi ilman opiskelua olisi edessä pitkä työttömyys ja opiskelun avulla olisi mahdollista parantaa tulevaisuuden työllistymismahdollisuuksia. (Mäkinen 2001, 100; Nurmi 1995, 130.)

Kuvio 12. Avoimen yliopiston opintojen merkitys yliopisto-opinnoille.¹⁴⁹

Kolme neljäsosaa vastaajista oli sitä mieltä, että avoimen yliopiston opinnoista on ollut hyötyä yliopisto-opinnoille. Jopa 62,5 prosenttia opiskelijoista koki aikaisemmista opinnoista olleen paljon hyötyä. Vain muutaman opiskelijan mielestä avoimen yliopiston opinnoista on ollut haittaa yliopisto-opinnoille. Avoimen yliopiston kautta yliopistoon siirtymisestä voi siis sanoa olevan yleisimmin opiskelijoille hyötyä. (vrt. Hurri 2003.)

Mahdollisia haittoja ja hyötyjä selvitettiin kyselylomakkeessa vain avokysymyksillä, joten tässä luvussa esiteltävät asiat ovat opiskelijoiden vastauksista koottuja eivätkä tutkijan etukäteen luokittelemia.¹⁵⁰ Liitteeseen 8 on valittu esitettäväksi aineistolainauksista ne, jotka kuvaavat parhaiten opiskelijoiden erilaisia kokemuksia.¹⁵¹

7.1. Mitä ongelmia avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisessä on ollut?

Erään opiskelijan sanoin avoimen yliopiston väylän kautta siirtyminen on ”oiva mahdollisuus, vaikkakin tie on pitkä ja kivinen”. Avoimen yliopiston väylän kautta opiskellessaan joutuu opiskelemaan ja tekemään kovasti töitä sekä ehkä luopumaankin joistain asioista. Opiskelijat ovat kuitenkin olleet valmiita tekemään uhrauksia mahdollistaakseen opiskelunsa. Vaikka elinikäisen oppimisen yhteydessä puhutaankin usein oppimisen ilosta, voi oppiminen olla käytännössä puurtamista ja ”totista työtä” (Tuomisto 2003, 64). Elinikäisen oppimisen mahdollistuminen ja tutkinnon tavoittelu koulutuksen kautta vaatiikin yksilöltä monenlaisia uhrauksia. Tässä luvussa tarkastellaan, mitä ongelmia avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisessä on ollut.¹⁵²

¹⁴⁹ Opiskelijoilla oli valittavana viisi vaihtoehtoa: paljon haittaa, vähän haittaa, ei merkitystä, vähän hyötyä, paljon hyötyä. Näistä vaihtoehdot ”paljon haittaa” ja ”vähän haittaa” yhdistettiin haittaa –vaihtoehdoksi ja ”vähän hyötyä” sekä ”paljon hyötyä” yhdistettiin hyötyä -vaihtoehdoksi.

¹⁵⁰ Ongelmana näiden tietojen suhteen onkin opiskelijoiden kokemien asioiden yleisyys, sillä avokysymyksillä ei voi saada tietoa siitä, ovatko muut opiskelijat kokeneet samoja asioita. Voi kuitenkin olettaa, että mikäli monet opiskelijat ovat avovastauksessaan ilmaisseet saman asian, se saattaisi olla yleinen muidenkin opiskelijoiden keskuudessa.

¹⁵¹ Lisää opiskelijoiden mielipiteitä avoimen yliopiston väylän kautta siirtymiskokemuksista esitellään ”Avoimen yliopiston väylän kautta Itä-Suomen yliopistoon...” -tutkimusraportissa (Hyvärinen 2003a; Hyvärinen 2005).

¹⁵² Sama opiskelija oli saattanut vastata sekä avoimen yliopiston opintojen hyötyä että haittaa kartoittavaan avokysymykseen. Melkein kaikki olivat kirjoittaneet vastauksen hyötyä kartoittavaan kysymykseen, kun taas haittoja kartoittavaan kysymykseen vastasi

Yleisimmät vastaajien ilmoittamat opiskelua vaikeuttavat tekijät olivat muiden elämänpolkujen yhteen sovittaminen, opintojen rahoitus, yliopistoon hakeutumiseen ja siirtymiseen liittyvät ongelmat, avoimessa ja varsinaisessa yliopistossa opiskelun erot, yliopisto-opiskelijoihin integroitumiseen liittyvät ongelmat sekä opiskeluun liittyvät käytännön asiat.

Elämänpolkujen yhteensovittamisen ongelma

Aikuisten opiskelijoiden elämäkokonaisuus rakentuu usein erilaiseksi kuin nuorilla, sillä he ovat usein mukana työelämässä sekä perheellisiä. Eri elämänaalueet eivät välttämättä tue opiskelua vaan vaativat erilaisia joustavia järjestelyjä opiskelun mahdollistumiseksi. (Moore 2003, 124, 129.)

Tämänkin tutkimuksen opiskelijoiden vastauksista oli havaittavissa, että opiskelijoiden muilla elämänpoluilla oli paljon yhteyttä avoimessa yliopistossa opiskeluun¹⁵³ ja opintojen etenemiseen yliopistossa. Koska suuri osa vastaajista oli aikuisia, oli varsinkin työelämän polulla paljon yhteyttä koulutuspolun muotoutumiseen.

Jopa noin joka kuudennen kyselyyn vastanneen opiskelijan mielestä **työn ja opiskelun yhteensovittaminen** tuotti ongelmia sekä avoimessa yliopistossa että yliopistossa opiskeltaessa. Vaikka työnantaja suhtautuisikin opiskeluun myönteisesti, opiskelulle on hankala käytännössä löytää aikaa ja työelämän polku vaikuttaa koulutuspolun kulkemiseen näin ollen ainakin vähentämällä opiskeluun käytettävissä olevaa aikaa. Koulutuspolku puolestaan vaikuttaa työelämän polkuun esimerkiksi silloin, jos opiskelija lopettaa työelämän polulla kulkemisen tai jatkaa vain osittain työelämän polulla kulkemista opiskelun aikana.

Työelämän polun lisäksi myös muut elämänpolut vaikuttavat koulutuspolkujen muotoutumiseen. Työssäkäynti opiskelun ohella on raskasta, mutta vielä raskaampaa arki on silloin, kun opiskelijan on otettava työelämän lisäksi **huomioon** myös **oma perheensä** ja sen vaatimukset.¹⁵⁴

Monella opiskelijalla oli kotipaikkakunnallaan työ ja/tai perhe, minkä takia he eivät olleet halukkaita siirtymään opiskelupaikkakunnalle. Yliopistoon siirryttyään opiskelijalle voikin tuottaa ongelmia se, että hän ei välttämättä pystykään enää suorittamaan opintojaan etäopiskeluna omalla ko-

---

vain parikymmentä (yksi prosentti). Tähän lukuun on yhdistetty opiskelijoiden kolmeen eri avokysymykseen antamia vastauksia, koska kaikissa tuli esille samoja opiskelijoiden kokemia ongelmia. Avokysymyksissä tiedusteltiin yliopistoon siirtymisen vaikeuksia, yliopisto-opiskelun ongelmia sekä avoimen yliopiston opinnoista seuranneita haittoja yliopisto-opiskelulle.

¹⁵³ Muiden elämänpolkujen vaikutuksen voi havaita avoimessa yliopistossa opiskeluun käytetyistä vuosista. Eräs opiskelija ilmoitti opiskelleensa yliopisto-opintoja jopa 30 vuotta ennen varsinaiseksi yliopisto-opiskelijaksi pääsyä. Keskimäärin opiskelijat olivat opiskelleet noin kolme vuotta avoimen yliopiston puolella. Yli puolet opiskelijoista oli opiskellut avoimen yliopiston puolella yhdestä kolmeen vuotta. Kymmenen opiskelijaa oli opiskellut avoimen yliopiston puolella kymmenen vuotta tai jopa pidempään. Harrastuspohjaisesti opiskellessaan opiskelija ei ole sidottu suorittamaan tiettyjä opintoviikkomääriä tietyssä ajassa, vaan hän voi opiskella itselleen sopivaan tahtiin.

¹⁵⁴ Opiskelun häiritsee perhe-elämälle ja mahdolliselle kotoa poissa olemiselle on tutkinut esimerkiksi Nurmi (1995), jonka tutkimuksessa perhe-elämän ja opiskelun yhteensovittaminen oli tuottanut ongelmia aikuisopiskelijoille. Ajan jakaminen sekä työlle, perheelle että opiskelulle vuosien ajan vaatii opiskelijalta paljon itseuria ja elämäntaitoa. (Mt. 146–153; Puhakka 1998, 205.)

tipaikkakunnallaan. Jopa 13 kyselyyn vastannutta opiskelijaa koki **pitkän matkan opiskelupaikkakunnalle** yliopisto-opiskelua vaikeuttavaksi tekijäksi. Monella opiskelijalla oli kotipaikkakunnan ja yliopiston välinen etäisyys jopa noin 400 kilometriä. Pitkään matkaan kuluu sekä rahaa että aikaa, joka on aina pois opiskelulta tai perheeltä ja harrastuksilta. Monet opiskelijat joutuvat luovimaan pitkien opiskelumatkojen ja opiskelun ohella sekä perhe-elämän että myös työelämän vaatimusten kanssa. Ilmeisesti he näkevät yliopistossa opiskelun tärkeäksi, koska ovat valmiita tekemään opiskelun eteen uhrauksia, joiden takia arki voi muodostua raskaaksi.

Erilaiset **elämäntilanteen muutokset ja perheen sekä lähipiirin tapahtumat** vaikuttavat opiskelujen etenemiseen. Joskus elämässä voi ilmestyä yhtäkkiä ja odottamattomia tapahtumia, kuten esimerkiksi sairastumisia, jotka hidastavat opintojen normaalia etenemistä.

Lähipiiri voi olla myös opiskelua edistävä tekijä esimerkiksi silloin, jos opiskelija saa henkilökohtaisten suhteiden polulta voimaa koulutuspolulla kulkemiseen. Kuten eräs opiskelija kirjoitti, että *”opiskelun into säilyy, kun saa omistaa rakastavan ja opintoja tukevan puolison ja perheen. Ilman sitä, tähän ei onnistuisi.”* Perheen vastustaessa opiskelua se voi muodostua rankaksi, millä voi olla merkitystä myös ihmissuhteille.¹⁵⁵

Opiskelu työn ohella tapahtuu yleensä iltaisin ja viikonloppuisin, mikä vaikuttaa **sosiaalisten suhteiden ylläpitoon sekä muuhun vapaa-aikaan ja harrastustoimintaan**. Koska opiskelija joutuu käyttämään opiskeluun vapaa-aikaa, opiskeluun käytetty aika on pois opiskelijan muiden elämäntilanteiden ajasta.¹⁵⁶

Koulutusyhteiskunnassa opiskelija voi edetä koulutuspolullaan yhtä aikaa **useamman koulutusinstituution opiskelijana**. Tällöin hänen täytyy yrittää yhdistellä molempien opiskeluaikatauluja toisiinsa.

Opiskelija joutuu ajankäyttöään suunnitellessaan punnitsemaan omia arvostuksiaan ja sitä, mitä elämäntilanteita pitää omassa elämässään tärkeinä. Eri elämäntilanteiden arvostaminen vaikuttaa myös siihen, onko opiskelija valmis sijoittamaan taloudellista pääomaa koulutusta hankkiakseen. Opiskelu koetaan koulutusyhteiskunnassa tärkeäksi, ja monet ovat valmiita tekemään taloudellisiakin uhrauksia rakentaakseen haluamaansa koulutuspolkua.

Koska avoimessa yliopistossa opetus on maksullista¹⁵⁷, ovat avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat eriarvoisessa asemassa valintakokeiden kautta tullessiin verrattuna. Kuitenkin opiskelijat ovat usein valmiita maksamaan avoimen yliopiston opetuksesta, jos avoin yliopisto on heidän elämäntilanteessaan soveltuvampi vaihtoehto tai jos he eivät ole päässeet yli-

¹⁵⁵ Myös Nurmen (1995, 152) tutkintotavoitteisista aikuisopiskelijoista osalla perhe oli vahvasti opiskelun tukena, mutta toisaalta vastustustakin opiskelua kohtaan ilmeni myös perheissä.

¹⁵⁶ Nurmen (1995, 143) tutkimuksessa tutkintotavoitteiset aikuisopiskelijat kokivat suurimmaksi vaikeudeksi vapaa-ajan menettämisen.

¹⁵⁷ Avoin yliopisto ei saa tuottaa toiminnallaan voittoa. Avoimen yliopiston rahoitus koostuu opetusministeriön rahoituksesta ja asiakkailta perittävistä julkisoikeudellisesti hinnoitelluista maksuista. (Avoin yliopisto. Opetustarjonta 2002-2003.)

opistoon mutta kokevat yliopistokoulutuksen hankkimisen tärkeäksi. **Taloudellisen pääoman sijoittaminen** koettiin kuitenkin avoimen yliopiston väylän kautta tultaessa yleiseksi haitaksi.¹⁵⁸

Tämänkin tutkimuksen opiskelijat joutuivat usein opiskelun ohella jatkamaan työntekoaan varmistukseensa taloudellisen toimeentulonsa. Aikuisella ei ole välttämättä mahdollisuutta olla työstä poissa perheen elättämisen tai asunovelkojen hoitamisen takia. Opiskelun ohella työskenneltäessä opiskelijan ei tarvitse luopua kokopäivätyön eduista, kuten palkasta, palkallisista lomista ja ikälisien kertymisestä. Näin opiskelijat pysyvät kiinni aiemmassa yhteiskunnallisessa asemassaan ja taloudellisessa tilanteessaan (etuineen ja haittoineen). Elintason heikentyminen opintotuen varaan jättäytymällä ja kokopäiväisesti opiskelemalla ei ole kaikille mahdollista. (Moore 2003, 109.) Siksi jotkut opiskelijat opiskelevat yliopistossa kirjoilla ollessaankin avoimessa yliopistossa ja maksavat opetuksesta, vaikka voisivat saada sen ilmaiseksi. Näin ollen paitsi non-formaalissa yhä useammin myös formaalissa koulutuksessa opiskelevat eivät olekaan sosiaaliselta asemaltaan ”virallisesti” opiskelijoita. Osa opiskelijoista pääsi yliopistoon siirryttyään yhteiskunnalliseen ”kaksoispositioon”, sillä he olivat kokopäiväisen yliopisto-opiskelun ohella kokopäivätyössä olevia työmarkkina-kansalaisia tai eläkeläisiä. (Vrt. Moore 2003, 172.)

Taloudellisiin tekijöihin vaikuttavat olennaisesti **yhteiskunnan tukijärjestelmät**, jotka osaltaan voivat ehkäistä tai edesauttaa opiskelua. Avoimessa yliopistossa opiskellessaan työtön ei voi aina laillisesti nostaa työttömyyskorvausta. Oikeus työttömyyskorvaukseen riippuu opintojen määrästä ja ajankohdasta, ja opintojen etenemiseen voi vaikuttaa myös pelko työttömyyskorvauksen menettämisestä. Avoimessa yliopistossa opiskelevat jäävät usein sekä työttömyys- että opintotuen ulkopuolelle ja joutuvat keksimään vaihtoehtoisia rahanlähteitä. Formaaliin koulutukseen liittyy opintotuen lisäksi myös muita opintososiaalisia etuja, kuten opiskelija-alennuksia, joiden takia yliopisto-opiskelua voidaan pitää taloudellisesti kannattavana.

Yliopistoon hakeutuminen

Yliopistoon hakeuduttaessa opiskelijan on käytävä lävitse hakuprosessi sekä selvitettävä opiskelutavoitteensa, sillä tutkintotavoitteisuus on formaalille koulutukselle ominaista. Opiskelijat olivat kokeneet ongelmia yliopistoon hakeutumisessa, valintaperusteiden vaihtelussa ja korvaavuuksien saamisessa. Kaikilla ei ole tietoa avoimen yliopiston väylästä eikä myöskään vaihtelevista valintaperusteista. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtymisen valintaperusteet voivat muut-

¹⁵⁸ Avoimen yliopisto-opetuksen periaatteena on opintomaksujen kohtuullisuus. Kuitenkin on esitetty huolta siitä, että maksujen kalleuden takia osa opintoihin halukkaista joutuu jättäytymään opintojen ulkopuolelle. Opintomaksut vaihtelevat suuresti sekä yliopistojen että opintokokonaisuuksien ja kurssien välillä, mikä voi johtua esimerkiksi erilaisista toteutustavoista ja erilaisista rahoitusrakenteista. Maksujärjestelyjen monimutkaisuuden takia opiskelijan voi olla vaikea tehdä hintavertailuja. Avoimen yliopiston arviointiryhmän mukaan hinnat ovat joissakin tapauksissa niin korkeita, että niiden voi olettaa heikentävän opetuksen avoimuutta. (Kess ym. 2002, 49, 53–54.)

tua vuosittain (ks. luku 3.2.2), ja hakeutuvien opiskelijoiden lisääntymisen myötä niissä oppiaineis-
sa, joissa on käytössä opiskelijakiintiöt, yliopistoon pääsyyn oikeuttavien opintoviikkojen määristä
ei ole varmuutta. Tämä vaikeuttaa avoimessa yliopistossa opiskelua, sillä opiskelija ei aina tiedä,
kuinka paljon hänen on opiskeltava pystyäkseen siirtymään avoimen yliopiston väylän kautta.
Opiskelijalle mahdollisesti ilmoitetut aikaisempien vuosien vähimmäisopintoviikkomäärät eivät
enää opiskelijan yliopistoon hakeutumisvaiheessa välttämättä päde. Tämä voi turhauttaa opiskelijaa,
jos hän on hakeutunut aikaisempien vuosien opintoviikkomäärillä eikä olekaan päässyt. Sekä yli-
opiston että avoimen yliopiston tulisi kiinnittää huomiota valintaperusteista opiskelijoille tiedotta-
miseen ja varmistaa, että opiskelija saa todenmukaista tietoa vaadittavista opintoviikkomääristä.

Opiskelijan on itse haettava itselleen opiskeluoikeutta ja varmistettava, että hänellä on vaadittavat
suoritukset. Suoritusten kokoaminen voi olla hankalaa, mikäli opiskelija on suorittanut opintoja eri
avoimissa yliopistoissa. Vapautuksen saamiseksi eri kursseista opiskelijan on todistettava aikaisem-
pi suorituksensa, joten opiskelija joutuu tekemään jonkin verran työtä korvaavuusvaatimusten takia.
Opiskeluoikeutta ei saa myöskään välittömästi, vaan päätöstä ja valintaa on odotettava. Opiskelijoi-
den saamiin opintojen korvaavuuksiin voivat vaikuttaa eri yliopistojen erilaiset opetussuunnitelmat.
Kaikista edeltävistä opinnoista ei välttämättä saa yliopistoa vaihdettaessa korvaavuutta, jos opetus-
suunnitelmat yliopistoissa ovat erilaiset. Opiskelijat voivatkin joutua suorittamaan ylimääräisiä
opintoja tai jopa yleis- ja perusopintoja saadakseen opinnot vastaamaan vaadittuja opetussuunnitel-
mia, mikä voi tuntua pitkälle opinnoissaan edenneistä opiskelijoista turhauttavalta. Opintojen kor-
vaavuuksien saamisessa olikin ollut kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden mukaan paljon ongelmia
yliopistoon siirryttäessä.

Yliopistoon hakeutuessaan opiskelija joutuu miettimään tulevaisuudessa suorittamaansa tutkintoa
sekä tulevia opintojaan. Yliopistossa kaikilla opiskelijoilla on erilaiset opinnot, sillä opiskelija voi
valita vapaasti omat sivuaineensa. Tällöin opiskelijalle syntyy myös suurempi vastuu opintojensa
suunnittelusta. Monet opiskelijat kokivat, että avoimen yliopiston puolella opintoja ei tarvinnut itse
suunnitella ja apua sai myös enemmän kuin varsinaisena yliopisto-opiskelijana. Opiskelijat olisivat
kaivanneet ulkopuolista apua esimerkiksi yliopiston henkilökunnalta opintojen suunnittelussa ja
ohjausta nimenomaan opiskeluaikataulujen tekemisessä.¹⁵⁹

Yliopistoon siirtymisen seurauksena valittavana olevien oppiaineiden tarjonta laajenee. Kaikissa
yliopistoissa ei voi kuitenkaan opiskella kaikkia oppiaineita, joten opiskelija voi yliopistoon siirty-

---

¹⁵⁹ Vesikansa, Lempinen ja Suomela (1998) selvittivät tutkimuksessaan opintojen etenemistä. Heidän tutkimuksessaan yksi opintoja hidastava tekijä oli opetus- ja ohjausjärjestelmän puutteellisuus. Yliopiston ilmapiiri ja ohjaus ovat tärkeitä tekijöitä opintojen edistymisen kannalta. Huomattavia ongelma-alueita olivat opiskelijoiden vähäiset kontaktit laitoksen opettajiin ja erityisesti opintojen alkuvaiheessa olevilla opiskelijoilla vähäinen avunsaanti omien opintosuunnitelmien tekemisessä. (Mt. 39–43, 63.) Myös esimerkiksi Tiilikaisen (2000, 66) tutkimuksessa yliopisto-opiskelijat tiedostivat ohjauksen tarpeellisuuden ja hyödyn. Koska opiskelijat siirtyvät avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon kesken opintojen, heiltä jää alkuohjaus saamatta. Jotkut opiskelijat olisivat kaivanneet enemmän ohjausta nimenomaan yliopistoon siirtymisvaiheessa. Sántinkin (1999, 47) tutkimuksen mukaan opintojen ohjaus erityisesti opintojen alkuvaiheessa on tärkeää.

misvaiheessa joutua myös lopettamaan jonkin oppiaineen opiskelun. Myös tämä saattaa aiheuttaa sen, että osa opiskelijoista jatkaa samanaikaisesti myös avoimessa yliopistossa opiskelua.

Koska opiskelija suorittaa avoimessa yliopistossa usein muitakin opintoja kuin vain yliopistoon siirtymisen jälkeisen pääaineensa opintoja, opiskelijan lopulliset opintoviikkomäärät voivat muodostua laajoiksi. Opiskelija voi opiskella puhtaasta kiinnostuksesta avoimen yliopiston puolella oppiaineita, joita hän ei välttämättä olisi yliopiston perusopiskelijana opiskellut. Kokonaisopintoviikkomäärien laajuus on yleistä kuitenkin kaikilla yliopisto-opiskelijoilla, ja jo opintojen alussa tehdyt tarkemmat opiskelusuunnitelmat voisivatkin vähentää tutkintojen ”paisumista”. Avoimen yliopiston opintojen jälkeen opintojen suunnittelun voi olettaa olevan siinä mielessä helpompaa, että opiskelija tietää edeltävien opintojensa perusteella paremmin itselleen kiinnostavat oppiaineet sekä omat resurssinsa ja voi siten arvioida oman opiskeluvauhtinsa.

Yliopistoon siirtymiseen liittyvät ongelmat

Yliopistoon siirryttäessä opiskelija kohtaa sekä uuden sosiaalisen ympäristön, kuten uudet opiskelutoverit ja opettajat, että uuden fyysisen ympäristön, kuten yliopiston tilat. Vaikka opinnot ja opiskelutavat ovat sinänsä avoimen yliopiston puolella opiskelleille tuttuja, on yliopistoon siirtymisvaiheessa kuitenkin paljon käytännön asioita, jotka kaikkien uusien opiskelijoiden on opetettava.

Vaikka avoimessa yliopistossa ja yliopistossa opiskelu onkin samankaltaista, myös eroavaisuuksia löytyy. Yliopistossa opiskellaan useampia oppiaineita, mikä vaikeuttaa opintojen suunnittelua ja suorittamista. Opiskelijan on pidettävä itse huoli siitä, että hän suorittaa opintotuen saantiin tarvittavan määrän opintoja.

Joidenkin opiskelijoiden mielestä avoimessa yliopistossa opiskelu on helpompaa kuin varsinaisena yliopisto-opiskelijana opiskelu. Yliopisto kuitenkin hyväksyy myös avoimen yliopiston opetussuunnitelmat ja opettajat ovat molemmissa koulumuodoissa samoja, joten avoimen yliopiston opiskelijoilta voidaan olettaa vaadittavan yhtä paljon opintojen suorittamiseksi kuin varsinaisilta yliopisto-opiskelijoiltakin.

Vaikka opinnot olisivat samantasoisia, opiskelijat voivat kokea avoimen yliopiston opinnot helpommiksi eri syistä. Tähän kokemukseen voivat vaikuttaa opiskelumuotojen erot, sillä joku voi kokea päässeensä avoimessa yliopistossa etäopiskelemalla helpommalla. Avoimessa yliopistossa opiskelija suorittaa usein vain perusopintoja ja yliopistoon siirryttyään syventäviä opintoja, jotka ovat aina huomattavasti vaikeampia kuin perusopinnot. Osa opiskelijoista opiskelee avoimessa yliopistossa sivutoimisesti hankkiakseen ammattipätevyyden tai harrastusluonteisesti, jolloin heidän suhtautumisensa opiskeluun on erilaista. Opiskelumotiiveilla on yhteyttä opintoihin suhtautumiseen

ja niistä suoriutumiseen sekä myöhempiin opintoihin. Yliopistoon siirryttäessä opiskelusta tulee useimmiten päätoimista, mikä tuo myös paineita opintojen edistymisen suhteen.

Avoimessa yliopistossa ja yliopistossa opiskelun erot voivat vaikuttaa yliopistoon siirtymiseen. Avoimessa yliopistossa on pienemmät opiskelijamäärät kuin yliopistossa, minkä takia opiskelijoiden tarpeiden huomioon ottaminen voi olla helpompaa. Monen opiskelijan mielestä avoimessa yliopistossa opiskelijoiden ohjaus hoidetaan paremmin kuin yliopistossa ja opiskelu avoimessa yliopistossa on opiskelijaystävällisempää ja joustavampaa. Aikuisopiskelijoille avoimen yliopiston joustavuus esimerkiksi ajallisesti ja paikallisesti voi olla hyvinkin tärkeää. Jotkut vastaajat pitivät avoimen yliopiston opiskelua ”kehittyneempänä”. Opiskelijoiden mielestä yliopisto ei huomioi myöskään ”aikuisuutta” ja aikuisen opiskelijan elämäkokemusta, sillä suurin osa yliopisto-opiskelijoista on nuoria.

Yliopiston ja avoimen yliopiston opetusjärjestelyt voivat poiketa toisistaan. Vaikka opiskelijat suorittaisivat samoja opintoja, voi opetusjärjestelyillä olla suurikin merkitys opintojen etenemiseen. Yliopisto-opinnot on perinteisesti tarkoitettu itseohjautuville aikuisille, mutta ehkä yliopisto voisi kuitenkin hyödyntää avoimessa yliopistossa hyväksi koettuja käytäntöjä. Joidenkin opiskelijoiden vastauksissa tulikin esille toivomus sekä eri yliopistojen että avoimen yliopiston ja eri yliopistojen yhteistyön lisäämisestä.

Avoimen yliopiston ja yliopiston eroavaisuuksien takia opiskelijat olisivat kaivanneet yliopistoon siirtyessään apua käytännön opiskeluongelmien suhteen; he kaipaisivat enemmän neuvontaa ollessaan ikään kuin eräänlaisia ”väliinputoajia”. Opiskelijat ovat yliopistoon siirryttyään ensimmäistä vuotta yliopisto-opiskelijoina mutta opiskelevat käytännössä jo toisen tai kolmannen opiskeluvuoden opintoja ja osallistuvat siten pidemmälle opinnoissaan edistyneiden opintoryhmiin. Neuvonnan tarve korostuu etenkin silloin, jos opiskelija aloittaa opintonsa kesken lukukauden. Yliopistojen täytyisikin opiskelijoiden ohjauksen suunnittelussa ottaa huomioon, että avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneissä opiskelijoissa on paljon kesken lukukauden aloittavia opiskelijoita.

Aikaisemmista yliopisto-opinnoista huolimatta opiskelijoilla voi olla lukuisia käytännön opiskeluongelmia yliopistoon siirryttäessä, kuten esimerkiksi kirjastonkäyttöön liittyvät ongelmat, päällekkäisyydet luennoissa ja tenteissä, opiskelukirjojen huono saatavuus sekä pro gradu –työn tekeminen. Useat opiskelijoiden kokemista vaikeuksista ovat samoja kuin ne, joita uudet perustutkinto-opiskelijatkin kokevat. Näitä ovat esimerkiksi uuteen kaupunkiin, uusiin ihmisiin ja uuteen kulttuuriin tutustuminen.

Opiskelijalla voi olla vääränlaisia odotuksia yliopisto-opiskelusta. Joidenkin vastaajien mielestä avoimessa yliopistossa opiskelu on käytännönläheisempää kuin varsinaisessa yliopistossa, ja yliopiston teoreettisuus voi tuntua myös työelämän kokemuksen jälkeen ”turhanpäiväiseltä”. Tiilikai-

sen (2000, 101) mukaan myös varsinaisten valintakokeiden kautta yliopistoon siirtyneille opiskelijoille tieteellisen ajattelun periaatteet tuottavat ongelmia.¹⁶⁰ Jotkut kyselyyn vastanneista opiskelijoista kokivat, etteivät he hallitse yliopistossa käytössä olevia diskursseja. Heidän mielestään yliopistossa on oma tieteellinen puhetapansa, josta ei avoimessa yliopistossa opiskeltaessa välttämättä pääse osalliseksi.

Yliopisto-opinnoissa täytyy omaksua erityinen tieteellinen kirjoitustyyli. Mikäli opiskelija on suorittanut avoimessa yliopistossa opintonsa etätehtävillä, hänen voi olla vaikea oppia tentteihin lukemista ja vastaustekniikkaa. Opiskelijan aikaisemmin omaksumilla opiskelutavoilla on aina vaikutusta myöhemmille opinnoille ja uusien opiskelutapojen omaksumiselle.

Monilla opiskelijoilla englanninkielisen tenttimateriaalin opiskelu oli tuottanut ongelmia joko kielitaidon puuttumisen tai huonontumisen takia. Vieraiden kielten kanssa ongelmia kokeneet olivat suurimmaksi osaksi opistoasteen tutkinnon suorittaneita, jotka eivät ole välttämättä suorittaneet ylioppilastutkintoa. Myös aikuisten opiskelijoiden suuri määrä voi osaltaan selittää opiskelijoiden kokemia ongelmia kielten kanssa. Aikuisilla yliopisto-opiskelijoilla on yleisesti vaikeuksia vieraiden kielten opiskelussa ja opiskelussa vieraalla kielellä (Moore 2003, 117). Eri-ikäiset ovat erilaisessa asemassa kielten suhteen paitsi erilaisten pohjakoulutusten myös sen takia, että kielitaito usein ruostuu, jos sitä ei käytä. Tosin ylioppilastutkinnon suorittaneet ja varsinaisten valintakokeiden kautta yliopistoon siirtyneetkin voivat kokea ongelmia kielissä.

Huonon kielitaidon omaavat joutuvat tekemään enemmän töitä omaksuakseen opeteltavat asiat. Jotkut opiskelijoista olisivat kaivanneetkin kielitaidon parantamista, esimerkiksi avoimen yliopiston järjestämiä kielitaitokursseja. Joissakin yliopistoissa on käytäntönä, että avoimen yliopiston väylän kautta hakevien on täytynyt suorittaa pakollisia kieliopintoja jo ennen yliopistoon hakeutumista, millä varmistetaan, että opiskelijalla on jo yliopistoon hakeutuessaan opiskeluun tarvittava kielitaito. Kielten lisäksi yksittäiset opiskelijat kokivat, että olisivat tarvinneet parempia tietoja esimerkiksi tietotekniikassa, kemiassa, fysiikassa ja matematiikassa (esimerkiksi teknisten aineiden opiskelijat).

Jotkut opiskelijat olivat kokeneet ongelmalliseksi etukäteen suunnitellussa opiskeluaikataulussa pysymisen. Tähän vaikuttaa se, että yliopistossa opiskelu on täysin itseohjautuvaa eikä kukaan vahdi opiskelijan opinnoissa etenemistä. Koska opinnot avoimessa yliopistossa ovat usein sivutoimisia, opiskeluvuodet avoimessa yliopistossa voivat venyä. Siten alkuopiskeluvuosien opiskellut asiat voivat olla yliopistoon siirtymisvaiheessa jo unohtuneet. Avoimen yliopiston opintojen kestäessä kauan tutkinnon suorittamiseen kokonaisuutena mennyt opiskeluaika voi olla pitkä.

---

¹⁶⁰ Muita valintakokeiden kautta siirtyneiden opiskelijoiden kokemia ongelmia olivat suurten asiakokonaisuuksien hallitseminen, ajankäytön organisointi, järjestelmällisyys ja pitkäjänteisyys (Tiilikainen 2000).

Joillakin on ollut myös ongelmia itsensä motivoimisessa opiskeluun.¹⁶¹ Yleisempää oli kuitenkin, että opiskelijat kokivat olevansa vahvasti motivoituneita avoimen yliopiston väylän kautta tullessaan, sillä he olivat joutuneet opiskelemaan paljon jo ennen yliopistoon tuloa. Motivoitumiseen vaikuttaa se, kuinka tärkeäksi opiskelija kokee tutkinnon suorittamisen.¹⁶² Tutkinnon suorittamisen arvostamiseen vaikuttaa taas esimerkiksi tutkinnon avulla saavutettava parempi työpaikka. Mikäli opiskelija ei ole opiskeluaikana varma siitä, että tutkinnon suorittaminen varmistaa työllistymisen, voi opiskelumotivaatio heikentyä. Työelämällä voikin olla huomattava vaikutus koulutuspolulle: koulutuksen avulla parantuva työtilanne motivoi koulutuspolulle hakeutumista ja sillä etenemistä.

Harrastusluonteisesta koulutuksesta formaaliin koulutukseen siirryttäessä opiskelijan voi olla vaikea mukautua formaalin koulutuksen käytäntöihin. Koulutusinstituutioiden opetusjärjestelyillä ja opetukseen satsatuilla resursseilla on merkitystä opiskelijoiden koulutuspolulla etenemiseen. Aikuiskoulutus joutuu kilpailemaan asiakkaistaan, mikä selittää osaltaan esimerkiksi opiskelijoiden kokemaa avoimen yliopiston opiskelijoiden ohjauksen parempaa hoitamista sekä erilaisten opetusmuotojen suosimista avoimessa yliopistossa. Yliopistossa ei puolestaan asiakkaiden houkuttelua ja palvelemista koeta niinkään tärkeiksi. Tosin myös yliopistoissa esimerkiksi ohjaukseen satsataan enemmän ja henkilökohtaiset opetussuunnitelmat otetaan käyttöön. Koulutusinstituution fyysisen ympäristön ja konkreettisten opetusjärjestelyjen lisäksi koulutuspolkujen etenemiseen voi vaikuttaa myös koulutusinstituution sosiaaliseen ympäristöön integroituminen.

Yliopiston sosiaaliseen ympäristöön integroituminen

Opiskeluaika on usein aktiiviseen sosiaaliseen kanssakäymiseen keskittyvää aikaa, ja ystävyyssuhteiden merkitys voi yleisen yksilöllisen suoriutumisen painottamisen takia olla aikaisempaa suurempi. Opiskelijat ratkovat opiskeluajan ja opiskelijoiden elämänvaiheen tuottamia sosiaalisia ja maailmankatsomuksellisia mullistuksia yleensä lähimpien opiskelijatovereidensa kanssa. Opiskelijat jakavat toisten opiskelijoiden kanssa opiskelijaelämän ilot ja surut. Eteen voi tulla tilanteita, joissa ilmenee opiskeluvaikeuksia tai koulutusjakson suorittamisen motiivit saattavat olla ”hukassa”. Tällöin keskustelut läheisten koulutusryhmästä löytyneiden ystävien kanssa voivat olla merkityksellisiä. Muut opiskelijat voivat merkitä eräänlaista sosiaalista tukiverkkoa, joka auttaa opiskelun lop-

---

¹⁶¹ Motivoitumisongelmia kokeneiden opiskelijoiden joukossa oli sekä vähän opintoviikkoja että paljon opintoviikkoja jo ennen yliopistoa suorittaneita opiskelijoita. Näin ollen ei voidakaan aivan suoraviivaisesti todeta, että paljon edeltäviä opintoviikkoja suorittaneet olisivat aina vahvasti motivoituneita yliopistoon päästessään. Paljon edeltäviä opintoviikkoja suorittaneille voi tuottaa motivoitumisongelmia esimerkiksi se, että he ovat voineet hakeutua yliopisto-opiskelijoiksi jo kauan ja ehkä työlääntyneet hakeutumiseen ja odottamiseen. Opintojen pitkittyessä voi olla vaikeampaa motivoitua suorittamaan opintonsa loppuun.

¹⁶² Opintojen eteneminen pidemmälle voi lisätä opiskelumotivaatiota, sillä opiskelutavoitteet alkavat selkiytyä ja tuleva tutkinto olla lähempänä. Koska tutkinnon saamiseen ei tarvitse enää opiskella paljoa, valmistuminen alkaa tulla yhä konkreettisemmaksi tavoitteeksi. Opintomotivaatiota voi pitää yllä myös kunnianhimo: opiskelija haluaa opintojen myötä saada tutkinnon ja päästä tutkinnon avulla haluamaansa työpaikkaan. (Hyvärinen 2002.)

puun suorittamista. Yhteiset kokemukset ja pitkäaikainen yhdessä ponnistaminen voivat synnyttää yhteisyyden tunnetta. (Aittola 1992, 37, 76; Niemi-Väkeväinen 1998, 115; Nurmi 1995, 171.) Samaistuminen ja sitoutuminen koulun yhteisöön jää vähäisemmäksi silloin, jos opiskelijat jakavat koulutuskokemuksia muiden opiskelijoiden kanssa vähän (Rinne & Salmi 1998, 184). Siten suhteet muihin opiskelijoihin voivat vaikuttaa myös yliopistoyhteisöön samaistumiseen ja sitoutumiseen yleisestikin.

Noin joka kymmenes tähän kyselyyn vastanneista ilmoitti avovastauksissa kokeneensa muihin opiskelijoihin integroitumisen ongelmalliseksi. Opiskelijat mainitsivat kokeneensa muun muassa yksinäisyyden ja joukkoon kuulumattomuuden tunteita. Tällöin heidän ei ole ollut mahdollisuutta saada sosiaaliselta ympäristöltä tukea opiskelulle eikä heille näin ollen voi sanoa muodostuneen yhteisyyden tunnetta yliopistossa.¹⁶³

Muihin opiskelijoihin tutustumista vaikeuttaa se, että opiskelijat ovat yliopistoon valituksi tullessaan opinnoissaan jo pidemmällä. Tällöin opiskelija ei välttämättä edes tutustu muihin samana vuonna valittuihin opiskelijoihin. Avoimen yliopiston väylän kautta tulevat voivat tulla valituksi yliopisto-opiskelijaksi myös kesken lukukauden. Muut ovat taas tutustuneet toisiinsa jo syksyllä opintoja aloittaessaan.¹⁶⁴ Myös valintakokeiden kautta tulleet voivat kohdata samanlaisia integroitumisongelmia silloin, kun siirtyvät yliopistosta toiseen tai vaihtavat pääainettaan. Uuteen sosiaaliin ympäristöön sulautuminen voi tuntua aluksi vaikealta.

Avoimen yliopiston väylän kautta tullessa opiskelija voi jäädä ilman vertaistukea, sillä hän ei välttämättä tunne samassa tilanteessa olevia. Yhteisöön integroitumisen lisäksi opiskelijoiden välisellä vuorovaikutuksella voi olla vaikutusta myös varsinaiselle oppimistoiminnalle. Sosiaalisissa tilanteissa voi kuulla myös muiden mielipiteitä ja perusteluja.¹⁶⁵ Opiskelijaa voi auttaa myös se, jos hän huomaa muiden opiskelijoiden kamppailevan samojen ongelmien kanssa. (Säntti 1999, 79.) Mikäli opiskelija ei tunne muita opiskelijoita, hän ei välttämättä saa henkistä apua opinnoissa muodostuvien vastoinkäymisten voittamiseksi sekä voi joutua selvittämään myös käytännön opiske- luongelmia yksin.

Integroitumista voi vaikeuttaa esimerkiksi avoimen yliopiston väylän kautta tulleiden korkea keski-ikä.¹⁶⁶ Eri sukupolvien opiskelijat eivät välttämättä muodosta keskenään niin helposti kiinteitä

---

¹⁶³ Tämä sama muuhun opiskelijayhteisöön kuulumattomuuden ongelma esiintyy varmasti myös muilla opiskelijaryhmillä, jotka siirtyvät yliopistoon kesken lukuvuoden tai aloittavat opintonsa eri aikaan kuin muut. Yliopistossa tällaisia muita ryhmiä ovat esimerkiksi pääainetta vaihtavat opiskelijat, toisesta yliopistosta siirtyvät opiskelijat tai muuntokoulutusohjelmiin siirtyvät.

¹⁶⁴ Myös esitutkimuksen haastatteluissa useat kasvatustieteen opiskelijat kokivat vertaistoverien puutteen haittaavaan yliopistossa syntyvien ystävyysuhteiden muodostumista (Hyvärinen 2002).

¹⁶⁵ Opiskelijoiden kesken voi syntyä myös ryhmiä, joissa opiskellaan yhdessä. Ryhmäprosessi voi tukea yksilöä opiskelun aikana, minkä lisäksi sillä voi olla ammatillista merkitystä työmarkkinakelpoisuuden lisääjänä ja yhteistyötaitojen kehittäjänä (Kilpeläinen 2000, 130).

¹⁶⁶ Myös esitutkimuksen haastatteluissa joillakin kasvatustieteen opiskelijoilla oli opiskelijajoukon nuoruus ja sen myötä vertaistoverien puute muodostunut ongelmaksi yliopisto-opiskelussa (Hyvärinen 2002).

suhteita kuin samaan sukupolveen kuuluvat opiskelijat, mihin vaikuttavat yhtenä tekijänä opiskelijoiden elämäntilanteet ja erilaiset elämäkokemukset. Samanikäisten joukosta on helpompi löytää vertaistovereita. Eräs kyselyyn vastanneista koki, että nuoremmat yliopisto-opiskelijat oudoksuvat vanhempia opiskelijoita. Aikuiset opiskelijat voivat puolestaan pitää yliopiston nuoria opiskelijoita lapsellisina. Myös monet Mooren (2003, 112–113) tutkimista aikuisena yliopisto-opintonsa aloittaneista olivat kokeneet ”ikäkötörmäyksiä”, joissa aikuiset ja nuoret sijoittuvat eri sukupolviin ikäkategorisaatioiden määrittäessä aikuisuudelle sopivia asioita. Eri-ikäisillä voi olla myös erilainen tapa opiskella tai suhtautua opiskeluun.

Opiskelusuhteiden solmimiseen voi vaikuttaa myös se, että avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon tulleet opiskelijat kokivat eräänlaista alemmuuden tunnetta muihin yliopisto-opiskelijoihin nähden.¹⁶⁷ Opiskelijoiden yliopistoon valitsemisperusteen mukaan voi sanoa muodostuvan erilaisia opiskelijaidentiteettejä, jotka voivat vaikuttaa mielikuviin vielä myöhemminkin. Tämän tutkimuksen opiskelijat selvittävät omaa paikkaansa yliopisto-opiskelijana vertaamalla itseään varsinaisten pääsykokeiden kautta siirtyneisiin ”oikeisiin opiskelijoihin”. Samanlaista erontekoa oli havaittavissa Mooren (2003) tutkimilla aikuisena yliopisto-opintonsa aloittaneilla, jotka etsivät omaa paikkaansa yliopistossa vertaamalla itseään muihin yliopisto-opiskelijoihin, joko muihin aikuisiin opiskelijoihin tai nuorempiin ”tavallisiin” opiskelijoihin. He usein reflektoivat omaa paikkaansa yliopistossa kronologisen iän avulla ja määrittelevät itseään ikänsä perusteella erilaiseksi. (Mt. 110–111.)

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat kategorisoivat itseään aikuisten yliopisto-opiskelijoiden tapaan ja asettautuvat vastakkain traditionaalisten opiskelijoiden suhteen ”me” ja ”muut” -ryhmiksi (Bauman 1997, 53–54). Aivan kuten aikuiset yliopisto-opiskelijat yleensä kategorisoivat itsensä ”me” -ryhmäksi ja asettavat traditionaaliset opiskelijat ”muut” -positioon (Moore 2003, 136), myös avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet opiskelijat asettavat itsensä valintaperusteen mukaan ”me” -positioon ja pääsykokeiden kautta valitut ”muut” -positioon.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat määrittävät itsensä ikään kuin yliopiston traditionaalisista opiskelijoista poikkeaviksi (ks. Moore 2003, 167).¹⁶⁸ Yliopisto-opiskelijathan ovat perinteisesti olleet nuoria ja valikoituneet yliopistoon valintakokeiden kautta, kun taas avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet poikkeavat (paitsi valintaperusteiden usein myös ikänsä perusteella) perinteisestä yliopisto-opiskelijasta. Ikään kuin yliopistossa tehtäisiin erontekoa ja käytäisiin kamppailua yliopistoon kuulumisen jäsenyydestä sen perusteella, millä perusteella opiskelija on valittu yliopistoon.

---

¹⁶⁷ Esitutkimuksessakin (Hyvärinen 2002) tuli esille, että jotkut opiskelijat uskovat muiden pitävän heitä alempiarvoisina.

¹⁶⁸ Määrittelyt voivat heijastaa kulttuurista käsitystä yliopisto-opiskelusta ja sen paikasta elämäkulussa sekä noudattaa myös koulutuspoliittisten tekstien luomaa kuvaa yliopisto-opiskelijasta (Moore 2003, 167).

Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet eivät välttämättä miellä itseään ”oikeiksi opiskelijoiksi”, ja he voivatkin kokea olevansa ikään kuin huonompia, niitä ”tyhmempiä, peruskoulupohjaisia”, ei-oikeita opiskelijoita.¹⁶⁹ Opiskelijoiden objektiminään¹⁷⁰ (Mead 1934) ovat voineet vaikuttaa muiden mielipiteet, jotka ovat synnyttäneet opiskelijoissa huonommuuden tunnetta. Jos yksilö kokee, että muut eivät pidä hänen aikaisempia opintojaan samanarvoisina, tämä voi vaikuttaa myös opiskelijan omaan kokemukseen, koska yksilöt usein arvottavat itseään ja omaa tekemistään muiden mielipiteiden perusteella. Tämä voi johtaa siihen, että opiskelija muuttaa lopulta omaa mielipidettään muiden mielipiteiden suuntaisesti ja alkaa pitää avoimen yliopiston puolella suorittamiaan opintoja alempiarvoisina, vaikka olisikin aluksi kokenut ne samanarvoisiksi.¹⁷¹

Ihmisten mielikuviin voi vaikuttaa myös se, että avoimen yliopiston opintoihin voivat osallistua kaikki halukkaat ilman pohjakoulutusvaatimuksia. Tämä voi vaikuttaa siihen, että avoimessa yliopistossa suoritettavat opinnot koetaan helposti suoritettaviksi, koska ”kuka vain” voi niihin osallistua ja niissä onnistua.

Kulttuurisen pääoman puuttuminen voi osaltaan vaikuttaa myös avoimen yliopiston väylän kautta siirtyvän opiskelijan epävarmuuteen omista kyvyistään. Yksilö on voinut myös muodostaa itselleen ”käytännöllisen” tai ”huonon oppijan” identiteetin ja sulkea itseltään yliopisto-opiskelun kokiessaan olevansa ”ei-akateeminen” (Houtsonen 2000, 22, 45). Aikaisemmin muodostunut identiteetti ei välttämättä muutu helposti, ei edes avoimen yliopiston myönteisten opiskelukokemusten kautta.

Joillain opiskelijoilla opiskelun merkitys ja opiskelun kautta muotoutuvien ihmiskontaktien tarve voi olla vähäinen. Esimerkiksi työn ohella opiskeltaessa opiskelijalla ei ole välttämättä tarvetta saada luotua opiskelun myötä ihmissuhteita opiskelun ollessa harrastusluonteista. Iäkkäämmät tai opiskelukokemuksiltaan varttuneemmat opiskelijat yleensä osallistuvat muita vähemmän ”epäviralliseen” opiskelijaelämään (ks. Moore 2003, 113, 179; Mäkinen 2001, 99; Sääntti 1999, 44). Kuitenkin myös varttuneemmat opiskelijat kokivat integroitumisen tarvetta muihin opiskelijoihin.

Integroitumisongelmia eivät koe ainoastaan monta vuotta avoimen yliopiston puolella opiskelleet, vaan myös alhaisia opintoviikkomääriä avoimen yliopiston puolella opiskelleet voivat kokea on-

---

¹⁶⁹ Opiskelijoiden vastauksissa on havaittavissa eronteko ”oikeiden opiskelijoiden” ja avoimen yliopiston väylän kautta tulleiden ”ei-oikeiden opiskelijoiden” välillä. ”Ei-oikeat opiskelijat” on ikään kuin ”merkitty” eri opiskelijanumeroilla, ja ”alempiarvoisuuden” kokemuksen voi havaita opiskelijoiden kirjoituksissa esimerkiksi siitä, että he kertovat heihin suhtauduttavan ”kuin opiskelijoihin”. Opiskelijoiden avovastauksissa tuli esille, että he toivoisivat heidän yhdenvertaisuutensa muihin yliopisto-opiskelijoihin tulevan esille yleisesti ja julkisesti. Tämäkin viestii osaltaan siitä, että avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyviä pidetään valintaperusteena takia ”alempiarvoisina”.

¹⁷⁰ Meadin mukaan itse jakaantuu kahteen osaan, objektiminään ja subjektiminään. Objektiminä reflektoi toisten yksilöiden asenteita ja rakentuu asenteista, joita yksilö olettaa muilla olevan itsestään. Subjektiminä on taas vastaus muiden asenteisiin. Itse syntyy yksilön ottaessa yleistyneen toisen asenteen itseään kohti. Tämä yleistyneen toisen sisäistäminen tapahtuu yksilön keskusteluun ja muihin sosiaalisiin prosesseihin osallistumisen kautta. (Mead 1934, 175, 178–179.)

¹⁷¹ Samanlaista oman kyvykkyyden epäroimista oli havaittavissa Käyhkön ja Tuupasen (1996, 131–132) tutkimuksessa, jossa työläis-taustaiset nuoret epäilivät omia kykyjään yliopistoon opiskelemaan mennessään. He eivät aluksi uskoneet menestyvänsä yliopisto-opinnoissaan niin hyvin, mutta aloittaessaan opiskelun he huomasivat, että heillä oli ollut vääränlaisia uskomuksia yliopisto-opiskelusta.

gelmia yliopistoyhteisöön integroitumisessa.¹⁷² Syynä voi olla, että vähän opintoviikkoja aiemmin suorittaneet ovat usein siirtyneet yliopisto-opiskelijoiksi kesken lukukauden.

Integroitumisongelmalla on merkitystä myös muuhun kuin ainoastaan vertaistoverien saamiseen opiskelun tueksi. Yliopistoon siirtymisessä on kysymys opiskelijan kiinnittymisestä koko yliopistoyhteisöön sekä omaan tieteenalaan ja laitokseen (Tiilikainen 2000).¹⁷³

Opiskelijat tarvitsevat sosiaalista ympäristöään, sekä opiskelijoita että yliopiston muuta henkilökuntaa, paitsi opintojen etenemiseen myös yhteisöön sosiaalistumiseen.¹⁷⁴ Opiskelijoiden yliopistoon integroitumista tulisi helpottaa, mutta se, millä keinoin tämän tulisi tapahtua, jää avoimeksi kysymykseksi. Olisiko parempi pyrkiä vaikuttamaan opiskelijoiden integroitumiseen ”vertaistovereihin” vai valintakokeiden kautta tulleisiin opiskelijoihin? Mikäli yliopisto-ohjauksessa esimerkiksi järjestettäisiin omat ohjausryhmänsä avoimen yliopiston väylän kautta tulleille, jo ohjausvaiheessa muodostuisi kaksi erillistä opiskelijaryhmää. Tällöin opiskelijat yhtäältä saisivat vertaistukea samassa tilanteessa olevilta opiskelijoilta, mutta toisaalta myös jako ”oikeiden opiskelijoiden” ja ”ei-oikeiden opiskelijoiden” välillä saattaisi vahvistua.

7.2. Hyödyt avoimen yliopiston opinnoista

Vaikka opiskelijat olivat kokeneet joitakin ongelmia avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisessä, niin silti kolme neljäsosaa opiskelijoista oli sitä mieltä, että edeltävistä avoimen yliopiston opinnoista oli ollut hyötyä yliopistossa. Esitutkimuksessa haastatetuille opiskelijoille yliopistoon siirtyminen näyttäytyi positiivisena ja vapauttavana tuntemuksena, sillä yliopistoon valitsemispäätöksen selvittyä opiskelija pystyi olemaan varma tutkinnon suorittamismahdollisuudestaan sekä virallisen opiskelijan statuksen saamisesta (Hyvärinen 2002).

---

¹⁷² Edeltäviä opintoviikkoja tarkasteltaessa havaittiin, että integroitumisongelmia kokeneiden opiskelijoiden edeltä suorittamien opintoviikkomäärien keskiarvo (noin 60 opintoviikkoa) ei eronnut kaikkien opiskelijoiden edeltä suorittamien opintoviikkomäärien keskiarvosta.

¹⁷³ Olennaista on muun muassa, millainen suhde uudella opiskelijalla muodostuu omaan laitokseensa ja millaista vuorovaikutusta hänellä on oman laitoksensa henkilökunnan kanssa. Lisäksi yliopistoon siirryttäessä opiskelijalle muodostuu suhteita toisiin opiskelijoihin ja opiskelijayhteisöön, jonka kulttuuri liittyy taas tieteenalaan ja opiskelijoiden elämäntapoihin. Uudelle opiskelijalle välittyy opiskeluprosessin ja siihen osallistuvien ihmisten välityksellä kulttuurinen malli, jota hän ei omaksu suoraan vaan käyttää sitä omista lähtökohdistaan osatakseen toimia yliopistoyhteisön sääntöjen mukaisesti. Opiskelija käyttää tätä kulttuurista mallia myös ymmärtääkseen yhteisössä tapahtuvaa kommunikaatiota ja osallistuakseen vuorovaikutukseen. (Tiilikainen 2000, 16, 17, 97.)

¹⁷⁴ Tätä avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden sosiaalistumista yliopistomaailmaan ja omaan tieteenalaan sekä sosiaalistumisen vaikutuksia sekä yliopisto-opiskelulle että opiskelijan jälkeiselle työelämään sosiaalistumiselle kannattaisikin tutkia myös laajemmin. Onko avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneillä opiskelijoilla ongelmia sosiaalisen identiteetti-projektin läpikäymisessä tai yliopisto-opintojensa merkityksen löytämisessä? Tällä on suuri merkitys opintoihin orientoitumiseen, motivoitumiseen ja jopa tulevaisuuden työelämään suuntautumiseen.

Mahdollisuus opintojen suorittamiseen etukäteen

Avoimen yliopiston väylää pitkin yliopistoon haluaville avoimessa yliopistossa opiskelusta on ollut suuri hyöty. He ovat voineet edetä opinnoissaan jo ennen yliopistoon sisälle pääsemistä. Koska opiskelija on suorittanut opintojaan jo avoimessa yliopistossa etukäteen, niin yliopistossa opiskellessaan opiskelijalle jää enemmän vapautta suunnitella opintojaan väljällä aikataululla sekä jatkaa työssäkäyntiään joustavammin.

Suurin hyöty avoimen yliopiston opinnoista on vastaajien mielestä ollut, että niillä saa korvattua yliopisto-opintoja. Suurin osa opiskelijoista (86,5 %) ilmoitti saaneensa korvaavuudet kaikista avoimen yliopiston opinnoistaan. Kuitenkaan 13,5 prosenttia opiskelijoista ei ollut joko saanut ollenkaan korvaavuuksia tai opinnot eivät olleet korvaantuneet täysin yliopistoon siirryttäessä. Suurimmat syyt sille, että opiskelijan opinnot olivat jääneet korvaamatta, olivat eri yliopistojen tutkintovaatimusten vaihtelu sekä se, että opiskelija oli suorittanut avoimen yliopiston puolella sellaisia opintoja, jotka eivät kuulu hänen varsinaisen tavoitetutkintonsa opiskelusuunnitelmaan. Opintojen etenemiselle yliopistossa onkin suuri merkitys sillä, mitä ja kuinka hyvin tutkintonsa osana hyödynnettävissä olevia opintoja opiskelija on suorittanut avoimessa yliopistossa. Opiskelijoilla, jotka ovat tehneet ”oikeita koulutusratkaisuja” jo avoimessa yliopistossa opiskellessaan, virallinen yliopistossa opiskeluaika voi jäädä lyhyemmäksi.

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaminen vie Havénin (1998, 94) mukaan keskimäärin 6,5 vuotta.¹⁷⁵ Pajalan ja Lempisen (2001) tutkimuksessa keskimääräiset bruttosuoritusajat olivat vuonna 1991 aloittaneilla keskimäärin kuusi vuotta¹⁷⁶, ja ne vaihtelivat yliopistoittain viidestä seitsemään vuoteen. Tämän tutkimuksen kohteena olevien Joensuun ja Kuopion yliopistojen mediaanit olivat 5,5 vuotta ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston 6,5 vuotta. (mt. 30.)

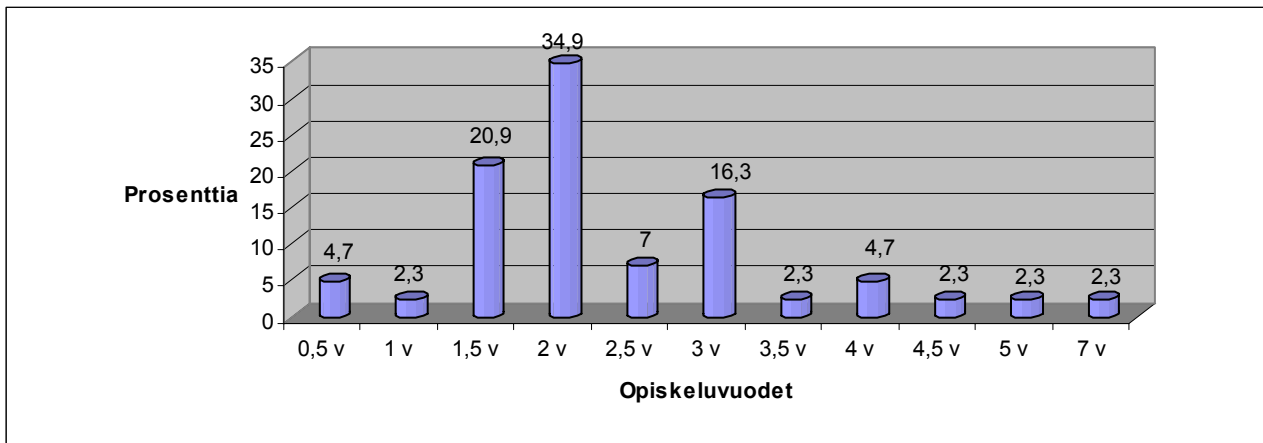
Kyselyyn vastanneiden joukossa oli sekä jo valmistuneita että vielä yliopistossa opiskelevia, joiden arvioimat opintojen suorittamisajat vaihtelevat yhdestä vuodesta kymmeneen vuoteen.¹⁷⁷ Kuviossa 13 on tarkasteltu todellisia opiskelijoiden valmistumisaikoja.

---

¹⁷⁵ Tosin suorittamisajat vaihtelevat alan mukaan, sillä esimerkiksi kasvatustieteen maisterin opinnot kestävät keskimäärin viisi vuotta (Havén 1998, 71, 94).

¹⁷⁶ Keskimääräiset opintojen suoritusajat ovat vuonna 1991 aloittaneilla opiskelijoilla nopeutuneet verrattuna vuonna 1985 aloittaneisiin. Todellisuudessa vuonna 1991 aloittaneiden mediaaniajat ovat kuitenkin vähän pidempiä, koska kaikki vuonna 1991 eivät olleet Pajalan ja Lempisen tutkimuksen tekoheikellä vielä valmistuneet. Vuosina 1985 ja 1988 aloittaneista yliopisto-opiskelijoista korkeakoulututkinnon oli suorittanut viidessä vuodessa alle kolmasosa. Reilu viidesosa opiskelijoista oli suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon keskimäärin kuudessa vuodessa ja vajaa viidesosa seitsemässä vuodessa. Noin viidesosalla oli mennyt tutkinnon suorittamiseen 8–9 vuotta, ja lopuilla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamiseen oli mennyt vielä kauemmin. Nämä tiedot kertovatkin opiskeluvauhdista täsmällisemmin kuin valmistumisaikojen mediaanit. (Pajala & Lempinen 2001, 30-31.)

¹⁷⁷ Arvioitujen opiskeluaikojen keskiarvo on neljä vuotta. Alle keskimääräisen opiskeluajan opintonsa aikoo suorittaa 95,4 prosenttia vastaajista. Alle kolmessa vuodessa aikoo valmistua 15 prosenttia vastanneista.

Kuvio 13. Yliopisto-opintojen todellinen kesto.

Kyselyyn vastanneista opiskelijoista on valmistunut jo 43 opiskelijaa, ja valmistumisajat vaihtelivat puolesta vuodesta seitsemään vuoteen. Keskimääräinen valmistumisaika on kaksi ja puoli vuotta (keskiarvo=2,372 ja keskihajonta=1,1957). Vain yhden tähän tutkimukseen osallistuneen opiskelijan opiskeluaika on kestänyt pidempään kuin kaikkien yliopisto-opiskelijoiden keskimäärin. Suurin osa (noin 86 %) tähän kyselyyn vastanneista jo valmistuneista opiskelijoista on valmistunut kolmessa vuodessa.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden yliopistossa opiskeluaikaan vaikuttavat opiskeltavat oppiaineet sekä se, miten paljon opinnoista on saanut korvaavuuksia avoimen yliopiston opintojen perusteella. Myös suoritettavan tutkinnon edellyttämät kokonaisopintoviikkomäärät, opiskelijan kokonaisuudessaan suorittama opintoviikkomäärä, opintojen sivu/päätoimisuus sekä se, mitä opintoja opiskelija suorittaa vasta yliopistossa, vaikuttavat kaikki opiskeluaikaan yliopistossa.¹⁷⁸

Avoimen yliopiston joustavuus on mahdollistanut monelle opiskelijalle yliopistoon siirtymisen. Avoimen yliopiston alueellinen joustavuus lisää koulutusmahdollisuuksia, sillä usein myös syrjäseuduilla asuvilla on mahdollisuus suorittaa osa yliopistotutkinnostaan omalla kotipaikkakunnallaan.¹⁷⁹ Joillakin opiskelijoilla esimerkiksi perhe tai työ sitoo omalle kotipaikkakunnalle, jolloin avoimen yliopiston väylä voi tarjoutua ainoaksi mahdollisuudeksi siirtyä yliopisto-opiskelijaksi. Alueellisesti tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien luominen onkin tärkeää, sillä yliopistokoulu-

¹⁷⁸ Opiskeluaikoihin vaikuttavat myös ulkoiset tekijät, kuten toimeentuloon liittyvät (opintojen rahoitus, ansiotyön teko), yliopistoinstituutioon liittyvät (opetus, ohjaus, ilmapiiri), tutkinnon rakenteeseen liittyvät (koulutusala, opiskelun muoto), työllisyystilanteeseen liittyvät (työelämässä arvostetut kvalifikaatiot, työtilanne) sekä elämäntilanteeseen liittyvät (perhemuoto, ihmissuhdeongelmat, asumisen ongelmat) tekijät. Sisäisiä tekijöitä ovat motivaatiotekijät, orientaatiotekijät ja suuntautuneisuus koulutusosalalle (alavalinnan selvyys ja varmuus). (Pajala & Lempinen 2001, 73, 75; Vesikansa ym. 1998, 8, 52, 59.) Edellä mainittuja tekijöitä oli havaittavissa myös tämän tutkimuksen opiskelijoiden keskuudessa. Merkittävin tekijä opintojen kestoon vaikuttavista tekijöistä oli työssäkäynti, mitä selittää opiskelijoiden suhteellisen korkea keski-ikä sekä avoimen yliopiston opintojen aikana työssä toimineiden suuri osuus. Opintojen etenemiseen vaikuttaa suuresti eri elämäntilanteiden tärkeysjärjestys sekä se, kuinka tärkeäksi opiskelija tutkinnon suorittamisen ja opiskelun kokee.

¹⁷⁹ Myös Nurmen (1995, 138) tutkimuksessa aikuisopiskelijoille opiskelun aloittamisen tilaisuuden luovia tekijöitä olivat osaaikaopiskelun mahdollisuuden lisäksi koulutuksen alueellinen saatavuus.

tus on edelleen kasaantunut Etelä-Suomeen¹⁸⁰, vaikka koulutustarjontaa yleensä onkin tasoittunut ja monipuolistunut maan eri osissa (Nevala 1999, 153, 180–184).

Opiskelijat kokivat avoimen yliopiston opinnot yliopisto-opintoja joustavimmiksi myös siksi, koska avoimen yliopiston opetus ei ole niin aikaan sidottua kuin varsinainen yliopisto-opiskelu. Perinteinen päiväopiskelu on usein aikuiselle hankalampaa kuin nuorelle. Avoimen yliopiston opetus soveltuukin opiskelijalle usein hyvin nimenomaan ilta- ja viikonloppuopetuksen takia. Monimuoto-opinnoissa opiskelijan ei tarvitse olla edes läsnä luennoilla, jolloin hän voi opiskella itselleen soveltuvimpaan aikaan. Aikuisopiskelija voi myös haluta suorittaa opintojaan lyhyemmällä aikavälillä ja keskittyä opintoihin ikään kuin kerralla perusteellisemmin. Vastaajat kokivat mahdollisuuden edetä opinnoissa oman tahdin mukaan muutenkin hyvänä asiana.

Opintojen joustavuus on erittäin tärkeää aikuisopiskelijoille, joiden täytyy mukauttaa opiskelunsa muiden samanaikaisesti etenevien elämänpolkujensa vaatimuksiin. Aikuisiällä opiskeleva joutuu punnitsemaan eri elämänalueiden merkitystä omassa elämässään sekä tekemään valintoja omien arvostustensa mukaisesti. Usein opiskelija asettaa työn ja perheen etusijalle, ja siksi koulutus joutuu mukautumaan muiden elämänalueiden vaatimuksiin. Työn, opiskelun, perheen ja muun elämän yhteensovittaminen tuntui opiskelijoiden mielestä onnistuvan paremmin avoimessa yliopistossa opiskeltaessa. Työn asettamiin aikavaatimuksiin on pakko myöntyä, ja mikäli perhe vielä rajoittaa opiskeluaikaa, on hyvä että opiskelija voi opiskella silloin, kun hänelle tarjoutuu siihen mahdollisuus.

Työnteosta opintojen ohessa on opiskelulle myös hyötyä, koska työssäkäynnin seurauksena opiskelijan taloudellinen tilanne on parempi. Taloudellisen tilanteen takia jotkut opiskelijat voivatkin joutua lopettamaan opiskelunsa. Työssä toimiminen siis yhtäältä mahdollistaa opintojen jatkumisen, joskin se voi myös hidastaa sitä. Työn ohella opiskelemisessä on myös se hyvä puoli, että opiskelija pystyy soveltamaan oppimaansa suoraan käytäntöön. Ilman työkokemusta opiskelijan voi olla hankalampi siirtyä opiskelun jälkeen työelämään.

Avoimen yliopiston puolella opintojen suorittaminen voi olla kannattavaa, jos opiskelija on epävarma koulutusratkaisustaan. Työssä toimivilla on saattanut esimerkiksi syntyä ajatus alan tai ammatin vaihdosta, mutta he eivät ole välttämättä heti valmiita siirtymään yliopisto-opiskelijaksi. Tällöin opiskelijan on helpompaa aloittaa opintonsa avoimen yliopiston puolella ja jatkaa edellisessä työssään toimimista, mikäli hän on vähänkin epävarma päätöksestään vaihtaa alaa tai ammattia. Opiskelija voikin avoimen yliopiston opintojensa aikana miettiä, onko valmis sitoutumaan opiskeluun ja mahdollisesti sen seurauksena luopumaan työstään. Avoimen yliopiston väylän kaltaiset

---

¹⁸⁰ Noin kolmasosa kaikista yliopisto-opiskelijoista opiskelee pääkaupunkiseudulla, ja arvostetuimpien alojen koulutuspaikkoja on eniten tarjolla Etelä- ja Lounais-Suomessa (Nevala 1999, 184).

vaihtoehtoiset väylät sisäänpääsyyn voivat tarjota useammille opiskelijoille mahdollisuuden koulutuspolulla etenemiseen.

Avoimessa yliopistossa hankittujen oppien merkitys

Avoimen yliopiston opinto-oppaissa korostetaan, että avoimen yliopiston opetus on rinnastettavissa yliopisto-opiskeluun. Yksi syy opiskelijoiden avoimen yliopiston opiskelusta saataville hyödyille onkin opiskelun samankaltaisuus varsinaisessa kuin avoimessa yliopistossa. Jotkut opiskelijat kokevat, että yliopisto-opinnot ovat suoraa jatkoa avoimen yliopiston opinnoille eikä opiskelu poikkea niissä mitenkään. Varsinkin opiskelijan ollessa integroituneena opiskelijana opinnot eivät juurikaan käytännössä muutu yliopisto-opiskelijaksi siirryttäessä. Tällöin sopeutuminen viralliseksi yliopisto-opiskelijaksi on helpompaa kuin esimerkiksi etäopiskeluun osallistuneilla avoimen yliopiston opiskelijoilla. Avoimen yliopiston opinnoista koettuihin hyötyihin vaikuttaa sekä avoimen yliopiston puolella suoritettut opintoviikot että opiskelumuodot.

Avoimessa yliopistossa opiskelemalla opiskelija on voinut kokeilla yliopisto-opiskelun vaativuutta. Perusopinnoista suoriutuminen antaa varmuutta myös tulevista yliopisto-opinnoista suoriutumisesta. Opiskelijan opinnoissa etenemistä motivoi se, kun hän huomaa selviytyvänsä avoimista yliopisto-opinnoista ja itseluottamus lisääntyy. Myös Nurmen (1995, 158, 183) tutkimuksessa opiskelu oli ”itseään ruokkiva oravanpyörä”, sillä onnistuminen ja kyky oppia vahvistivat itsetuntoa ja herättivät halun uusiin, vaativampiin suorituksiin. Yksilön tulkinta omista oppimiskyvyistään ja mahdollisuuksistaan muokkautuu uudenaikaiseksi.¹⁸¹ Harrastusluonteisessa opiskelussakin saadut positiiviset opiskelukokemukset voivat luoda uskoa opiskelusta selviytymiseen myös formaalissa koulutuksessa.

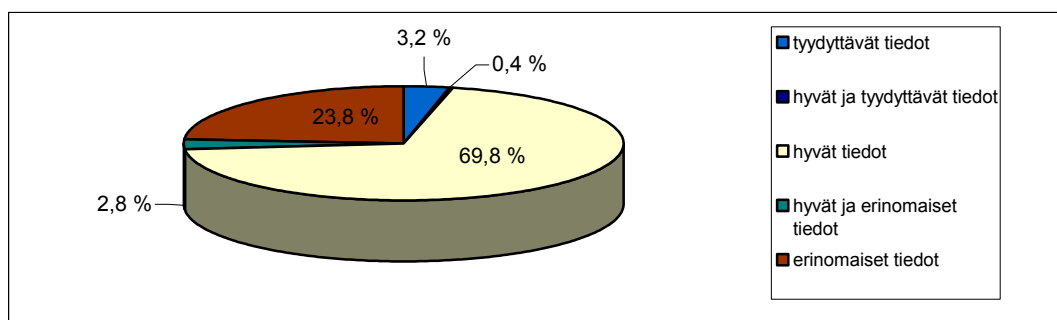
Avoimen yliopiston opintojen perusteella opiskelija tietää jo ennalta, mitä yliopistoon siirryttyä on odotettavissa. Avoimen yliopiston opintojen aikana opiskelijat ovat oppineet yliopisto-opiskelua. He ovat voineet harjoitella kurinalaista opiskelemista sekä oppia pitämään huolen oman opiskelunsa edistymisestä. Varsinkin opiskelijat, jotka ovat olleet avoimessa yliopistossa opiskelun ohella työelämässä, ovat joutuneet suunnittelemaan opintojaan tarkemmin kuin muut.

Opiskelurytmi säilyy parhaiten katkeamattomalla koulutuspolulla, siis opiskelijan siirtyessä suoraan oppilaitoksesta toiseen. Tästä näkyy viitteitä myös kyselyyn vastanneiden arvosanoissa, sillä suoraan edellisen koulutuksen jälkeen opintojaan jatkaneet näyttäisivät saaneen vähän muita pa-

---

¹⁸¹ Tällä voi olla yhteyttä myös ennestään koulutettujen suurempaan opiskeluhalukkuuteen. Ne, jotka ovat aikaisemmassa koulutuksessa onnistuneet, ovat halukkaampia myös opiskelemaan lisää. Sen sijaan ne, joiden itsetuntoa edellinen koulutus on lannistanut, eivät ole välttämättä niin halukkaita opiskelemaan mutta voivat aikuiskoulutuksessa ikään kuin ”paikata” kolhiintunutta itsetuntoaan. (Nurmi 1995, 158.)

rempia arvosanoja yliopistossa. Kuviossa 14 tarkastellaan opiskelijoiden yliopisto-opinnoissa menestymistä.

Kuvio 14. Opiskelijoiden yliopistoarvosanat.

Opiskelijat ovat menestyneet yliopisto-opinnoissaan hyvin. Hyvin tiedoin opinnoistaan on suoriutunut 70 prosenttia vastaajista. Neljäsosa vastanneista on saanut opinnoistaan erinomaisia arvosanoja. Vain muutama prosentti opiskelijoista on saanut opinnoistaan vain tyydyttäviä tietoja.

Yhtenä yliopistoon hakeutumisen ongelmana on mainittu se, että tuoret ylioppilaat eivät tunne eri oppiaineita. Ennen oppiaineen opiskelua ei välttämättä tiedä, onko siitä todella kiinnostunut. Oikean oppiaineen löytämisen ongelman onkin sanottu johtavan välivuosien pitämiseen ylioppilaaksi tulon jälkeen tai virheellisiin oppiainevalintoihin ja keskeyttämissiin. (Pyykkö & Nordenstrenng 2004, 15.) Tähän tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden joukosta pari oli keskeyttänyt opintonsa kokonaan, väliaikaisesti¹⁸² opintonsa oli keskeyttänyt 10 opiskelijaa. Keskeyttäneiden määrä on kyselyyn vastanneilla avoimen yliopiston väylän kautta Itä-Suomen yliopistoihin siirtyneillä opiskelijoilla yleensäkin pienempi kuin yliopisto-opiskelijoilla keskimäärin.¹⁸³ Keskeyttämislukuja vertaillen kannattaa kuitenkin pitää mielessä, että tähän tutkimukseen osallistuneista suurin osa on vasta opintojensa alkuvaiheessa, joten lopulliset keskeyttämisprosentit voivat muodostua suuremmiksi.¹⁸⁴

Avoimen yliopiston opiskelun hyväksi puoleksi opiskelijat mainitsivat sen, että siellä opiskelijoilla on ollut mahdollisuus kokeilla eri avoimien yliopistojen opetustarjontaa ja siten kokeilla eri yliopistoja ja laajempaa määrää eri oppiaineita. Tällöin opiskelijoiden kiinnostuksen kohteet selkiinty-

¹⁸² Syitä väliaikaisella opintojen keskeyttämiselle olivat esimerkiksi työ, opiskelu toisessa yliopistossa, varusmiespalveluksen suorittaminen tai toisessa maassa työskenteleminen.

¹⁸³ Ylemmän korkeakoulututkinnon läpäisyprosentti on reilu 70, kun taas noin neljäsosa keskeyttää tai jatkaa opintojaan ilman ylemmää korkeakoulututkintoa (Pajala & Lempinen 2001, 35).

¹⁸⁴ Yleensä yliopisto-opiskelijoiden keskeyttäminen on yleisintä opintojen alkuvaiheessa. Vuonna 1985 aloittaneista yliopisto-opiskelijoista 15 prosenttia oli kymmenen vuoden sisällä keskeyttänyt opintonsa. Keskeyttäneiden määrät vaihtelevat eri opintoaloilla. (Havén 1998, 71, 72.) Ylemmän korkeakoulututkinnon on suorittanut 15 vuotta opintojen aloittamisen jälkeen 75 prosenttia aloittaneista, ja keskeyttäjiä tai koulutuksen vaihtajia on aloittaneista 25 prosenttia (Korkeakoulujen opintoaikojen ... 2003, 15).

vät jo avoimessa yliopistossa, ja yliopistossa he voivat opiskella vain niitä oppiaineita, jotka todella kiinnostavat.¹⁸⁵

Tähän tutkimukseen osallistuneista 94,3 prosenttia ei ole vaihtanut ja 14 opiskelijaa (noin 6 %) ilmoitti vaihtaneensa yliopistossa pääainettaan. Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet opiskelijat vaihtavatkin muihin yliopisto-opiskelijoihin verrattuna vähemmän pääainettaan yliopistossa.¹⁸⁶ Tähän voi olla yhtenä selittävänä tekijänä se, että avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet ovat keskimäärin vanhempia. Vanhempien opiskelijoiden opiskelusuunnitelmat ovat usein selkiintyneempiä kuin nuorempien.¹⁸⁷

Opiskelijat oppivat avoimen yliopiston opintojen aikana myös opiskelutekniikoita, yliopisto-opinnoille ominaisia opiskelutapoja sekä kirjoittamistyyliä. Ennen yliopistoon siirtymistään opiskelijat eivät välttämättä osaa lukea oikealla tavalla yliopistotentteihin, sillä ne ovat laajempia kokonaisuuksia kuin esimerkiksi lukiossa. Avoimessa yliopistossa opiskellessa on voinut harjoitella itselle soveltuvaa tenttiin lukemistyyliä sekä oppinut varmasti myös arvioimaan omaa lukunopeuttaan, mistä on hyötyä yliopisto-opintojen etukäteissuunnittelussa. Varsinkin englanninkielisen kirjallisuuden lukeminen voi tuntua vaikealta, etenkin jos opiskelija ei ole tottunut aikaisemmin lukemaan vieraskielistä kirjallisuutta. Avoimen yliopiston opintojen aikana on mahdollisuus opetella tuottamaan omaa tekstiä sekä omaksua ymmärtävä ja kriittinen opiskelutapa.

Jokaisessa oppilaitoksessa on monta käytännön asiaa, jotka on selvitettävä, ennen kuin voi aloittaa varsinaiset opiskelut. Avoimen yliopiston opintojen aikana voi jo etukäteen tutustua yliopiston tiloihin ja henkilökuntaan sekä muihin käytäntöihin.

Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneen motivaatio opiskeluun voi olla korkeampi kuin valintakokeen kautta tulleella, sillä hän on saattanut joutua opiskelemaan pidempään kuin valintakokeiden kautta tulleet ja siten tekemään enemmän töitä päästäkseen yliopisto-opiskelijaksi. Osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että vaativimmilla valintaperusteilla avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet opiskelijat olisivat motivoituneempia kuin löyhemmillä valintaperusteilla yliopistoon tulleet opiskelijat (Hyvärinen 2003b).

---

¹⁸⁵ Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden yliopistossa opiskelemat alat olivat usein sekä reaali- että ideaalipreferenssejä, joten he opiskelivat yliopistossa toivealallaan (Panhelainen & Malin 1983). Melkein kahden kolmasosan pääaineen valintaan on vaikuttanut eniten se, että opiskelija on kiinnostunut oppiaineesta sinänsä. Melkein puolet opiskelijoista oli valinnut yliopistossa opiskeltavan pääaineen sen perusteella, mitä oppiainetta oli opiskellut jo avoimessa yliopistossa. Muut syyt pääaineen valinnalle olivat: oppiaineeseen oli helppo tulla avoimen yliopiston väylän kautta, oppiaineen avulla työllistyy helposti, lisää ammattipätevyyttä, ei päässyt muuhun haluamaansa koulutukseen ja opiskelu on jatkoa aikaisemmalle opiskelulle tai ammatille.

¹⁸⁶ Noin 15 prosenttia kaikista Suomen yliopistojen ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista on vaihtanut opiskelupaikkaa, koulutusala tai molempia (Pajala & Lempinen 2001, 34). Mäkisen (2001, 99) tutkimista Turun yliopistossa vuonna 1998 aloittaneista opiskelijoista vanhemmat opiskelijat aikoivat useammin jatkaa saman pääaineen opiskelua. Kaikista opiskelijoista 10 prosenttia aikoi vaihtaa koulutusohjelmaa, joista 25–29-vuotiaana aloittaneista aikoi koulutusohjelmaa vaihtaa viisi prosenttia ja 30 vuotta täyttäneistä kolme prosenttia.

¹⁸⁷ Mooren (2003, 115) tutkimat aikuisena yliopisto-opintonsa aloittaneet olivat vahvasti motivoituneita opintoihinsa ja vertasivat itseään nuorempiin, joilla he näkivät olevan vaikeuksia opintojen etenemisessä ja joiden he näkivät olevan vasta ”hakemassa paikkaansa”. Aikuiset opiskelijat voivatkin olla erilaisten kokemustensa takia motivoituneempia opiskeluun.

Edeltävät koulutuspolut ovat yhteydessä koulutuspolulla etenemiseen. Avoimesta yliopistosta yliopistoon siirtyminen on helpompaa, koska avoimessa yliopistossa on oppinut tavoitteellista yliopisto-opiskelua ja avoimen yliopiston puolella saadut positiiviset opiskelukokemukset vahvistavat itsetuntoa ja antavat uskoa opinnoista selviytymiseen. Avoimen yliopiston väylän kautta siirryttäessä opiskelija on usein myös varmempi omista kiinnostuksenkohteistaan ja opiskeluhalustaan.

Koulutusmahdollisuuksien lisääntyminen

Avoimen yliopiston väylä on monelle opiskelijalle ainoa mahdollisuus päästä yliopistoon. Opiskelijoiden näkökulmasta avoimen yliopiston väylä lisää yliopisto-opiskelumahdollisuuksia useammille opiskelijaryhmille ja instituutionäkökulmasta sen avulla lisätään koulutusmahdollisuuksien tasaa arvoa.

Yliopistoon hakeutuminen ilman ylioppilastutkintoa on vaikeaa. Ylioppilastutkinnon puuttuminen voi vaikuttaa myös siihen, että opiskelijalla ei ole välttämättä uskallusta lähteä yliopisto-opiskelijaksi, sillä suurin osa yliopisto-opiskelijoista on ylioppilastutkinnon suorittaneita.

Koulutus- ja elämänpolut muotoutuvat yhä yksilöllisemmiksi. Avoimen yliopiston väylä tarjoaa mahdollisuuden niillekin opiskelijoille, jotka eivät ole siirtyneet yliopistoon perinteisen elämäntavan mukaisesti. Aikuisen elämäntilanne on usein erilainen kuin nuoren, eikä aikuisen elämäntilanteeseen ole perinteisessä elämäntavassa kuulunut opiskelu.

Avoimen yliopiston väylä voi tarjota aikuisille mahdollisuuden lähteä kokeilemaan primaaria koulutustoivettaan, jonka toteutumatta jäämiseen ovat nuoruudessa voineet vaikuttaa esimerkiksi vanhempien koulutusta koskevat asenteet, oma arvio itsestä oppilaana tai konkreettiset tekijät, kuten koulutusmahdollisuuksien puute kotipaikkakunnalla tai taloudellinen tilanne. Kaikki eivät ole nuoruudessaan edes ajatelleet yliopisto-opiskelua, vaan ajatus yliopistoon hakeutumisesta voi syntyä vasta aikuisuudessa omasta osaamisesta ja oppimisesta elämän aikana muuttuneiden käsitysten seurauksena. Kulttuuriset käsitykset opiskelun merkityksestä, laajentunut koulutustarjonta sekä yleinen koulutustason kohoaminen voivat asettaa aiemmin hankitun koulutuksen uuteen valoon. (Moore 2003, 97, 140, 178.) Koulutustoivetta ei ole välttämättä vielä nuorena edes ollut olemassa, vaan halu kouluttautua korkeammalle on syntynyt vasta myöhemmin esimerkiksi omaan työhön kyllästymisen tai työssä etenemistavoitteen takia. Koulutusmahdollisuuksien avauduttua aikuisiällä avoimen yliopiston väylä tarjoaa yksilölle mahdollisuuden toteuttaa aikaisempaa ”unelmaansa”.

Vanhemmille opiskelijoille yliopisto-opintojen aloittaminen on vaikeampaa kuin nuoremmille. Elinikäisen oppimisen aikakautena ikääntyneetkin opiskelevat kuitenkin yhä useammin. Ikääntynyt voi epäillä sopeutumistaan nuorten opiskelijoiden joukkoon, mikä voi vaikuttaa opiskelupäätöksen

lykkäämiseen. Avoimessa yliopistossa opiskelijat ovat usein vanhempia, joten vertaisryhmän löytäminen voi siellä olla ikääntyneelle helpompaa. Kynnys opintojen aloittamiseen harrastusluonteisesti avoimen yliopiston puolella ei ole niin korkea ja opiskelija voi siellä kokeilla yliopisto-opiskeluja ilman paineita. Ikääntyneempi opiskelija¹⁸⁸ voi myös miettiä sitä, mitä muut mahdollisesti ajattelevat hänen opiskelun aloittamisestaan, sillä perinteisen elämänkulun mallin mukaan opiskelu kuuluu nuoruuden elämänvaiheeseen. Avoimessa yliopistossa voikin tehdä eräänlaisen ”pehmeän laskun yliopisto-opintoihin”, ja erityisen tärkeää tämä on silloin, jos edeltävistä opinnoista on kulunut pitkä aika.

Tämän tutkimuksen opiskelijoiden kokemusten perusteella voi todeta, että avoimen yliopiston väylä lisää koulutusmahdollisuuksia monessa elämäntilanteessa. Tämän takia avoimen yliopiston väylän käyttöä valintakokeiden rinnalla voidaan pitää perusteltuna. Avoimen yliopiston opiskelijoiden näkökulmasta tarkastellen avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon kannattaisi valita jopa nykyistä enemmän opiskelijoita. Opiskelijoiden kommentteissa tuli esiin ehdotus, että ”Olisi hyvä jos tämä mahdollisuus laajenisi, koska valintakoe ei aina takaa motivoituneita opiskelijoita” ja ”Avoin väylä pitäisi olla tie kaikkiin aineisiin yliopistossa, ei vain rajoitettuihin”. Valittavien opiskelijamäärien nostaminen ja avoimen yliopiston väylän käyttäminen opiskelijarekrytoinnissa on yhteydessä kaikkien valittavien yliopisto-opiskelijoiden määrään ja siihen, että tutkinnonsuoritusmahdollisuuksien tarjoamista halutaan rajoittaa, pelättäessä esimerkiksi yliopistotutkintojen inflaatiota.

Luvussa 3.2.3. esitettiin erilaisia mielipiteitä, sekä myönteisiä että kielteisiä, avoimen yliopiston väylän suhteen. Tämä tutkimus on tarkastellut avoimen yliopiston väylää sen kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden näkökulmasta. Tuosta näkökulmasta tarkasteltuna avoimen yliopiston väylä näyttäisi luovan koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa lisäämällä eri opiskelijaryhmille vaihtoehtoisia koulutuspolkuja. Opiskelijan siirtyminen yliopistoon avoimen yliopiston väylän kautta näyttäisi kannattavan tutkinnon varmemmin loppuun suorittamisen ja valmistumisen nopeutumisen perusteella, mihin vaikuttaa esimerkiksi kiinnostusten selkiytyminen ja yliopisto-opiskelun oppiminen avoimessa yliopistossa.¹⁸⁹ Avoin yliopisto soveltuukin yliopistojen rekrytointijärjestelmäksi, sillä se tavoittaa potentiaalisia opiskelijoita sekä valikoi kyvykkäimmät ja motivoituneimmat jatkaamaan (Valkama 1993, 35).

---

¹⁸⁸ Tähän tutkimukseen vastanneista opiskelijoista vanhimpaan ikäluokkaan (55 vuotta täyttäneet) kuului noin kuusi prosenttia. Noin kolme prosenttia vastanneista oli täyttänyt 60 vuotta.

¹⁸⁹ Koulutusinstituution näkökulmastakin tarkasteltuna avoimen yliopiston väylä lisää sekä yliopiston tuottavuutta että tuloksellisuutta lyhentäessään opiskelijoiden keskimääräisiä valmistumisaikoja sekä lisätessään yliopistotutkinnon suorittaneiden määrää ja vähentäessään keskeyttäneiden suhteellista määrää. Nurmen ja Kontiaisen (2000, 39, 41) mukaan koulutuksen tuloksellisuus instituutiotasolla paranee esimerkiksi koulutuksen suorittaneiden määrän lisääntyessä ja koulutuksen keskeyttäneiden määrän vähetessä, kun taas koulutuksen tuottavuus instituutiotasolla paranee esimerkiksi keskimääräisen koulutusajan lyhetyessä.

8. AVOIMEN YLIOPISTON VÄYLÄN KAUTTA EI-TUTKINTOTAVOITTEISESTA TUTKINTOTAVOITTEISEEN

Yksilöiden koulutuspolut ovat yhä useammin ajallisesti pidempikestoisia, ja yhä suurempi osa ikäluokista jatkaa koulutuspolkujaan aina korkeakouluasteelle asti. Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu avoimen yliopiston väylää, joka osaltaan vaikuttaa yliopistokoulutuksen laajenemiseen koulutusmahdollisuudeksi suuremmalle opiskelijajoukolle.

Avoimen yliopiston väylän käytön laajentuminen on koulutuspoliittinen kysymys ja läheisesti yhteydessä kysymykseen siitä, onko yliopistotutkintojen määrän kasvu tavoiteltavaa vai ei ja pitäisikö yliopisto-opiskelupaikkoja tarjota laajemmalle opiskelijajoukolle. Yliopistokoulutuksen ei välttämättä haluta laajenevan kaikkien koulutusväyläksi ja yliopistoon pääsyä halutaan rajoittaa myös avoimen yliopiston väylän kautta.

8.1. Lisää koulutusmahdollisuuksia yksilöllisten koulutuspolkujen kulkijoille?

Aikuiskoulutukseen osallistuminen vaihtelee sosiaalisesti ja alueellisesti sekä sukupolvien, sukupuolten ja erilaisten koulutustaustan omaavien yksilöiden välillä.¹⁹⁰ Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu näiden eri ryhmien valikoitumista avoimen yliopiston väylän kautta yliopisto-opiskelijaksi. Valikoitumisen perusteella voi pohtia sitä, onko avoimen yliopiston väylä lisännyt koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä. Tämän tutkimuksen perusteella avoimen yliopiston väylän voi sanoa lisänneen korkeakoulutukseen pääsymahdollisuuksia myös sellaisille ryhmille, joiden yliopistoon valikoitumisosuudet eivät yleensä ole olleet kovinkaan suuria.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon pääsyn voi sanoa mahdollistuvan kahden eri valikoitumisvaiheen kautta. Ensinnäkin avoimen yliopiston väylän kautta voivat hakeutua ainoastaan ne, jotka ovat suorittaneet opintojaan avoimessa yliopistossa. Siten ensimmäisessä valikoitumisvaiheessa valikoituvat avoimen yliopiston opiskelijoiksi ne, jotka haluavat käyttää vapaa-aikaansa opiskeluun, joilla on varaa maksaa opinnoista sekä joille opiskelu on kyseisessä elämäntilanteessa mahdollista. Vaikka avoimessa yliopistossa opiskelulle ei ole asetettu pohjakoulutusvaatimuksia, osa yksilöistä katsoo usein, ettei heillä ole riittäviä valmiuksia yliopistotasoihin opintoihin. Siten

---

¹⁹⁰ Sosiaalinen tausta säätelee koulutusuraa siten, että lapset jatkavat sitä pidempään opiskelua, mitä korkeampi vanhempien koulutusaste on. Sukupolvien välillä on suuret koulutustasoerot ja Suomessa koulutuserot ovat nuorten ja vanhempien ikäluokkien välillä OECD-maiden suurimpia. Naiset opiskelevat aikuisena miehiä useammin, ja perus-, kansa- tai keskikoulun suorittaneet osallistuvat aikuiskoulutukseen vähiten. (Lehtisalo & Raivola 1999, 81–89.)

voikin niiden yksilöiden, joilla ei ole oikeanlaisia sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia resursseja eli bourdieulaisittain pääomia, sanoa ensimmäisessä valikoitumisvaiheessa jäävän heikommalle.

Yhä useampi avoimen yliopiston opiskelijoista aloittaa opintonsa parantaakseen yliopistoon pääsymahdollisuuksiaan. Siten jo avoimeen yliopistoon valikoituu yhä useammin sellaisia opiskelijoita, joilla on bourdieulaisittain ”pelisilmää” ja kyky tehdä onnistuneita koulutusvalintoja koulutuksen kentällä – siis taito löytää vaihtoehtoisia koulutusmahdollisuuksia koulutusmarkkinoilla. Siten esimerkiksi valintakokeissa epäonnistuttuaan osa opiskelijoista löytää vaihtoehtoisen mahdollisuuden avoimesta yliopistosta taatakseen mahdollisuuksiaan yliopistoon pääsyyn.

Avoimen yliopiston väylän toisen valikoitumisvaiheen muodostaa yliopistoon hakeutumisasike, jossa osa avoimen yliopiston opiskelijoista valikoituu yliopisto-opiskelijoiksi. Avoimen yliopiston väylän kautta valitaan varmimmin ne, jotka ovat suorittaneet eniten opintoviikkoja, ja siten myös useimmiten ne, joilla on ollut eniten taloudellisesti varaa maksaa opinnoistaan. Näin avointa yliopistoa voidaan myös kritisoida ”parempiosaisten” suosimisesta.¹⁹¹

Esteenä avoimen yliopiston väylän tasa-arvoistaville vaikutuksille ovat sekä avoimen yliopiston maksullisuus, ennalta suoritettujen opintojen opintomaksujen kohoaminen avoimen yliopiston väylän valintaperusteiden tiukentumisen myötä sekä valintaperusteiden vaihtelusta johtuva huomattava vaihtelu pääsyn mahdollistavien opintojen hinnoissa. Eri avoimien yliopistojen opintomaksujen taseus sekä avoimen yliopiston väylän valintaperusteiden ohjaileminen olisi tasa-arvoisten koulutusmahdollisuuksien näkökulmasta tarpeellista.

Avoimen yliopiston väylän kautta kulkevat koulutuspolut muodostuvat eri pääaineisiin siirtyvillä eripituisiksi valintaperusteiden vaihdella yliopistoittain, oppiaineittain ja vuosittain, joten valitsemisperusteet muodostavat avoimen yliopiston toisessa valikoitumisvaiheessa suuria rajoitteita ja asettavat eri oppiaineisiin ja eri vuosina hakevat sekä eri puolilla Suomea asuvat opiskelijat eriarvoisiin asemiin. Opiskelijoiden avoimen yliopiston puolella muotoutuneiden koulutuspolkujen vaihtelu asettaa erilaisilla opintoviikkomäärillä yliopistoon siirtyvät opiskelijat eriarvoiseen asemaan toisten lunastaessa yliopisto-opiskelupaikkansa pienillä opintoviikkomäärillä ja toisten uurastaessa sekä sijoittaessa huomattaviakin summia opiskeluunsa saadakseen kerätyksi paljon opintoviikkoja. Toisiin oppiaineisiin ja yliopistoihin valikoituu siten myös erilaisia opiskelijoita. Valintaperusteiden vaihtelun seurauksena on olemassa myös vaara, että ”elitistisemmille” aloille valikoituu useammin opiskelijoita, joilla on mahdollisuus tehdä suurempia taloudellisia uhrauksia opiskelunsa eteen. Tämä on selvässä ristiriidassa nykyisen korkeakoulupolitiikan ideaalin kanssa, jonka mukaan opiskelijan varallisuus ei saisi vaikuttaa koulutusmahdollisuuksiin.

---

¹⁹¹ Edellä esitetty kritiikki ei kohdistu kuitenkaan vain avoimiin yliopistoihin, sillä avoimet yliopistot eivät tavoittele toiminnallaan voittoa ja hinnoittelevat opinnot julkisoikeudellisten palvelujen periaatteiden mukaisesti.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoituneet opiskelijat ovat siis kulkeneet yliopistoon kahden valikoitumisvaiheen kautta. Nämä kaksi valikoitumisvaihetta vaikuttavat yhdessä siihen, minkälaisia avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyvät opiskelijat ovat. Avoimen yliopiston väylän kautta **valikoituu** valintakokeiden kautta valikoituneisiin verrattuna **keskimääräistä enemmän vanhempia, naisia, työelämässä toimivia, korkeammin koulutettuja sekä ei-ylioppilastutkinnon suorittaneita**. Yhden syyn näiden ryhmien suureen määrään tarjoaa se, että heidän osuutensa avoimen yliopiston opiskelijoissa on yleensäkin suuri.

Valtakunnallisen avoimen yliopiston opiskelijoista tehdyn tutkimuksen perusteella (Rinne ym. 2003) avoin yliopisto näyttäytyy odotettua enemmän yliopisto-opintoihin valmentavana nuorison koulutuspaikkana. Nuorten avoimen yliopiston opiskelijoiden pääasiallinen tavoite on yliopistoon pääseminen, ja julkisuudessa onkin esitetty ajatus, että avoimen yliopiston väylästä on vaarassa muodostua pääasiassa nuorten käyttämä vaihtoehtoinen väylä yliopistoon pääsyksi (esim. Suuntana sivistys 2003, 52). Tämän perusteella voisikin luulla avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoituvan eniten alle 25-vuotiaita. Kuitenkin tähän tutkimukseen osallistuneissa avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneissä opiskelijoissa on alle 25-vuotiaita opiskelijoita vähemmän verrattuna sekä kaikkiin yliopisto-opiskelijoihin että avoimen yliopiston opiskelijoihin.

Tähän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat olivat iältään 20–68-vuotiaita. Opiskelijoiden keski-ikä oli 37 vuotta, jota voidaan pitää suhteellisen korkeana verrattuna kaikkiin yliopisto-opiskelijoihin (Moore 2000, 38). Avoimen yliopiston väylän kautta valikoituukin yliopisto-opiskelijoihin verrattuna vanhempia opiskelijoita, joten avoimen yliopiston väylän voi sanoa lisäävän vanhempien mahdollisuuksia koulutukseen pääsyyn ja siten **tasa-arvoistavan eri sukupolvien koulutusmahdollisuuksia**. Elinikäisen oppimisen ideaali, joka sisältää sekä elämänpituisen että elämänlaajuisen oppimisen ajatukset, näyttäisi olevan arkipäivää monelle avoimen yliopiston väylän kautta siirtyvälle, sillä jopa 15,4 prosenttia kyselyyn vastanneista oli vastaamishetkellä täyttänyt 50 vuotta. Lineaarisen elämäkulun vastaisesti myöhäisessä elämäkulussa tapahtuva koulutus onkin yhä yleisempää myös avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden keskuudessa.

Noin 80 prosenttia tämän tutkimuksen kyselyyn vastanneista on naisia, joten avoimen yliopiston väylän kautta näyttäisi valikoituvan enemmän naisia kuin yliopisto-opiskelijoiksi keskimäärin. Näyttäisi, että avoimen yliopiston väylä **voi lisätä sukupuoleen perustuvaa koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa**: tämän kyselyn perusteella Lappeenrannan teknillisen yliopiston opiskelijoiksi oli valikoitunut avoimen yliopiston väylän kautta enemmän naisia, vaikka teknillisen ja kaupallisen alan opiskelijoissa on yleensä enemmän miehiä. Vaihtoehtoisten koulutusmahdollisuuksien tarjoaminen avoimen yliopiston väylän kautta näyttäisi siten rohkaisevan yksilöitä tekemään myös ”su-

kupuolen vastaisia” koulutusvalintoja. Harrastuspohjalta alkavassa opiskelussa sukupuoli ei näyttäisi määrittävän kovinkaan vahvasti koulutusvalintoja.

Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneet ovat valintakokeiden kautta siirtyneisiin verrattuna lähteneet matalamman kulttuuripääoman kodeista, mutta verrattaessa avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneitä opiskelijoita aikuisiin yliopisto-opiskelijoihin huomataan, että näillä ryhmillä taustat ovat samantyyppisiä. Tätä selittää avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden korkea keski-ikä. Opiskelijoiden vanhempien ammatit vastaavat ammattirakenteen muutoksen takia lähemmin aikuisten yliopisto-opiskelijoiden vanhempien taustoja. Avoimen yliopiston väylä rikkoo koulutuksen periytyvyyttä **tarjoamalla huonommista sosiaalisista lähtöasemista tuleville opiskelijoille koulutusmahdollisuuksia**. Tosin se kuitenkin myös uusintaa koulutuksen periytyvyyttä tarjoamalla nuorille ja korkeamman sosiaalisen taustan omaaville, taitaville ”koulutuspelellä”, vaihtoehdoisen väylän yliopistoon.

Opiskelijoiden monipuoliset taustat viestivät avoimen yliopiston väylän lisäävän koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa. **Iäkkäämmillä, alemman pohjakoulutuksen omaavilla ja opiskelijoilla, joiden edeltävistä opinnoista on kulunut kauan**, yliopisto-opiskelun aloittamiseen voi liittyä oppimisen pelkoja. Heille avoimen yliopiston väylä **luo mahdollisuuden kokeilla yliopistopuoliskelua** ilman suorituspainetta. Oppimisen onnistuminen avoimessa yliopistossa vahvistaa itse-tuntoa, ja onnistumisen kokemukset voivat synnyttää halun tavoitella yliopistotutkintoa. Edellä mainitut eri ryhmät eivät välttämättä ilman avoimessa yliopistossa opiskelumahdollisuutta uskaltaisi yliopisto-opiskelijaksi.

Avoimien yliopistojen voi hillitä kasvukeskuksiin päin tapahtuvaa muuttoliikettä, sillä opiskelijoiden ei tarvitse lähteä kasvukeskuksiin päästäkseen yliopisto-opiskelijaksi vaan he voivat opiskella ensimmäiset opintonsa omalla paikkakunnalla esimerkiksi etäopiskeluna. Avoimen yliopiston väylällä voikin olla paljon merkitystä **alueellisen koulutusmahdollisuuksien tasa-arvon luomisessa** yliopistokoulutuksen keskittyessä yleisesti kaupunkeihin ja Etelä-Suomeen. Avoimen yliopiston väylän alueellinen koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo toteutuu parhaiten ”kansanomaisemmissa” korkeakouluissa, sillä niissä avoimen yliopiston väylän kautta on otettu eniten opiskelijoita vuonna 2002 (ks. taulukko 1)¹⁹². Avoimen yliopiston väylän kautta valittujen opiskelijoiden määrät ovat yhteydessä yliopistojen ”elitistisyyteen” ja ”kansanomaisuuteen”: ”elitistisissä ” yliopistoissa avoimen yliopiston väylän kautta valittujen määrät ovat vähäiset tai avoimen yliopiston väylän kautta ei valita opiskelijoita ollenkaan, kun taas ”kansanomaisissa” yliopistoissa avoimen yliopiston väylän

---

¹⁹² Vuonna 2002 esimerkiksi Helsingin yliopistossa on avoimen yliopiston väylän kautta valittujen osuus ollut yksi prosentti ja puolestaan Joensuun ja Lapin yliopistoissa yhdeksän prosenttia sekä Kuopion yliopistossa 10 prosenttia kaikista valituista opiskelijoista (Avoimien yliopistojen väyläluvut koulutusaloittain 2002).

kautta valittujen opiskelijoiden määrät ovat suurimmat (ks. Avoimien yliopistojen väyläluvut koulutusaloittain 2002).

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon kulkevien yksilöllisten koulutuspolkujen muotoutumiseen vaikuttavat monet tekijät. Opiskelijoiden avoimen yliopiston opiskeluaikaiset elämäntilanteet ovat vaihdelleet, ja opiskelijoiden koulutuspolkujen muotoutumiseen ovat vaikuttaneet sekä yhteiskuntatason että yksilötason tekijät, kuten esimerkiksi yksilöiden muut elämänpolut.

Yhteiskunnallisista tekijöistä valikoitumiseen ovat vaikuttaneet esimerkiksi koulutuspolitiikka ja yliopistojen päätökset opiskelijavalintojen suhteen sekä työ- ja koulutusmarkkinat. Yhteiskunnan taloudelliset tukijärjestelmät, kuten erilaiset opintotuki- ja työttömyystukijärjestelmät sekä opintososiaalisten etujen myöntäminen vaikuttavat myös osaltaan opiskelijoiden koulutukseen hakeutumiseen ja koulutuspolulla etenemiseen.

Avoimen yliopiston väylän kautta kulkeva koulutuspolku voi muodostua katkonaiseksi ja kestää vuosia opiskelijan samanaikaisen työssäkäynnin ja/tai lasten hoitamisen takia. Avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden elämänkulut noudattavat usein nykyajalle tyypillistä sirpaloituvaa, limittäistä elämänkaarimallia: opiskelijat eivät aina perinteisen elämänkulun mukaisesti jatka yliopistopidatusta suoraan ylioppilaaksi tulon jälkeen vaan ovat sitä ennen esimerkiksi työelämässä tai työttömänä, perustavat perheen tai hankkivat muuta koulutusta.

Opiskeluaikakaan ei ole avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneillä enää selvärajainen elämäntilanteen vaihe, sillä useat avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet ovat avoimessa yliopistossa opiskelun ohessa olleet myös jossain toisessa koulutuksessa, kotiäitinä tai mukana työelämässä. Opiskelun aikaiset erilaiset elämäntilanteet ja opiskelijoiden korkeat iät ovat esimerkkinä siitä, että yksilöiden koulutuspolkujen valinnat ovat viivästyneet perinteisestä elämänkulusta sirpaleiseen elämänkulkuun siirryttäessä. Opiskelijat tekevät kouluttautumispäätöksiään myös myöhemmällä iällä ja usein oltuaan jo mukana työelämässä. Yksilöt voivat siis nykyisin tehdä koulutuspolkujensa valintoja yhä myöhemmin elämänkulun eri vaiheissa.

Kolmannes vastaajista oli valinnut avoimen yliopiston väylän siksi, että sen kautta opiskelu oli ollut sen hetkisen elämäntilanteen takia helpompaa. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon tulevat opiskelijat kulkevat usein yhtä aikaa sekä koulutuspolkua että työelämän polkua. He ovat voineet siirtyä työelämän polulta koulutuspolulle, nämä polut ovat saattaneet vuorotella tai yksilö on saattanut kulkea molempia polkuja yhtä aikaa. Mikäli yksilön on oltava työelämässä, hänellä ei ole välttämättä aikaa opiskelulle tai työ voi ainakin hidastuttaa opintojen etenemistä ja siten myös koulutuspolulla etenemistä. Aikuisiällä opiskeleva joutuu punnitsemaan eri elämäntilanteiden merkitystä. Opiskelija asettaa usein työn ja perheen etusijalle, jolloin koulutus joutuu mukautumaan muiden elämäntilanteiden vaatimuksiin. Kaikki muut yksilön elämän polut vaikuttavatkin koulutuspolun

valintojen tekoon ja sillä etenemiseen, samoin kuin koulutuspolulla kulkeminen vaikuttaa muiden elämän polkujen muotoutumiseen.

Työttömille, työssäkäyville, muiden oppilaitosten opiskelijoille, kotiäideille tai muille, jotka eivät voi sitoutua kokopäiväiseen opiskeluun pitkäksi aikaa, avoimen yliopiston väylä soveltuu hyvin **vaihtoehtoiseksi koulutuspoluksi** yliopisto-opintoihin. Avoimessa yliopistossa opiskelu mahdollisimman pitkään ennen yliopistoon siirtymistä soveltuu esimerkiksi työssäkäyville opintojen ajallisen joustavuuden sekä arki-iltaisin järjestetyn opiskelun takia.

Ei-tutkintotavoitteinen opiskelu on tutkintotavoitteista opiskelua soveltuvampi koulutusratkaisu erilaisissa työmarkkina-asemissa oleville, ja avoimen yliopiston väylä soveltuu monessa elämäntilanteessa koulutuspolun osaksi. Eri elämäntilanteissa mahdollistunut opiskelu avoimen yliopiston puolella vaikuttaa myös avoimen yliopiston väylän kautta valikoituviin opiskelijajoukkoihin lisäämällä aikuisopiskelijoiden mahdollisuuksia hakeutua yliopistoon. Eri yksilöillä on erilaisia tarpeita opiskelulle, ja yksilöt kaipaavat erilaisia koulutusvaihtoehtoja. Koulutusyhteiskunnassa erilaisten yksilöllisten vaihtoehtojen mahdollistaminen on tärkeää: erilaisille opiskelijoille on tarjottava heidän elämäntilanteeseensa sopivia vaihtoehtoja. Elinikäisen oppimisen ideaalin toteutuminen edellyttää, että yksilöillä on erilaisia valitsemismahdollisuuksia yksilöllisten koulutuspolkujen muodostamiseksi omien koulutustarpeidensa mukaan.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden joukossa on ei-ylioppilaita, iäkkäitä ihmisiä ja muita sellaisia, joille opiskelupaikka yliopistossa ei niin sanotusti kuulu, esimerkiksi taloudellisen tehokkuuden näkökulmasta. Siten avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon valikoituneiden opiskelijoiden joukko osoittaa, että avoimen yliopiston väylä lisää koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa monille **ryhmille, joille yliopistokoulutus ei olisi muuten mahdollista**. Yliopistoon hakeutuminen on toki mahdollista kaikille myös perinteistä reittiä pitkin, mutta esimerkiksi vanhemmat opiskelijat eivät eri syistä näyttäisi haluavan hakeutua yliopistoon perinteisen valintajärjestelmän kautta.

Avoimen yliopiston väylä ei ole kuitenkaan alkuperäisen ideaalin mukaisesti tasa-arvoisesti koulutusmahdollisuuksia luova koulutusväylä, sillä sitä kautta yliopistoon siirtyvät opiskelijat ovat korkeasti koulutautuneita avoimen yliopiston ja yliopiston opiskelijoihin verrattuna. Avoimen yliopiston väylän ideana on ollut lisätä koulutusmahdollisuuksien tasa-arvoa esimerkiksi ei-ylioppilaille. Ihanteen toteutumatta jäämiseen vaikuttavat monet tekijät. Peruskoulupohjaisten opiskelijoiden osallistuminen aikuiskoulutukseen on yleisesti vähäistä. Nämä ryhmät eivät välttämättä koe koulutusta tarpeelliseksi eivätkä näe itsellään olevan koulutustarvetta. Useimmiten ei-ylioppilaat tulevat alemmista sosiaaliryhmistä ja toimivat ei-hyväpalkkaisissa töissä, jolloin heillä ei ole välttämättä mahdollisuutta sijoittaa rahaa avoimen yliopiston opintoihin. Siten avoimen yliopiston tasa-

arvoisten koulutusmahdollisuuksien tarjoamisen tavoite ja avoimen yliopiston maksullisuus ovat keskenään ristiriidassa. Ne, kenelle koulutusmahdollisuuksia toivotaan lisättävän, ovat niitä, kenellä on yleensä vähiten halua ja mahdollisuuksia maksaa opetuksesta. Tosin noin viidesosa kyselyyn vastanneista on ei-ylioppilaita, joten avoimen yliopiston väylän kautta valikoituu joka tapauksessa yliopistoon enemmän ei-ylioppilaita kuin perinteisten valintakokeiden kautta.

Koulutuskilpailussa sanotaan menestyvän niiden, joilla on tietoa eri koulutusvaihtoehdoista ja pelisilmää tehdä menestyksellisiä koulutusvalintoja. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneiden opiskelijoiden voi sanoa osaavan toimia koulutuksen kentällä käytävässä kilpailussa ja olevan taitavia koulutuspelejä pelaajia, sillä he ovat osanneet käyttää hyväkseen koulutusmarkkinoiden tarjoamaa vaihtoehtoista mahdollisuutta siirtyä yliopisto-opiskelijaksi. Nämä koulutusmarkkinoiden vaihtoehtoisen mahdollisuuden löytäjät, joilla yliopistoon siirtymishalu on selvillä jo ennen avoimen yliopiston opintoja, ovat useimmiten miehiä, nuoria, jotka ovat jo osallistuneet valintakokeisiin ja/tai opiskelijoita, joiden isät ovat korkeassa ammattiasemassa.

Avoimen yliopiston väylä on periaatteessa avoin ja tasa-arvoinen kaikille, mutta käytännössä kaikki ryhmät (ehkä taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman puuttumisen takia) eivät osaa hakeutua opiskelijoiksi sen kautta. Kaikilla opiskelijoilla ei eri syistä ole joko mahdollisuutta saada ylipäätään tietoa avoimen yliopiston väylästä tai halua/mahdollisuutta hakeutua yliopisto-opiskelijaksi sen kautta.

Olisiko avoimen yliopiston väylän oltava sitten kaikille mahdollinen koulutuspolku ja tarjota kaikille suomalaisille pääsy yliopisto-opiskelijoiksi ja mahdollisuus suorittaa yliopistotutkinto? Tämä kysymys on yhteydessä laajempaan kysymykseen siitä, kenelle yliopisto ylipäätään on tarkoitettu. Kaikille tasa-arvoisesti tarjottavien yliopistokoulutusmahdollisuuksien toteutumisen voi sanoa olevan miltei mahdotonta silloin, jos koulutuksen yhdeksi perustehtäväksi nähdään valikointi. Mikäli esimerkiksi yliopistoon valittaisiin kaikki halukkaat opiskelijat, yliopisto ei voisi toteuttaa sille annettua perustehtävää eli valikoida koulutukseen ja koulutuksen kautta työelämään vain kyvykkäimpiä opiskelijoita.

Tämän tutkimuksen perusteella voi sanoa, että avoimen yliopiston väylän käytön laajentaminen olisi avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden opiskelijoiden kannalta perusteltua. Erään kyselyyn vastanneen opiskelijan sanoin *”on hyvä, että maailmassa löytyy moninaisia polkuja kulkea monenlaisille ihmisille.”* Se, kuinka paljon avoimen yliopiston väylän kautta kannattaisi sitten valita opiskelijoita yliopistoon, ottaen huomioon niin yliopiston resurssit, tulevaisuuden työpaikat sekä koulutustasojen kohoaminen, jää avoimeksi kysymykseksi.

8.2. Tutkinto yhdistellen harrastusluonteista aikuiskoulutusta ja tutkintotavoitteista koulutusta

Vaikka kaikki tämän tutkimuksen opiskelijat ovatkin siirtyneet yliopisto-opiskelijoiksi, **kaikki eivät** kuitenkaan **olleet opintojen alussa tutkintotavoitteisia** eikä alun perin tarkoituksena ollutkaan formaaliin koulutukseen hakeutuminen. Yleisimmät opiskelijoiden avoimen yliopiston opiskelun motiivit olivat opiskelun ilo, ammatilliset syyt sekä koulutukseen pääsy tai harjaantuminen yliopisto-opiskeluun. Formaaliselle koulutukselle ominaiset piirteet, kuten tutkinnonsuorittamismahdollisuus, opintososiaalisten etuuksien saanti ja formaalin koulutuksen suurempi arvostaminen ovat osaltaan syynä siihen, että osa opiskelijoista kuitenkin pyrkii ensisijaisesti yliopistoon ja osa kyselyyn vastanneista (37 prosenttia) olikin hakenut aikaisemmin valintakokeiden kautta yliopistoon.

Avoimen yliopiston väylän kautta siirtymishalukkuuteen ja opiskelumotiiveihin ovat yhteydessä yksilöiden erilaiset elämänvaiheet. Nuoruuden elämänvaiheessa motiivit olivat usein välineellisiä (koulutukseen pääsy), kun taas varhaisaikuisuuden ja keski-ikä elämänvaiheessa opiskelusyyt olivat enemmänkin ammatillisia.

Erilaiset elämäntilanteet vaikuttavat tekijät vaikuttavatkin myös yksilöiden koulutuspäätöksiin. Normatiiviset ikään liittyvät tekijät vaikuttavat siihen, että perinteisesti nuoruuteen kuuluu opiskelu ja aikuiset ovat puolestaan työelämässä, jolloin koulutus on toissijaista. Oppimisen motiivit näyttäisivätkin olevan yhteydessä perinteiseen standardiin elämäntilanteeseen. Toisaalta yksilöllistymisen seurauksena myös koulutuspolut ovat yksilöllistyneet ja koulutus on yhä useammin mahdollista myös myöhemässä elämänvaiheessa. Opiskelun aloittamisen taustalla voivat olla myös erilaiset elämäntilanteet vaikuttavat ei-normatiiviset tekijät: joidenkin avoimessa yliopistossa opiskelun aloittamiseen on saattanut vaikuttaa esimerkiksi sairastuminen, työttömäksi joutuminen tai pääsykokeissa epäonnistuminen.

Yksilöiden opiskelusyyt voivat vaihtua myös opiskelun edetessä. Koulutuskokemusten ollessa myönteisiä koulutus ruokkii koulutushalukkuutta, minkä voi havaita avoimen yliopiston väylän opiskelijoiden koulutusmotiivien muuttumisena. Koulutus lisää opiskelijan koulutushalukkuutta, ja esimerkiksi avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon tulleilla opiskelijoilla **opintoviikkojen suorittaminen avoimessa yliopistossa näyttäisi lisänneen** usein **halukkuutta suorittaa** myös varsinaisen **tutkinto**. Tämän tutkimuksen opiskelijoista yli puolella yliopistoon siirtymishalu syntyikin vasta avoimen yliopiston opintojen aikana. Formaaliin koulutukseen siirtyminen oli alkupe räisenä ajatuksena vain reilulla kolmanneksella, ja vain reilun kolmanneksen tähän tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista voi siis sanoa valinneen avoimen yliopiston opinnot tietoisesti edetäkseen lopulta yliopisto-opiskelijoiksi.

Yksilöt eivät siten aina suunnittele ennalta koulutuspolkujaan ja oppilaitoksesta toiseen siirtymistä: esimerkiksi avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneistä opiskelijoista suurimmalla osalla ajatus koulutuspolulla etenemisestä syntyi vasta non-formaalien koulutuksen opiskelukokemusten kautta. Avoin yliopisto muokkaa myös osaltaan opiskelijan käsitystä itsestään oppijana. Myönteiset opiskelukokemukset avoimessa yliopistossa voivat saada opiskelijan uskomaan, että yliopistokoulutus on myös hänelle mahdollista. Avoimen yliopiston väylän kautta kulkeva koulutuspolku voi olla kokeileva, sillä opiskelija voi sen kautta kokeilla kyvykkyyttään yliopisto-opiskelijana ja vasta todettuaan pärjäävänsä yliopisto-opinnoissa tehdä päätöksen siirtymisestä opiskelijaksi tutkintoon tähtäävään oppilaitokseen. Opiskelija voi avoimen yliopiston opintojen jälkeen päättää siirtyä myös muuhun oppilaitokseen kuin yliopistoon, kuten esimerkiksi ammattikorkeakouluun. Tutkimuksen perusteella voi todeta, että opiskelijat rakentavat koulutuspolkujaan sekä tietoisesti ennalta valikoiden ja käyttäen avoimen yliopiston väylää tietoisesti koulutuspolun osana päästäkseen yliopistoon että eri tekijöiden vaikutuksesta ”ajautuen”, jolloin avoimen yliopiston opintojen kautta koulutuspolku yliopistoon muotoutuu ennalta suunnittelematta.

Harrastuspohjaisesta tutkintotavoitteiseen koulutukseen siirtymisellä on monenlaisia, sekä myönteisiä että kielteisiä, merkityksiä opiskelijan opiskelulle. Erilaiset vaihtoehdot mahdollisuudet päästä yliopistoon luovat opiskelijoille mahdollisuuden rakentaa koulutuspolkujaan joustavammin. Avoimen yliopiston väylän kautta siirtymisen mahdollisuus voi olla monelle opiskelijalle ainoa todellinen mahdollisuus yliopistoon pääsyyn, sillä suoraan formaaliin koulutukseen siirtyminen olisi monelle epätodennäköistä.

Avoimen yliopiston opinnoista on opiskelijalle **konkreettisesti hyötyä opintojen korvautuessa yliopistossa**. Opintojen korvautumiseen vaikuttaa se, että yliopisto kontrolloi avoimen yliopiston opetusta. Avoimessa yliopistossa opiskellessaan opiskelija voi myös kokeilla yliopisto-opintojen vaatavuutta ja harjoitella yliopisto-opiskelun opiskelutapoja. Erilaisia oppiaineita ja opiskelutapoja kokeiltuaan opiskelija on varmempi omista kiinnostuksenkohteistaan ja opiskeluhalustaan.

Avoimesta yliopistosta yliopistoon siirtyvät opiskelijat ovat usein **motivoituneita opiskeluun**. Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyvien opiskelijoiden motivoitumiseen on varmasti oma yhteytensä sekä iällä että sillä, että opiskelija on voinut esimerkiksi avoimessa yliopistossa valita reaalipreferenssin sijasta ideaalipreferenssin, siis opiskella sitä toivealaa, jota hän ei olisi käytännössä välttämättä muuten päässyt opiskelemaan. Vahva motivaatio ja opiskeluvalintojen selkeys avoimen yliopiston opintojen pohjalta vaikuttavat osaltaan myös siihen, että avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden opiskelijoiden joukossa on vähemmän keskeyttäneitä sekä he suorittavat yliopisto-opintonsa keskimäärin nopeammin yliopisto-opiskelijoihin verrattuna.

Siirtyminen formaalin koulutuksen piiriin voi vaikuttaa moniin asioihin. Formaaliin koulutusinstituutioon **siirtyminen voi merkitä muutosta opiskelijan yhteiskunnallisessa positiossa**, sillä tutkitut avoimen yliopiston väylän opiskelijat saivat yliopistoon siirryttyään opiskelijan statuksen ja siten pystyivät siirtymään esimerkiksi opintotuen piiriin.

Ei-tutkintoon tähtäävä koulutus poikkeaa harrastusluonteensa vuoksi tutkintotavoitteisesta opiskelusta. Formaaliin koulutukseen siirtyminen tuo opiskelijalle **vastuuta** opintojen etenemisestä ja **tutkinnon suorittamisesta**. Avoimen yliopiston väylän kautta valitut opiskelijat luokitellaan aikuis-koulutuksesta ei-aikuiskoulutukseen¹⁹³ siirtyneiksi, ja siirtyminen niin sanotusti vapaaehtoisesta ja omaehtoisesta (aikuis) ”opiskelusta” täysipäiväiseen, nuorille suunnattuun (ks. Moore 2003) ”koulutukseen” ei välttämättä ole aikuisopiskelijalle helppoa. Useat tähän tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista kokivat, että harrastusluonteisen koulutuksen puolella suuren ongelman muodosti opiskelussa eri elämänpolkujen yhteensovittaminen. Eri elämänpolkujen yhteensovittaminen (mikäli opiskelija yliopistossa opiskellessaan jatkaa esimerkiksi työntekoa) voi olla formaaliin koulutukseen siirryttäessä vieläkin ongelmallisempaa.

Oppilaitoksesta toiseen siirtyminen kesken opintojen tuo **käytännön opiskeluongelmia**, sillä uudessa oppilaitoksessa on usein esimerkiksi eri tilat ja opettajat sekä erilaiset käytännöt. Avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneillä on usein samoja ongelmia kuin valintakokeiden kautta yliopistoon valituilla. Myös opiskelu- ja opiskelijakulttuuri vaihtelee oppilaitoksittain. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneillä (ja varsinkin avoimen yliopiston integroituun opetukseen osallistuneilla) opiskelijoilla osa yliopistomaailmasta voi kuitenkin olla hyvinkin tuttua yliopistoon siirtymisvaiheessa.

Uuteen oppilaitokseen kesken opintojen siirryttäessä oppilaitokseen on usein jo muodostunut opiskelijaryhmiä, jolloin uuden opiskelijan valmiisiin **opiskelijaryhmiin integroituminen voi olla ongelmallista**. Tutkittujen kokemaan integroitumisongelmaan ovat yhteydessä esimerkiksi avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden opiskelijoiden korkeampi keski-ikä, opiskelijoiden pitkälle edenneet opinnot sekä opiskelijoiden kokema eronteko valintakokeiden kautta valittujen ”oikeiden opiskelijoiden” ja avoimen yliopiston väylän kautta tulleiden ”ei-oikeiden opiskelijoiden” välillä. Opiskelijoiden yliopistoon valitsemisperusteen mukaan opiskelijoille näyttäisi tämän tutkimuksen perusteella muodostuvan erilaisia opiskelijaidentiteettejä. Ei-normaaliväylää pitkin yliopistoon valitut identifioituvat ”ei-oikeiksi opiskelijoiksi”, mikä on yhteydessä opiskelijoiden ”ei-kuulujoukkoon” –tunteeseen.

Erilaisia traditionaalisista yliopisto-opiskelijoista poikkeavia ryhmiä on kutsuttu termillä ei-traditionaalinen opiskelija, joiksi myös avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet

---

¹⁹³ Aikuiskoulutusluokitteluista ks. Moore 2003, 39.

opiskelijat voidaan luokitella. Avoimen yliopiston väylän kautta valittavien opiskelijoiden osuus kaikista yliopisto-opiskelijoista on minimaalinen, mikä osaltaan luo väylän kautta siirtyneille opiskelijoille ajatusta heidän erityisyydestään muihin opiskelijoihin verrattuna. Kulttuurisen käsityksen mukaan perinteinen yliopisto-opiskelija siirtyy opiskelijaksi nuorena, valintakokeiden kautta ”valittuna”, eivätkä opiskelupaikkaa saa kaikki sitä haluavat. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelijat määrittävät itsensä ei-oikeiksi opiskelijoiksi, sillä he eivät ole valintakokeiden kautta ”valittua” joukkoa vaan ovat itse rakentaneet koulutuspolkunsä esitutkimukseen haastatellun opiskelijan sanoin ”takaoven kautta”.

Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet opiskelevat useimmiten aikuisella iällä, mikä luo myös oman leimansa opiskelulle. Opiskelijat kulkevat usein koulutuspolun lisäksi myös työelämän ja perhe-elämän polkua, mikä luo opiskelulle omia vaatimuksiaan. Avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon siirtyneet voidaankin luokitella ei-traditionaaliksi opiskelijoiksi paitsi valintaperusteen mukaan myös siksi, että he ovat siirtyneet yliopisto-opiskelijoiksi ”aikuiskoulutuksen piiriin” luettavasta koulutuksesta, ovat usein iältään vanhempia ja aloittavat opintonsa eri aikaan kuin muut saman vuosikurssin opiskelijat. Kaikki nämä tekijät voivat vaikeuttaa yliopistoon siirtymistä ja traditionaalisiin opiskelijoihin integroitumista.

Muihin yliopisto-opiskelijoihin integroituminen on kuitenkin vain yksi osa yliopistoon sosiaalistumista. Tässä tutkimuksessa yliopisto-opiskelussa koettuja ongelmia voitiin käsitellä vain opiskelijoiden itsensä antamien vastausten perusteella. Mielenkiintoista olisikin jatkotutkimuksissa selvittää muun muassa sitä, kuinka avoimen yliopiston väylän opiskelijat sosiaalistuvat yliopistoon yleensä. Joillakin tähän tutkimukseen osallistuneilla opiskelijoilla oli esimerkiksi ongelmia yliopiston puhe-tavan omaksumisessa. Toinen tutkittava asia voisi olla se, onko eri sosiaalisista taustoista ja eri koulutustasoilta tulevilla opiskelijoilla eroja yliopistoon sosiaalistumisessa.

Avoimen yliopiston väylän kautta tulevat opiskelijat vaativatkin erilaista yliopisto-opintojen ohjausta, sillä he ovat opinnoissaan eri vaiheessa kuin aloittelevat opiskelijat ja voivat aloittaa opintojaan myös kesken lukuvuoden. Erilaiset erillisvalinnat sekä myös esimerkiksi pääainetta vaihtavat opiskelijat tuovat erilaisien ennalta suoritettujen opintojen takia opintojen ohjaukselle erilaisia tarpeita.¹⁹⁴

Yksilöllisillä elämäkuluilla on vaikutusta myös koulutuspoluille esimerkiksi siinä mielessä, että eri elämänpolkujen tärkeysjärjestykseen asettaminen ja niiden yhteensovittamisen ongelmat vaikuttavat myös koulutuspolkujen muotoutumiseen ja niillä etenemiseen. Yksilöllistymisellä on vaikutuksensa myös koulutuspoluilla etenemiseen, sillä yksilöllisten koulutuspolkujen seurauksena (koulutukseen voi siirtyä esimerkiksi erilaisia koulutuksellisia väyliä pitkin) koulutuksen aikana voidaan

---

¹⁹⁴ Erilaisten erillisvalintojen runsaus ja niiden kautta siirtyneiden opiskelijoiden lisääntyminen tuo tarvetta yliopisto-opintojen ohjauksen kohdistamiseen näille ryhmille sekä mahdollisesti erilaisten ryhmien alkuohjauksen yhdistämistä.

kokea erilaisia ongelmia (esimerkiksi muihin opiskelijoihin, kouluyhteisöön ja oman tieteenalan kulttuuriin integroitumisessa tai käytännön opiskelussa) kuin silloin, jos koulutuspolut kulkisivat perinteisesti ja kaikki samaa koulutusta hankkivat etenisivät samanaikaisesti. Yksilölliset koulutuspolut saattavat aiheuttaa seurauksia myös työelämälle, sillä saman tutkinnon suorittaneet yksilöt saapuvat työelämään erilaisten koulutuspolkujen kautta.

Ei-tutkintotavoitteisesta formaaliin koulutukseen siirtyminen luo omat leimansa siirtymävaiheelle ja yliopisto-opintoihin sopeutumiselle. Yhä useammat valintakokeiden kautta valitut opiskelijatkin ovat suorittaneet opintoja edeltä avoimessa yliopistossa. Siten useat avoimen yliopiston väylän kautta siirtyneiden kokemukset koulutusmuodosta toiseen siirtymisestä voivat koskea myös esimerkiksi niitä valintakokeiden kautta siirtyneitä, jotka ovat opiskelleet avoimessa yliopistossa.

Yksilölliset koulutuspolut ja elämäkulut haastavat koulutusmarkkinoita ja hämärtävät eri koulutusmuotojen rajoja. Elämäkulun lineaarisuuden rikkouduttua myöskään elinikäisen koulutuksen eri muotojen sijoittuminen elämäkulkuun ei ole enää niin selkeää. Formaali koulutus kuuluu usein myös aikuisen elämänvaiheeseen ja yhä useammin myös myöhäisaikaisuuteen, mistä on osoitukseksi esimerkiksi se, että monet ovat siirtyneet myöhäisellä aikuisiällä avoimen yliopiston väylän kautta yliopistoon. Myös koulutuksen muotojen asemat yksilöiden eri elämäalueilla ja eri elämäalueiden tärkeysjärjestykseen asettamisessa voivat vaihdella.

Eri elämäalueiden jaot eivät olekaan enää välttämättä niin selvärajaisia. Aikaisemmin formaalin koulutuksen voi sanoa rajautuneen selvemmin koulutuksen elämäalueelle, jolloin formaali koulutus näyttäytyi myös yksilöille koulutukseen osallistumisen aikana yhtenä tärkeimmistä elämäalueista. Non-formaali koulutus kuului aikaisemmin selvemmin vapaa-aikaan, jolloin se ei kuulunut myöskään yksilön elämässä yleensä merkittävimpiin elämäalueisiin. Nykyisin kuitenkin myös non-formaaliin koulutukseen osallistuminen voi olla elämässä tärkeässä asemassa, jos opiskelija tavoittelee esimerkiksi avoimen yliopiston opintojen suorittamisella yliopistoon pääsyä. Formaali koulutus voi puolestaan yhä useammalla luokittua enemmän vapaa-ajan toiminnaksi esimerkiksi silloin, jos opiskelija on pääsääntöisesti työelämässä ja suorittaa yliopisto-opintojaan työn ohessa lähinnä harrastusluonteisesti. Tällöin myös formaalin koulutuksen (yliopiston), kuten aikaisemmin non-formaalin koulutuksen, on mukauduttava yksilön muiden elämäalueiden vaatimukseen. Elämänlaajuisen ja –pituisen oppimisen yleistymisen, yksilöllisten elämäpolkujen ja koulutuspolkujen lisääntyminen, yliopisto-opiskelijoiden aikuistuminen, koulutuskilpailun lisääntyminen, koulutukseen valikoituvien opiskelijoiden taustojen muuttuminen sekä erilaisten väylien (kuten avoimen yliopiston väylän) kautta siirtyvien opiskelijoiden lisääntyminen yliopistoissa luovat kaikki osaltaan haasteita yliopistoille.

LÄHTEET:

- Aaltonen, K., Helenius, P. ja Riihinen, O. (1997) Mielekkyyttä epävarmuuteen opiskelun ja ansiotyön vuorovaikutuksella. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja. Helsinki.
- Ahmed, M. (1989) Economics of nonformal education. Teoksessa: Titmus, C. J. (toim.) Lifelong education for adults. An international handbook. Advances in education. Pergamon press, 497-499.
- Ahola, S. (1995) Eliitin yliopistosta massojen korkeakoulutukseen. Korkeakoulutuksen muuttuva asema yhteiskunnallisen valikoinnin järjestelmänä. Koulutussosiologian tutkimuskeskus, raportti 30, Turun yliopisto, Turku.
- Ahola, S. (2004) Yhteishausta yhteisvalintaan. Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 9. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Yliopistopaino, Helsinki.
- Ahonen, S. (2003) Yhteinen koulu – tasa-arvoa vai tasapäisyyttä? Koulutuksellinen tasa-arvo Suomessa Snellmanista tähän päivään. Vastapaino, Tampere.
- Aikuiskoulutuskomitean II osamietintö (1975) Komiteamietintö 1975: 28, VAPK/monistus, Helsinki.
- Aikuiskoulutustutkimus 2000. Saatavilla [www-muodossa: >http://www.stat.fi/tk/he/aku00_etus.html](http://www.stat.fi/tk/he/aku00_etus.html) Tilastokeskus. (15.5.2003).
- Aittola, T. (1992) Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 91. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus ja Sisäsuomi Oy, Jyväskylä.
- Alanen, A. (1981) Elinikäisen kasvatuksen käsite. Teoksessa: Alanen & Sihvonen (toim.) Elinikäinen kasvatus. WSOY, Porvoo.
- Alkula, T., Pöntinen, S. ja Ylöstalo, P. (1999) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY, Juva.
- Allardt, E. (1996) Esipuhe teoksessa: Antikainen A., Houtsonen J., Kauppila J. ja Huotelin H. Living in a learning society. Life histories, identities and education. Knowledge, identity and school life series: 4. The Falmer Press, London.
- Antikainen, A. (2000) Kansainvälinen vertailu elinikäisestä oppimisesta. Teoksessa: Heikkinen E. ja Tuomi J. (toim.) Suomalainen elämäkulkku. Tummavuoren Kirjapaino Oy, Vantaa, 99-125.
- Antikainen, A. (1998) Kasvatus, elämäkulkku ja yhteiskunta. WSOY. Porvoo.
- Antikainen, A., Houtsonen, J., Kauppila, J., Komonen, K., Koski, L. & Käyhkö, M. (2000a) Koulutuksen merkitys identiteetin ja kulttuurin rakentajana. Teoksessa: Raivola, R. (toim.) Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Suomen akatemian julkaisuja 2/00. Edita, Helsinki, 231-253.

Antikainen, A. ja Komonen, K. (2003) Elämäkerta ja elämänkulku kasvatuksen ja aikuiskasvatuksen sosiologiassa. Teoksessa: Sallila P. (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Dark oy, Vantaa, 84-121.

Antikainen, A. , Rinne, R. ja Koski, L. (2000b) Kasvatussosiologia. WSOY, Juva.

Avoimen väylä vuosina 1995-1999. Saatavilla www-muodossa: ><http://www.avoin.net/AvoinNet/avoinnet.nsf/pages/Linkit>> (3.9.2003).

Avoimen yliopiston opinto-opas 2002-2003. Kuopion yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus. Kevava.

Avoimien yliopistojen väyläluvut koulutusaloittain 2002. Saatavilla www-muodossa: >http://www.avoinyliopisto.fi/neuvonta/Kooste_avoinväylä.pdf> (19.4.2004).

Avoim korkeakoulu. Suomen Kulttuurirahaston Avoimen korkeakoulun toimikunnan mietintö. (1976) Liikekirjapaino Oy, Helsinki.

Avoim yliopisto. Opetustarjonta 2002-2003. (2002) Joensuun yliopisto, Täydennyskoulutuskeskus, Avoim yliopisto, Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Avoim yliopisto-opetus väylänä korkeakoulututkintoon työryhmän muistio. (1996) Opetusministeriön työryhmien muistioita: 7. Yliopistopaino, pikapaino, Helsinki.

Baltes, P. B. ja Reese, H. W. (1987) Elämänkaaren näkökulma kehityspsykologiassa. Teoksessa: Kor-kiakangas, M. (toim.) Puoli vuosisataa psykologian tutkimusta ja opetusta Jyväskylässä. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 289, Jyväskylän yliopiston monistuskeskus, 113-165.

Bany, M. A. ja Johnson, L. V. (1975) Educational social psychology. Macmillan Publishing Co., Inc. New York.

Bauman, Z. (1997) Sosiologinen ajattelu. Vastapaino, Tampere.

Blomqvist, I., Koskinen, R., Niemi, H. ja Simpanen, M. (1997) Aikuisopiskelu Suomessa: Aikuiskoulu-
tustutkimus 1995. Tilastokeskus. Koulutus 1997/4. Helsinki.

Bourdieu, P. (1985) Sosiologian kysymyksiä. Vastapaino, Tampere.

Bourdieu, P. ja Passeron, J-C. (1977) Reproduction in education, society and culture. Sage, London.

Bourdieu, P. ja Wacquant, L. J. D. (1995) Refleksiiviseen sosiologiaan. Joensuu University Press. Jy-
väskylä.

Brandell, L. (1998) Nittiolets studenter. Bakgrund och studiemönster. StusS Arbetsrapport nr 2. Saata-
villa www-muodossa: ><http://www.hsv.se/sv/CollectionServlet/42/115/138/645.html>> (26.1.2003).

Coleman, J. S. (1990) Equality and achievement in education. Westview Press, Boulder, Colo.

Coombs, P. H. (1989) Formal and nonformal education: future strategies. Teoksessa: Titmus, C. J. (toim.) Lifelong education for adults. An international handbook. Advances in education. Pergamon press, 57-60.

Ekholm, M. ja Härd, S. (2000) Lifelong learning and lifewide learning. Skolverket, Stockholm.

Elder, G. H. (1997) The Life Course as Developmental Theory. Presented at the biennial meeting of the Society for Research in Child Development. Washington, DC. Saatavilla www-muodossa: ><http://www.cpc.unc.edu/pubs/presentations/srce-97.htm>> (5.6.2004).

Fraenkel, J. ja Wallen, N. (2000) How to design and evaluate research in education. Fourth edition. McGraw-Hill, Boston.

Giddens, A. (1994) Beyond left and right: the future of radical politics. Polity Press, Cambridge.

Giddens, A. (1987) Social theory and modern sociology. Polity, Cambridge.

Guyot, J-L. ja Merrill, B. (1998) Accessing university departments. Experiencing the tribes. A UK/Belgian study. A paper presented in the Second ESREA Access Network Conference. Barcelona 24-25.3.1998

Haapakorpi, A. (1994) Avoimen yliopiston opiskelijamuotokuva lama-Suomessa – selvitys opiskelijoiden taustasta, motiiveista ja suunnitelmista työllisyyspoliittisin perustein järjestetyssä avoimessa yliopistossa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä. 20/1994. Yliopistopaino, Helsinki.

Halttunen, N. (2001) Aikuiset korkeakoulutuksessa. Teoksessa: Ruoholinna, T. (toim.) Tarkasteluja aikuiskoulutuksen kentältä. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A: 193. Painosalama Oy, Turku, 67-85.

Havén, H. (toim.) (1998) Koulutus Suomessa. Tilastokeskus 1. Paino-Center Oy, Helsinki.

Havighurst, R. J. (1982) Developmental tasks and education. New York, Longman.

Heikkilä, T. (2001) Tilastollinen tutkimus. Oy Edita Ab. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. (1998) Tutki ja kirjoita. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Houle, C. (1988) The inquiring mind. A study of the adult who continues to learn. Wisconsin: The University of Wisconsin Press. Second Edition.

Houtsonen, J. (2000) Identiteetin rakentuminen koulun symbolisessa järjestyksessä. Teoksessa: Houtsonen, J., Kauppila, J. & Komonen K. Koulutus, elämäntietä ja identiteettiä. Kasvatustieteellisiä avauksia suomalaisten oppimiseen. Sosiologian tutkimuksia. Joensuun yliopisto, sosiologian laitos, N:o 3. Joensuu University Press, Joensuu.

Houtsonen, J. (1996) Koulutusidentiteetin kulttuurisen rakentumisen ainekset: identiteettien tyypittelyt ja elämäkerralliset teemat. Teoksessa: Antikainen, A. & Huotelin, H. (toim.) Oppiminen ja elämäntietä. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. BTJ Kirjasto-palvelu Oy, Helsinki, 199-216.

Hurn, C. H. (1985) The limits and possibilities of schooling. An introduction to the sociology of education. Second edition. Allyn & Bacon, Boston.

Hurri, R. (2003) Joustava siirtyminen avoimen yliopiston opiskelijasta yliopiston perusopiskelijaksi. Jyväskylän yliopisto, avoin yliopisto, Jyväskylä.

Husén, T. (1975) Social influences on educational attainment. Research perspectives on educational equality. Centre for educational research and innovation (CERI). OECD, Paris.

Hyvärinen, A-L. (2002) Avoimen väylän kautta yliopistoon. Tutkimus avoimesta väylästä Joensuun yliopiston kasvatustieteen opiskelijoiden koulutuspolun osana. Sosiologian pro gradu-tutkielma. Joensuu.

Hyvärinen, A-L. (2003a) Avoimen yliopiston väylän kautta Itä-Suomen yliopistoon. ”On hyvä, että maailmassa löytyy moninaisia polkuja kulkea monenlaisille ihmisille.” Tutkimusraportti opetusministeriölle. Avoim yliopisto, Joensuun yliopisto.

Hyvärinen, A-L. (2003b) Tutkimus avoimen yliopiston väylästä. KIDE 7/2003.

Hyvärinen, A-L. (2005) Avoimen yliopiston väylä – koulutuspolku formaaliin koulutukseen. Saatavilla [www-muodossa: >http:// http://tkk.joensuu.fi/avoim/vayla/tutkimus.php<](http://tkk.joensuu.fi/avoim/vayla/tutkimus.php).

Jarvis, P. (1987) *Adult learning in the social context*. Croom Helm, London.

Jarvis, P. (1997) *Ethics and education for adults in a late modern society*. National institute of adult continuing education, Great Britain.

Jauhiainen, A. ja Alho-Malmelin, M. (2003) Aikuisopiskelu - uskonasiako? *Aikuiskasvatus* 1/2003. Aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti, 23.vuosikerta, numero 1/2003.

Jauhiainen, A., Tuomisto, H. ja Alho-Malmelin, M. (2003) Aikuisopiskelun monet merkitykset muutosten yhteiskunnassa. Avoimen yliopiston opiskelija 2000-luvun alussa. Teoksessa: Sallila P. (toim.) *Elämäntaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus*. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Dark oy, Vantaa, 169-193.

Joensuun yliopisto, opiskelijavalinta 2002. (2001) Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Järvinen, A., Koivisto, T., Poikela, E. ja Valkama, H. (2000) Työ ja koulutus muutoksessa - vaikuttavan oppimisen organisoiminen. Teoksessa: Raivola, R. (toim.) *Vaikuttavuutta koulutukseen*. Suomen akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tuloksia. Suomen akatemian julkaisuja 2/00. Edita, Helsinki, 125-140.

Jääskeläinen, V. (toim.) (1997) *Avoim yliopisto 25 vuotta*. Joensuun yliopisto. Täydennyskoulutuskeskus. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Kasvatustieteen laitoksen laitosneuvoston kokous. 6/2003. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Ote pöytäkirjasta.

Kauppila, J. (1996) Koulutus elämäntulun rakentajana. Teoksessa: Antikainen, A. ja Huotelin, H. (toim.) *Oppiminen ja elämäntulun historia*. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki, 45-108.

Kauppila, J. (2002) Sukupolvet, koulutus ja oppiminen. Tulkintoja koulutuksen merkityksestä elämäntulun rakentajana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. N:o 78. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Keltanen, T. (2000) Avoimen yliopiston opintojen merkitys Itä-Suomessa aikuiskoulutusta järjestävien asiantuntijoiden kokemana. *Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma, kasvatustieteiden koulutus*, Joensuun yliopisto, Joensuu.

Kess, P., Hulkko, K., Jussila, M., Kallio, U., Larsen, S., Pohjolainen, T. ja Seppälä, K. (2002) Suomen avoim yliopisto. Avoimen yliopisto-opetuksen arviointiraportti. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 6:2002. Edita, Helsinki.

Kilpeläinen, A. (2000) Naiset paikkaansa etsimässä. Aikuiskoulutus naisen elämänkulun rakentajana. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 163. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä university printing house, Jyväskylä.

Kivinen O. & Rinne R. (1995) Koulutuksen periytyvyys. Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus. Koulutus 1995:4. Hakapaino Oy, Helsinki.

Kivinen, O. & Silvennoinen, H. (2000) Koulutushyvän jakautuminen: koulutuksen vaikuttavuusmekanismit. Teoksessa: Teoksessa: Raivola, R. (toim.) Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tuloksia. Suomen akatemia julkaisuja 2/00. Edita, Helsinki, 51-69.

Koivisto, J. ja Honkanen, P. (2000) Peukalo keskellä kämmentä: miksi muurarikoulun ovi ei aukea professorin jälkikasvulle? Sosiologia, 4. numero 2000. 37. vuosikerta. Westermarck -seuran julkaisu, 350-352.

Komiteanmietintö 1997:14. Oppimisen ilo. Kansallinen elinikäisen oppimisen strategia. Elinikäisen oppimisen komitean mietintö, opetusministeriö. Oy Edita Ab, Helsinki.

Komonen, K. (2001) Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. N:o 47. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Korkeakoulujen opintoaikojen lyhentämisen toimenpideohjelma. (2003) Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:27. Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Yliopistopaino, Helsinki.

Koulutukseen hakeneet sukupuolen, koulutussektorin ja aikaisemman koulutuksen (opetushallinnon vuoden 1995 luokitus) mukaan 2001. Oppilaitostilastot. Tilastokeskus. Saatavilla http://www.stat.fi/tk/he/oppilaitostilastot_hakeutuminen_taulu1.xls (5.6.2004).

Koulutus ja tutkimus vuosina 1999-2004. Kehittämissuunnitelma. (2000) Valtioneuvoston päätös 29.12.1999. Opetusministeriö. Edita, Helsinki.

Kuusinen, J. (toim.) (1995) Kasvatuspsykologia. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.

Kärkkäinen, K. (1992) Pohjois-karjalainen avoimen korkeakoulun opiskelija ja hänen opiskelumotiivinsa. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. Sarja A, N:o 5. Joensuun yliopisto, täydennyskoulutuskeskus. Joensuun yliopiston monistuskeskus, Joensuu.

Käyhkö, M. ja Tuupanen, P. (1996) Työläisperheestä opintielle – reproduktion ilmeneminen nuorten arkielämässä. Teoksessa: Antikainen, A. ja Huotelin, H. (toim.) Oppiminen ja elämäntarhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. BTJ Kirjastopalvelu, Helsinki, 109-158.

Lehtisalo, L. ja Raivola, R. (1999) Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle. WSOY, Juva.

Lempinen, P. ja Tiilikainen, A. (2001) Opiskelijatutkimus 2000. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 21/2001, Helsinki.

Levinson, D. (1978) Seasons of man's life. Ballantine books, New York.

Lewin, K. (1935) A dynamic theory of personality: selected papers. Mc Graw-Hill, cop., New York.

Marsick, V. J. & Watkins, K. (1990) *Informal and incidental learning in the workplace*. Routledge, London.

Martti, S. (1999) *Koulutus, työmarkkinat ja elämäntilanne*: "Käymme yhdessä ain, käymme aina rinnakkain." Teoksessa: Linnakangas, R. (toim.) *Koulutus ja elämäntilanne. Näkökulmia koulutuksen vaikuttavuuteen*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. C. Työpapereita 28. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi, 287-311.

Mead, G. H. (1934) *Mind, self and society. From the standpoint of a social behaviorist*. The University of Chicago press. Chicago.

Melin, H. ja Weckroth, K. (1995) *Avoin yliopisto? TYT-opiskelun taustaa ja tulevaisuutta*. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja A 2/95. Tampereen yliopisto. Jäljennepalvelu Tampere, Tampere.

Meriläinen, M. (1999) *Täydennyskoulutuksen merkitys luokanopettajan ammatilliselle kehitykselle*. Kasvatustieteellisiä julkaisuja, N:o 51. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Merriam, S. B. ja Clark, M. C. (1991) *Lifelines. Patterns of work, love and learning in adulthood*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.

Metsämuuronen, J. (2003) *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. International Methelp, cop., Helsinki.

Mielityinen, I. ja Moitus, S. (toim.) (2002) *Yliopistojen opiskelijavalintojen kartoitus*. Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja:100, Helsinki.

Moore, E. (2000) *Aikuisena yliopistossa. Yliopisto-opiskelijoiden ikärakenne ja 30 vuotta täyttäneiden opiskelijoiden elämäntilanne*. Joensuun yliopisto. Sosiologian laitoksen julkaisuja, N:o 2. Joensuu University Press, Saarijärvi.

Moore, E. (2003) *Pitkä opintie. Aikuisiällä suoritettu yliopistotutkinto ja koulutuksellisen elämäntilanteen muutos*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. N:o 61. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Mäkinen, J. (1999) *Oikeustieteen opiskelijoiden perhetaustat ja sosiaalistuminen yliopistoon*. Teoksessa: Mäkinen, J. ja Olkinuora, E. (toim.) *Yliopisto-opiskelu ja sen kokeminen. Tutkimuksia opiskelun sosiokulttuurisista ja oppimispsykologisista taustoista Turun yliopistossa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:190. Turun yliopiston kasvatustieteen laitos. Painosalama Oy, Turku, 59-78.

Mäkinen, M. (2001) *Aikuisena aloittaneet – yliopiston ei-traditionaaliset opiskelijat*. Teoksessa: Ruoholinna, T. (toim.) *Tarkasteluja aikuiskoulutuksen kentältä*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A: 193. Painosalama Oy, Turku, 87-102.

Nevala, A. (1999) *Korkeakoulutuksen kasvu, lohkoutuminen ja eriarvoisuus Suomessa*. Bibliotheca historica 43. Suomen historiallinen seura. Hakapaino Oy, Helsinki.

Nevala, A. (2000) *Opintietä onneen? Korkeakoulutukseen valikoituminen ja työmarkkinoille sijoittuminen Suomessa toisen maailmansodan jälkeen*. Teoksessa: Raivola, R. (toim.) *Vaikuttavuutta koulutukseen*.

Suomen akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tuloksia. Suomen akatemian julkaisuja 2/00. Edita, Helsinki, 113-124.

Niemelä, S. (1998) Elinikäinen oppiminen ja osaamisyhteiskunnan haasteet. Teoksessa: Sallila, P. ja Vaherva, T. (toim.) Arkipäivän oppiminen. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi, 15-28.

Niemelä, S. (1997) Oppivan ryhmän uusi tuleminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa: Sallila, P. ja Tuomisto, J. (toim.) Työn muutos ja oppiminen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 173-194.

Niemi-Väkeväinen, L. (1998) Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Kouluttautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 140, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. ja Leskinen, E. (1997) Tutkimusaineiston analyysi. WSOY, Porvoo.

Nurmi, J. (1998) Keiden koulutusväylät? Laveneva korkeakoulutus ja valikoituminen. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 43. Painosalama Oy, Turku.

Nurmi, K. E. ja Kontiainen, S. (2000) Aikuiskoulutuksen vaikuttavuus. Keskustelua vaikuttavuuskäsitteistön merkityksistä ja soveltamisesta koulutuksen kehittämiseen. Teoksessa: Raivola, R. (toim.) Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Suomen akatemian julkaisuja 2/00. Edita, Helsinki, 29-49.

Nurmi, J-E. ja Salmela-Aro, K. (2000) Ihmisen psykologinen kehitys ja elämäntietä. Teoksessa: Heikkinen E. ja Tuomi J. (toim.) Suomalainen elämäntietä. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki, 86-98.

Nurmi, K. (1995) Miksi aikuinen opiskelee? Tutkintotavoitteisen opiskelun edut ja haitat aikuisen elämäntietäsuudessa. Turun yliopiston julkaisuja. Painosalama Oy, Turku.

Okkonen, L. ja Peltola A. (1995) Avoimen korkeakoulun vaikuttavuus. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. Sarja A, N:o 8. Joensuun yliopiston monistuskeskus, Joensuu.

Opetusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelma 2006-2010. (2005) Opetusministeriön julkaisuja 2005:32. Saatavilla [www-muodossa: >http://www.minedu.fi/julkaisut/hallinto/2005/opm32/opm32.pdf<](http://www.minedu.fi/julkaisut/hallinto/2005/opm32/opm32.pdf) (14.11.2005).

Opintotukea ja opiskelijoiden opintososiaalista asemaa koskeva toimenpideohjelma. (2003) Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:28. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Yliopistopaino, Helsinki.

Otala, L. (1996) Oppimisen etu – kilpailukykyä muutoksessa. EKONOMIA-sarja. WSOY:n graafiset laitokset, Porvoo.

Pajala, S. ja Lempinen, P. (2001) Pitkä tie maisteriksi. Selvitys 1985, 1988 ja 1991 yliopistoissa aloittaneiden opintojen kulusta. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 22/2001. Yliopistopaino, Helsinki.

Palkansaajat sosioekonomisen aseman mukaan. Tilastokeskus. Työmarkkinat: tasa-arvo työelämässä. Saatavilla [www-muodossa: >http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/tasaarvo_ty.html<](http://www.tilastokeskus.fi/tk/he/tasaarvo_ty.html) (20.8.2003).

Panhelainen, M. ja Malin, A. (1983) Opiskelijoiden valikoituminen humanistisiin ja luonnontieteellisiin korkeakouluopintoihin ja ensimmäinen opintovuosi. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja, 346/1983. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus, Jyväskylä.

Parjanen, L. (1997) Avoin yliopisto Suomessa. Opetusministeriö. Edita, Helsinki.

Perraton, H. D. (2000) Open and distance learning in the developing world. Routledge studies in distance education. Routledge, London.

Pienten yliopistojen suosio kasvoi eniten. Helsingin sanomat, A7, 10.6.2004.

Piesanen, E. (1996) Avoin yliopisto nuoren aikuisen uranäkemyksen muotoutumisessa. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 67. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

Piesanen, E. (1999a) Avoin yliopisto alle 25-vuotiaiden opiskelijoiden koulutus- ja työuran kehittämisessä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuselosteita 7. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.

Piesanen, E. (1999b) Avoin yliopisto yksilöllistyvän yhteiskunnan markkinoilla. Koulutus- ja työmarkkinapolitiikan `pelinappula` vai nuoren aikuisen mahdollisuus. Koulutuksen tutkimuslaitos, Tutkimuksia 8. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.

Piesanen, E. (2002) Avoin yliopisto yksilöllistyvän yhteiskunnan markkinoilla. Teoksessa: Ahola, S. ja Välimaa, J. (toim.) Heimoja, hengenviljelyä ja hallintoa. Korkeakoulututkimuksen vuosikirja 2002. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä, 109-126.

Piesanen, E. (1995) Nuori aikuinen avoimessa yliopistossa. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 61, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.

Piesanen, E. (2001) The open university in a massifying higher education system. Teoksessa: Välimaa, J. (toim.) Finnish higher education in transition. Perspectives on massification and globalisation. Institute for educational research, Jyväskylän yliopisto Yliopiston painotalo, Jyväskylä, 157-184.

Puhakka, H. (1998) Naisten elämäkulkua nuoruudesta aikuisuuteen – koulutuksen merkitys elämäkullussa. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, N:o 42. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Puttonen, H. (1996) Avoimien yliopisto-opintojen vaikuttavuuden arviointi. MALU-projektin arviointitutkimus. Jyväskylän yliopisto, Täydennyskoulutuskeskus, Avoimen yliopiston julkaisusarja. Yliopistopaino, Jyväskylä.

Prokop, U. (1981) Kvinnors livssammanhang: begränsade strategier och omåttliga önsknningar, Rabén & Sjögren, Tukholma.

Pyökkö, R. ja Nordenstreng, K. (2004) Pistoja muurahaispesään. Korkeakoulutieto. Uudet korkeakoulututkinnot 1/2004, 3. vuosikerta. Opetusministeriö, Vammalan kirjapaino Oy.

Radcliffe, D. J. ja Colletta, N. J. (1989) Nonformal education. Teoksessa: Titmus, C. J. (toim.) Lifelong education for adults. An international handbook. Advances in education. Pergamon press, Oxford, 60-64.

Raivio, K. (2002) Muuttuuko yliopisto tyttökouluksi? pääkirjoitus 18.10.2002 Yliopisto. Acta Universitatis Helsingiensis 16/02.

Rinkinen, M. & Savolainen, R. (2000) Monimuoto-opiskelijoiden opintojen aloittamiseen ja opintojen keskeyttämiseen tai viivästymiseen vaikuttavat tekijät. Tutkimus Joensuun yliopiston avoimen yliopiston monimuoto-opiskelijoista. Syventävien opintojen tutkielma. Kasvatustieteen laitos, Joensuun yliopisto, Joensuu.

Rinne, R. (1999) Koulutususkosta oppimiskokoon. Teoksessa: Grönstrand, R. (toim.) Kasvava aikuinen. Yle-opetuspalvelut. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 90-115.

Rinne, R. (2003) Elinikäisen oppimisen retoriikka ja koulutuspolitiikka. Teoksessa: Sallila, P. (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Dark Oy, Vantaa, 219-246.

Rinne, R., Jauhiainen, A., Tuomisto, H., Alho-Malmelin, M., Halttunen, N. ja Lehtonen, K. (2003) Avoimen yliopiston opiskelija. Kokovartalokuvasta eriytyneisiin muotokuviiin. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu A: 200. Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos. Painosalama Oy, Turku.

Rinne, R., Kivinen, O. ja Ahola, S. (1992) Aikuisten kouluttautuminen Suomessa. Osallistuminen, kasaautuminen ja preferenssit. Koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 10. Painosalama oy. Turku.

Rinne, R. ja Salmi, E. (1998) Oppimisen uusi järjestys. Uhkien ja verkostojen maailma koulun ja elämänmittaisen opiskelun haasteena. Vastapaino, Tampere.

Roos, J. P. ja Hoikkala, T. (toim.) (1998) Elämänpolitiikka. 2000-luvun kirjasto. Gaudeamus, Helsinki.

Sallila, P. ja Vaherva, T. (1998) Arkipäivän oppiminen. Aikuiskasvatuksen 39. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Gummerus, Saarijärvi.

Sosioekonominen asema. (2003) Saatavilla www-muodossa: >http://www.tilastokeskus.fi/tk/tt/luokitukset/index_henkilo_keh.html> (8.9.2003).

Suikkanen, A. ja Linnakangas, R. (2000) Koulutuksen valtakunta. Teoksessa: Raivola, R. (toim.) Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tuloksia. Suomen akatemia julkaisu 2/00. Edita, Helsinki, 99-111.

Suikkanen, A., Linnakangas, R. ja Martti, S. (2002) Työllisyyden muutos ja koulutuksen merkitys. Aikuiskasvatus 2/2002: Sosiaalisen kadottaminen. Aikuiskasvatus ja hyvinvointiyhteiskunta. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Satakunnan painotuote, Pori.

Suuntana sivistys. (2003) SYL-julkaisu 1/2003. Suomen ylioppilaskuntien liitto ry. Erweko painotuote Oy.

Säntti, J. (1999) Opiskelukyvyn jäljillä. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 15/1999, Helsinki.

Tiilikainen, A. (2000) Uusi opiskelija ja yliopisto. Opiskelijoiden ensimmäisen opintovuoden kokemukset ja vastaanotto yliopistolla. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 17/2000. Monila, Helsinki.

Tuomisto, J. (1996) Elinikäisen oppimisen muodot – teoreettiset lähtökohdat ja käytäntö. Teoksessa: Kajanto & Tuomisto (toim.) Elinikäinen oppiminen. Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi, 13-45.

Tuomisto, J. (1998) Arkipäiväoppiminen aikuiskasvatuksen ja elinikäisen oppimisen kontekstissa. Teoksessa: Sallila, P. ja Vaherva, T. (toim.) Arkipäivän oppiminen. Aikuiskasvatuksen 39. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Gummerus kirjapaino oy, Saarijärvi, 30-58.

Tuomisto, J. & Pantzar, E. (1997) Elinikäinen oppiminen kansallisena ja kansainvälisenä työn ja koulutuksen kehittämisstrategiana. Teoksessa: Näkökulmia elinikäiseen oppimiseen. Elinikäisen oppimisen komitean mietinnön (1997:14) liite. Opetusministeriö. Oy Edita Ab, Helsinki.

Tuomisto, J. (2003) Elinikäisen oppimisen toinen sukupolvi – unohtuiko jotain? Teoksessa: Sallila, P. (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Dark Oy, Vantaa, 49-83.

Työssä jaksamisen tutkimus- ja toimenpideohjelma. (2002) Seurantatiedote 2001. Työministeriö. Kirjapaino Keili Oy, Vantaa.

Työttömät koulutuksen mukaan Helsingin seudulla. Saatavilla www-muodossa: ><http://www.hel.fi/ennakointi/tyovoima/Ty%C3%B6tt%C3%B6m%C3%A4t-koulutus.pdf>> (3.6.2004).

Tähtinen, J. ja Kaljonen, A. (1998) Tilastollisen analyysin perusteita kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Julkaisusarja B: 59. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Turun opettajankoulutuslaitos. Painosalama Oy, Turku.

Vaherva, T. (1998) Informaali ja satunnainen oppiminen työpaikalla. Teoksessa: Sallila, P. ja Vaherva, T. (toim.) Arkipäivän oppiminen. Aikuiskasvatuksen 39. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi, 156-177.

Vainikainen, P. (1996) Selvitys Joensuun yliopiston avoimesta yliopisto-opetuksesta. Täydennyskoulutuskeskus. Avoin yliopisto.

Valkama, H. (1993) Aika, paikka ja hinta. Avoin opintojärjestelmä yliopiston perusopetuksen toimeenpanijana. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan linjan julkaisusarja. Painatuskeskus, Helsinki.

Varila, J. (1997) Tuuliko tuo työmarkkinakelpoisuuden? Tutkimus työmarkkinakelpoisuuden luonnehahmon synnyn ja kehityksen arvoituksesta. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Vesikansa, S., Lempinen, P. ja Suomela S. (1998) Tehokkaaseen opiskeluun – norminopeutta vai mielekästä oppimista. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 14/1998. Helsinki.

Väestön koulutus rakenne. 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen mukaan 2000-2002. Tilastokeskus. Saatavilla www-muodossa: > http://www.stat.fi/tk/he/oppilaitostilastot_koulutusrakenne.html> (10.8.2004).

Väisänen, P. (2003) Työssäoppiminen ammatillisissa perusopinnoissa. Ammatillinen osaaminen, työelämän kvalifikaatiot ja itseohjautuvuus opiskelijoiden itsensä arvioimina. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja, N:o 83. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Väylä 2003. Avoin tie yliopistoon (2002) Joensuun yliopisto, avoin yliopisto. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.

Väyläkriteerit yliopistoittain. Saatavilla www-muodossa: ><http://www.avoinyliopisto.fi/neuvonta/vaylakriteerit.html>.> (6.6.2004).

Webb, S. (1997) Alternative students? Conceptualizations of difference. Teoksessa: Williams, J. (toim.) Negotiating access to higher education. Society for Research into Higher Education & Open University Press, Buckingham, 65-86.

Weckroth, K. & Melin H. (1996) Monimuotoinen yliopisto - sosiaalitieteiden aineopintojen opetus avoimessa yliopistossa. Tampereen täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja a 1/96. Tampereen yliopisto. Jäljennepalvelu. Tampere.

Wexler, P. (1992) Becoming somebody. Toward a social psychology of school. The Falmer Press, London.

Ylijoki, O.-H. (2002) Yliopisto-opiskelun hyveet ja paheet. Teoksessa: Ahola, S. ja Välimaa, J. (toim.) Heimoja, hengenviljelyä ja hallintoa. Korkeakoulututkimuksen vuosikirja 2002. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä, 53-72.

LIITE 1. Kyselylomake

Ympyröi annetuista vastausvaihtoehdoista parhaiten sopiva vaihtoehto.

1. Mikä on sukupuolesi?

1. Nainen
2. Mies

2. Mikä on ikäsi? _____ vuotta

3. Mikä tutkinto sinulla oli ennen yliopisto-opintoja? (Voit valita useamman vaihtoehdon)

1. Ei tutkintoa
2. Peruskoulu tai vastaava
3. Ylioppilastutkinto
4. Kouluasteentutkinto (ammattikoulu tai vastaava)
5. Opistoasteen tutkinto
6. Ammattikorkeakoulututkinto
7. Korkeakoulututkinto

4. Mikä on / oli äitisi ammatti? _____

5. Mikä on / oli isäsi ammatti? _____

6. Mikäli olit mukana työelämässä ennen avoimen yliopiston opintojasi, niin minkälaisissa työtehtävissä toimit juuri ennen avoimen yliopiston opintojen aloittamista? _____

7a. Olitko avoimen yliopiston opintojen aikana:

1. Säännöllisessä päivätyössä
2. Vuorotyössä tai sitä vastaavassa
3. Osa-aikatyössä
4. Satunnaisissa, lyhyissä työsuhteissa
5. Kokopäiväopiskelija
6. Äitiyslomalla tai muuten kotona lapsia hoitamassa
7. Työtön
8. Eläkkeellä
9. Muu, mikä? _____

7b. Mikä edellä mainituista kuvaa suurinta osaa opiskeluaikaasi? Numero: _____

8. Kuinka pitkä aika edellisistä opinnoistasi (jolloin opiskelu oli päätoimista) oli ennen kuin aloitit avoimen yliopiston opinnot? Noin _____ vuotta

9. Kuinka kauan opiskelit avoimen yliopiston puolella? _____ vuotta

10. Kuinka paljon avoimen yliopiston opinnot tulivat sinulle maksamaan? Noin _____ markkaa /
(tarkoitetaan vain opintomaksuja) _____ euroa

11. Kuinka paljon avoimeen yliopistoon opiskelemaan lähtöön vaikutti

	Erittäin paljon	Melko paljon	Jonkin verran	Ei lainkaan
1. Yleissivistyksen lisääminen	1	2	3	4
2. Pääaine kiinnostaa sisällöllisesti	1	2	3	4
3. Ammattitaidon ylläpitäminen	1	2	3	4
4. Ammatissa eteneminen	1	2	3	4
5. Mahdollinen ammatinvaihto	1	2	3	4
6. Opinnoista on hyötyä työssä	1	2	3	4
7. Valmistautuminen valintakokeeseen	1	2	3	4
8. Avoimen väylän kautta tutkinto-opiskelijaksi pyrkiminen	1	2	3	4
9. Lisäpisteiden saaminen koulutukseen hakeutumiseen	1	2	3	4
10. Omien rajojen kokeilu (selviääkö yliopisto-opinnoissa)	1	2	3	4
11. Tuntuman saaminen yliopisto-opintoihin	1	2	3	4
12. Opiskelu on harrastus	1	2	3	4
13. Mielekäs tekeminen työttömänä ollessa	1	2	3	4
14. Elämän yksitoikkoisuus	1	2	3	4
15. Opiskelu sinänsä kiinnostaa	1	2	3	4
16. En päässyt muualle opiskelemaan	1	2	3	4
17. Muu syy. Mikä? _____	1	2	3	4

12. Milloin päätit hakeutua yliopisto-opiskelijaksi?

1. Avoimen yliopiston opintoja ennen
2. Avoimen yliopiston opintojen aikana
3. Avoimen yliopiston opintojen jälkeen

13. Kuinka paljon yliopisto-opiskelijaksi haluamiseen vaikutti

	Erittäin paljon	Melko paljon	Jonkin verran	Ei lainkaan
1. Arvostan yliopistoa enemmän kuin avointa yliopistoa	1	2	3	4
2. Opiskelu yliopistossa on halvempaa	1	2	3	4
3. Yliopiston puolella sai käyttöön opiskelijaetuedet	1	2	3	4
4. Yliopistoon siirtyminen kannatti, koska olin suorittanut paljon opintoja	1	2	3	4
5. Että saisin yliopistotutkinnon	1	2	3	4
6. Muu syy, mikä? _____	1	2	3	4

14. Haitko yliopistoon normaalien valintakokeiden kautta?

1. En
2. Kyllä. Kuinka monta kertaa? _____

15. Miksi et hakenut valintakokeiden, vaan **avoimen väylän kautta** yliopisto-opiskelijaksi?

(Vain vaikuttanein tekijä ympyröidään)

1. En päässyt normaalien valintakokeiden kautta
2. Minun oli helpompi suorittaa perusopintoja avoimen yliopiston puolella
3. En halunnut osallistua yliopiston valintakokeisiin
4. Muu syy, mikä? _____

16. Missä yliopistossa opiskelet (olet opiskellut)?

- a. Joensuun yliopistossa
- b. Kuopion yliopistossa
- c. Lappeenrannan teknillisessä korkeakoulussa

17. Mihin aineeseen sinut valittiin avoimen väylän kautta? _____

(Mikäli sinut valittiin useaan aineeseen, niin kirjoita se, jonka aineen opiskelun aloitit)

18. Oletko vaihtanut pääainetta?

1. En
2. Olen. Mikä oli uusi pääaine? _____
Miksi vaihdoit pääainetta? _____

19. Miksi valitsit pääaineen, jota luet (luit) yliopistossa?
1. Oppiaineeseen oli helppo tulla avoimen väylän kautta
  2. Oppiaineen avulla työllistyy helposti
  3. Jatkoainavassa yliopistossa aloittamaan oppiainetta
  4. Oppiaine kiinnosti minua
  5. Muu syy, mikä? _____
20. Missä vaiheessa yliopisto-opintoja olet nyt?
1. 1. / 2. / 3. / 4. / 5. vuosi yliopistossa
  2. Olen valmistunut yliopistosta. (Kuinka monta vuotta opiskelit yliopistossa? _____ vuotta)
  3. Olen jatko-opiskelija
  4. Olen väliaikaisesti keskeyttänyt opintoni, koska _____
  5. Olen keskeyttänyt yliopisto-opintoni kokonaan, koska _____
  6. En aloittanut yliopisto-opintojani ollenkaan
21. Millaiset valintaperusteet olivat vaatimuksena siihen oppiaineeseen, johon hait avoimen väylän kautta?
1. Pääaineesta suoritettuna perusopinnot
  2. Pääaineesta suoritettuna aineopinnot
  3. Suoritettuna yhteensä _____ opintoviikkoa avoimen yliopiston puolella
  4. Muu, mikä? _____
22. Kuinka paljon sinulla oli avoimen yliopiston puolella suoritettuja opintoja siirtyessäsi yliopisto-opiskelijaksi? Yhteensä _____ opintoviikkoa
23. Mitä mieltä olet yliopiston valintaperusteista sen oppiaineen kohdalla, jonka pääaineopiskelija olit opintojesi alussa?
1. Mielestäni oppiaineeseeni pääsee opiskelemaan liian helposti avoimen väylän kautta hakiessa, koska _____
 _____
 _____
  2. Mielestäni oppiaineeseeni vaaditaan liikaa yliopistoa edeltäviä opintoja avoimen väylän kautta hakiessa, koska _____
 _____
 _____
  3. Mielestäni oppiaineeseeni on sopivat valintaperusteet avoimen väylän kautta hakiessa, koska _____
 _____
 _____
24. Saitko korvattua yliopistossa kaikki avoimessa yliopistossa suorittamasi opinnot?
1. Kyllä
  2. En. Miksi? _____
25. Millaisia arvosanoja olet saanut **keskimäärin** yliopisto-opintojesi aikana?
1. Tyydyttävät tiedot
  2. Hyvät tiedot
  3. Erinomaiset tiedot
26. Miten avoimen yliopiston opinnot ovat vaikuttaneet myöhempisiin yliopisto-opintoihisi?
1. Avoimen yliopiston opinnoista on ollut paljon haittaa myöhemmille yliopisto-opinnoilleni.
  2. Avoimen yliopiston opinnoista on ollut vähän haittaa myöhemmille yliopisto-opinnoilleni.
  3. Mielestäni sillä ei ole ollut mitään merkitystä yliopisto-opinnoilleni, että olen suorittanut aiemmat opintoni avoimen yliopiston puolella
  4. Avoimen yliopiston opinnoista on ollut vähän hyötyä myöhemmille yliopisto-opinnoilleni.
  5. Avoimen yliopiston opinnoista on ollut paljon hyötyä myöhemmille yliopisto-opinnoilleni

27. Kuinka monessa vuodessa aiot suorittaa yliopisto-opintosi? _____vuodessa
Mikäli olet jo valmistunut, niin kuinka monessa vuodessa suoritit yliopisto-opintosi? _____vuodessa

Seuraaviin kysymyksiin voit jatkaa vastauksia tarvittaessa sivun kääntöpuolelle!

28. Oletko kokenut mitä vaikeuksia yliopistoon siirtymisessä avoimen yliopiston opintojen jälkeen? _____

---

29. Onko sinulla ollut ongelmia yliopisto-opiskelussa?

a. Ei

b. Kyllä. Minkälaisia? _____

---

30. Mitä hyötyä avoimen yliopiston opinnoista on yliopistossa opiskellessa? _____

---

31. Onko avoimen yliopiston opinnoista ollut haittaa yliopistossa opiskellessa? _____

Lopuksi voit vapaasti kertoa kaikesta, mikä liittyy avoimeen väylään ja sen kautta yliopistoon siirtymiseen. Voit antaa vapaasti kommentteja ja kritiikkejä tähän tutkimukseen ja kyselylomakkeeseenkin.

Saako vastauksiasi antaa analysoitavaksi avoimesta väylästä tehtävää pro gradu –tutkielmaa varten?

1 Kyllä

2 Ei

KIITOS TUTKIMUKSEN AUTTAMISESTA!

LIITE 2. Faktorointi.

Faktorianalyysi on korrelaatiokeskeinen menetelmä, jossa muuttujien korrelaatioita kuvataan ja selitetään faktorimallin avulla. Koska käytössä ei ollut aikaisempia tutkimustuloksia, ei faktoreiden lukumäärää eikä faktoreiden lataus- tai korrelaatorakenteita ollut etukäteen tiedossa. Näin ollen tässä tutkimuksessa käytettiin eksploratiivista faktorianalyysia. (Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen 1997, 242–243.)

Tutkimuksessa kokeiltiin erilaisia faktorointimenetelmiä. Vaikka faktoreiden selitysosuudet jäivät kaikissa ratkaisuisissa suhteellisen pieniksi, faktorointia käytetään tässä tutkimuksessa muuttujien tiivistämiseksi uusiksi muuttujiksi, mikä helpottaa aineiston jatkoanalysointia.

Tässä tutkimuksessa valittiin eri faktorointiratkaisuista pienimmän neliösumman menetelmä (Unweighted Least Squares) siksi, että sen ratkaisu vastasi lähinnä Piesasen (1995) tutkimuksen faktorointiratkaisuja sekä opetusministeriön työryhmän muistiossa (Avoin yliopisto-opetus... 1996) esitettyjä opiskelumotiiveja. Joissakin muissa faktorointimalleissa selityssasteet ja kommunaliteetit olisivat saattaneet olla suurempia, mutta faktorointimallin valinta tehtiin parhaimman tulkinnallisuuden perusteella. Taulukossa on esitetty korrelaatiokertoimet kaikkien alkuperäisten muuttujien ja rotatoitujen faktoreiden välillä. Tässä tutkimuksessa rotatio tehtiin suorakulmaisen ratkaisumallin (varimax-rotation) mukaisesti. Muuttujien faktorilataukset ilmaisevat kunkin muuttujan korrelaatiota eli suhdetta kyseiseen faktoriin. (Tähtinen & Kaljonen 1998, 129-131.)

Rotatoitujen faktorilatausten matriisi opiskeluintresseistä.

	Factor				
	1	2	3	4	5
syy: ammatissa eteneminen	,894				
syy: hyöty työssä	,704				
syy: ammattitaidon ylläpitäminen	,659				
syy: ammatinvaihto	,382				
syy: valintakokeeseen valmistautuminen		,715			
syy: lisäpisteiden saaminen koulutukseen		,596			
syy: ei päässyt muualle		,565			
syy: avoimen väylän kautta pyrkiminen		,533			
syy: tuntuman saaminen yliopisto-opintoihin			,812		
syy: omien rajojen kokeilu			,738		
syy: elämän yksitoikkoisuus				,857	
syy: mielekäs tekeminen				,498	
syy: opiskelu harrastus					,510
syy: opiskelu sinänsä kiinnostaa					,478
syy: sisällön kiinnostavuus					,339
syy: yleissivistys					,308

Extraction Method: Unweighted Least Squares. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

Muuttujia selittävä indikaattori on kommunaliteetti (h^2), joka on tietyn rivimuuttujan latauksien (painokerroimien) neliön summa. Se kertoo, kuinka suuren osuuden asetelmassa olevat faktorit selittävät kyseisestä muuttujasta. Kunkin faktorin yksittäinen osuus kyseiseen muuttujan varianssiin voidaan päätellä eri faktoreiden latausarvoista. Kommunaliteetti voi saada (korrelaation tapaan) arvot 0-1. (luku kerrottuna 100:lla ilmaisee selitysosuuden prosenteissa). (Tähtinen & Kaljonen 1998, 131.) Mitä suurempi kommunaliteetti on, sitä paremmin muuttuja mittaa faktorirakennetta (Väisänen 2003, 86). Alhainen kommunaliteetti voi merkitä joko 1) sitä, että muuttujalla on vain vähän vaihtelua, jolloin se ei ole erottelukykyinen tai 2) muuttujan vaihtelu on suurimmaksi osaksi satunnaisvaihtelua ja siten se ei voi korreloida muiden muuttujien kanssa tai 3) muuttujalla ei ole yhteisvaihtelua muiden muuttujien kanssa (Alkula ym. 1999, 276). Alhainen kommunaliteetti ei kuitenkaan yksin tee muuttujasta huonoa. Osio on käyttökelpoinen alhaisesta kommunaliteetista huolimatta, jos se saa korkean latauksen vain yhdelle faktorille. (Väisänen 2003, 86.) Alhaisen kommunaliteetin saaneita muuttujia ovat tässä tutkimuksessa osiot: syy yleissivistys, syy sisällön kiinnostavuus ja syy ammatinvaihto. Vaikka faktorimallissa joidenkin muuttujien kommunaliteetit ovat alle 0.3 niin silti nekin muuttujat on pidetty mukana sisällöllisen tulkinnallisuuden perusteella (Nummenmaa ym. 1997, 251) ja koska nämä osiot latautuvat kuitenkin selvästi vain yhdelle faktorille, muuttujat on pidetty mukana faktoreissa.

Kommunaliteettien alkuestimaatit (initial) ja muuttujien lopulliset kommunaliteetit viiden faktorin ratkaisussa (extraction)

	Initial	Extraction
syy yleissivistys	,165	,181
syy sisällön kiinnostavuus	,132	,142
syy ammattitaidon ylläpitäminen	,647	,630
syy ammatissa eteneminen	,560	,800
syy ammatinvaihto	,338	,259
syy hyöty työssä	,571	,619
syy valintakokeeseen valmistautuminen	,441	,547
syy avoimen väylän kautta pyrkiminen	,317	,343
syy lisäpisteiden saaminen koulutukseen	,336	,388
syy omien rajojen kokeilu	,474	,575
syy tuntuman saaminen yliopisto-opintoihin	,520	,764
syy opiskelu harrastus	,390	,531
syy mielekäs tekeminen	,292	,312
syy elämän yksitoikkoisuus	,310	,762
syy opiskelu sinänsä kiinnostaa	,246	,307
syy ei päässyt muualle	,406	,466

Extraction Method: Unweighted Least Squares.

Ominaisarvot, jotka ovat eri faktorien painokertoimien neliöiden summa, kertovat kuinka suuren osan tietty faktori selittää kaikista siinä mukana olevien muuttujien varianssista. Ominaisarvoista lasketaan faktorin suhteellinen selitysosuus. Kumulatiivinen ominaisarvo, joka on faktorien ominaisarvojen summa, osoittaa sen, kuinka paljon faktorit selittävät yhdessä mitatusta alueesta. (Tähtinen & Kaljonen 1998, 131.) Seuraavassa taulukossa esitetään korrelaatiomatriisin ominaisarvot ja niiden prosentuaaliset selitysosuudet.

Korrelaatiomatriisin ominaisarvot ja niiden prosentuaaliset selitysosuudet

	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
Factor	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3,585	22,405	22,405	3,132	19,576	19,576	2,085	13,031	13,031
2	2,275	14,219	36,624	1,841	11,508	31,084	1,974	12,340	25,370
3	1,614	10,088	46,713	1,182	7,389	38,473	1,412	8,823	34,193
4	1,369	8,554	55,266	,782	4,887	43,360	1,151	7,191	41,384
5	1,163	7,266	62,532	,689	4,306	47,666	1,005	6,281	47,666
6	,968	6,052	68,585						
7	,862	5,385	73,969						
8	,768	4,801	78,770						
9	,601	3,757	82,527						
10	,567	3,546	86,074						
11	,493	3,083	89,157						
12	,466	2,914	92,070						
13	,458	2,860	94,930						
14	,321	2,008	96,938						
15	,266	1,665	98,603						
16	,223	1,397	100,000						

Extraction Method: Unweighted Least Squares.

Kun ominaisarvojen ero tulee pienemmäksi kuin yksi, asetelmaan ei tule enää lisätä uusia faktoreita ominaisarvokriteerin perusteella, joten tässä tutkimuksessa faktoreiden lukumäärä on viisi. Faktoriaasetelmaan otettiin mukaan ne faktorit, joilla on riittävästi selittävyyttä ja joiden tulkinta on tutkimusongelman suhteen josakin määrin mielekäs. (Tähtinen & Kaljonen 1998, 129.) Viisi ensimmäistä faktoria vastaa noin 48 prosenttia kokonaisvaihtelusta.

LIITE 3. Taustamuuttujien yhteydet opiskelumotiiveihin.

TYÖMARKKINA-ASEMA:

Taulukko 1. Työttömien opiskelusyyt.

Mann-Whitney Test

	työtön	N	Mean Rank	Sum of Ranks
ammattilliset syyt	ei	207	117,30	24282,00
	kyllä	34	143,50	4879,00
	Total	241		
sisällön saaminen elämään	ei	200	127,80	25560,50
	kyllä	34	56,90	1934,50
	Total	234		
koulutukseen pääsy	ei	205	126,79	25992,00
	kyllä	34	79,06	2688,00
	Total	239		

Test Statistics

	ammattilliset syyt	syynä sisällön saaminen elämään	syynä koulutukseen pääsy
Mann-Whitney U	2754,000	1339,500	2093,000
Wilcoxon W	24282,000	1934,500	2688,000
Z	-2,039	-6,466	-3,764
Asymp. Sig. (2-tailed)	,041	,000	,000

a Grouping Variable: työtön

Taulukko 2. Kokopäiväopiskelijoiden opiskelusyyt.

Mann-Whitney Test

	kokopäivä-opiskelija	N	Mean Rank	Sum of Ranks
opiskelun ilo	ei	178	118,52	21096,00
	kyllä	64	129,80	8307,00
	Total	242		
yliopisto-opintoihin harjaannus	ei	173	113,99	19719,50
	kyllä	63	130,90	8246,50
	Total	236		
koulutukseen pääsy	ei	174	135,64	23601,00
	kyllä	65	78,14	5079,00
	Total	239		
sisällön saaminen elämään	ei	171	113,23	19362,00
	kyllä	63	129,10	8133,00
	Total	234		
ammattilliset syyt	ei	178	109,35	19464,00
	kyllä	63	153,92	9697,00
	Total	241		

Test Statistics

	syynä opiskelun ilo	syynä yo-opintoihin harjaannus	syynä koulutukseen pääsy	syynä sisällön saaminen elämään	ammattilliset syyt
Mann-Whitney U	5165,000	4668,500	2934,000	4656,000	3533,000
Wilcoxon W	21096,000	19719,500	5079,000	19362,000	19464,000
Z	-1,146	-1,715	-5,776	-1,821	-4,380
Asymp. Sig. (2-tailed)	,252	,086	,000	,069	,000

a Grouping Variable: kokopäiväopiskelija

Taulukko 3. Säännöllisessä työssä toimivien opiskelusyyt.

Mann-Whitney Test

	säännöllisessä työssä	N	Mean Rank	Sum of Ranks
opiskelun ilo	ei	91	125,04	11379,00
	kyllä	151	119,36	18024,00
	Total	242		
yliopisto-opintoihin harjaannus	ei	89	118,37	10535,00
	kyllä	147	118,58	17431,00
	Total	236		
koulutukseen pääsy	ei	91	82,27	7486,50
	kyllä	148	143,20	21193,50
	Total	239		
sisällön saaminen elämään	ei	89	105,52	9391,00
	kyllä	145	124,86	18104,00
	Total	234		
ammattilliset syyt	ei	89	152,39	13562,50
	kyllä	152	102,62	15598,50
	Total	241		

Test Statistics

	syynä opiskelun ilo	syynä yo-opintoihin harjaannus	syynä koulutukseen pääsy	syynä sisällön saaminen elämään	ammattilliset syyt
Mann-Whitney U	6548,000	6530,000	3300,500	5386,000	3970,500
Wilcoxon W	18024,000	10535,000	7486,500	9391,000	15598,500
Z	-,634	-,023	-6,679	-2,429	-5,372
Asymp. Sig. (2-tailed)	,526	,982	,000	,015	,000

IKÄ:

Taulukko 4. Ikäluokat ja koulutukseen pääsy opiskelun aloittamisen syynä. (Kruskal-Wallis testi).

	luokiteltu ikä	N	Mean Rank
koulutukseen pääsy	alle 25	36	46,17
	25-29	47	78,49
	30-34	18	134,33
	35-39	29	155,88
	40-44	45	135,90
	45-49	31	150,84
	50-54	22	172,30
	55-70	11	164,41
	Yhteensä	239	

Chi-square=93.993, df=7, p<0.001

Taulukko 5. Ikäluokat ja ammatilliset syyt opiskelun aloittamisen syynä. (Kruskal-Wallis testi).

	luokiteltu ikä	N	Mean Rank
ammattilliset syyt	alle 25	33	191,02
	25-29	48	147,88
	30-34	18	91,42
	35-39	29	95,14
	40-44	45	86,61
	45-49	32	95,48
	50-54	24	111,83
	55-70	12	143,17
	Total	241	

Chi-Square=65.077, df=7, p<0.001

SUKUPUOLI :

Taulukko 6. Sukupuolen ja opiskelusyiden yhteys (t-testi)

	Sukupuoli	N	Keskiarvo	Keskihajonta
ammattilliset syyt	NAINEN	194	2,28	0,93
	MIES	48	2,68	0,94
koulutukseen pääsy	NAINEN	192	3,11	0,85
	MIES	48	2,99	0,74
yliopisto-opintoihin harjaannus	NAINEN	190	2,88	0,97
	MIES	47	2,99	0,79
sisällön saaminen elämään	NAINEN	189	3,57	0,70
	MIES	45	3,49	0,79
opiskelun ilo	NAINEN	193	1,65	0,62
	MIES	50	1,76	0,63

TUTKINTO:

Taulukko 7. Tutkinto ja ammatilliset syyt opiskelun aloittamisen syynä (Kruskal-Wallis testi).

	TUTKINTO	N	Mean Rank
ammattilliset syyt	ei tutkintoa	2	172,75
	peruskoulu	4	161,25
	ylioppilastutkinto	57	181,83
	ammattillinen tutkinto	16	126,84
	opistoasteen tutkinto	124	98,14
	ammattikorkeakoulututkinto	23	91,72
	korkeakoulututkinto	16	108,72
	Yhteensä	242	

Chi-Square=63,845, df=6, p<0.001

Taulukko 8. Tutkinto ja koulutukseen pääsy opiskelun aloittamisen syynä. (Kruskal-Wallis testi).

	TUTKINTO	N	Mean Rank
koulutukseen pääsy	ei tutkintoa	2	102,50
	peruskoulu	4	113,13
	ylioppilastutkinto	59	64,97
	ammattillinen tutkinto	16	115,81
	opistoasteen tutkinto	120	146,15
	ammattikorkeakoulututkinto	23	118,98
	korkeakoulututkinto	16	143,88
	Yhteensä	240	

Chi-Square=57.276, df=6, p<0.001

Taulukko 9. Tutkinto ja yliopisto-opintoihin harjaannus opiskelun aloittamisen syynä. (Kruskal-Wallis testi).

	TUTKINTO	N	Mean Rank
yliopisto-opintoihin harjaannus	ei tutkintoa	2	28,25
	peruskoulu	4	73,38
	ylioppilastutkinto	57	120,90
	ammattillinen tutkinto	16	91,66
	opistoasteen tutkinto	119	120,21
	ammattikorkeakoulututkinto	23	106,22
	korkeakoulututkinto	16	171,69
	Yhteensä	237	

Chi-Square=18.834, df=6, p=0.004

AMMATTI:

Taulukko 10. Aikaisempi ammatti ja ammatilliset syyt opiskelun aloittamisen syynä (Kruskal-Wallis testi).

	AIKAISEMPI AMMATTI	N	Mean Rank
amatilliset syyt	yrittäjät	12	116,25
	ylemmät toimihenkilöt	46	87,15
	alemmat toimihenkilöt	128	94,00
	työntekijät	3	173,17
	Yhteensä	189	

Chi-Square=9,017, df=3, p=0.029

LIITE 4. Opiskelupäätöksen syntymisen yhteydet taustatekijöihin.

Taulukko 1. Sukupuolen yhteys opiskelupäätöksen syntymiseen.

		SUKUPUOLI		Yhteensä	
		NAINEN	MIES		
milloin päätös hakeutumisesta	ennen avoimen yo:n opintoja	Lukumäärä	62	26	88
		% SUKUPUOLI	31,3 %	52,0 %	35,5 %
	avoimen yo:n aikana	Lukumäärä	112	18	130
		% SUKUPUOLI	56,6 %	36,0 %	52,4 %
	avoimen yo:n jälkeen	Lukumäärä	24	6	30
		% SUKUPUOLI	12,1 %	12,0 %	12,1 %
Yhteensä		Lukumäärä	198	50	248
		% SUKUPUOLI	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Pearson Chi-Square=8,036, df=2, p=0,018

Taulukko 2. Iän yhteys opiskelupäätöksen syntymiseen.

		alle 30 ja yli 30 v		Yhteensä	
		29,00	30,00		
milloin päätös hakeutumisesta	ennen avoimen yo:n opintoja	Lukumäärä	62	26	88
		% alle 30 ja yli 30 v	72,9 %	16,0 %	35,6 %
	avoimen yo:n aikana	Lukumäärä	20	110	130
		% alle 30 ja yli 30 v	23,5 %	67,9 %	52,6 %
	avoimen yo:n jälkeen	Lukumäärä	3	26	29
		% alle 30 ja yli 30 v	3,5 %	16,0 %	11,7 %
Total		Lukumäärä	85	162	247
		% alle 30 ja yli 30 v	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Pearson Chi-Square=78,944, df=2, p=0<0.001

Taulukko 3. Säännöllisessä työssä toimimisen ja opiskelupäätöksen syntymisen yhteys.

		säännöllisessä työssä		Yhteensä	
		ei	kyllä		
milloin päätös hakeutumisesta	ennen avoimen yo:n opintoja	Lukumäärä	61	26	87
		% säännöllisessä työssä	64,9 %	17,00 %	35,2 %
	avoimen yo:n aikana	Lukumäärä	28	102	130
		% säännöllisessä työssä	29,8 %	66,70 %	52,6 %
	avoimen yo:n jälkeen	Lukumäärä	5	25	30
		% säännöllisessä työssä	5,3 %	16,30 %	12,1 %
Yhteensä		Lukumäärä	94	153	247
		% säännöllisessä työssä	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Pearson Chi-Square=58.799, df=2, p<0.001

Taulukko 4. Kokopäiväopiskelijana olemisen ja opiskelupäätöksen syntymisen yhteys.

		kokopäiväopiskelija		Yhteensä	
		ei	kyllä		
milloin päätös hakeutumisesta	ennen avoimen yo:n opintoja	Lukumäärä	42	45	87
		% kokopäiväopiskelija	23,3 %	67,2 %	35,2 %
	avoimen yo:n aikana	Lukumäärä	112	18	130
		% kokopäiväopiskelija	62,2 %	26,9 %	52,6 %
	avoimen yo:n jälkeen	Lukumäärä	26	4	30
		% kokopäiväopiskelija	14,4 %	6,0 %	12,1 %
Yhteensä		Lukumäärä	180	67	247
		% kokopäiväopiskelija	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Pearson Chi-Square=41.115, df=2, p<0.001

Taulukko 5. Isän ammatin ja opiskelupäätöksen syntymisen yhteys.

			luokiteltu isän ammatti				Yhteensä
			maata- lous- yrittäjä	ylempi toimi- henkilö	alempi toimi- henkilö	työn- tekijä	
milloin päätös hakeutumisesta	ennen avoimen yo:n opintoja	Lukumäärä	10	28	26	17	81
		% isän ammatti	20,0%	54,9%	44,8%	29,3%	37,3%
	avoimen yo:n aikana	Lukumäärä	36	21	23	32	112
		% isän ammatti	72,0%	41,2%	39,7%	55,2%	51,6%
	avoimen yo:n jälkeen	Lukumäärä	4	2	9	9	24
		% isän ammatti	8,0%	3,9%	15,5%	15,5%	11,1%
Yhteensä		Lukumäärä	50	51	58	58	217
		% isän ammatti	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Pearson Chi-Square=21,823, df=6, p=0.001

LIITE 5. Valintakokeisiin osallistumisen ja osallistumispäätöksen synnyn yhteydet.

			valintakoe		Yhteensä
			ei	kyllä	
milloin päätös hakeutumisesta	ennen avoimen yo:n opintoja	Lukumäärä	37	50	87
		% valintakoe k/e	23,9 %	54,9 %	35,4 %
	avoimen yo:n aikana	Lukumäärä	93	36	129
		% valintakoe k/e	60,0 %	39,6 %	52,4 %
	avoimen yo:n jälkeen	Lukumäärä	25	5	30
		% valintakoe k/e	16,1 %	5,5 %	12,2 %
Yhteensä		Lukumäärä	155	91	246
		% valintakoe k/e	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Pearson Chi-Square=25,540, df=2, p<0.001

LIITE 6. Valintakokeen ja edellisistä opinnoista kuluneen ajan yhteys.

			valintakoe k/e		Yhteensä
			Ei	Kyllä	
luokiteltuna aika edellisistä opinnoista	0 vuotta	Lukumäärä	28	19	47
		% valintakoe k/e	18,80 %	21,80 %	19,90 %
	1 vuosi	Lukumäärä	12	22	34
		% valintakoe k/e	8,10 %	25,30 %	14,40 %
	enintään 3 vuotta	Lukumäärä	23	13	36
		% valintakoe k/e	15,40 %	14,90 %	15,30 %
	4 vuotta	Lukumäärä	24	11	35
		% valintakoe k/e	16,10 %	12,60 %	14,80 %
	enintään 10 vuotta	Lukumäärä	39	15	54
		% valintakoe k/e	26,20 %	17,20 %	22,90 %
	enintään 30 vuotta	Lukumäärä	23	7	30
		% valintakoe k/e	15,40 %	8,00 %	12,70 %
Yhteensä		Lukumäärä	149	87	236
		% valintakoe k/e	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Pearson Chi-Square=16,858, df=6, p=0,01

LIITE 7. Kooste avoimen yliopiston väylästä eri koulutusaloilla ja eri tieteissä.
(Mielityinen & Moitus 2002, 22-62)

Farmasian koulutusala: väylä käytössä ainakin Kuopion yliopiston farmaseuttivalinnassa

Humanistinen koulutusala:

- historiatieteet: kaikissa historiatieteen valintayksiköissä, opintoja suoritettuna 30-60 opintoviikkoa
- kielet: merkittävä väylä päästä opiskelemaan kieliaineita, sisäänottomäärä valintaoppaissa usein mainitsematta ja hakijoilta vaadittavat opintoviikkomäärät vaihtelivat
- kielitieteet: kaikissa valintayksiköissä, lukumäärä ilmoitettu harvoin ja vaatimukset vaihtelivat
- muut humanistiset tieteet: kaikkiin humanistisiin tieteisiin. Opintoviikkovaatimukset vaihtelivat perusopinnoista 60 opintoviikkoon, sisäänottomääriä ei aina ilmoitettu.

Kasvatustieteellinen koulutusala:

- kasvatustiede ja aikuiskasvatus: voi päästä opiskelemaan, mutta useissa tapauksissa hakeville järjestettiin erillinen valintakoe. Kaikissa tapauksissa valittavien lukumäärää ei ole ilmoitettu.
- luokanopettajien koulutus: vain Turun yliopistossa
- lastentarhaopettajakoulutus: ei käytössä (Helsingin yliopistossa hakevat voivat saada kutsun valintakokeisiin)
- kotitalous- ja käsityönopettajakoulutus.: ei käytössä
- erityispedagogiikan ja erityisopettajan koulutus.: ei käytössä

Kauppätieteellinen koulutusala: osaan valintayksiköistä voi pyrkiä, mutta hakijoilta vaadittavat opintoviikkomäärät ja sisäänottomäärät vaihtelivat

Liikuntatieteellinen koulutusala: ei tietoa

Luonnontieteellinen koulutusala:

- matematiikka, fysiikka ja kemia: valintaoppaiden perusteella paikoin epäselvää, otettavien lukumäärä määriteltiin usein tiedekuntakohtaisesti.
- bio- ja ympäristötieteet: - ” -
- maantiede ja geotieteet: - ” -
- tietojenkäsittelytieteet: kriteereistä erittäin harvoin tietoa

Lääkietieteelliset koulutusalat: ei käytössä

Maatalous-metsätiet. koulutusala: voi päästä (Joensuuhun 5, Helsinkiin valittavien lukua ei kerrottu)

Oikeustieteellinen koulutusala: vain Åbo Akademin oikeustieteellisessä valinnassa

Psykologia: käytössä kolmessa kuudesta psykologian valintayksikössä (Helsingin ja Turun yliopisto sekä Åbo Akademi), vaatimuksena vähintään 60 opintoviikkoa, joihin sisältyy psykologian aineopinnot

Taidealat:

- musiikki: kaikissa valintayksiköissä, opintoviikkovaatimukset vaihtelivat perusopinnoista 60 opintoviikkoon, sisäänottomäärä oli ilmoitettu vain Turun yliopiston osalta.
- taideteollinen koulutusala: Lapin yliopistoon voi päästä, taideteolliseen korkeakouluun ei.
- teatteri- ja tanssiala: käytössä

Teknietieteellinen koulutusala: ei tietoa

Teologinen koulutusala: vain Helsingin yliopistossa ja Åbo Akademiassa käytössä.

Terveystieteiden koulutusala: enemmistössä valintayksiköitä käytössä, mutta useimmiten sisäänottomäärä epäselvä ja opintoviikkovaatimukset vaihtelivat paikoin

Viestintätieteet: käytössä lähes kaikissa valintayksiköissä, opintoviikkovaatimukset vaihtelivat perusopinnoista 60 opintoviikkoon. Sisäänotettavien määrä paikoin epäselvä.

Yhteiskuntatieteellinen koulutusala: hakeminen mahdollista kaikissa valintayksiköissä, mutta valittavien määrää ei kiintiöity tai ennalta ilmoitettu. Yleisimmin opintoviikkoja vaadittiin vähintään 60, joista haettavassa pääaineessa vähintään 35 opintoviikkoa ja jossain muussa aineessa vähintään perusopinnot. (usein opintoviikkojen tulee muodostaa opintokokonaisuus)

Yliopistojen opiskelijavalintojen kartoitukseen tiedot on koottu yliopistojen tai tiedekuntien vuotta 2001 koskevista valintaoppaista ja Opetushallituksen julkaisemasta Yliopistojen valintaopas –teoksesta. Valintaperusteet ja –menettelyt vaihtelevat vuosittain, joten yhteenvedossa esitetyt tiedot eivät ole enää voimassaolevia.

LIITE 8. Opiskelijoiden mielipiteitä yliopistoon siirtymisestä.

Elämänpolkujen yhteensovittamisen ongelma

Työn ohella opiskellessa on vaikeuksia sovittaa aikatauluja, haluaisi opiskella enemmän kuin aikaresurssit antavat myötä. (179)

Ajankäyttö töiden yhteydessä on vaikeaa. Työ vei toiselle paikkakunnalle ja luennoille osallistuminen on vaikeaa, tentit on tehtävä kirjaintentteinä eli melko yksinäistä puuhaa josta puuttuu vertaistuki. (142)

Vars. yliopisto sijaitsee n. 240 km päässä. Yhden syyslukukauden irrottauduin työstäni vuorotteluvapaalle yliopistopaikkakunnalle, muuten yhteys yliopistoon löyhä – yl. informaatio jää sähköisen tiedonkulun / puhelimen varaan – henk.koht. kohtaamista opettajien + opiskelijoiden kanssa vähän! (146)

Työssäolo kokopäiväisesti luonnollisesti hidastaa valmistumista, mutta kun on jo mukana työelämässä ja on perbeellinen, ei voi enää heittäytyä kokopäiväopiskelijaksi vaikka haluaisikin. (NAINEN, 196)

Ei sinällään mitään vaikeuksia, mutta ajankäytön subteen sovittelua, koska opinnot tapahtuvat samanaikaisesti työssä käynnin kanssa. Lisäksi perhe (pienet lapset) vaativat osansa ajastani (NAINEN, 213)

Opiskelu ja asuminen tapahtuu eri paikkakunnalla joten matkustelua tulee paljon. Matkustelu vaikuttaa mm. tentteihin: on väsyneempi niitä tehdessä ja opinnoille tulee matkakustannuksia. (196)

Työssäkäyvänä tuettomana perbeellisenä taloudellisesti ja ajallisesti raskas panostus! Matka 400 km per suunta vaatii hermoja ja aikaa, koska taloudellisesti ei mahdollista asua kahdella paikkakunnalla. (8)

Elämäntilanne muuttui, en ole pystynyt keskittymään täysipainoisesti opiskeluun (äidin vammautuminen, muutto maaseudulle, työpaikan vaihto). (190)

Työn ja opintojen yhdistäminen hankalampaa. Lisäksi omaisten sairastumiset ja loukkaantumiset vieneet psyykkisiä voimavaroja. (14)

Ongelmana voisi olla se, että kokopäivätyö yhdistettynä opiskeluun vie aikaa joltain muulta esim. sosiaalisilta subteilta. (128)

Ei paljoa, mutta välillä oli hankala sovittaa amk- ja yo-opintojen luentoaikatauluja toisiinsa. (63)

Ainut häitä mikä avoimen yliopiston väylässä on, on se että kursien korkeat maksut rajoittavat osanottajat vain niihin joilla on mahdollisuus rahallisiin panostuksiin. (28)

Avoimen opiskelija ei saa opintotukea tai toimeentulotukea! Eipä ole keiva muuttaa 500 km:n päähän uudelle paikkakunnalle nollatuloilla! (74)

Taloudellinen abdinko oli ainoa negatiivinen puoli avoimen yliopiston opinnoissa. Vaikka opintoviiikkoja olisi tullut kuinka paljon, ei katsottu opiskelijaksi. Ja työvoimatoimistossa taas katsottiin opiskelijaksi, eli ei saanut työttömyyskorvausta. Jouduin turvautumaan vippeihin sukulaisilta 2 vuoden ajan. Avoimessa eivät tosiköyhät opiskele! (23)

Yliopistoon hakeutuminen

En saanut alussa mistään tietoa väylästä (1998). Tampereella oli aiemmin väylä, mutta kun sain opinnot tehtyä (vaadittavat 60 ov), väylä jäi pois enkä pystynyt hakemaan. (30)

Ei takuita opiskelemaan pääsystä. Vaatimuksia muutellaan jatkuvasti. Yo:n puolelta tarkoituksellista sisäänpääsyn vaikeutusta. (242)

Kriteerit/ vaatimukset selvemmiksi. Reilumpaa (avoimempaa) tiedotusta yliopiston ja avoimen välillä. (242)

Ärsytti se, että avoimessa lupailtiin, että jo aineopinnoilla pääsee sisään, vaikka se oli ihan pupppua, varsinkin silloin, kun itse bain yliopistoon. (17)

Saman oppiaineen sisällä eri yliopistoissa erilaiset vaatimukset eivät aina kohtaa. Kun tekee opintoja avoimessa olisi hyvä tietää minne aikoo opiskelamaan niin opinnot vastaisivat paremmin ko. yliopiston vaatimuksia. Itse tein lisäopintoja valmiisiinkin perus- ja aineopintoihin, että ne vastaisivat paremmin oman yliopiston vaatimuksia. (20)

Avoim väylä on olemassa, mutta käytännössä hakeutuminen yliopistoon on monimutkaista. Haku vaatii itsenäistä selvittelytyötä, koska avoimen opiskelijoilla ei ole käytössään opinto-ohjaajaa tms. Toiseen yliopistoon siirtymisestä on vähän tietoa ja tavat vaihtelevat. (198)

Aluksi yliopiston byrokratia vaikutti sekavalle (ilmoittautumiset, korvausbakemukset, avoimessa suoritettujen opintojen siirtyminen opintorekisteriin). (178)

Tietysti työlästä, kun ensin on selvitettävä vastaavuudet ja vielä anottava korvaavuudet. (208)

Jonkun verran päällekkäisyyksiä opintosisällöissä, koska avoimen opinnot eri yliopiston kuin varsinaisen yliopiston jossa opiskelin. (87)

Avoimen puolella ”huolehdittiin” opiskelijoista paremmin kuin YO:ssa. HOPS:n teko on työläämpää. Kurssien etsiminen kokonaisuuteen työläämpää. ”Akateeminen vapaus” on yksinäistä näin aikuisenakin! (64)

Avoimen puolella oli hyvä opinto-ohjaus – asiat hoitui. Kun siirryin yo:oon jäin täysin yksin opintosuunnitelmani kanssa. En saanut tukea, enkä ohjausta kannustuksesta tai rohkaisusta puhumattakaan! (239)

Olisi hyvä saada oma ”tutori” itselle esim. laitokselta amanuenssi tai vastaava, joka on tavallaan enemmän kuin ”tavallinen opiskelijatutor” eli sellainen ”tuore ylioppilastutor” ei kiinnostaa. Yhdessä voisi laatia opiskeluaikataulun itselle! (136)

Koska tulin yliopistoon tällaista ”epävirallista” kautta, jäi tutustuminen opiskelujärjestelmään ja opiskelijoihin vähäisemmäksi. Täytyi ottaa enemmän oma-aloitteisesti asioita selvälle ja ihmetellä, että ”jaha, nyt olen yliopistossa, miten käy tästä eteenpäin...” Alussa oli vähän avuton olo. (173)

Avoimen väylä on ihan hyvä, vaikka samassa vaiheessa olevia ei taida löytyä, joutuu yksin selvittämään ja itse täytyy myös ottaa asioista selvä. Monia asioita olisi voinut tehdä järkevämmiin, jos alussa olisi ollut kunnan suunnitelmat ja olisi ollut tietoa mahdollisuuksista. Tiedon puute vaivasi kauan. (164)

Itselläni ajankohta yliopistoon siirtymisessä oli hankala. Aloitin lokakuussa, jolloin uudet opiskelijat olivat jo tulleet. Ei ollut tarpeeksi opastusta yliopisto-opiskeluun. (184)

Ehkä olisin yo:n varsinaisena opiskelijana miettinyt tarkemmin sivuainevalintojani niin ettei minulla tulisi mammuttitutkiintoa. Toisaalta moni kasvatustieteen tieteenalaopiskelija opiskelee enemmän mitä tutkintovaatimukset edellyttävät. En koe kuitenkaan haitaksi ”ylimääräisiä” sivuaineita, onhan niistä aina hyötyä töihin haettaessa. (50)

Yliopistoon siirtymiseen liittyvät ongelmat

Ei varsinaista haittaa, mutta ehkä ne (avoimen yliopiston opinnot) synnyttivät hieman liian helpon kuvan yliopisto-opiskelusta. (16)

Antaneet luullisen turvallisuuden tunteen selviytymisestä ja pärjäämisestä, vaatimukset suorituksille ehkä liian alhaiset. (185)

Avoimen kautta tullessani olin tavallaan ”väliinputoja”. Varsinaiset opiskelut alkoivat kesken lukuvuoden ja tuutorointi oli siinä vaiheessa aivan olematonta. Kaikki piti selvittää itse. (226)

Ensimmäisistä avoimen yliopiston opinnoista oli yli 2 vuotta aikaa ennen yliopistoon pääsyä, joten olennaista tietoa oli ehtinyt unohtua. Aloittaessani avoimessa en tiennyt jatkavani kasvatustieteen opintoja, joten avoimen opintoihin en syventynytkään tarvittavalla antaumuksella. (243)

Aika ei riitä opiskeluun, kun on päätoimisesti töissä. Olisi mukavaa, kun saisi opinnot nopeasti suoritettua. Avoimen yliopiston opiskelijana ei ollut stressiä, että saisi opintoviikkoja suoritettua. (19)

En oikeastaan. Nyt tosin täytyy keskittyä useisiin aineisiin kerralla, kun avoimessa oli aine kerrallaan. Pitää pitää mielessä, että tulee suorituksia kuukaudessa opintotuen vaatima määrä. (143)

Hankaluuksia on tuottanut myös byrokratia: esim. tentteihin ilmoittaudutaan vanhoillisesti kirjekuorilla (yliopistossa) tms. – voisi olla joustavampaa, kun ilmoittautumiset hoidettaisiin nykyaikaisemmin esim. Netin kautta. Haluaisin myös joustoa yliopiston opintojen suoritustapaan. Avoimen tarjonta (esim. nettikurssit) tuntuu välillä huomattavasti modernimmilta kuin yliopiston kurssit. Yliopistoissa ei ole riittävästi tietokoneita yms. välineitä, kurssit usein nopeasti täynnä, opetusta annetaan usein vain päivä-aikaan: iltatarjonta heikkoa. Harvoin voi suorittaa kursseja tiiviisti, kurssit ripoteltu pitkälle ajalle ja tyylin muutama tunti/viikko. (196)

Usein avoimen yliopiston organisaatio toimii paremmin (esim. tiedotus) ja luennoitsijat ovat hyviä. Kurssit avoimessa ovat yleensä tiiviitä ja aikataulut sopivia. (52)

Avoimessa opiskelu oli joustavaa, ajasta ja paikasta riippumatonta. Yliopistossa varsinaisena opiskelijana opiskeleminen oli todella turhauttavaa avoimen jälkeen, aivan kuin olisi taantunut. (27)

Avoimen puolella opiskelu on aikuisempaa ja keskusteluvampaa, yo:ssa enemmän ylhäältä johdettua. (207)

Eri yliopistojen välisessä yhteistyössä on kehitettävää erityisesti työssäkäyvien aikuisopiskelijoiden kohdalla ja järjestelmä mielekkääksi, haluttavaksi, tukevaksi ja kannustavaksi! (53)

Avoimen yliopiston tulisi tarjota aloittajan opas tai kurssi, jossa käsiteltäisiin yliopiston protokollat eli tenttiin ilmoittautuminen ja eritoten esseestausten ja esseiden kirjoitusasu, viittaustekniikat esseissä on jatkon kannalta tärkeitä. (57)

Kirjojen saanti vaikeaa, kurssit ja tentit päällekkäin, rahahuolet painaa päälle -> opiskelu ja työnteko ”syövät toisiaan”, paine valmistua. (162)

Alussa kirjaston käyttö oli ongelmallista. Kirjastokurssi pitäisi olla jo ”avoimen” puolella, mutta viimeistään yliopisto-opintojen alussa. (189)

Päällekkäisyydet eri aineiden luennoissa ja kokeissa ja opiskelukirjojen huono saatavuus on aiheuttanut ongelmia. (117)

Avoimen yliop. opinto-ohjaus on todella vähäistä. Lisäksi avoimessa ei pääse mukaan ”tieteelliseen ilmapöryyn”, joka helpottaisi yliopistomaailmassa vallitsevaa pubediskurssia. (223)

Avoimen puolelta siirryttäessä yliopistoon itselläni puuttui akateemisen käsitteistön ja kirjoittamisen taito. En ollut elänyt yliopistomaailmassa. Opiskelijoiden väliset keskustelut eri tieteenalojen ihmisten kanssa olivat olleet vähäisiä siihen asti. (198)

Välillä teoriaosiot menevät yli ymmärryksen. Ei tiedä miten oikein pitäisi vastata tenttikysymyksiin. Essee ym. kirjallisia tehtäviä saisi olla enemmän koska niistä oppii enemmän. (72)

*Laajoihin kirjatentteihin valmistautuminen työlästä ja vaikeaa, kaikki materiaali englanninkielistä. Pelkät kirjatentit ovat ras-
kaita, kun on tentittävä esim. 5 ov kerralla. (145)*

Kielissä ei ole tarvittavaa perustietoa esim. englantia en ole lukenut koskaan. (22)

Englanninkielen taito kaipa lisäopiskelua. Oppikirjat englanninkielisiä. Nyt opiskelu sujuu jo paremmin, kielitaito on parantunut... Kyllä sitä(kein) oppii kun on halu ”tulla joksikin”. (131)

*Ei varsinaisesti ongelmia – pientä hitautta gradussa ja kielissä. Saan hyviä arvosanoja maailmanuskonnoista, matematiikasta ja psykologiasta – mutta KIELET teettävät KOVASTI TÖITÄ. Mutta olen niistä kiinnostunut ja aberran ne läpi ”hartiapan-
killa”, kun motivaatio on voimakas! (102)*

Henkilökohtaiset ongelmat -> stressin sietokyky on olematon, työt kasaantuvat ja paine kasvaa. En osaa ajanhallintaa. Opiskeli- ja jää yksin yliopistossa, ei ole tarpeeksi neuvoa ja opastusta edes opiskeluun liittyvissä asioissa. (226)

"Pitkä" opiskeluaika, jotkut asiat on opiskeltu kauan sitten, joutuu palaamaan kirjojen pariin ja kertaamaan. (89)

On ollut ongelmallista pitää yllä opiskelumotivaatiota, opiskelun eteneminen vaihalloista ja hidasta. (185)

Yhä edelleenkaan en tiedä, mikä minusta tulee isona. Opiskelu itsessään sujui hyvin ja nopeasti, mutta tulevaisuuden epävarmuus huolestuttaa kovasti ja usein. (52)

Yliopiston sosiaaliseen ympäristöön integroituminen

Ei kuulu mihinkään ryhmään, kuten alunpitäen yliopistossa opiskelleet. Irrallinen olo. (62)

Olen "ulkopuolinen", jotenkin väliinputoaja enkä tunne kuuluvani mihinkään ryhmään, vaikka fuksiavuoteni olikin 2001–2002, mutta opinnot ihan eri tabdissa kuin samana vuonna aloittaneilla muilla. En juuri tunne ketään muita kuin muutaman toisen aikuisen opiskelijan, jonka olen tavannut jollakin yksittäisellä kurssilla. Vielä viittaus alkuun: ei tule opiskelutovereita tai opiskeluaikaisia kavereussubteita tuon "ulkopuolisuuden" ja "en kuulu joukkoon" vuoksi. (98)

Alkuun ongelmia oli kavereiden "bankkimisessa". Samaan aikaan aloittaneet opiskelijat aloittivat opintonsa alusta, kun minulla opintoviikkoja jo oli valmiina. Niinpä yhteiset hetket opiskelutoverien kanssa olivat niukassa. (17)

En ole kokenut varsinaisia vaikeuksia, mutta yllätys oli se, kuinka "yksin" olet opintojesi kanssa, kun sama "vuosikurssi" aloittaa kuka mistäkin riippuen siitä onko tullut pääsykokeiden, avoimen väylän tms. kautta. (188)

Ei ole, ellei katsota haitaksi sitä ettei ole yhden yliopiston "kasvatti". Identiteettiongelma? Jos/ kun suurimman osan opinnoista on suorittanut muualla kuin omassa yliopistossaan. (188)

Samassa vaiheessa olevia opiskelijoita en tiedä, enkä tunne. Ei ole muodostunut ryhmäytymistä, vaan olen yksinäinen taivaltaja. Asioita en ole voinut pohtia kenenkään kanssa, vaan kaikista on yksin selvitävä. (164)

Aloitin opinnot tammikuussa, joten en saanut johdatusta yliopistoon tutoreilta. Monet käytännön asiat piti selvittää itse kyselymällä. Muihin opiskelijoihin tutustuminen oli vaikeaa, koska syyslukukauden tutorkokoonnot ja "tutustumisbileet" jäivät väliin. (166)

Opiskelu on aika yksinäistä, kun avoimen yliopiston ryhmät eri opintojaksoilla vaihtelevat eli sosiaalista opiskelu-ryhmää ja "tu-keaa" (tiedollista, tuttuja) ei juuri ole. Yhdessä oppiminen ei mahdollistu niin kuin voisi tutussa ryhmässä. (194)

Avoimen kautta tulleet jäävät helposti yksinäisiksi puurtajiksi opiskelijaverkoston ulkopuolelle ikänsä ja suoritettujen opintojen vuoksi. (8)

On ollut vaikeaa sopentua nuorten joukkoon. Vaikeaa myös se, ettei ole ollut omaa "vertaisryhmää". On tavallaan yksin ja irrallaan, ehkä eksoyksissäkin. (185)

Hiukan muiden pääsykokeiden kautta tulleiden opiskelijoiden tabolta -> avoimen kautta tulleita pidettiin "tyhmempinä". (31)

Itse jotenkin hieman vieroksun tai oudoksun avoimen väylän kautta perusopiskelijaksi pääsyä – tuntuu jotenkin, ettei sittenkään ole oikea opiskelija. (206)

Joidenkin professorien tai opettajien suhtautuminen on negatiivista, ajatellaan, että avoimen väylän kautta tulleet on esim. kielellisesti lahjaton tai toivoton matkassa, oletetaan ilmeisesti, että kaikki tulevat "kansakoulupohjalta". (98)

Kaikki näkevät sinun tulleen avoimen kautta sisään opiskelijanumeron perusteella. Moni tulisi toki mielellään pääsykokeiden kautta sisään. Varsinaisesti en ole tuntenut "huonommuutta" väyläopintojen kautta sisään päässeensä. Ystävät eivät ole siitä välittäneet. (70)

Ehkä kuitenkin itse asetti itsensä huonompaan asemaan kuin sisällä olevat, vaikei olisi tarvinnut. Ei tutustunut niin ihmisiin tai ottanut osaa tapahtumiin, koska tunsu itsensä ulkopuoliseksi ja ”huonommaksi” juuri sen takia. Yliopistolla olisi voitu tietysti enemmän korostaa meidän yhdenvertaisuutta, kuten olen myöhemmin sisällä ollessani huomannut tehtävän. Viime vuonna (1. vuosi sisällä) sitä vasta tajusi, ettei ne asiat niin eri tavalla ollutkaan. (144)

Asennoituminen avoimeen yliopistoon on mielestäni vielä hieman negatiivinen, jopa yliopisto-opettajien puolesta päätellen. Olen kuullut sekä opettajien että opiskelijoiden puolelta avoimen yo:n löyistä vaatimuksista. En usko miten se voisi olla mahdollista koska omiakin esseenastauksiani on tarkastanut arvostettu professori. Sille asenteelle toivoisin jotain tapahtuvan. Asia voisi tulla julki esim. julkisessa keskustelussa. (50)

Mahdollisuus yliopistoon siirtymiseen ja opintojen suorittamiseen etukäteen

Opinnot ovat edenneet koko ajan vaikka ei ollut vielä päässytäkään yliopisto-opiskelijaksi. Ei siis ole hukkaan mennyttä aikaa. (67)

Opintoviikkoja reilusti takanapäin, pystyy ottamaan rennommin ja jatkamaan opiskelua tilanteen mukaan. (190)

Tärkein hyöty on mahdollisen valmistumisen nopeutuminen ts. varsinaisena opiskelijana olo lyhenee. Aiemmat opinnot mahdollistavat myös joustavamman työn ja opiskelun yhteensovittamisen. (188)

Avoim väylä luo opiskelumahdollisuuden niillekin paikkakunnille, joilla ei ole korkeakoulua tai yliopistoa. (235)

Mahdollistanut yliopisto-opinnot työn ohella, koska taloudellisesti päätoiminen opiskelu ei olisi tullut kysymykseen tai jatkuva asuminen toisella paikkakunnalla. (178)

Avoim (yo) väylä on erittäin hyvä perheelliselle ja ”periferiassa” asuvalle. Voi tehdä opintoja sen mukaan kun ehtii. Tukee opintoja ”maaseudulla” ja kankana yliopistosta asuvin myös ammatillista kehitystä. (89)

Pystyy joustavammin suorittamaan työn ja perheen ohessa ja toiselta paikkakunnalta käsin. (208)

Avoimen väylä sopii hyvin aikuisille, säännöllisessä päivätyössä oleville. Opintoviikkoja voi koota ”pikkubiljaa” ja siirtyä myöhemmin intensiivisempään opiskeluun. (160)

Mikäli opiskelee työn ohella, voi suorittaa työn, opiskelun ja vapaa-ajan erittäin hyvin sekä kiinnostuksen että elämäntilanteensa mukaan. (101)

Mahdollisuus suorittaa opintoja asuin-työpaikka-kunnalla!! Säästää aikaa, rahaa ja perheen ”hermoja”. (174)

Työn ohessa opiskeltaessa kertyy elämäkokemusta ja asioita voi soveltaa jo suoraan työelämään. (107)

Avoim yliopisto antaa hyvän mahdollisuuden työn ohella testata oma opintomotiivaatio sekä oppimiskyky ennen yliopisto-opintoihin sitoutumista ja mahdollista opintovapaata. (238)

Avoimessa yliopistossa hankittujen oppien merkitys yliopisto-opiskelulle

En voi arvottaa näiden kahden eroa, koska opinnot ovat käytännössä samoja. Opiskelu alkoi avoimessa ja jatkui aivan luonnollisesti perusopiskelijana. (49)

Paljon! Sain syvyyttä kaikkeen avoimessa oppimaani. Avoimen opinnot olivat hyvä perusta ja koska sain opiskella avoimessa eri ikäisten ja erilaisten työkokemuksen omaavien ihmisten kanssa oppimisympäristö oli erityisen rikas. Yliopistossa tällaista ei ole. (205)

Tukee hyvin yliopisto-opintoja. En näe niissä oleellisesti muuta eroa kuin että avoimen yliopiston opiskelijat ovat yleensä keski-ikäisiä, työkokemusta omaavia ja elämää nähneitä ihmisiä, jonka vuoksi asioiden käsitteleminen, ryhmätyöt ja keskustelut ovat usein hedelmällisiä ja kypsempiä kuin nuorten kanssa opiskellessa. Avoimen opiskelijat ovat oman kokemukseni mukaan olleet myös erittäin motivoituneita opiskeluunsa. (35)

Kun on opiskellut työn ohessa, on oppinut organisoimaan aikaansa siten, että työlle ja opinnoille jää aikaa. Avoimessa yliopistossa korostuu oma aktiivisuus ja vastuu omasta oppimisesta. (79)

Tietää jo mitä vaaditaan ja mihin on ”päänsä pistämässä”. On vertailukohteita. On jo omaksuttu yliopiston ajattelu- ja toimintatavat. (98)

On tuntuma yliopisto-opintojen vaativuudesta, ei sopeutumisvaikeuksia. (105)

On löytänyt opiskelurytmin ja tuntuman yliopisto-opintoihin. Olen huomannut selviytyväni yliopisto-opinnoista. Motivaatio on kasvanut opintojen myötä. (14)

Totuttaa yliopisto-opiskeluun. Antaa uskoa, että selviytyy läpi yliopiston kursseista. (232)

Usko omiin mahdollisuuksiin kasvoi. (126)

Avoimen kautta pääsi tuntemaan eri yliopistojen tarjontaa ja opetustyyliä. (189)

Ihminen ei välttämättä opiskelujen alussa tiedä mitkä aineet kiinnostaa. Minulla on tällä betkellä 145 ov:ta mutta valmistuessani minulla on arvioiden mukaan noin 200 ov:ta enkä varmasti opiskelisi niin paljon ajan puutteen vuoksi mutta avoimen yliopistojen takia saan opiskella muita enemmän. (50)

Avoimen yliopiston opinnot hyväksytään opiskelemaan tutkintoon. Avoimen yliopiston opinnoissa oppii opiskelutekniikkaa ja –käytänteitä. (77)

Oppi esseiden kirjoittamisen rutiinin. Ehkä opiskelutaidot ylipäänsä kehittyivät avoimessa yliopistossa. (141)

Tottui lukemaan tentteihin. Tottui yliopisto-opiskeluun yleensä. (147)

Sain vankan pohjan. Tiedän miten opin ja omaksuin itseohjautuvan tavan opiskella. (26)

Kriittisyys ja oma-aloitteisuus (nämä tulevat myös iän myötä), käytäntöön sitominen avoimessa kun kävi töissä samaan aikaan. (120)

On ehtinyt jo tottua opiskelutapoihin ja –muotoihin on pohjatietoa omasta alasta ja kykyä kriittiseen opiskelutapaan. Tutkimusmenetelmistä perustietoa. (244)

Monimuoto-opetus painottaa ymmärtämistä, omaa tekstin tuottoa jne. ei pelkästään tenttilukua – auttaa huomattavasti proseminaari- ja graduvaiheessa. (238)

Opintojen rakenne selvillä jo aiemmin, tentti- ym. käytännöt samoin, fyysiset tilat tuttuja, osa opiskelijoistakin tuttuja. (47)

Ehkä on jopa rohkeampi ote opiskeluun ja helpommin tulee lähestyttyä esim. assareita tai proffia. Myös kirjastot ja tiedon bankkimistavat on jo tulleet tutuiksi ennen varsinaisia opintoja. (196)

Avoimen yliopiston väylä lisää koulutusmahdollisuuksia

Ilman avointa väylää en olisi tuskin koskaan aloittanut yliopisto-opintoja. (156)

Hyvä että vähemmän lahjakkaille mutta vahvasti motivoituneille on ”takaportti” yliopistoon. (247)

Mielestäni avoin väylä on hyvä asia. Koska on paljon sellaisia ihmisiä, joilla ei ole ylioppilastutkintoa (ei ole ollut mahd. suorittaa) ja kuitenkin esim. työelämän kokemusta ja aitoa halua opiskella. Tämä tarjoaa hyvin mahdollisuuden. (44)

En olisi päässyt yliopisto-opiskelijaksi valintakokeiden kautta, koska minulla on keskikoulu ja opistopohja. Ihmiset kehittyvät eri tavalla, joten myöhemminkin on mahdollisuuksia opiskella. Erittäin hyvä että voi opiskella avoimessa yliopistossa. (97)

Avoim väylä on erinomainen asia ja sopii varmasti paremmin keski-ikäisille opiskelusta uudestaan innostuville kuin pääsykokeisiin päättääminen ja kirjojen ulkoluku. Opiskelujärjestelmä on nykyisin loistava. (35)

Avoimen väylä tulee säilyttää. Se on vaihtoehto niille, joiden elämäntahti on toisenlainen. Kuitenkin vanhempi opiskelija tarvitsee myös tukea, sillä hän saattaa jäädä helposti toiminnasta ulkopuolelle. Jokainen uusi opiskelija tarvitsee ohjausta, niin halutessaan – myös aikuisempi. (231)

Kuitenkin on todella hyvä, kun voi päästä yliopiston opiskelijaksi avoimen väylän kautta. Itse en olisi koskaan hakeutunut yliopisto-opiskelijaksi, jos ei olisi ollut avointa väylää. Ihanaa kun opiskelijat voivat tulla avoimen kautta eikä pelkästään perinteisesti. Toivottavasti käytäntö jatkuu, että yliopistoon otetaan opiskelijaksi myös avoimen väylän kautta. Motivaatio opiskeluun voi tulla ”myöhemmällä iällä”. (19)

Avoimeen uskaltautuu ikääntyneempien ensin kokeilemaan miten opiskelu vielä vuosien jälk. sujuu. (123)

Minusta se on hyvä väylä ainakin iäkkäämmille. Voi testata etukäteen pärjääkö opinnoissa. Olen ihmetellyt ettei aiemmin ole kysely meiltä iäkkäämmiltä ja tätä kautta yo:n päässeiltä. Suoritin loppututkimmon niin nopeassa ajassa kuin oli mahdollista. (107)

Väylä on erinomainen mahdollisuus päästä tutkinto-opiskelijaksi. Saan pian toisen tutkintoni valmiiksi. Olen ollut superinnostunut tästä tutkinnon tekemisestä aikuisena. Edellisestä valmistumisesta on tasan 10 vuotta. Nyt osaa jo nauttia opiskelusta. (43)

Se oli hyvä orientoituminen yliopisto-opiskeluun, koska aikaisemmasta koulutuksesta oli aikaa. (203)

Suosittelen avointa yliopisto-opetusta kaikille, sillä ”sivistys” ei saa jäädä norsunluutornien sisäpuolelle harvojen harrastukseksi ja yksinoikendeeksi! (36)

Avoim väylä on sopinut minulle hyvin. Toivoisin tämän mahdollisuuden pysyvän avoimena muillekin. (16)

Mielestäni avoimen väylä on hyvä vaihtoehto yliopistoon. Miksi ”hukata” aikaa lukemalla pääsykokeisiin, kun voit jo suorittamalla opintoja päästä opiskelemaan. Toivon, että väylän kiintiö kasvaisi edelleen. Väylän kautta opiskelemaan valittu luultavasti vaihtaa opintolinjaa harvemmin. Se on harmi ettei avoimen väylää ole vielä kaikkiin yliopistoihin. (196)

Avoimen väylän voisi lisätä useimpiin koulutusohjelmiin, koska mielestäni pääsykokeet eivät useinkaan mittaa kirjaintien muodossa soveltuvuutta ko. alalle, vaan keskittyvät ulkooppimiseen. Avoimen väylän kautta saataisiin motivoituneita ja alastaan varmasti kiinnostuneita opiskelijoita. (59)